

REPUBLIKA SLOVENIJA
Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno
samoupravo in regionalno politiko

Kotnikova 28, 1000 Ljubljana
Tel.: (01) 308-31-78 Fax: (01) 478-36-19

Nacionalni strateški referenčni okvir 2007-2013

Ljubljana, 16. maj 2007

KAZALO

1. Uvod.....	3
1.1. Kohezijska politika EU	3
1.2. Programske osnove in razvojni kontekst.....	4
1.3. Načelo partnerstva in predhodno vrednotenje.....	5
1.4. Struktura dokumenta	13
2. Analiza dosežene stopnje razvoja	13
2.1. Splošna predstavitev države	13
2.2 Razvojna uspešnost Slovenije	14
2.3. Notranje razvojne razlike v Sloveniji.....	42
2.4. Teritorialno sodelovanje.....	45
3. Dosedanje izkušnje pri izvajanju kohezijske politike v Sloveniji.....	50
3.1. Strukturni skladi	50
3.2 Kohezijski sklad	52
3.3. Teritorialno sodelovanje.....	53
4. Razvojni kontekst NSRO.....	55
4.1. Strategija razvoja Slovenije.....	55
4.2. Državni razvojni program 2007-2013	60
4.3. Osrednji razvojni projekti.....	62
5. Strategija NSRO.....	66
5.1. Kje je dodana vrednost sredstev EU največja?	66
5.2. Cilj NSRO s pričakovanimi makroekonomskimi učinki.....	72
6. Koncept operativnih programov (OP)	78
6.1.OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov	78
6.2.Operativni program razvoja človeških virov.....	87
6.3.Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture.....	98
6.4. Zagotavljanje koordiniranih in usklajenih politik	108
7. Finančni načrt in »načelo dodatnosti«	113
7.1. Finančni načrt.....	113
7.2. Načelo dodatnosti	115
Priloga 1: Teritorialna členitev Slovenije na kohezijski in razvojne regije.....	118
Priloga 2: Indikativna kategorizacija po namenih.....	119

1. Uvod

1.1. Kohezijska politika EU

Na Evropskem svetu v Lizboni marca 2000 so države članice sprejele dolgoročno usmeritev, po kateri naj bi EU do leta 2010 postala najbolj dinamično in konkurenčno gospodarsko območje na svetu. Analiza izvajanja sprejete odločitve, opravljena po nekaj letih, je pokazala, da so rezultati daleč pod pričakovanji. Ugotovljeno je bilo, da je na slabe gospodarske rezultate v EU potrebno odgovoriti z odločnimi ukrepi usmerjenimi v povečevanje gospodarske rasti in zaposlovanja. V kolikor EU dejansko želi povečati svojo konkurenčnost, povišati gospodarsko rast in produktivnost ter okrepiti socialno kohezijo, bo morala bistveno večji poudarek kot do sedaj dati na znanje, inovacije ter optimalno uporabo človeškega kapitala.

V februarja 2005 je Komisija predstavila strateški dokument z naslovom *Partnerstvo za rast in nova delovna mesta*, katerega je Svet EU potrdil na svojem zasedanju v mesecu marcu. Eden od ključnih zaključkov tega Sveta je bil, da mora EU za ponovni zagon Lizbonske strategije »mobilizirati vsa ustrezna sredstva na nacionalnem nivoju in na nivoju Skupnosti – vključno s kohezijsko politiko«¹. Kot je bilo nazorno predstavljeno v *Tretjem kohezijskem poročilu* iz februarja 2004², je kohezijska politika EU že do sedaj prispevala k povečevanju gospodarske rasti in zaposlenosti v tistih regijah Skupnosti, ki so bile upravičene do teh sredstev. Z razširitvijo EU na 25 držav članic in z dramatičnim povečanjem razlik v razvitosti med posameznimi članicami pa se je soodvisnost doseganja obeh ciljev, to je gospodarske rasti in kohezije, na nivoju EU še povečala. EU kot celota tako ne bo mogla dosegati višjih stopenj gospodarske rasti kot jih dosega sedaj, v kolikor nove članice ne bodo nadaljevale z doseganjem stopenj gospodarske rasti, ki bo bistveno višja od povprečja EU. Visoka gospodarska rast v manj razvitih delih EU je pomembna za sočasno doseganje obeh ciljev, realne konvergence manj razvitih regij Skupnosti in povečevanja gospodarske rasti v EU kot celoti. V tem kontekstu je logično, da naj bi v naslednjem srednjeročnem obdobju 2007 – 2013, EU usmerjala omejena kohezijska sredstva predvsem za namene, ki bodo zagotavljali trajnostno gospodarsko rasti, konkurenčnost gospodarstva in zaposlovanje, kot je to predvideno v prenovljeni Lizbonski strategiji.

Formalni vsebinski okvir EU, ki umešča kohezijsko politiko v izvajanje prenovljene lizbonske strategije, je vsebovan v dokumentu Komisije z naslovom *Kohezijska politika za podporo rasti in novim delovnim mestom: Strateške smernice Skupnosti, 2007–2013*³. Osnovni cilj teh smernic je opredeliti prioritete Skupnosti, ki bodo deležne podpore kohezijske politike – iz naslova obeh strukturnih skladov, ESRR in ESS, ter Kohezijskega sklada – z namenom prispevati h krepitvi sinergij z Lizbonsko strategijo, kakor je opredeljeno v integriranih smernicah za rast in nova delovna mesta, ter kot pomoč pri njeni uresničitvi«. Strateške smernice Skupnosti predstavljajo eno od strateških podlag, na osnovi katerih morajo države članice pripraviti programske osnove za črpanje sredstev kohezijske politike

¹ Sklepi predsedstva, 7619/1/05 REV1- http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/SL/ec/84352.pdf

² http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm

³ Kohezijska politika za podporo rasti in novim delovnim mestom: Strateške smernice Skupnosti, 2007–2013 Bruselj, 5. 7. 2005, COM(2005) 0299.

1.2. Programske osnove in razvojni kontekst

Pravno podlago za črpanje sredstev kohezijske politike predstavlja Uredba Sveta o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu, ki jo dopolnjujejo bolj podrobne uredbe za posamezen sklad in sicer:

- Uredba Evropskega Parlamenta in Sveta o Evropskem skladu za regionalni razvoj
- Uredba Evropskega Parlamenta in Sveta o Evropskem socialnem skladu
- Uredba Sveta o ustanovitvi Kohezijskega sklada

Skladno z uredbo mora država članica pripraviti programske dokumente na dveh hierarhičnih ravneh:

1. Na prvi ravni se pripravi **Nacionalni strateški referenčni okvir** (člen 25), ki opredeljuje generalno strategijo države članice za doseganje hitrejše konvergence.

V okviru tega programa se pripravi analiza stanja, strategija, opredelijo se osnovni mehanizmi doseganja zastavljenih ciljev, vključno z določitvijo števila operativnih programov in osnovnimi finančnimi razdelitvami. Pri tem je ključnega pomena, da država članica v tem dokumentu izkaže usklajenost po eni strani z Strateškimi smernicami skupnosti za kohezijo ter Nacionalnim programom reform (Lizbonska strategija) ter Skupnim poročilom o socialni vključenosti na drugi.

Glede na pomen in funkcijo Nacionalnega strateškega referenčnega okvirja (v nadaljnjem besedilu: NSRO) ta dokument predstavlja osnovo za pripravo Državnega razvojnega programa 2007-2013 (v nadaljnjem besedilu: DRP), ki ga bo po uskladitvi NSRO z Evropsko komisijo, razširila v drugi polovici leta 2006. V DRP naj bi bili namreč vključeni vsi tisti razvojno-investicijski programi in projekti v Sloveniji v obdobju 2007 – 2013, ki bodo financirani ali sofinancirani iz državnega proračuna in občinskih proračunov, NSRO pa vključuje tiste programe in projekte, ki bodo sofinancirani s sredstvi evropskega proračuna in ki bodo izpolnjevali kriterije novih uredb EU s področja kohezijske politike za obdobje 2007 – 2013.

V tem smislu DRP predstavlja instrument za uresničevanje Strategije razvoja Slovenije (v nadaljevanju: SRS) na področju razvojno-investicijsko programov in projektov, NSRO pa predstavlja njegovo podmnožico, pri čemer je ključnega pomena, da je zagotovljen strateški pristop z jasno in konstantno pripravljenimi programi in instrumenti. SRS⁴ je junija 2005 sprejela vlada in opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije na najširši ravni. SRS opredeljuje konceptualni odgovor države na povsem spremenjen institucionalni in razvojni okvir, v katerem se je znašla Slovenija s pristopom k EU. V ospredju SRS je celovita blaginja prebivalstva, zato se dokument ne osredotoča samo na gospodarska vprašanja, temveč vključuje socialna, okoljska, politična in pravna ter kulturna razmerja. Zaradi takšne postavitve ciljev je SRS po svoji vsebini tudi strategija trajnostnega razvoja Slovenije, hkrati pa pomeni prenos ciljev Lizbonske strategije v nacionalno okolje.

⁴ Vlada RS; 30000-2/2005/2004, 23.6.2005

2. Na drugi ravni, torej na osnovi NSRO se pripravijo **operativni programi** (poglavje III).

Operativni programi bodo v obdobju 2007-2013 imeli enako funkcijo kot Enotni programski dokument za obdobje 2004-2006 in torej v pravnem smislu predstavljajo pravno podlago za črpanje sredstev, saj jih Evropska komisija potrdi z odločbo.

Operativni programi preko skladnega niza razvojnih prioritet določajo razvojno strategijo in cilje razvoja, ki jih želi država na posameznem področju doseči s finančno pomočjo evropskih skladov.

1.3. Načelo partnerstva in predhodno vrednotenje

Načelo partnerstva

Zavedajoč se evropskih⁵ in nacionalnih normativnih podlag o vlogi partnerstva, je bila v postopku priprave NSRO, namenjena velika pozornost vzpostavitvi spektra mrež za oblikovanje tesnega sodelovanja med partnerji - državo in Evropsko komisijo na eni strani ter ostalimi organi in telesi na drugi strani (pristojna regionalna, lokalna in druga javna telesa, gospodarski in socialni partnerji ter drugi ustrezni organi, ki predstavljajo civilno družbo, okoljski partnerji, nevladne organizacije in telesa, odgovorna za spodbujanje enakosti med moškimi iz ženskami,...).

Partnerstvo ne zajema le priprave, ampak gradi nadaljnje partnerstvo v izvajanju, spremljanju in vrednotenju NSRO. Z upoštevanjem načel evropskega vladanja⁶ pri oblikovanju mrež sodelovanja (odprtost, participacija, odgovornost, učinkovitost, skladnost) je zagotovljena uspešna izvedba naporov za pripravo NSRO ter v nadaljevanju tudi uspešna prevedba dokumenta za uspešno izvajanje. Izvedba partnerstva je v tem okviru v nadaljevanju nujno povezana z upoštevanjem subsidiarnosti ter proporcionalnosti. Vse omenjeno gradi na dosedanjih izkušnjah in spoznanjih pri programiranju in izvajanju nacionalne razvojne in kohezijske politike EU v Sloveniji v predhodnih in prihodnjih obdobjih (pred-pristopni in dosednji in prihodnji čas polnopravnega članstva Slovenije v EU).

Postopek priprave NSRO je bil najavljen v okviru »Načrta priprave Državnega razvojnega programa Republike Slovenije 2007-2013«, ki ga je sprejela vlada sredi leta 2004 in ga dopolnila sredi leta 2005. Načrt priprave DRP predvideva, da dokument lahko služil kot strokovna podlaga za pripravo NSRO, kjer ta predstavlja poglobitev DRP na specifičnem področju kohezijske politike EU. Od najave priprave NSRO pa do objave osnutka dokumenta je tako že potekalo vzpostavljanje aktivnih mrež sodelovanja med partnerji.

V nadaljevanju je predstavljen povzetek ključnih aktivnosti v okviru informiranja in komuniciranja s partnerji v dveh časovnih obdobjih: pred pripravo in po pripravi osnutka NSRO, ki je bil objavljen 31.5.2006. Podpoglavje se zaključuje s predstavitev ključnih vsebin, ki so nastale v okviru izvajanja načela partnerstva.

⁵ Uredba Sveta o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu (10.člen).

⁶ Evropsko vladanje, Bela knjiga; Evropska komisija, Brussels, 25.7.2001, COM(2001) 428 final.

Sodelovanje med partnerji pred objavo osnutka NSRO

Eden mejnikov z začetka cikla sodelovanja z najširšim krogom partnerjev je bila izvedba 3. seje Sveta za trajnostni razvoj (21. junij 2005), osrednjega posvetovalnega organa vlade, ki je namenjeno dialogu s civilno družbo in socialnimi partnerji o vseh temeljnih vprašanjih trajnostnega razvoja. Na omenjeni seji je minister pristojen za lokalno samoupravo in regionalno politiko partnerje med drugim seznanil s potekom priprave NSRO. Partnerji so že v tem delu navedli nekaj vsebin, ki bi jih lahko pričakovali v NSRO: potrebo po zagotovitvi skladnega regionalnega razvoja, morebitni umestitvi vsebin podpor narodnostnim manjšinam ter zagotovitvi gospodarske rasti na osnovah trajnostnega razvoja. Omenjenemu dogodku je takoj sledila javna predstavitve v Centru Evropa (Ljubljana, 22. junij 2005), z naslovom »Programiranje razvojnih in kohezijskih sredstev v Sloveniji za obdobje 2007-2013«, kjer so sodelavci SVLR med drugim predstavili pripravo programskih dokumentov, v katerih bo Slovenije opredelila vsebine, za katere bodo dodeljena razvojna sredstva EU vse tja do leta 2013. Omenjenim dogodkom je sledil politični dogovor o Novi finančni perspektivi EU. Na podlagi znane globalne razdelitev evropskih kohezijskih sredstev v obdobju 2007-2013, je bila izvedena naslednja javna predstavitev podlag za pripravo NSRO (konec leta 2005) Prav tako je v ciklu sodelovanja s partnerji potekala bolj usmerjena izvedba načela partnerstva. V okviru posebnih dogodkov so bila organizirana tudi specifična srečanja s predstavniki nevladnih organizacij (npr. Ljubljana, 13. februar 2006), ki so bili kritični, do dotedanjega sodelovanja v pripravi NSRO, hkrati pa so navedli tudi nekaj konkretnih predlogov za vključevanje v vsebino NSRO (sistemsko vključevanje nevladnega sektorja v izvajanje razvojnih projektov, sofinanciranje dejavnosti nevladnih organizacij,...). Na tej podlagi je bil posredovan tudi poseben dopis nevladne strani, ki je opozorila širši krog vpletenih partnerjev in širše, na položaj, ki ga zasedajo v pripravi NSRO. Z nadaljnjimi aktivnostmi so bile identificirane možnosti za tesnejše vključevanje nevladnega sektorja v nadaljnjo pripravo NSRO. Za konkretizacijo dogovorov je bil izveden tudi delovni sestanek s predstavniki nevladnih organizacij, ki je služil predvsem pregledu narejenega in oblikovanju skupnih strategij sodelovanja v prihodnje (še pred predstavitvijo delovnega gradiva NSRO), po predstavitvi so se mnenja zbirala v okviru širše javne razprave..

Izvajanje načela partnerstva s predstavniki regionalnih in lokalnih teles (regionalne razvojne agencije, občine,...) je potekalo na skupni ravni ter posamezno. Izvedba sama se je začela še pred izvajanjem partnerstva na najširši ravni. V prvem primeru izpostavljam izvedene prve delavnice, kjer so bili med drugimi razpravljani vidiki priprave NSRO (npr. v Logarski dolini, 21. januar 2005,...). Za omenjene partnerje je bila v tem obdobju prav tako organiziran širši dogodek, kjer so bile predstavljena do tedaj znana izhodišča priprave NSRO, še posebno v zvezi z Novo finančno perspektivo EU. Prav tako so bila podana podrobnejša navodila za partnersko vključevanje v nadaljnjo pripravo NSRO. Primeri srečanj s posameznimi telesi regionalne in lokalne ravni so potekali ponavadi na obojestransko pobudo in je vključeval predstavitve in razpravo na temo priprave NSRO, s posebnim poudarkom vključevanju regionalnih razvojnih programov, kot morebitne podlage za izvajanje evropske kohezijske politike v Sloveniji v obdobju 2007-2013 (npr. Celje, 19. maj 2005).

V okviru priprave NSRO in na njem temelječih operativnih programov je bila vzpostavljena uradna spletna stran, ki nudi vsem zainteresiranim informacije o dogodkih in vsebinah priprave NSRO (<http://www.svlr.si>), prav tako pa so informacije dosegljive tudi na spletni strani EU skladov (<http://www.gov.si/euskladi/>). V okviru informiranja so bile izvedene tudi tiskovne konference ministra zadolženega za lokalno samoupravo in regionalno

politiko, kjer je bil med drugimi predstavljen NSRO. Ob navedenem sta bila v okviru spletne strani objavljena elektronska naslova za podajanje vsebinskih predlogov, pripomb ali posredovanje vprašanj. V fazi priprave delovnega gradiva in osnutka NSRO so bili posredovani mnogi prispevki, ki jih lahko strnemo v naslednje ključne poudarke (pri tem je ključno, da osnutek dokumenta še ni bil znan in je šlo le za predloge identifikacije morebitnih indikativnih ključnih področij):

- področje ekonomskega razvoja;
- področji obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije;
- področje okoljskega in prostorskega razvoja ter dvig okoljske ozaveščenosti;
- področje sfere delovanja nevladnega sektorja in izvajanja projektov s strani nevladnega sektorja;
- področje vključevanja vsebin lokalne / regionalne razvojne ravni;
- področje sonaravnega razvoja, kot podlage za vse obsegajoči trajnostni razvoj;
- področje športne infrastrukture;
- področje zmanjšanje administrativnih ovir za delovanje gospodarstva;
- področje psihičnega zdravja;
- področje vključevanja vsebin razvoja podeželja v NSRO
- področje identifikacije razvojnih potencialov;

Na tem mestu je potrebno omeniti tudi začetni dialog s predstavniki Evropske komisije, s katerimi so bila opravljena srečanja. Na teh so predstavniki pripravljalcev NSRO predstavili svoje poglede in vsebinska izhodišča za pripravo NSRO (npr. 31. marec 2006). V tem dialogu so predstavniki Evropske komisije posredovali tudi svoje ugotovitve ter predlagali nekatere izboljšave ali poprave vsebin NSRO (npr. možnost finaniranja nekaterih dodatnih vsebin, neskladja med analitičnim in strateškim delom, razmerje med DRP in NSROjem).

Po vladni odločitvi o začetku aktivnosti priprave DRP (in v tem okviru tudi NSRO) je bila oblikovana tudi posebna medresorska skupina. V tem okviru je bilo izvedenih serija usklajevanj s predstavniki vladnih teles, med katerimi je bil eden širših izveden na Brdu pri Kranju, 27. junija 2005. Na ta način so bila vladna telesa, seznanjena z izhodišči priprave DRP / NSRO ter pozvana k tvornemu sodelovanju pri nadaljnji pripravi. Poleg številnih bilateralnih srečanj s predstavniki vladnih teles sta bila do objave delovnega gradiva NSRO organizirana še dva širša posveta (na Brdu pri Kranju, 6. oktobra 2005 in 17. januarja 2006). V pripravi NSRO je potrebno omeniti tudi partnerskih dejavnosti s telesi, ki so posredno predstavljali oz. vodili vsebinske razgovore tudi v vsebinah povezanih z NSRO (npr. delovanje posebnih teles Službe Vlade RS za evropske zadeve, Državni zbor RS,...). Ključna identificirana vladna telesa za pripravo NSRO so bila: Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za promet, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za pravosodje, Urad Vlade RS za makroekonomsko politiko in razvoj, Služba Vlade RS za razvoj, Služba Vlade RS za evropske zadeve, Urad predsednika Vlade RS. Omenjena vladna telesa so prispevala vsebinske podlage za pripravo NSRO.

Sodelovanje med partnerji po objavi delovnega gradiva NSRO

V okvir izvajanja načela partnerstva po objavi delovnega gradiva NSRO sodi izvedba seje Sveta za trajnostni razvoj (Ljubljana, 22. junij.2006 in 28. september 2006), osrednjega posvetovalnega organa vlade, ki je namenjeno dialogu s civilno družbo in socialnimi partnerji

o vseh temeljnih vprašanjih trajnostnega razvoja. Na prvo omenjeni seji so se partnerji med drugim seznanili s pripravljenim NSRO tik po objavi osnutka in ugotovili, da le ta daje primeren odgovor na izzive trajnostnega razvoja, da pa je potrebno načela trajnostnega razvoja zagotoviti tudi v izvajanju dokumenta. Ključne vsebine iz razprave so se dotikale naslednjih področij: vključevanju okoljske dimenzije v ruralnem razvoju, vključevanje razvojnih aktivnosti za zagotovitev kakovostnega javnega potniškega prometa, vključevanje spodbujanja razvoja nevladnega sektorja, vključevanje vsebin razvoja človeških virov za izvajanje razvojnih aktivnosti, vključevanju narodnostnih manjšin v razvojne aktivnosti, vključevanje reševanja demografske problematike ter konkretnije vključevanje vsebin vseživljenskega učenja. Sklep srečanja je povzel, da je potrebno zagotoviti enakovredno vključevanje vseh treh komponent trajnostnega razvoja v osnutek NSRO. Na drugo omenjeni seji so se partnerji med drugim seznanili z nadaljnjo pripravo NSRO in ugotovili, da naj se zagotovi primerno upoštevanje sporočil ustreznih podlag Strateških ocen vplivov na okolje, kar je bilo sprejeto.

V okviru partnersko zaokroženih mrež sodelovanja so bili izvedeni posveti izmed katerih še posebno omenjamo dva: posvet s predstavniki najširšega kroga nevladnih organizacij, s pomočjo Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij ter s predstavniki gospodarstva in raziskovalne sfere, v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije. V okviru prvega posveta je bila še posebej živahna razprava o področju vključevanja načel trajnostnega razvoja s posebnim poudarkom na področju sonaravnega razvoja. Izraženo je bilo zadovoljstvo s pripravljenostjo vključevanja omenjenih vsebin ter hkrati izraženo mnenje, da je potrebno zagotoviti varovanje okolja v prevedbi NSRO v druge ustrezne dokumente (tudi skozi ustrezen del finančnih sredstev). Pri opredeljevanju in izvajanju varovanja okolja je bilo podano mnenje, da naj SVLR še posebno sodeluje s predstavniki ustreznih nevladnih organizacij. Sodelovanje s predstavniki nevladnih organizacij je bilo sicer ocenjeno, kot dobro v primerjavi s prakso priprav predhodnih razvojnih dokumentov, vendar pa naj to še vedno ni skladno s pričakovanji. Posvet s predstavniki gospodarstva in raziskovalne sfere je opozoril na potrebo po koncentraciji razvojnih sredstev in vzpodbujanje priprave kakovostnih projektov v okviru izvajanja NSRO ter pomena transparentnega procesa odločanja na izvedbeni ravni (npr. pri določanju prioritetenih področij/panog v raziskavah in razvoju). Posebno pa je bilo omenjeno tudi področje učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije, kot področjema, ki zaslužita posebno obravnavo v okviru NSRO. V okviru širšega pristopa so bile izvedene nadaljnje izmenjave mnenj in predlogov med več predstavniki različnih nevladnih organizacij ter predstavniki SVLR (npr. Ljubljana, Informacijski center Sveta Evrope, 21. september 2006,...), kjer je bila ena ključnih ugotovitev, da se pričakuje v okvir spodbujanja podjetništva vključitev tudi spodbujanja področja socialnega podjetništva (v nadaljevanju tudi v operativne programe). Opozorjeno je bilo na problem administrativne usposobljenosti nevladnega sektorja ter zagotavljanje likvidnostnih sredstev. Prav tako je bilo izraženo pričakovanje po močni institucionalni podpori z vladne stani ter potrebi po opaznem povečanju razpoložljivih sredstev za ta sektor.

V okvir osredotočenega sodelovanja sodi tudi partnerstvo s predstavniki regionalnih in lokalnih teles (regionalne razvojne agencije, občine,...). V organizaciji partnersko osredotočenih javnih dogodkov, je bil med drugimi organiziran posvet, ki ga je vodil minister zadolžen za lokalno samoupravo in regionalno politiko s sodelavci (Celje, 21. julij 2006). V teh okvirih je bila posebna pozornost namenjena razvoju regij, ki bi morala zagotoviti po mnenju predstavnikov regionalnih in lokalnih teles izvajanje razvojnih pobud po načelu »od spodaj navzgor« in naj zajema kar najširši nabor možnih aktivnosti (brez prevelikega

omejevanja države). Na bilateralni partnerski ravni pa so bila izvedena posebna srečanja ter srečanja med posameznimi predstavniki regionalnih ali lokalnih teles s predstavniki SVLR (obiski v regijah v obdobju julija leta 2005 ali srečanja v prostorih SVLR, kot npr. obisk predstavnikov BSC Kranj 4. julija 2006). V takšnih primerih je bila največkrat preverjana skladnost morebitnih vsebin NSRO in regionalnih razvojnih programov ter morebitna vključenost lokalnih razvojnih potreb v tem okviru. Skupna ugotovitev omenjenih srečanj je bila, da je za tovrstne razvojne potrebne potrebno vztrajati na vključevanju posebnih razvojnih usmeritev, ki najbolj odražajo regionalne in lokalne razvojne potrebe. Partnerski dogodki s predstavniki regionalnih in lokalnih teles so si v različnih časovnih razmakih sledili do srede januarja 2007 (npr. RRA Koroške, Dravograd, 12. januar 2007). Srečanja, ki so potekala v zaključni fazi priprave NSRO in ostalih programskih dokumentov, pa so v večini prinašala povsem konkretna vsebine bodočega izvajanja operativnih programov vključenih v NSRO (npr. izvajalska struktura, vključenost subjektov regionalnega razvoja v izvajanje,...) ter podajanja predlogov za nadaljnjo pripravo izvedbenih dokumentov. Na nekaterih ravneh pa so bili predlogi zelo konkretni in so segali na programsko raven, kar je bilo upoštevano pri pripravi operativnih programov (npr. umestitev indikativnih projektov – odvajanje in čiščenje voda v zgornji Savi,...). S predstavniki lokalnih in regionalnih teles pa so bili organizirani tudi različni posveti ali delavnice, kjer so bile med drugimi razpravljane vsebine NSRO (npr. “Pomen partnerskega sodelovanja za izvedbo projektov s področja razvoja človeških virov na Gorenjskem v obdobju 2007-2013”, Kranj, 22. november 2006; “Skupaj v prihodnost: Partnerstvo včeraj, danes, jutri”, Žalec 12. december 2006;...).

V primeru podajanja informacij so bile tudi v tem delu organizirale tiskovne konference ministra zadolženega za lokalno samoupravo in regionalno politiko. Ena v nizu je bila specifična tiskovna konferenca, na kateri je bil med drugim predstavljen NSRO, kot podlaga za pripravo dokumentov za črpanje sredstev evropske kohezijske politike v obdobju 2007.-2013 (Ljubljana, 11. julij 2006). Prav tako pa so predstavniki SVLR NSRO predstavljali tudi na drugih specifičnih dogodkih, kjer je bila možna tudi razprava (npr. Slovesno odprtje Slovensko-Evropskega raziskovalnega centra naravoslovnih znanosti, Maribor, 15. december 2006; Strokovni posvet ob dnevih Ljudskih univerz Slovenije 2006, 4. in 5. december 2006,...) Razprave na omenjenih dogodkih so bile največkrat povezane s spodbujanjem vseživljenskega učenja ter povezovanja raziskovalnih institucij z gospodarstvom, kar je bila ena od ključnih niti priprave vsebin NSRO. Na podlagi objavljenih spletnih strani in elektronskih naslovov za posredovanje predlogov, pripomb ali vprašanj se je po objavi osnutka NSRO zvrstilo, kar nekaj prispevkov različnih partnerjev (med njimi lahko naštejemo partnerje z različnih področij delovanja: regionalni razvojni centri oz. agencije, strokovne izobraževalne institucije kot npr. Andragoški center RS, različne nevladne organizacije (npr. Umanotera, REC Slovenija,...), Sklad dela, Urad za enake možnosti. V tem okviru posebno izpostavljamo ključne vsebine, ki se v največjem delu navezujejo na področje varovanja okolja in ohranjanja narave ter na področje človeških virov in socialnega vključevanja:

- za izboljšanje trajnostnega okoljskega/sonaravnega razvoja so velikega pomena vladne in nevladne, civilnodružbene institucije, ki generirajo metode, spodbude in inovacije, pri tem pa je potrebno javno upravo prav tako usposobiti za zagotavljanje odprtih procesov odločanja oziroma za moderiranje družbenega dialoga;
- varovanje narave je ena ključnih vsebin, ki mora ostati umeščena v NSRO;
- morebitno umeščanje vsebine energetike v navezavi na vsebine trajnostne energije;
- dajanje večjega poudarka področjem trajnostne rabe energije;
- varovanje edinstvenih ekosistemov in njih vključevanje kot sonaravne razvojne strategije države;
- okoljsko sprejemljiva industrija;

- prednostno obravnavanje trajnostno obarvane prometne politike;
- pomen varovanja najboljših kmetijskih zemljišč;
- še vidnejša vključitev aktivnosti za migrante, begunce ter ostale ranljive skupine;
- dodatni predlogi enakosti spolov;
- podpora pomembnemu poudarku vključevanja vsebin vseživljenjskega učenja, ustreznim študentskim shemam, ter vseživljenjski karierni orientaciji in svetovanju;
- dajanje ustreznega pomena socialnemu podjetništvu ter njegova pravna opredelitev, kot dodatnemu instrumentu na trgu dela ter na ta način dodatno zagotavljanje moderne socialne države.

Ob navajanju partnerskega odnosa z vso zainteresirano javnostjo, ki je bil vzpostavljen z uporabo elektronskih komunikacij, je potrebno navesti, da je bila razprava v drugi polovici 2006 osredotočena na vprašanja bodočega izvajanja kohezijske politike EU v Sloveniji. Še posebno so bila odprta vprašanja upravičenih vsebin in načinov izbora le teh za morebitno sofinanciranje na programski ravni (npr. sofinanciranje nakupa železniških voznih sredstev, proizvodnja bio-goriv,...). S tem v zvezi je SVLR sprotno odgovorjela na zastavljena vprašanja. Hkrati pa so bile morebitne nejasnosti, na katere so opozarjali predstavniki široke javnosti, uporabljene za dodatno razjasnitev vsebin NSRO.

Partnerski dogodki s predstavniki vladnih teles, ki so bili izvedeni v tej fazi priprave NSRO, so bili, poleg specifičnih bilateralnih dogodkov, vsebinsko koncentrirani okoli področij razvojni prioritet NSRO. V tem primeru so vladna telesa, mnoga med njimi tudi na osnovi kontaktiranja strokovne in druge javnosti s področij, za katera so zadolžena, posredovala dopolnitve in popravke že posredovanih gradiv za pripravo NSRO. Eden pomembnejših širših dogodkov tega dela pa je bila izvedba operativnega sestanka z vsemi resorji vključenimi v izvajanje kohezijske politike EU v Sloveniji, kjer je bil predstavljen zadnji osnutek NSRO in na njem temelječih operativnih programov ter na tej podlagi smernice za izvajanje le teh (Ljubljana, 11. december 2006). Ker pa smo bili v SVLR mnenja, da je načelo partnerstva potrebno kontinuirano izvajati tudi v fazo izvajanja NSRO, so to vrstne aktivnosti potekale tudi že v začetku leta 2007, ko so bili izvedeni bilateralni sestanki z vsemi resorji, vključenimi v bodoče izvajanje NSRO, kjer so bile odpravljene še zadnje nejasnosti v predlogu NSRO ter podane smernice za pripravo izvajalskih dokumentov. V okviru bilateralnih a vsebinsko specifičnih dogodkov, gre šteti tudi srečanje s predstavniki Službe Vlade RS za razvoj, kjer je bilo opravljeno usklajevanje in razmejitve med Resolucijo o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023 in NSRO in ostalimi strateškimi dokumenti izvajanja kohezijske politike EU v Sloveniji. Izvedena je bila tudi predstavitev in razprava NSRO in na njem temelječih programov za izvajanje kohezijske politike EU v Sloveniji, v pristojnem odboru Državnega zbora RS (Ljubljana, 15. december 2006). Pristojni odbor Državnega zbora RS je podal pozitivno oceno predlaganim osnutkom dokumentov. Še pred tem dogodkom je Parlamentarna skupina GLOBE Slovenija v Državnem zboru RS izvedla razpravo o DRP in posledično tudi NSRO (Ljubljana, 14. november 2006). Ključne vsebine dogodka so se naslanjale na področje trajnostnega razvoja (v tem delu še posebej ožje področje kmetijstva, gospodarjenje z okoljem,...). Svet za varstvo okolja Republike Slovenije je ustanovil Državni zbor RS. Naloge omenjenega sveta so : spremlja naj kakovost in varstvo okolja v Sloveniji ter povezanost s pojavi in akcijami v svetu, s svojimi stališči, mnenji in pobudami pa vpliva na dogajanje. Javnost naj obvešča o ocenah razmer v okolju, o strategiji nacionalne politike varstva okolja in usklajevanju razvojnih interesov republike, o politiki varstva okolja, normativnem urejanju razmer in drugem, kar je značilno za ta spekter problematike. Člani Sveta za varstvo okolja RS so strokovnjaki z različnih področij in raziskovalci, kar omogoča dokaj celovito ocenjevanje pojavov in razmer v okolju - z vidikov varstva vsega narodovega

naravnega bogastva ter usklajenega sonaravnega gospodarjenja z njim in v njem. V delu, kjer se je razprava naslanjala na vsebine OP RR so bila mnenja smiselno upoštevana.

Vrednotenje Državnega razvojnega programa / NSRO

Temeljni namen nadaljnjega razvoja Slovenije sloni na zagotovitvi trajnostnega razvoja. Zaradi tega vključuje priprava DRP, ki predstavlja strateško/izvedbeno izhodišče NSRO, v skladu z dobro prakso oblikovanja programov, načrtov in strategij tudi postopek priprave strateške presoje vplivov na trajnostni razvoj (v nadaljevanju SPV). Načrt priprave DRP, ki ga je sprejela vlada, med drugim navaja, da se SPV pripravlja vzporedno s pripravo DRP. Naloga SPV je zagotavljanje horizontalne zastopanosti vsebin trajnostnega razvoja ter ocena potencialnih vplivov DRP na le-te v Sloveniji.

Aktivnosti SPV NSRO so bile razdeljene na naslednja ključna področja (faze):

- priprava analitičnih podlag s stališča trajnostnega razvoja,
- sodelovanje pri pripravi osnutka,
- vrednotenje,
- javna obravnava in zaključek.

Na podlagi ključnih področij SPV so aktivnosti prve, druge in tretje faze zaključene. Tako je bilo med drugim izvedena serija aktivnosti:

- najprej sta bila organizirana dva medresorska posveta, ki sta vključevala vsebine o pripravi NSRO, ki sta potekala na Brdu pri Kranju (27. junija 2005 in 6. oktobra 2005) - med drugim je bila na njih predstavljena metodologija strateške presoje in vmesni rezultati projekta;
- izvedene so bile ustrezne objave dokumentov na spletu;
- drugi način udeležbe javnosti je predviden z organizacijo javnih obravnav. Strateški presoji sta namenjeni dve javni obravnavi. Prva javna obravnava 1. decembra 2005 je bila namenjena vsebinjenju (angl. scoping), to je skupni določitvi kriterijev trajnostnega razvoja in ključnih vprašanj trajnostnega razvoja, na katera naj bi NSRO odgovoril. V tem delu še posebno izpostavljamo vsebinsko najbolj aktivne udeležence dogodka, kot npr. nevladna organizacija Fokus, Gospodarska zbornica Slovenije, Kemijski inštitut, Konfederacija sindikatov '90 Slovenije, ... V omenjenem okviru so bile organizirane posebne vsebinske delavnice, kjer so vsi udeleženci sodelovali pri procesu vsebinjenja.

Na podlagi razprav in delovnega osnutka DRP je bilo izvedeno vrednotenje, ki se je zaključilo z upoštevanjem priporočil pri pripravi DRP in posledično NSRO.

Vrednotenje osnutka DRP podaja naslednje ključne ugotovitve:

- na podlagi ciljev je bilo ugotovljeno, da je i) koncept trajnostnega razvoja tesno prepleten s programi DRP, ii) veliko število ciljev v različnih dokumentih ovira njihovo uresničevanje, iii) slovenski razvojni cilji so usklajeni in komplementarni z evropskimi, neusklajenost se lahko pojavi samo na posameznih področjih,;
- po prvi javni obravnavi je bil organiziran posvet z resorji na Brdu pri Kranju 17. januarja 2006, in posvet s predstavniki regij v Kranju 19. januarja 2006. V prvem primeru so bile predstavljene do tedanje ugotovitve, za delo resorjev v nadaljnji programskih dokumentov. Posvet z regijami je bil namenjen identifikaciji regijskih projektov, katere bi bilo mogoče lahko vključiti v prioritete in programe DRP/NSRO. Na srečanju in po njem so predstavniki regionalnih razvojnih agencij predstavili vrsto

programov in projektov, katere je mogoče vključiti v strukturo DRP/NSRO in kateri lahko služijo kot elementi priprave programa;

- pri pregledu priprave osnutka NSRO je bilo ugotovljeno, da se cilji in aktivnosti navedenih prioritet tudi prekrivajo, zaradi česar bi bili učinki programa razpršeni in posledično manj učinkoviti. Na ta način so nastali predlogi za izboljšanja stanja vsebine NSRO, v izogib omenjenim pomanjkljivostim (že upoštevano v NSRO);

V četrti fazi je bila izvedena druga javna obravnava in pripravljeno in v nadaljevanju končno poročilo o izvedbi predhodnega vrednotenja in strateški presoji vplivov na trajnostni razvoj. Druga javna obravnava DRP/NSRO je potekala (Ljubljana, 27. oktober 2006) je bila namenjena predstavitvi drugega osnutka DRP/NSRO in predstavitvi zaključkov projekta vrednotenja. Osnutek DRP/NSRO je v večji meri vseboval pripombe, ki so jih posredovali predstavniki javnosti. Za namen pridobitve konkretnih predlogov je bila 10. maja tudi prirejena javna razprava s predstavniki nevladnih organizacij. Drugače pa drugi osnutek DRP ne vsebuje bistveno spremenjene strukture operativnih programov, prav tako tudi ni prišlo do večjih sprememb pri razdelitvi sredstev. Na zaključni javni obravnavi so pripravljenci predstavili zaključke in priporočila vrednotenja programskega dokumenta, kot tudi odgovorili na pripombe, ki so bile posredovane v času procesa vrednotenja. Udeleženci javne obravnave (npr. nevladna organizacija Fokus, Umanotera, Inštitut za trajnostni razvoj,...) so na njej tudi imeli možnost izraziti mnenje in pripombe o poteku celotnega procesa priprave dokumenta, kot tudi izraziti svoje pomisleke povezane z vsebino dokumenta. Na koncu vseh opravljenih aktivnosti je bilo pripravljeno zaključno poročilo.

Na podlagi analize obstoječih ciljev trajnostnega razvoja je bil pripravljen tudi okvir meril, ki povzema in izostruje najpomembnejše cilje trajnostnega razvoja za Slovenijo. Ta merila so namenjena integraciji ciljev trajnostnega razvoja v DRP/NSRO in presoji njegovih vplivov. Z njihovo pomočjo je bil izveden poizkus ugotovitve ali je posamezen cilj DRP/NSRO skladen s posameznim kriterijem in ali DRP/NSRO oz. posamezen njegov program prispeva k uresničevanju posameznega kriterija. S pomočjo meril je bilo mogoče neodvisno presojati vpliv DRP/NSRO na trajnostni razvoj in na transparenten način opraviti presojo posameznih komponent in celotnega programa, ter ponuditi priporočila in predloge za izboljšanje programa. V smislu celovite presoje vplivov na okolje ta merila ustrezajo okoljskim ciljem, kot so predpisani z Uredbo o CPVO. Na podlagi meril je bila opravljena tudi presoja aktivnosti DRP/NSRO na trajnostni razvoj. Skladnost prioritet in ukrepov/aktivnosti z merili je bila ocenjena z oceno vpliva. Pri presoji na trajnostni razvoj se je osredotočilo predvsem na negativne ocene, saj te zmanjšujejo trajnostni vpliv posamezne aktivnosti. Pri vrednotenju je sicer dopuščeno izničenje pozitivnih in negativnih vplivov znotraj posameznega podmerila, vendar je moral biti skupen učinek na trajnostni razvoj pozitiven. Za vsa negativna področja so bila podana priporočila o tem, kako bi bilo mogoče posamezno aktivnost usmeriti bolj trajnostno.

1.4. Struktura dokumenta

NSRO je sestavljen iz sedmih poglavij. Za *uvodnim poglavjem* je v *drugem poglavju* najprej predstavljena analiza dosežene stopnje razvoja po posameznih področjih. Poglavje vsebuje tako statično kot dinamično analizo dejavnikov, zaradi katerih Slovenija kot celota še vedno razvojno zaostaja za povprečjem razvitosti EU, analizira razvojne razlike med obema kohezijskima regijama in predstavi prostorsko problematiko Slovenije ter njeno sodelovanje z regijami v sosednjih in nekaterih drugih bližnjih državah. V *tretjem poglavju* so predstavljene dosedanje izkušnje z izvajanjem kohezijske politike, medtem ko je v *četrtim poglavju* predstavljena vpetost NSRO v širši razvojni kontekst Republike Slovenije in EU. Gre seveda za vsebinske rešitve koncipirane v Strategiji razvoja Slovenije in Lizbonski strategiji, v bolj operativni obliki pa opredeljene v okviru Državnega razvojnega programa, Osrednjih razvojnih projektov ter Programa reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji. *Peto poglavje* je namenjeno operedelitvi strategije in ciljev NSRO, torej strategije za tisti del programov, ki bodo sofinancirani s strani kohezijskih sredstev EU, vključno z določitvijo kriterijev za doseganje največje dodane vrednosti izbranih programov, utemeljitvijo okvirnih alokacij razpoložljivih sredstev med posamezne operativne programe in prioritete, ki naj bi se financirale s sredstvi EU. V *šestem poglavju* je predstavljen vsebinski okvir in cilji posameznih operativnih programov, medtem ko se zadnje poglavje nanaša na finančni načrt in načelo dodatnosti.

2. Analiza dosežene stopnje razvoja

Poglavje »Analiza dosežene stopnje razvoja« je sestavljena iz splošne predstavitve države in v nadaljevanju iz analize uspešnosti Slovenije po ključnih področjih ter primerjave z drugimi državami. Zaradi posebnega poudarka področjema notranjih razlik v Sloveniji in teritorialnega sodelovanja države je v posebnih podpoglavjih predstavljeno še stanje na tem področju.

2.1. Splošna predstavitev države

Slovenija meri 20.256 kvadratnih kilometrov (od te površine odpade 60 odstotkov na kohezijsko regijo Vzhodna Slovenija in 40% na kohezijsko regijo Zahodna Slovenija)⁷. Na severu meji na Avstrijo (dolžina meje 324 km), na zahodu na Italijo (235 km), na severovzhodu na Madžarsko (102 km) in na jugu in jugovzhodu na Hrvaško (546 km, kar je tudi zunanja meja Evropske unije). Slovenska obala Jadranskega morja na jugozahodu je dolga 47 km.

Slovenija je raznolika dežela, kar je posledica stikanja različnih klimatskih in geomorfoloških značilnosti alpskega, mediteranskega in panonskega sveta ter različnih kulturnih vplivov v preteklosti. S svojo lego na ožini med Alpami in najsevernejšim zalivom Sredozemskega

⁷ Kohezijski regiji Vzhodna Slovenija in Zahodna Slovenija sta bili uvedeni z zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in določeni s sklepom Vlade RS (83. redna seja Vlade RS, 54910-3/2005/12, 7.11.2005). Vlada je pri Evropski komisiji vložila predlog za njuno notifikacijo kot statističnih teritorialnih enot NUTS-2. Vzhodna Slovenija vključuje razvojne regije (teritorialne enote NUTS-3): Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Spodnjeposavska, Zasavska, Jugovzhodna Slovenija in Notranjsko-kraška. Zahodna Slovenija vključuje razvojne regije: Osrednjeslovenska, Gorenjska, Goriška in Obalno-kraška. Karta je dana v Dodatku 1.

morja predstavlja enega pomembnejših evropskih prehodov iz jugovzhodne Evrope proti zahodu. Slovenski prostor je prepoznaven po veliki reliefni razgibanosti, raznovrstni kulturni krajini, stavbeni in naselbinski dediščini ter bogatih, raznolikih in prostorsko razsežnih naravnih sistemih. Na slednje kaže tudi dejstvo, da se med območja NATURA 2000 uvršča kar 35% ozemlja Republike Slovenije. 90 odstotkov ozemlja države leži na nadmorski višini nad 300 m, z gozdom je poraščenih 56,7%. To se kaže v velikem številu naravnih regij, naravno izoblikovanih mejah, reliefni pestrosti ozemlja, veliki biološki pestrosti, obmejnosti, narodnih manjšinah, razpršeni poselitvi ter v raznolikosti in istočasno v krhkosti krajnotvornih elementov. Posledica je težja prehodnost območij in težavne razmere za poselitev in organizacijo gospodarskih dejavnosti.

Prednost geografskega položaja Slovenije je bližina propulzivnih, hitro razvijajočih se evropskih regij, ki imajo vlogo generatorjev razvoja. Zaradi svojega geopolitičnega položaja in poznavanja ter razumevanja razmer Zahodnega Balkana lahko Slovenija v veliki meri aktivno prispeva v procesih demokratizacije in gospodarskega prestrukturiranja tega območja. Zaradi svoje osrednje lege je bila Slovenija vedno križišče pomembnih evropskih poti (v Sloveniji se stikata 5. in 10. trans-evropski prometni koridor). Z nadaljnjo krepitvijo povezav z evropskimi regijami in vlaganji v nadgradnjo prometne infrastrukture bi Slovenija lahko izkoristila to svojo konkurenčno prednost.

2.2 Razvojna uspešnost Slovenije⁸

Analiza razvojne uspešnosti je pripravljena po ključnih vsebinskih sklopih, ki izhajajo iz Strategije razvoja Slovenije. Le-to je Slovenija z letošnjim letom že začela izvajati, zato želi po razvojnih prioritetah tudi spremljati napredek glede na stanje pred začetkom njenega izvajanja.

(a) Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Po treh letih razmeroma skromne gospodarske rasti je v letu 2004 prišlo do njene ponovne pospešitve (4,2%), gospodarska rast je bila najvišja v zadnjih petih letih in je nekoliko presegla povprečje celotnega obdobja 1996 - 2005, ki znaša 3,9%. Takšno rast je Slovenija dosegla tudi v letu 2005 in je dosegla 3,9%. Slovenija tako dosega 79% bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči glede na povprečje EU. Primerjavo z drugimi državami kaže naslednja tabela.

⁸ Vir: Poročilo o razvoju 2006, UMAR in resorski prispevki v pripravi NSRO in operativnih programov.

Tabela: Bruto domači proizvoda na prebivalca po kupni moči v standardih kupne moči, indeksi obsega, EU-25 = 100

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-15	110	110	109	109	109	109
EU-10	n.p.	50	51	52	53	55
Avstrija	126	126	122	120	121	123
Belgija	120	117	117	118	118	118
Ciper	81	81	83	82	80	83
Češka	68	64	65	66	68	70
Danska	123	126	125	122	121	122
Estonija	33	41	42	45	48	51
Finska	104	113	113	112	111	112
Francija	114	114	114	112	111	109
Grčija	70	71	73	77	81	82
Irska	98	126	129	133	134	137
Italija	115	112	109	107	108	106
Latvija	29	35	37	38	41	43
Litva	33	38	40	42	45	48
Luksemburg	174	216	210	209	234	239
Madžarska	49	53	56	58	59	60
Malta	n.p.	76	72	72	73	69
Nemčija	119	112	110	109	108	109
Nizozemska	117	120	127	125	125	124
Poljska	40	47	46	46	47	49
Portugalska	75	81	80	79	73	72
Slovaška	44	47	48	50	51	52
Slovenija	68	73	74	75	76	79
Španija	87	92	93	95	97	98
Švedska	116	119	115	114	116	117
Združeno kraljestvo	108	113	113	116	116	116

Vir: Eurostat, New Cronos, 31.januar 2006 v Poročilo o razvoju 2006, UMAR.

Od vstopa Slovenije v mehanizem deviznih tečajev ERM2 junija 2004 je kombinacija ekonomskih politik zagotavljala stabilno makroekonomsko okolje in omogočila izpolnjevanje maastrichtskih meril za prevzem evra v začetku leta 2007, vključno s kriterijem cenovne stabilnosti, ki ga je Slovenija prvič izpolnila novembra 2005. Kljub izpolnjevanju nominalnih fiskalnih kriterijev za prevzem evra, struktura izdatkov države in izzivi fiskalne politike v obdobju po prevzemu evra kažejo na potrebo po nadaljnjem prestrukturiranju in povečanju prilagodljivosti. Rast plač se po letu 2001, ko je zadnjič preseгла rast produktivnosti, giblje v makroekonomsko vzdržnih okvirih.

Konkurenčnost slovenskega gospodarstva se povečuje, vendar pa hitrejša konvergenca z EU brez strukturnih reform ni možna. Ključni kazalniki konkurenčnosti kažejo nadaljevanje postopnega izboljševanja na področju produktivnosti dela in tržnih deležev ter nihanja stroškovne konkurenčnosti, kjer imajo negativne vplive zlasti drugi dohodki in pogoji menjave. Rast produktivnosti dela se tako po relativno visoki rasti v drugi polovici devetdesetih let (4,8-odstotna realna povprečna letna stopnja) postopno umirja (3,1 % v letih 2000 – 2005), vendar se zaradi precej nižje rasti produktivnosti dela v večini razvitejših članic EU zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem zmanjšuje. Podobno se po padanju v obdobju 1996 – 2000 agregatni tržni delež Slovenije v najpomembnejših trgovinskih partnericah od leta 2000 dalje povečuje, kar kaže na izboljševanje izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. V obdobju 2001 – 2004 je bila povprečna letna rast tržnega deleža Slovenije višja kot v večini članic evro območja, vendar je precej zaostajala za rastjo nekaterih novih članic EU.

Za povečanje konkurenčnosti je izjemno pomembno prodorno podjetništvo, kjer se Slovenija kljub napredku v zadnjem letu v mednarodnih primerjavah uvršča zelo nizko po stopnji podjetniške aktivnosti, pa tudi po dostopnosti do virov financiranja. V obdobju 1999 – 2004 se je število podjetij v poslovnem sektorju povečalo le za 2,6 %, stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti pa je s 4,6 % (2002) upadla na 2,6 % (2004), vendar se je v letu 2005 dvignila na

4,4 %, kar pa je še vedno četrta najnižja stopnja med članicami EU. Obenem je za Slovenijo značilna razmeroma visoka smrtnost nastajajočih podjetij. Indeks smrtnosti se je celo povečal od 2,1 v letu 2002 na 2,7 v letu 2004, leto kasneje pa se je vrnil na raven iz leta 2002.

Internacionalizacija slovenskega gospodarstva še vedno poteka predvsem preko zunanjetrgovinskih tokov, precej manj pa preko neposrednih tujih investicij (NTI). Zlasti skromne vhodne NTI kažejo na nizko konkurenčnost Slovenije kot investicijske lokacije in na neizkoriščanje razvojnih možnosti, ki jih ponujajo vhodne NTI. Delež stanja vhodnih NTI v BDP se je v obdobju 1995 – 2004 sicer povečal od 9,5 % na 21,2 % (5.556,7 mio EUR), delež stanja izhodnih NTI v BDP pa od 2,6 % na 8,5 % (2.230,8 mio EUR). Kljub temu pa Slovenija ostaja med državami EU z najnižjim deležem stanja vhodnih NTI v BDP. V obdobju 2000 – 2004 je delež stanja NTI v BDP stalno zaostajal za povprečjem EU-25 za več kot 10 odstotnih točk pri vhodnih in za več kot 30 odstotnih točk pri izhodnih NTI.

Do intenzivnejšega razvoja storitev je prišlo šele v zadnjem obdobju, kar prispeva k zmanjševanju razkoraka do struktur EU na področju deleža storitev v dodani vrednosti in zaposlenosti, zlasti deleža na znanju temelječih storitev, ki imajo največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva. V letu 2004 so tako storitvene dejavnosti ustvarile 62,3 % dodane vrednosti slovenskega gospodarstva in zaposlovale 53,8 % vseh zaposlenih, kar je precej manj, kot znaša povprečje EU-25. V desetih letih (1995 – 2004) se je njihov delež v dodani vrednosti povečal le za 1,8, v zaposlenosti pa za 7,9 strukturne točke. Na drugi strani se je v obdobju 1995 – 2004 pomen kmetijstva v strukturi bruto dodane vrednosti zmanjšal za 1,7 strukturne točke na 2,5 %, medtem ko se je delež industrije (29,5 % v letu 2004) minimalno zmanjšal (za 0,4 strukturne točke), tako da se je strukturni razkorak do evropskega povprečja na tem področju še povečal. Najbolj problematična ostaja šibka konkurenčnost slovenskih storitev na zunanjih trgih ter nezadostna inovativnost storitvenih podjetij. Slovenija kljub stalnemu napredku še vedno močno zaostaja tudi po razvitosti finančnih storitev. Zlasti pereča je premajhna vloga finančnega sektorja pri podpori rasti podjetniškega sektorja, ki se kaže v nizkem deležu bančnih kreditov podjetjem, pa tudi v nerazvitem primarnem trgu kapitala.

Gospodarskemu razvoju je spontano sledila prometna politika, s prioritetskimi vlaganji v avtocestni križ in zaostanki pri financiranju obnove in izgradnje regionalnih in lokalnih prometnih povezav ter železniške infrastrukture. Zaradi intenzivnega procesa suburbanizacije (Osrednja Slovenija, Gorenjska in Obala), izgradnje avtocestnega križa, rasti prometa osebnih vozil in tranzitnega prometa okviru transevropskih koridorjev, zaradi nastajanja urbane strukture prilagojene avtomobilu, ki dodatno spodbujajo rast prometa, prihaja do zaostankov pri zagotavljanju mobilnosti in s tem posredno zmanjšanja gospodarske konkurenčnosti ter konkurenčnosti storitev.

Na področju cest predstavlja ključno pomanjkljivost slaba povezanost obrobni regij z osrednjo Slovenijo in slaba navezanost teh območij na mednarodne daljinske ceste (na TEN omrežje), pomanjkljivo urejena križanja različnih prometnic in s tem povezana slaba varnost in nezadostna zmogljivost obstoječih cest v smereh bodočih avtocest. V primeru, da se avtocestni križ ne dokonča, bodo prometne razmere v planskem obdobju dvajsetih let kritične na polovici dolžine cestnega omrežja. Kar 43% omrežja državnih cest je namreč v slabem ali zelo slabem stanju kar predstavlja močan omejitveni dejavnik skladnega regionalnega razvoja območij, ki ne ležijo na avtocestnem križu. Ta območja postajajo lokacijsko nekonkurenčna, četudi imajo druge, za razvoj potrebne dejavnike.

Stanje železniške infrastrukture se zaradi nezadostnih sredstev za njen razvoj in posodobitev iz leta v leto slabša. Nacionalni program razvoja slovenske železniške infrastrukture je realiziran le približno 25%. Slabo stanje je razvidno iz številnih poškodb in napak, ki nastajajo na tirih, vozni mreži, signalno-varnostnih napravah, kretnicah in iz uvedenih počasnih voženj. Zastarelo slovensko železniško omrežje tako ne omogoča več ustreznih transportnih storitev in zagotovitev zadostnih zmogljivosti omrežja za bodoče prometne potrebe (interoperabilnost,...). Tako se na določenih smereh glavnih prog vagoni že nakladajo za 15% manj kot bi bilo to glede na njihovo nosilnost dopustno, čemur med drugim botruje velika obrabljenost tirnic (v dolžini preko 90 km) ter velika obrabljenost vozne mreže (v dolžini preko 40 km).

Na področju pomorstva pristanišče Koper vsakoletno občutno povečuje obseg tovarnega pretovora, kar ima poseben razvojni pomen za Slovenijo, saj je koprsko pristanišče pomembna vstopno – izstopna točka za države osrednjega dela Unije med pomorskimi avtocestami jadransko – jonskega in transportnimi potmi intermodalnega V. koridorja v okviru TEN–T omrežja.

Zaradi povečevanja zračnega prometa v Sloveniji ter zaradi zadostitve predpisom Unije in določil Schengenskega sporazuma, je izkazana tudi potreba po posodobitvi in nadgradnji ter razširitvi obstoječih letaliških infrastruktur. Pričakujemo namreč lahko, da se bo letalski promet v desetih letih v Sloveniji kvantitativno povzpел na današnjo stopnjo Skupnosti, kar pomeni povečati število potnikov za štiri krat in podvojitev letalskih kapacitet v Evropski Uniji do leta 2015. Pričakuje se pojav nizko cenovnih letalskih prevoznikov in padec cen zračnih prevozov, kar bo dodatno pripomoglo k večjemu številu potnikov, prav tako se bo znatno povečal čarterski promet.

V motoriziranem potniškem prometu v Sloveniji prevladuje uporaba osebnih vozil, s katerimi se dnevno opravi 76 % (693 milijonov potovanj). Ostalih 24 % (220 milijonov potovanj na leto) se opravi z javnimi prevoznimi sredstvi, od tega 75 milijonov potovanj v avtobusnem medkrajevnem prometu vključno s primestnim, 130 milijonov v avtobusnem mestnem in 15 milijonov v železniškem potniškem prometu. Neugodno razmerje pri izbiri prometnega sredstva je mogoče spremeniti le na podlagi dolgoročno načrtovanih nedvoumnih in dosegljivih ciljev. Na odločitev potnika o uporabi javnega prevoznega sredstva je potrebno vplivati z ustrežno kvaliteto storitve in informacijami (vozni red, cena vozovnic) in mu tako omogočiti kvalitetno pripravo na potovanje. Usklajeni morajo biti vozni redi različnih načinov prevoza in zagotovljena njihova točnost.

(b)Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

Slovenija nadaljuje s krepitvijo dejavnikov na znanju temelječe družbe, pri čemer je napredek po posameznih dejavnikih različen. Izobrazbena struktura prebivalstva se izboljšuje in se pri deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo počasi približuje povprečju EU. Celotni izdatki za izobraževanje so sicer visoki, po izdatkih na udeleženca v terciarnem izobraževanju pa Slovenija zaostaja za povprečjem EU. Število študentov v terciarnem izobraževanju se je v zadnjih desetih letih več kot podvojilo ($I_{2005/1995} = 240$), vendar sta zanj značilna velik osip in predolgo trajanje študija (povprečno trajanje študija je 6,9 let za univerzitetne programe in 5,4 za visoke strokovne programe). Spremljanju in spodbujanju kakovosti in učinkovitosti študija bo torej potrebno nameniti posebno pozornost, okrepiti pa bo treba tudi vpis na naravoslovne in tehnične študijske smeri ter izboljšati visokošolsko infrastrukturo. Visokošolski sistem v

Sloveniji se kljub postopni modernizaciji še vedno preveč opira na klasično poučevanje s poudarkom na teoriji in nezadostnim deležem funkcionalnih znanj. Poleg tega je po tradiciji preveč samozadosten, to je, premalo povezan s potrebami (lokalnega) okolja in še posebej gospodarstva. Njegovo odpiranje v okolje je ena prednostnih nalog v nadaljnjem razvoju tega področja. Nekateri podrobnejši podatki so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela: Izbrani kazalniki s področja izobraževanja in usposabljanja

	Slovenija	EU-25	EU-15
Delež terciarno izobraženih prebivalcev (25-64 let) v % (2. kvartal 2005)	20,0	22,8	24,0
Javni izdatki za izobraževanje v % BDP (2002)	5,98	5,22	5,22
Delež zasebnih izdatkov za izobraževalne ustanove na terciarni ravni v % (2002)	23,3	17,2	12,8
Letni izdatki za izobraževalne ustanove na študenta terciarnega izobraževanja, v EUR SKM (2002)	6.138	7.946	8.562
Število študentov na 1000 prebivalcev (2003)	50,9	37,0	35,6
Število diplomantov na 1000 prebivalcev v starosti 20-29 let (2003)	46,6	52,9	51,2

Viri: SURS, Eurostat, OECD, preračuni UMAR. **Opomba:** Kazalniki, viri in opombe so podrobneje predstavljeni v prilogi.

Kar zadeva raziskave in razvoj (RR), Slovenija v javnih raziskovalnih in visokošolskih institucijah razvija kvalitetno, ponekod tudi odlično temeljno znanost (v računalniških vedah je bila npr. po vplivu, merjenem s citiranostjo – citation impact – tretja na svetu, takoj za ZDA in Izraelom; po publikacijah s področja nanotehnologije na mio prebivalcev pa 15. na svetu)⁹. Po številu raziskovalcev na 1000 aktivnih prebivalcev (SI: 5; EU25: 5,4)¹⁰ in številu znanstvenih publikacij na milijon prebivalcev (SI: 827; EU-25: 639)¹¹ je v gornji polovici držav EU-25 in med novimi članicami EU na prvem mestu. Po deležu žensk med raziskovalci je Slovenija na repu novih držav članic, a še vedno nad povprečjem EU25. Leta 2004 je bil ta delež za Slovenijo 33%, za EU25 28 %, za Bolgarijo (ki je v tem pogledu najboljša) pa 46 %. Delež žensk med raziskovalci vseh sektorjev v zadnjem desetletju stagnira. Delež žensk med raziskovalci vseh sektorjev v zadnjem desetletju stagnira. S tem ne moremo biti zadovoljni, še manj pa z deležem žensk med raziskovalci poslovnega sektorja, ki je bil leta 2004 25 %, v EU25 18 % in npr. v Bolgariji 45 %.¹² Še vedno je prešibak tudi RR v poslovnem sektorju (delež raziskovalcev v poslovnem sektorju je npr. 36%, povprečje EU25 pa je 49%)¹³, predvsem pa je prešibak prenos raziskovalnih rezultatov iz javne raziskovalne sfere v gospodarstvo. Poleg tega je treba izboljšati stanje v pogledu infrastrukture nacionalnih raziskovalnih inštitutov, saj se marsikje srečujemo z zastarelo raziskovalno opremo, neustreznimi prostori in neustrezno prostorsko razmestitvijo. Podobno velja za visokošolske institucije. Pri vlaganjih v raziskave in razvoj, merjenih v % BDP, Slovenija v zadnjem petletnem obdobju beleži nihanja brez pozitivnega trenda. Tako je v letu 2004 ta delež znašal 1,45% BDP, kar je enako, kot leta 2000 (1,43%). Delež državnega sektorja v strukturi virov financiranja raziskovalno-razvojne dejavnosti je leta 2004 znašal 29,3%, delež poslovnega sektorja pa 59,5 %, kar je skladno z razmerjem 1: 2 iz Barcelonskega cilja; vendar trikrat

⁹ Glej Third European Report on S&T Indicators, European Commission, 2003; str. 291 in 395.

¹⁰ Towards a European Research Area : Science, Technology and Innovation : Key Figures 2005, Brussels: European Commission – Research Directorate General, 2005, EUR 21264 EN.

¹¹ Prav tam.

¹² Eurostat, Podatkovna baza New Cronos.

¹³ Key Figures 2005.

manj od ciljnih vrednosti 1% BDP za RR iz javnih sredstev in 2 % BDP za RR iz poslovnega sektorja. Trenutna rast tako zaenkrat ne zadošča, da bi Slovenija kot članica EU-25 do leta 2010 dosegla Barcelonski cilj.

Na področju inovacij in inovativnosti ter patentnih prijav je Slovenija v zadnjih letih nekoliko napredovala. V strukturi slovenskega blagovnega izvoza je tako npr. najbolj rasel delež srednje in visoko tehnološko intenzivnih proizvodov, tako da se Slovenija po deležu teh proizvodov v strukturi blagovnega izvoza s 55,9% močno približuje evropskemu povprečju. Pri tem je treba poudariti, da glavnino srednje in visoko tehnološko intenzivnih proizvodov predstavljajo srednje tehnološko intenzivni proizvodi, delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov pa se le počasi povečuje in je relativno skromen. Še slabši je položaj pri patentih. Število patentnih prijav na evropskem patentnem uradu (EPU) na milijon prebivalcev je bilo v letu 2003 za Slovenijo 50,4, za EU25 pa 136,7. Povprečna letna stopnja rasti patentnih prijav je v obdobju 1996 – 2002 za Slovenijo znašala 15,4 %, za države članice EU25 pa 6,1 %, tako da se Slovenija po sicer skromni vrednosti kazalnika vendarle uvršča pred vse nove države članice EU-25, prav tako pa tudi pred Španijo, Grčijo in Portugalsko. Čeprav je država v zadnjih letih okrepila prizadevanja za izboljšanje instrumentov, ki dvigajo inovacijsko sposobnost gospodarstva, pa prepočasne spremembe v institucionalni ureditvi raziskovalno-razvojne dejavnosti niso omogočile dodatnih impulzov za hitrejši napredek. Problematični ostajajo zlasti (i) šibko sodelovanje med poslovnim sektorjem in javnimi raziskovalnimi institucijami, (ii) nezadostna finančna podpora malim in srednjim podjetjem za večjo inovativnost ter (iii) odsotnost sistematične evalvacije učinkov uporabljenih instrumentov.

Za izboljšanje učinkovitosti spodbud tehnološkemu razvoju in inovacijam v javni domeni je Slovenija že opredelila prioriteta tehnološka področja¹⁴ in sicer energijo in okolje (pridobivanje, proizvodnja, shranjevanje, distribucija ter uporaba energije, še posebej z vidika obnovljivih ter alternativnih virov energije, energetske učinkovitosti in z vidika vpliva na okolje), informacijsko komunikacijske tehnologije (strojna in programska oprema, e-storitve, e-vsebine, telekomunikacije, omrežja) ter napredne nove materiale in nanotehnologije (keramika in kompoziti, polimeri, posebni fluidi, multimaterialni sistemi, materiali s posebnimi lastnostmi, folije in oslojevanja, nanotehnologije). Poleg naštetih se med pomembna tehnološka področja štejejo še biotehnologija, farmacija, procesne tehnologije, kemijske tehnologije, obdelovalne tehnologije, tehnologije na področju medicine, kompleksni sistemi, kibernetika, inovativne tehnologije vodenja procesov, električna oprema (brez IKT) ter na koncu še industrijsko oblikovanje in logistika kot posebna, horizontalna segmenta.

Po drugi strani pa Resolucija o Nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu (ReNRRP), sprejeta v Državnem zboru decembra 2005, določa prednostna področja raziskav in razvoja, ki se, razumljivo, v veliki meri skladajo s prednostnimi tehnološkimi področji. Med njimi so: - informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) (vključuje tudi računalništvo in informatiko),

- napredni (novi) sintetični kovinski in nekovinski materiali in nanotehnologije,
- kompleksni sistemi in inovativne tehnologije (vključuje tudi tehnologije vodenja procesov),
- tehnologije za trajnostno gospodarstvo (energijske in okoljevarstvene tehnologije, tehnologije za racionalno rabo energije, za izrabo novih in obnovljivih virov energije, za varno in zdravo okolje, za trajnostno gradnjo, za zagotavljanje in kontrolo kvalitete okolja (zemlje, gozda, vode, zraka), hrane, zdravja in izdelkov ipd.),

¹⁴ Določitev tehnoloških prioriteta področij temelji na smernicah SRS, NRRP, smernicah 7 OP, podatkih GZS. Tehnološka prioriteta področja bo potrebno stalno spremljati in po potrebi modificirati.

- zdravje in znanost o življenju (meddisciplinarne raziskave na področju naravoslovno-tehniških in biotehniških, farmacevtskih in medicinskih ved, ki so povezane z zahtevami evropskih direktiv s področja kakovosti življenja).

V rabi interneta je opaziti pozitivna gibanja, saj se je delež njegovih uporabnikov v prvem kvartalu 2006 znašal že 54%, kar je precejšnje povečanje glede na leto 2003 ko je ta delež znašal 37 %. S tem je Slovenija uspela prehiteti povprečje EU-25, kjer ta delež znaša 52%. Žal tudi pri uporabi interneta zaznamo razkorak po spolu saj pri dostopu do interneta prevladujejo predstavniki moškega spola (57 %) pred predstavnicami, ki zaostajajo za 6 odstotnih točk. Kljub pozitivnim premikom pri uporabi interneta pa Slovenija pri vlaganjih v IKT v zadnjih letih nazaduje, saj so vlaganja v letu 2004 znašala samo 2,1 % BDP, v EU-25 pa 3,0% BDP.¹⁵

Sumarni kazalnik naložb v znanje (naložbe v terciarno izobraževanje, razvojno-raziskovalno dejavnost in programsko opremo)¹⁶ kaže zaostajanje Slovenije za povprečjem EU-15 (v letu 2002 je delež naložb v znanje znašal v Sloveniji 3,0 %, v EU-15 pa 3,8 % BDP). Zaostajanje je še posebej izrazito za skandinavskimi državami, položaj Slovenije pa je boljši v primerjavi s sredozemskimi državami članicami EU in večino novih držav članic.

(c.) Učinkovita in cenejša država

Izdatki sektorja države v primerjavi z BDP so se znižali šele v zadnjih dveh letih, delno tudi s krčenjem izdatkov za investicije. Izdatki so se v primerjavi z BDP v letih 2004 in 2005 skupaj zmanjšali za 0,8 odstotne točke in v letu 2005 znašali 47,3% BDP in je le nekoliko nad povprečjem EU 25 – 47,1 % v letu 2004. Zmanjšanje deleža izdatkov je bilo delno doseženo z večjo racionalnostjo države (nižjim deležem vmesne porabe in plačil prihodkov od lastnine) ter s pokojninsko reformo (rahal upad deleža teh izdatkov v BDP), delno pa s krčenjem deleža izdatkov za investicije. Delež t.i. »produktivnih izdatkov« države¹⁷ v BDP, ki najbolj prispevajo h gospodarski rasti, je bil v Sloveniji leta 2004 16,1 %, kar je manj kot v EU 15 leta 2003, ki je bil 16,8 %. Ob visokih izdatkih za izobraževanje in zdravje (izdatki države za izobraževanje so v Sloveniji 5,8%, v EU 25 pa 5,4%, za zdravstvo so izdatki v Sloveniji 6,6%, v EU 25 pa 6,4%) je razlog za zaostajanje Slovenije predvsem nizka raven izdatkov za stanovanjske in komunalne dejavnosti ter znižanje izdatkov za gospodarske dejavnosti. V okviru tega večino državnih pomoči, namenjenih gospodarstvu. Navzgor odstopa zlasti delež izdatkov za t.i. »državotvorne naloge« in socialno zaščito, zaostanke pa imamo pri deležu izdatkov za ekonomske zadeve ter za stanovanjske in komunalne dejavnosti.

Bolj kot struktura izdatkov države pa je za razvoj pomembna učinkovitost zagotavljanja javnih storitev. Analize učinkovitosti delovanja države, npr. svetovne lestvice konkurenčnosti, uvrščajo Slovenijo zelo nizko, zato bo potrebno temu področju v prihodnje nameniti več pozornosti. V tem okviru je potrebno posebej izpostaviti institucionalno ter administrativno ureditev, ki opredeljuje tako poslovno okolje podjetij, kot tudi institucionalno okolje za posameznike, npr. na področju zagotavljanja sodnega varstva. V zadnjem času se kot problem

¹⁵ Viri podatkov: SURS, Eurostat (New Cronos)

¹⁶ Kazalnik iInvesticije v znanje kaže, da Slovenija za povprečjem EU najbolj zaostaja po relativnem deležu naložb v programsko opremo v BDP.

¹⁷ Na podlagi rezultatov več mednarodnih analiz mednje štejemo izdatke, namenjene za izobraževanje, gospodarske dejavnosti, raziskavam in razvoju, investicijam, stanovanjskemu in prostorskemu razvoju ter zdravstvu.

vse pogosteje pojavlja tudi neučinkovito delovanje zdravstva, podobno pa velja tudi na področju institucij socialnega varstva.

Institucionalno okolje v Sloveniji je med najmanj spodbudnimi za gospodarski razvoj in konkurenčnost. Največje slabosti so na področju davkov, poslovnega okolja in obremenjenosti s predpisi, liberalizacije in regulacije mrežnih dejavnosti, privatizacije, trga dela in pravne države. Po oceni EBRD¹⁸ in Svetovne banke (BEEPS¹⁹) se je institucionalna konkurenčnost Slovenije v razdobju 2002-2005 celo malenkost poslabšala (ocena temelji na mnenjih slovenskih podjetij). Slovenija je bila leta 2005 po indeksu enostavnosti poslovanja na 20. mestu med 22 državami članicami EU (brez Luxemburga, Cipra in Malte) in na 63. mestu med vsemi državami, uvrščenimi v analizo (Svetovna banka). Najbolj problematično je povprečno število dni, potrebnih za odprtje novega podjetja, saj je Slovenija s 60. dnevi za 9 zahtevanih postopkov krepko presegla povprečje drugih evropskih držav (povprečje EU je 27,6 dni za 7,5 postopkov).

Pospoševanje *uspešnosti in učinkovitosti javne uprave* je trenutno usmerjeno predvsem k uporabnikom, učinkovitemu uslužbenskemu sistemu in učinkovitemu upravljanju kadrovskih virov, kakovostnem in učinkovitem poslovanju ter odprtem in preglednem delovanju javne uprave. S sistematičnim pristopom k povečevanju učinkovitosti javne uprave, si država prizadeva k izboljšanju elektronske podpore odnosom med subjekti znotraj in zunaj javne uprave tudi z uporabo sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije. V državah članicah EU se že od sprejetja akcijskega načrta eEurope 2002 spremlja razvitost e-uprav. Države so se med seboj primerjale po stopnji razvitosti e-storitev za prebivalce (G2C) in za poslovne subjekte (G2B) ter po stopnji uporabe teh storitev. Za merjenje je bila določena metodologija (*«eGovernment indicators for benchmarking eEurope»* - osnovno predstavljena v nadaljevanju), ki je še sedaj v uporabi, trenutno pa se pripravlja nova. V obdobju 2001 do 2006 je tako slovenska javna uprava doživela številne organizacijske spremembe. Vzporedno in skladno z njimi, pa tudi možnostmi se je razvijala e-uprava, ki so jo v tem obdobju zaznamovali strateški in programski dokumenti, kakršni so: SEP-2004, Strategija elektronskega poslovanja v lokalni samoupravi, Strategija Slovenije v informacijski družbi in drugi.

Slovenija je tako, navkljub nekaterim kritičnim ocenam, na področju uresničevanja uprave dosegla velik napredek v primerjavi z drugimi državami EU. Zadnje meritve je junija 2006 objavila Evropska komisija. Meritve so bile opravljene v 25 državah EU ter Norveški, Islandiji in Švici. Na področju e-uprave so se izvedla merjenja za 12 osnovnih e-storitev za državljanke in 8 osnovnih e-storitev za poslovne subjekte. E-storitve, ki so se na tak način spremljale so predstavljale le manjši a vendar pomemben del e-storitev, ki ga lahko primerjamo z EU in drugimi državami. Rezultati raziskave teh 28 držav so pokazali, da imajo

¹⁸ Evropska banka za obnovo in razvoj od leta 1994 ocenjuje potek tranzicijskih reform v 27 državah, v katerih deluje, s posebnimi indeksi tranzicije (transition index). Indeks tranzicije s pomočjo 11 kazalnikov pokrije 6 ključnih področij reform (liberalizacijo, privatizacijo, podjetja, infrastrukturo, finančne institucije in pravno okolje). Vsak posamezen kazalnik odraža sintetično oceno napredka s strani glavnih ekonomistov EBRD, ugotovljenega na podlagi različnih podatkov, deskriptivnih informacij o reformah in njihove analize.

¹⁹ EBRD in Svetovna banka sta v letih 1999, 2002 in 2005 izvedli analizo poslovnega okolja in uspešnosti podjetij (Business Environment and Enterprise Performance Study - BEEPS) za 26 »tranzicijskih« držav in Turčijo ter za izbrane primerjalne države. Anketa BEEPS je oblikovana za spremljanje učinkovitosti države na dveh temeljnih vprašanjih, pomembnih za učinkovitost podjetij: vprašanja o regulaciji podjetij (licenciranje, davki, carine, ter regulacija trga dela in trgovine) in vprašanja o institucijah in lastninskih pravicah (korupciji, kriminalu in pravnem sistemu). Na tej podlagi BEEPS analizira sedem temeljnih področij učinkovitosti države, v okviru katerih poskuša prepoznati ovire poslovanju podjetij s posamičnimi indeksi.

najbolj razvite spletne storitve na Švedskem (89 %) in v Avstriji (87 %), Slovenija pa je na 15. mestu, toda med novimi članicami zaostaja zgolj za Estonijo. V primerjavi z EU-25 pa se Slovenija uvršča na 13. mesto in nad povprečje EU-25. Z upoštevanjem nadaljnjega trenda razvoja in rasti na tem področju lahko po obstoječi metodologiji EU pričakujemo uvrstitev Slovenije v enem letu med prvih deset držav EU-25. Kljub temu sta nujno potrebna rast in napredek. Višjo uvrstitev bo Slovenija dosegla predvsem pri storitvah G2B, pri katerih še zaostajamo, medtem ko smo pri storitvah G2C že zdaj med vodilnimi.

Za ugotovitev realnega stanja e-uprave pa ni dovolj, da se spremlja le število storitev e-uprave oziroma njihovo razvitost, ampak je treba hkrati spremljati tudi uporabo. V EU so bile izvedene meritve uporabe, ki bi se lahko smiselno primerjale s stopnjo razvoja e-uprave, vendar ažurni in primerljivi podatki žal niso na voljo. V nadaljevanju je zato prikazana primerjava med podatki, ki so razpoložljivi, in sicer med stopnjo razvitosti e-uprave za prebivalce (G2C) in odstotkom gospodinjstev, ki uporabljajo internet (redni uporabniki) v posameznih državah (podatki za 1. četrtino leta 2005). Slovenija se uvršča v spodnji desni kvadrant in ima še veliko razvojnih priložnosti. Hkrati se lahko ugotovi, da ima Slovenija, glede na stopnjo redne uporabe interneta v gospodinjstvih, razmeroma primerno stopnjo razvitosti e-uprave. Pred njo sta le Finska in Avstrija s podobnim odstotkom gospodinjstev, ki so redni uporabniki interneta²⁰.

Učinkovitost sodstva je ključnega pomena za ustvarjanje razvojno spodbudnega okolja, ključni problem pravosodnega sistema v Sloveniji pa so veliki sodni zaostanki. Med njimi so posebej problematični tisti, ki povzročajo poleg neposredne tudi posredno veliko gospodarsko škodo (blokada naložb). Sodni zaostanki v statističnem smislu so nerešeni sodni spisi na posameznem pravosodnem organu, katerih število presega polovico povprečnega letnega pripada zadev na posameznem pravosodnem organu iz območja Republike Slovenije. Glede na število nerešenih zadev konec leta 2004, to je 566.588 spisov (v tem številu ni zajeto področje prekrškov), bi bilo potrebno to število do konca leta 2010 zmanjšati za polovico, to je na 284.000 spisov. Pravosodni organi so v letu 2005 prejeli v reševanje 620.345 novih zadev. Pravosodni organi so imeli skupaj z nerešenimi zadevami iz preteklih let v delu 1.186.856 vseh zadev. Rešila so 662.840 zadev ali 55,8 % vseh zadev v delu. Na dan 31.12.2005, je ostalo nerešenih 524.016 zadev, kar je za 7,5 % manj kot na začetku leta 2005. Pri upoštevanju le pomembnejših zadev pa podatki kažejo na zmanjšanje zaostankov za 4,2 %. Število sodnikov se je 2005 v primerjavi z letom 2004 povečalo za 195 sodnikov, tako da je v letu 2005 sodilo 969 sodnikov. Eden izmed ključnih faktorjev za velike sodne zaostanke je neustreznost informacijskega sistema pravosodnih organov. Bistvene pomanjkljivosti obstoječega informacijskega sistema so zastarela strojna in programska oprema, ki uporabnikom ne omogoča sodobnih storitev, niti ne zagotavlja varnosti podatkov ter nekonsistentnost znotraj pravosodnega sistema in tudi navzven.

Na področju *učinkovitosti institucij na trgu dela* je potrebno najprej analizirati javni zavod za zaposlovanje, s katerim več kot polovica delodajalcev, če že ne pogosto pa vsaj občasno aktivno sodeluje. Po podatkih ankete, ki jo letno izvaja Zavod RS za zaposlovanje, so v letu 2005 delodajalci s pomočjo Zavoda kandidate iskali za 60,1 % prostih delovnih mest. Posodabljanje Zavoda RS za zaposlovanje kot osrednje institucije na trgu dela je zato v prihodnjem obdobju bistvenega pomena. Po eni strani gre za potrebo po nenehnem vsebinskem in organizacijskem prilagajanju njegovih dejavnosti zahtevam vse bolj

²⁰ Upoštewane so le države za katere so bili podatki na voljo, vir: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_infdruzba.asp, april 2006.

dinamičnega trga dela, po drugi strani pa za osvajanje in uvajanje novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij, ki so predpostavka za povečevanje učinkovitosti izvajanja storitev. Za učinkovito zagotavljanje storitev zavoda, predvsem pri posredovanju zaposlitev, so ključnega pomena svetovalci zaposlitev, saj le-ti motivirajo in usmerjajo brezposelne osebe ter jih posredujejo na prosta delovna mesta oz. v programe aktivne politike zaposlovanja. Svetovalci zaposlitev torej nosijo veliko odgovornost, tako do brezposelnih oseb pri usmerjanju njihove poklicne poti, kakor tudi pri uresničevanju širših ciljev politike zaposlovanja. Število svetovalcev zaposlitve, njihova usposobljenost in razmerje med številom brezposelnih oseb in svetovalcev zaposlitve se posledično odraža v vseh vidikih politike zaposlovanja. Eden izmed bistvenih ciljev procesa modernizacije Zavoda je povečati število svetovalcev zaposlitve oz. zmanjšati število registrirano brezposelnih oseb na enega svetovalca. Marca leta 2006 je povprečna obremenitev znašala 273 registrirano brezposelnih oseb na enega svetovalnega delavca ("Modernizacija Zavoda RS za zaposlovanje, marec 2006, gradivo za delavnico), ciljna vrednost pa znaša 150 registrirano brezposelnih oseb na enega svetovalnega delavca, hkrati pa tudi povečati strokovno usposobljenost delavcev zavoda. Zavod je v letu 2006 že pričel z uvajanjem nove doktrine dela z brezposelnimi in delodajalci, prav tako pa je nadgrajen sistem e-storitev preko spletne strani. V povezavi z modernizacijo zavoda je potrebna tudi reforma ostalih institucij, ki posegajo na trg dela in zaposlovanje kot so npr. centri za socialno delo. Zaradi velike razpršenosti različnih transferjev, ki otežkočajo učinkovito sledenje in transparentnost dodeljevanja pomoči, se bo vzpostavila enotna vstopna točka na centrih za socialno delo. Pomemben prispevek k reformi institucij na trgu dela pa bo zagotovitev informacijske podpore in povezave med evidencami, zagotavljanje e-storitev strankam, z namenom odstranjevanja birokratskih ovir.

Na področju *zdravja* lahko ugotovimo, da se pričakovano trajanje življenja v Sloveniji v zadnjih 20 letih enakomerno podaljšuje za približno eno leto v štirih letih. Primerjava z drugimi državami pokaže, da po pričakovanem trajanju življenja zaostajamo približno tri leta za povprečjem v EU pri moških in slabo leto pri ženskah. Bolezni srca in ožilja so, tako kot v drugih razvitih državah, vodilni vzrok smrti. Za njimi se uvrščajo rak, poškodbe in zastrupitve. Poleg tega se slovensko prebivalstvo stara. Demografska gibanja v drugi polovici 80. let in v 90. letih označuje nagel upad števila rojstev in posledično povečanje deleža starejših. Nadaljevanje sedanjih demografskih gibanj vodi do še intenzivnejšega procesa staranja prebivalstva, kar bo imelo vrsto negativnih posledic tudi na področju zdravstvenega varstva, ki se bo pokazalo na večji obremenjenosti zdravstvene službe. V Sloveniji opažamo tudi velike razlike v zdravju med regijami in posameznimi skupinami prebivalstva. Zato so potrebni mehanizmi, ki bodo prispevali k oblikovanju politik in programov in ukrepov za izboljšanje zdravstvenega stanja prebivalstva. Celotni izdatki za zdravstvo v letu 2004 so se glede na leto prej povečali, vendar v manjšem obsegu kot se je povečal BDP. Nominalno povečanje vrednosti celotnih izdatkov v letu 2004 glede na njihovo vrednost v preteklem letu (za 5 %) je bilo nižje od povečanja BDP (za 7,9 %). Zaostajanje nominalne rasti izdatkov za zdravstvo za rastjo BDP se je odrazilo v zmanjšanju deleža celotnih izdatkov v BDP (od 8,7 % v letu 2003 na 8,5 % v letu 2004). Četrtnina izdatkov za zdravstvo se financira iz zasebnih virov. Osnovni nosilec financiranja zdravstva so skladi socialne varnosti, ki so v letu 2004 pokrili 73 % vseh izdatkov za zdravstvo. Tem so sledila sredstva iz zdravstvenih zavarovanj s 14 % in neposredna plačila gospodinjstev z 10 %. Delež zasebnih izdatkov za zdravstvo v celotnih izdatkih je bil v letu 2004 za 0,6 odstotne točke večji kot v letu 2003.

Kljub temu, da je skupno v zagotavljanje zdravstvenih in socialnih storitev vključeno povprečno letno 29.000 oseb, so čakalne dobe za sprejem v institucionalno varstvo ponekod še vedno dolge in dosegajo dvanajst mesecev. Trenutna ocena potencialnih uporabnikov

dolgotrajne oskrbe je v Sloveniji okoli 45 tisoč oseb, ki pa bo že v nekaj letih narasla glede na demografske projekcije na več kot 60 tisoč.

Z namenom zagotavljanja kvalitetne in dostopne zdravstvene oskrbe je potrebno reformirati in usposobiti javne službe, ki bodo zagotavljale spremljanje in evaluacijo programov in ukrepov, vključno s študijami, statističnimi podatki in strokovnim svetovanjem. Pomembni elementi reforme so zagotavljanje dobrega vodenja, zagotavljanje celovite kakovosti v zdravstvenem varstvu ter vzpostavitev informacijskega sistema za zagotavljanje relevantnih in pravočasnih informacij. Potrebna je dobra in učinkovita infrastruktura na področju javnega zdravja ter zagotavljanje ustreznih in kakovostnih podatkov ter orodij za njihovo pridobivanje in izmenjavo. V zdravstvenih sistemih predstavlja informacijsko-komunikacijska tehnologija²¹ eno temeljnih orodij, ki skupaj z organizacijskimi spremembami in razvojem novih veščin pripomorejo k učinkovitejšemu razvoju, večji učinkovitosti in produktivnosti, boljši dostopnosti in promociji izboljševanja kakovosti. Informacijsko-komunikacijska tehnologija mora državljanom zagotoviti boljše in lažje dostopne zdravstvene storitve, zdravstvenim strokovnjakom pa lažje delo ter hitrejši dostop do potrebnih informacij. V slovenskem zdravstvu so v obdobju 1992–2002 uspešno izvedli prve korake opismenjevanja: osnovno opremljanje z računalniško tehnologijo, uvedba računalniške izmenjave podatkov, vzpostavitev standardov in podatkovnih zbirk, uveljavitev sistema KZZ. Infrastruktura je bila uvedena za celotno zdravstvo, aplikacije pa so bile razvite predvsem za zdravstveno zavarovanje in delno za zdravstveno statistiko. S sistemom KZZ smo zagotovili zanesljivo identifikacijo pacienta in zdravstvenega delavca na vseh točkah zdravstvenega sistema ter poenostavili postopke uveljavljanja zdravstvenega zavarovanja, z mrežo samopostrežnih terminalov pa povezali 250 največjih lokacij slovenskega zdravstva. Tako smo dosegli visoko prepoznavnost v evropskem prostoru in naše izkušnje uporabljajo v podobnih kartičnih projektih po drugih državah. V Sloveniji kljub zgodnji osnovni informatizaciji zdravstvenih organizacij pa še nimamo enovitega ali vsaj povezljivega zdravstvenega informacijskega sistema. Številni zdravstveni informacijski sistemi so bili razviti znotraj ali za potrebe javnih zdravstvenih institucij in so namenjeni predvsem zadovoljevanju lastnih potreb, niso pa zadostno povezljivi med seboj.

Ob zagotavljanju podpore javnim institucijam je potrebno zagotoviti ustrezno podporo tudi *socialnim partnerjem, nevladnim in neprofitnim organizacijam* oziroma projektom, ki bodo omogočili razvoj kapacitet in novih zaposlitvenih potencialov vseh partnerjev na nacionalni, regijski in lokalni ravni. V Sloveniji nevladne organizacije in neprofitne organizacije oziroma njihovi projekti še ne izkoriščajo vseh svojih potencialov. Izsledki raziskave²² na to temo namreč ugotavljajo nestimulativno obstoječe okolje, ki se posledično odraža v nizki stopnji administrativne sposobnosti nevladnih organizacij. Primerjava podatkov med letoma 1996 in 2004 po eni strani kaže na 39% rast skupnega števila registriranih nevladnih organizacij (na preko 20.000), v katere je vključenih preko 900.000 ljudi, večinoma na prostovoljni osnovi. Že iz navedenega je moč sklepati, da se delež zaposlenih navkljub povečanemu številu organizacij ni bistveno spremenil in sedaj predstavlja 0,74% delovno aktivnega prebivalstva, kar Slovenijo uvršča na dno evropske lestvice. Ne glede na to, je pri razvoju nevladnih organizacij, krepitvi institucij na vladni strani ter izvajanju posameznih projektov vendarle pomembno pripomogla tudi dodatna pomoč iz tujine (predpristopni programi EU PHARE,

²¹ Decembra 2005 sprejeta nacionalna strategija razvoja informatike v zdravstvu e-Zdravje -2010 vsebuje pregled dosežkov in nerešeno problematiko na področju zdravstvene informatike ter potrebe po strateških nalogah za obdobje do leta 2010.

²² Z. Kolarič, A.Črnak-Meglič, L. Rihter, R. Boškić, T. Rakar: Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, FDV, 2006

NMCP, MATRA, UNDP, itd.). Relativno slabo razvit oziroma spodbujen je razvoj neprofitnih, družbeno koristnih storitev, ki bi lahko npr. vključevale večje število ranljivih skupin na trgu dela, kar se med drugim odraža tudi v nezadostno razvitem storitvenem sektorju. V nasprotju z relativno nerazvito kulturo civilnega dialoga je socialni dialog dobro razvit. V Sloveniji deluje 7 reprezentativnih konfederacij sindikatov ter dodatno 28 sindikatov, ki so reprezentativni v posamezni dejavnosti ali poklicu. Vključenost v sindikate je prvi polovici devetdesetih let upadla na približno 60 % aktivnega prebivalstva Slovenije. V drugi polovici devetdesetih let so sindikati izgubili približno tretjino članstva. L. 1998 je stopnja včlanjenosti v sindikate padla na 42,8 % in se od tedaj ohranja na približno isti ravni. Kljub temu je treba omeniti, da je 40 % stopnja organiziranosti aktivnega prebivalstva v sindikatih najvišja med novimi državami članicami EU in prekaša tudi številne stare članice EU. Na področju delodajalskih organizacij danes v Sloveniji delujejo štiri organizacije, ki so predstavniki delodajalskih interesov in so vključene v proces kolektivnih pogajanj na vseh ravneh in sicer Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Združenje delodajalcev Slovenije ter Združenje delodajalcev obrtnih dejavnosti Slovenije. Sredstva za delovanje sindikati in združenja delodajalcev pridobijo iz članarin, manjši delež sredstev pa iz javnih virov, kot izvajalci projektov na nacionalni ali evropski ravni. Socialni partnerji v Sloveniji sodelujejo v Ekonomsko-socialnem svetu (ESS), ki je bil ustanovljen leta 1994 in predstavlja okvir, v katerem so se utrdila demokratična razmerja med socialnimi partnerji, ki pomenijo enega od nujnih in bistvenih prvin politične demokracije. ESS ima posvetovalno vlogo, ki odločitve sprejema soglasno in so zavezujoče za vse tri partnerje. V analizi²³, ki obravnava usposobljenost socialnih partnerjev so socialni partnerji (sindikati in delodajalci) izpostavili predvsem premajhno število usposobljenih za vodenje kolektivnih pogajanj ter pomanjkanje informacij.

(d) Moderna socialna država in večja zaposlenost

Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti

Spremembe v gospodarstvu in gospodarski razvoj se zrcali tudi v spremembah na trgu dela. Tranzicija v tržno gospodarstvo je zelo spremenila razmere na trgu dela v Sloveniji. Stopnja zaposlenosti oziroma delovne aktivnosti prebivalstva 15–64 let se je v obdobju 1996–2005 povečala za 4,3 odstotne točke in je razmeroma visoka, saj je v letu 2005 znašala 65,9 %, kar je nekoliko nad povprečjem EU. Stopnja zaposlenosti žensk je že v letu 2004 presegla 60%, kar je leta 2000 zastavljen Lizbonski cilj, ki naj bi ga članice dosegle do leta 2010. Po starostnih skupinah smo bili v tem obdobju priča zmanjšanju stopnje zaposlenosti mladih (15–24 let), ki je bila v letu 2005 34,1%, kar je povezano s povečanjem vključenosti mladih v izobraževanje, ki se je v obdobju 1998–2003 povečalo s 53,6 % na 66,9 % in je med najvišjimi v EU. Stopnje pa so se povečale tudi pri ostalih starostnih skupinah, pri čemer izstopa povečanje izredno nizke stopnje zaposlenosti starejših (55–64 let), kar je posledica opustitve množične uporabe zgodnjega upokojevanja iz začetka devetdesetih let in uveljavitve pokojninske reforme in relativno visoka nefleksibilnost v povezavi z varovanjem zaposlitve v delovni zakonodaji ter premajhen obseg vseživljenjskega učenja. Kljub temu pa je 31,2% stopnja zaposlenosti starejših (55–64 let) veliko nižja od povprečja EU (lizbonski cilj je 50% do leta 2010 in je med najnižjimi v EU). Razlika se kaže tudi med spoloma: medtem ko moški v tej starostni skupini dosegajo 42,5%, ženske dosegajo le 20,1% stopnjo zaposlenosti.

²³Barbara Lužar (2006): »Social Dialogue Capacity Building at the sectoral and local level Slovenia«, prispevek na delavnici, organizator, European fundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Ireland

Dostop na trg dela in brezposelnost je močno odvisna od stopnje izobrazbe prebivalstva. Višina in gibanje stopenj zaposlenosti po doseženi izobrazbi se je najbolj povečala pri visoko izobraženih (1996-83,5% na 86,5% v 2005), manjše povečanje je zabeležila tudi stopnja nizko izobraženih (1996 – 39,6% na 40,7% v 2005), stopnja srednje izobraženih pa se je rahlo zmanjšala (1996 – 71,3% na 70,7% v 2005). Stopnja zaposlenosti nizko izobraženih v Sloveniji je precej pod povprečjem EU, kar je v precejšni meri povezano z nizko stopnjo zaposlenosti starejših in nezadostno razvitostjo storitvenega sektorja. Za nadaljevanje študija se mladi odločajo tudi zaradi položaja na trgu dela, saj velikokrat ne najdejo zaposlitve in nadaljujejo študij. Po drugi strani se zaradi večjega priliva oseb z visoko izobrazbo na trg dela in omejene absorpcijske moči gospodarstva, delež brezposelnih z visoko izobrazbo prav tako povečuje.

Struktura povpraševanja na trgu dela se spreminja le v daljšem obdobju. Delež potreb po visoko izobraženih znaša 21,6%, po dolgem obdobju pa se je povečala napoved potreb po zaposlitvah s IV. stopnjo izobrazbe nad potrebami po zaposlitvah s I-III stopnjo zaposlitve. V letu 2005 je bilo tako največ težav z zaposlovanjem oseb s IV. in VII. stopnjo izobrazbe in več (predvsem iz tehničnih področij). Predvsem je potrebno poudariti pozitiven trend, da se zahtevnost prostih delovnih mest povečuje in se posledično od iskalcev zaposlitev zahteva večja raven izobrazbe, predvsem pa večja usposobljenost in znanja. Zato prihaja do največjih neskladij med strukturo povpraševanja in ponudbe predvsem zaradi razlik med zahtevanim znanjem in usposobljenostjo za prosta delovna mesta in sektorskimi premiki povpraševanja.

Neskladje nastaja tudi zaradi neintenzivnega upravljanja s človeškimi viri v podjetjih, ki se kaže v premajhnem interesu podjetij do kadrovskega štipendiranja in investiranja v usposabljanje in izobraževanje, predvsem manj izobraženih. Za upravljanje s človeškimi viri v Sloveniji je značilno tudi, da so zaposleni, ki niso del vodstvene linije, zgolj izvajalci, njihovi človeški viri pa neizkoriščeni; kritično malo je npr. kadrovskih strokovnjakov na 100 zaposlenih.

Po drugi strani je raziskava Andragoškega centra Slovenije o pismenosti odraslih in njihovi vključenosti v izobraževanje pokazala, da se je delež odraslih, ki se izobražujejo, v Sloveniji povečal z 31,9 % odrasle populacije v letu 1998 na 37 % v letu 2004. Po zadnji raziskavi Eurostata o vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje na osnovi evropskega vzorca pa naj bi se Slovenija v letu 2004 s 17% vključenih odraslih prebivalcev uvrščala med države, ki so dosegle Lizbonski cilj (12,5 %). Vendar je potrebno opozoriti, da je kazalnik metodološko pomanjkljiv, saj čas anketiranja lahko močno vpliva na rezultat, prav tako pa ne vključuje dimenzije vrste in kvalitete izobraževanja. Kljub pomanjkljivostim pa tudi ta kazalnik za Slovenijo kaže na pomemben problem izobraževanja odraslih, saj Slovenija spada med države z največjo razliko med vključenostjo nizko in visoko izobraženih v izobraževanje in usposabljanje, kar kaže na problem dostopa do izobraževanja in usposabljanja manj izobraženih. Pomen vseživljenjskega izobraževanja in vključenosti odraslih v izobraževanje je posebej pomembno za brezposelne, ki imajo v primerjavi z zaposlenimi slabšo izobrazbo. Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva se je v Sloveniji v obdobju 1995–2005 povečalo za 0,8 leta (z 11,0 na 11,8 let). Izobrazbena struktura delovno aktivnega prebivalstva se izboljšuje, saj je po podatkih SURS leta 2005 imelo 21,9 % delovno aktivnega prebivalstva višjo ali visoko izobrazbo (povečanje za 6,6 odstotne točke v primerjavi z letom 1995). Opazne so razlike med spoloma. Povprečno število let šolanja delovno aktivnih žensk je naraslo z 11,04 let v letu 1995 na 11,95 let v letu 2005, moških pa z 10,94 na 11,31 let. Razlika med moškimi in ženskami, ki je leta 1995 znašala 0,1 leta, se je med tema letoma

povečala na 0,64 leta (domnevamo, da je to posledica hitrejše rasti števila diplomantk v primerjavi z diplomanti). Med letoma 1995 in 2005 se je število rednih dodiplomskih študentov skoraj podvojilo in leta 2005 je imela Slovenija 71.000 rednih študentov, delež v generaciji 19–23 let pa je prvič presegel 50 odstotkov (leta 1995 slabih 25%).

Zanimiv indikator fleksibilnosti trga dela predstavlja razširjenost začasnih in delnih zaposlitev, ki se je v Sloveniji v obdobju 1995–2005 povečala. Pri tem se je močno povečala predvsem razširjenost začasnih zaposlitev, delne zaposlitve pa ostajajo še vedno relativno skromno razširjene. Vzroke za slednje lahko iščemo tako v “neprilagojenosti” sistemov socialne varnosti fleksibilnim oblikam zaposlitve in v dejstvu, da so delne zaposlitve relativno drage za delodajalce. Povečani fleksibilnosti je najbolj izpostavljena predvsem mlajša populacija (15–24 let), predvsem pa mlade ženske. Delna zaposlitev je v državah EU-15 pogost način vstopa in izstopa na trg dela. V Sloveniji se v primerjavi z drugimi državami skoraj ne uporablja kot način izstopa, saj sedanji pokojninski sistem ne omogoča takšnega postopnega izstopa s trga dela.

Spodbujanje zaposljivosti iskalcev zaposlitve dela in neaktivnih

Stopnja brezposelnosti je leta 2005 je znašala 6,5%, kar je manj od povprečja EU. Po letu 1997 je stopnja brezposelnosti žensk večja od stopnje brezposelnosti moških. V obdobju 2000–2005 se je bolj znižala stopnja brezposelnosti moških kot žensk, tako da se razlika povečuje. Kljub zmanjšanju stopnje brezposelnosti pa je v Sloveniji velik problem dolgotrajne brezposelnosti. Delež dolgotrajno brezposelnih se je v obdobju 1999–2005 celo povečal z 41,8% vseh brezposelnih v 2. četrtletju 1999 na 51,0% v 2. četrtletju 2005. Problem dolgotrajne brezposelnosti se praviloma povečuje s starostjo, kar kaže med drugim na večje probleme pri zaposlovanju starejših. Podatki iz registra brezposelnih kažejo, da se dolgotrajna brezposelnost najpogosteje pojavlja v kombinaciji lastnosti starosti, slabe izobrazbe ter pri večjih zaposlitvenih ovirah (npr. invalidi). V zadnjih letih se je povečal tudi delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve. To izhaja iz dejstva, da se je delež brezposelnih starejših od 40 let povečal iz 34,1% v letu 1995 na 43,6 v 2005 (največji je bil leta 2001 51,7%), delež iskalcev prve zaposlitve se je skozi vsa leta od 1995 povečeval do 2004, ko je bil 25,2%, v letu 2005 pa je nekoliko padel na 24,3%. Brezposelni z višjo in visoko stopnjo izobrazbe kažejo na trend povečanja. Delež brezposelnih brez izobrazbe je še vedno na visoki ravni in zajema 40,8% v letu 2005, čeprav se skozi leta znižuje. Po drugi strani pa se vseskozi povečuje delež brezposelnih s srednjo izobrazbo, ki je zrasel iz okoli 48% na 51,6%. Razlike ostajajo tudi v regijski brezposelnosti; najvišje stopnje brezposelnosti so v Pomurski, Podravski in Zasavski regiji.

V Sloveniji obstaja sorazmerno velika razlika med registrirano in anketno brezposelnostjo, ki se kaže predvsem v (i) »neaktivnosti« delo registrirano brezposelnih, ki ne iščejo aktivno dela, kar je v veliki meri povezano z visokim deležem dolgotrajno brezposelnih, ki postanejo pasivni in menijo, da zaposlitve ne morejo dobiti; (ii) delovna aktivnost registrirano brezposelnih, ki se lahko odvija tudi v sivi ekonomiji ali v pa v obliki aktivnosti, ki jo opravljajo pomagajoči družinski člani v družinski pridobitni dejavnosti (obrt, podjetje, kmetija). K temu prispeva tudi slabo razmerje med številom svetovalcev zaposlitev na brezposelno osebo, kar zmanjšuje možnosti tako za intenzivnejše spremljanje in zaposlitveno svetovanje na eni ter za nadzor nad aktivnostjo brezposelne osebe na drugi strani.

Glavne probleme na področju zaposlovanja in brezposelnosti, na katere odgovarjamo z predvidenimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, tako lahko izpostavimo v naslednjih točkah:

- visok delež dolgotrajno brezposelnih, ki se je v zadnjih desetih letih celo povečal,
- slaba izobrazbena struktura brezposelnih - visok delež brezposelnih brez oziroma z nizko stopnjo izobrazbe,
- izredno nizka stopnja zaposlenih starejših (55-64 let starosti), ki je med najnižjimi v EU,
- sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih (15-24 let),
- naraščajoče število brezposelnosti s terciarno izobrazbo

Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja

Z vidika razvoja človeških virov, predvsem z vidika vključevanja posameznikov v vseživljenjsko učenje je večji poudarek pri analizi področja Spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti, zato je na tem mestu izpostavljanje razvoj sistemov vseživljenjskega učenja in izobrazben primanjkljaj. Slovenija je med tistimi državami članicami, ki že sedaj prispevajo dokaj visok delež DBP za izobraževanje, saj je leta 2002 prispevala 6,02%²⁴ in leta 2003 se je delež še rahlo povečal 6,09²⁵ in to sodi v sam vrh držav članic po deležu javnih sredstev namenjenem za izobraževanje. Še vedno pa ostajajo rezerve pri vlaganju zasebnih sredstev.

Z vidika izobraževalnega sistema in s tem povezanega človeškega kapitala se slovenski trg dela sooča z naslednjimi glavnimi problemi

- Po podatkih popisa prebivalstva v Sloveniji v letu 2002, je struktura prebivalstva (25 do 64 let) znotraj srednje izobrazbe dokaj neugodna (52,7% z doseženo nižjo in srednjo poklicno izobrazbo, 47,3% z doseženo srednjo splošno ali strokovno izobrazbo).
- Nizka raven funkcionalne pismenosti. V mednarodni (Vir: OECD) raziskavi funkcionalne pismenosti prebivalstva med 16. in 65. letom starosti je prebivalstvo Slovenije doseglo podobne rezultate kot prebivalstvo Poljske, Portugalske in Čila. Pri večini (70%) prebivalstva je namreč ta pismenost le na 1. ali 2. stopnji, kar je po mnenju strokovnjakov OECD nezadostno z vidika mobilnosti, zaposljivosti in udeležbe posameznikov v družbenih procesih.
- Manjši delež odraslih s terciarno izobrazbo v primerjavi s povprečjem v EU. Delež prebivalstva z izobrazbo, višjo od srednješolske, je v Sloveniji leta 2002 znašal 18,4% (rezultati ankete o delovni sili v četrtem četrtletju 2002), ustrezeni delež v EU pa je leta 2001 znašal 21,6% (Vir: Eurostat, 2002).
- Kljub temu, da je dokaj visok delež vključenosti mladine v srednješolsko izobraževanje in tudi dobra izobraženost mladih (20-24 let), je še vedno relativno visoka stopnja osipa in ponavljanja v šolah²⁶. V Sloveniji je izpad na nekaterih stopnjah izobraževanja (obveznega osnovnega, nižjega poklicnega, triletnega srednjega poklicnega, štiriletnega srednjega, zlasti poklicnega, in terciarnega) še vedno velik. Bistvenih razlik po spolu ni, praviloma je delež osipa med dekleti nižji.

24 Commission Staff Working Paper, Progress Towards the Lisbon Objectives in Education and Training, Commission of the European Communities, Report 2005, SEC(2005)419; str. 61

²⁵ Ocena Statističnega urada RS, metodologija UOE.

²⁶ Izgube v procesu izobraževanju se merijo z strukturnim kazalnikom zgodnjega opuščanja šolanja. Kazalnik za Slovenijo ni problematičen, saj je po primerljivih podatkih za leto 2001 ta delež (7,5 %) bistveno nižji kot v povprečju EU-15 (18,9 %) ali EU-25 (17,3 %).

Značilno visok je tudi osip v prvih letnikih. Kar 40 – 50% osipnikov zapusti šolo po prvem letniku, 30% po drugem in 20 % po tretjem letniku. V četrtem letniku osipa skoraj ni. Rezultat osipa je večji odstotek delovne sile, ki težko najde zaposlitev na trgu dela. Mladi, ki zapustijo šolo pred zaključkom, so izpostavljeni večjim tveganjem socialne marginalizacije.

Ugotoviti je mogoče neravnovesje med ponudbo programov izobraževanja in usposabljanja ter potrebami gospodarstva, trga dela in posameznikov. Infrastruktura in sistem izobraževanja in usposabljanja se še ne odzivata dovolj na povpraševanje, kar velja tako za razvoj programov, začetno in sprotno usposabljanje učiteljev in izvajalcev programov, pa tudi za ureditev možnosti usposabljanja ob delu in v podjetjih. Reforma na področju izobraževanja in usposabljanja zato predvideva intenzivnejše vključevanje gospodarstva in delodajalcev pri opredeljevanju njihovih potreb, fleksibilnejše oblikovanje učnih programov (odprtje programov za 20 odstotkov potrebe gospodarskega okolja), inovativne metode in usposabljanje učiteljev in izvajalcev programov, podaljšanje obdobja praktičnega usposabljanja dijakov in vajencev v podjetjih in pri obrtnikih, modularne programe, ki omogočajo pridobitev poklicne kvalifikacije, krepitev dejavnosti usposabljanja v podjetjih in pri obrtnikih, uvedbo referenčnih točk za poklicno usmerjanje, podprtih s sodobnimi tehnologijami, odpiranje usmerjevalnih točk za učenje širši skupnosti, širitev dostopnosti informacijskih in komunikacijskih tehnologij.

Na področju podiplomskega študija je bil vzpostavljen nov sistem proračunskega sofinanciranja, ki olajšuje vpis in spodbuja sodelovanje in oblikovanje mrež med slovenskimi univerzami, višješolskimi ustanovami, raziskovalnimi inštituti in tujimi izobraževalnimi ustanovami. Podiplomski programi so še vedno preveč razdrobljeni in premalo povezani z gospodarstvom (to velja zlasti za razvoj raziskovalnega potenciala – pri študentih in delodajalcih – in za prehajanje visoko usposobljenih raziskovalcev v gospodarstvo, pa tudi za ustvarjanje in prenos novih znanj), niso dovolj razširjeni (pomanjkanje tako finančnih kot organizacijskih spodbud iz gospodarstva), nabor študijskih programov je preveč omejen, zlasti na področju podiplomskega specialističnega študija.

Enakost med spoloma

Delovna aktivnost žensk v Sloveniji je bila leta 2003 (57,6 %) nad povprečjem EU (blizu lizbonskega cilja 60 %), delovna aktivnost moških (67,4 %) pa pod povprečjem EU²⁷. Razlika med Slovenijo (in drugimi novimi članicami EU) in povprečjem EU je še večja, če analiziramo podatke o spolni vrzeli v zaposlovanju, izračunani kot ekvivalent polnega delovnega časa. Ker ženske v Sloveniji večinoma delajo poln delovni čas, je spolna vrzel 10,6 %, če merimo v ekvivalentu polnega delovnega časa v primerjavi s povprečjem EU, ki je 21,9 %. Tako moški (41.8 ur na teden) kot ženske (40.9 ur na teden) v Sloveniji opravijo v povprečju več delovnih ur na teden, kot je povprečje za EU, obseg nadurnega dela obeh spolov pa je pod povprečjem EU. S povečevanjem zahtev delodajalcev, številčnim zmanjševanjem delovne sile, diverzifikacijo delovnega procesa in uvajanjem novih tehnologij so se zmanjševale možnosti staršev za usklajevanje delovnega in družinskega življenja tako v Evropi kot pri nas.

Neenakopraven položaj žensk na trgu dela se kaže v razliki med plačami moških in žensk z enako stopnjo izobrazbe. Zakon o delovnih razmerjih uvaža načelo enakega plačila za delo

²⁷ Vir podatkov: Zaključno poročilo, Raziskava: Starši med delom in družino

enake vrednosti, po katerem je delodajalec dolžan izplačati enako plačilo delavcu oz. delavki, ne glede na spol. Kot v Analizi stanja iz februarja 2005 ugotavljajo na Uradu za enake možnosti, ženske z enako stopnjo strokovne usposobljenosti kot moški za svoje delo v povprečju zaslužijo 10 odstotnih točk manj. Največje razlike med plačami moških in žensk so med kvalificiranimi in visoko kvalificiranimi delavkami in delavci ter med delavkami in delavci z visoko stopnjo izobrazbe. Na primer povprečna bruto plača visoko kvalificiranega delavca je leta 2002 znašala 194.811 tolarjev (kvalificiran delavec je zaslužil 179.392 sit), medtem ko je delavka z enako stopnjo izobrazbe zaslužila 155.847 tolarjev (kvalificirana delavka je v povprečju zaslužila 136.703 sit). Še večje so razlike med plačami zaposlenih z visoko izobrazbo. Povprečno so moški s to stopnjo izobrazbe leta 2002 zaslužili 512.888 tolarjev. Povprečna ženska plača je kljub enaki stopnji izobrazbe znašala kar 100.000 tolarjev manj – 411.936 sit. Povprečna plača ženske z visoko stopnjo izobrazbe je za 100.000 tolarjev nižja od povprečne plače moškega z enako stopnjo izobrazbe.

Vzroke za tolikšne razlike v plačah lahko iščemo v pomembnosti položajev, ki jih ženske zasedajo v primerjavi z moškimi. Na političnem področju želijo število žensk povečati s pomočjo uvedbe kvot, saj je v 16-članskem ministrskem zboru le ena ministrica, med 90 poslanci pa le 12 poslank. Ženske pa so v slabšem položaju tudi na gospodarskem področju, saj le redko zasedejo najpomembnejše položaje v družbi, čeprav jih ima več visoko ali višjo stopnjo izobrazbe.

V Sloveniji je imelo leta 2004 5,9 odstotka aktivnih prebivalcev višjo stopnjo izobrazbe - med moškimi 4,8 odstotka, med ženskami 7,2 odstotka - in 12,7 odstotka visoko - med moškimi jih je imelo visoko izobrazbo 10,4 odstotka, med ženskami 15,6 odstotka. Razlika med spoloma se izniči pri specialistični po visokošolski izobrazbi, magistraturi in doktoratu – 1,5 odstotka Slovencev je imelo lani enega od treh nazivov, pri čemer ni bilo razlik pri deležih med spoloma.

Kljub boljši osnovi, vsaj kar zadeva izobrazbo, je število žensk na najvišjih vodstvenih položajih v podjetjih izredno nizko. Čeprav je število žensk na najvišjih položajih v zadnjih letih naraslo, je bilo leta 2003 med predsedniki oz. predsednicami uprav največjih podjetij le 4 odstotke žensk, med člani oz. članicami pa jih je bilo 22 odstotkov. Na menedžerskih položajih so ženske zasedale 29 odstotkov mest, med predsedniki oz. predsednicami stotih najuspešnejših podjetij v Sloveniji pa so bile tri ženske.

Spodbujanje socialnega vključevanja

Povezanost med razvojnimi prioritetami Učinkovitejša in cenejša država in Sodobna socialna država in večja zaposlenost kaže na veliko medsebojno soodvisnost socialne zaščite, gospodarske rasti in zaposlovanja ter vseživljenjskega učenja. Stopnja tveganja revščine in dohodkovna neenakost se zmanjšujeta. Po zadnjih podatkih (za leto 2003) stopnja tveganja revščine znaša 10%. Pri starejših je stopnja revščine nadpovprečna (18,5%), starejše ženske pa so v slabšem položaju od moških. Najvišjo stopnjo tveganja revščine izkazujejo samske starejše osebe (39,9%). Dostopnost do dobrin in storitev javnih služb se izboljšuje, na enakost v dostopnosti pa negativno vplivajo ponekod zelo visoke šolnine za izredni študij (velika odstopanja v ceni različnih ponudnikov), ne vključenost dela prebivalstva v zdravstveno zavarovanje in čakalne vrste ter sistemsko neenotno urejena dolgotrajna oskrba in premajhne kapacitete zanjo. Zadovoljstvo z življenjem in zaupanje sta relativno nizka, se pa povečujeta. Prisotni so zaostanki v sodnih postopkih, zlasti pri izvršbah (54% vseh).

Socialni položaj posameznikov je povezan s stanjem na področju zaposlenosti, brezposelnosti (in trajanjem brezposelnosti) in ravno izobraženosti in drugih faktorjev posameznih starostnih in drugih ciljnih skupin. Izpostavimo pa lahko težje zaposeljive osebe, kot smo jih že omenjali (dolgotrajno brezposelni, starejši, slabše izobraženi) in druge ranljive skupine²⁸ prebivalstva, ki se potencialno srečujejo z večjo stopnjo tveganja socialne izključenosti in revščine:

- ljudi z zelo nizkimi dohodki, (tveganja revščine) in katerih preživetje je pogosto odvisno od socialnih transferjev (brezposelni²⁹, enostarševske družine, starejše samske osebe,
- invalidi (invalidi brez statusa, s težjimi okvarami, brez dela³⁰, z neustreznimi stanovanjskimi razmerami),
- druge ranljive skupine kot so mladi s posebnimi potrebami, Romi, migranti.

Po letu 2000 opažamo, da naraščajo tako število oseb kot deleži oseb, ki so brezposelne manj kot dve leti. Od leta 2000 do 2005 je skupno število brezposelnih upadlo za slabih 14 tisoč oseb, v enakem obdobju pa se je povečalo število brezposelnih od 6 mesecev do enega leta ter od enega do dveh let. Na drugi strani se je zmanjšalo število brezposelnih, ki so na Zavodu prijavljeni manj kot šest mesecev in več kot dve leti. Posledično so se spremenili deleži posameznih kategorij brezposelnih glede na trajanje brezposelnosti; porasli so deleži brezposelnih od šest mesecev do dveh let, porasel pa je tudi delež brezposelnih manj kot šest mesecev, katerih število se je zmanjšalo manj kot skupno število brezposelnih. Na drugi strani sta se močno znižala deleža brezposelnih od tri do pet let ter od pet do osem let; prvi s 16,4 % v letu 2000 na 9,5 % v septembru 2005, drugi pa v enakem obdobju z 10,5 % na 3,9 %. Povprečni čas brezposelnosti v decembru 2000 je bil 2 leti, 8 mesecev in 19 dni, do decembra 2004 se je znižal za slabih enajst mesecev, na 1 leto, 9 mesecev in 8 dni. Do septembra 2005 se je povprečni čas brezposelnosti spet nekoliko povišal, in sicer na 1 leto, 10 mesecev in 21 dni.

Število dolgotrajno brezposelnih oseb se znižuje. Konec decembra 2000 jih je bilo več kot 64 tisoč, konec decembra 2004 pa 40.401 oseba oziroma skoraj 24 tisoč manj. V prvih devetih mesecih 2005 je njihovo število poraslo na 45.472 oseb. V obdobju od decembra 2000 do septembra 2005 se je zmanjšal delež dolgotrajno brezposelnih oseb s I-II. stopnjo izobrazbe, posledično sta narasla deleža brezposelnih s III.-V. ter VI.-VII. stopnjo. Izboljšala se je tudi starostna struktura dolgotrajno brezposelnih, saj se, zaradi prenosa ustreznih oseb v evidenco po drugih zakonih, znižuje delež dolgotrajno brezposelnih, starejših od 40 let, ter starejših od 40 let brez izobrazbe. V porastu je delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve, njihov delež je s 14,0 % v letu 2000 porasel na 21,4 % v septembru letos. Poslabšuje se tudi položaj žensk, med dolgotrajno brezposelnimi je bilo v letošnjem septembru že 55,1 % žensk.

Eden pomembnejših dejavnikov pri uspešnem iskanju dela je izobrazba. Brezposelni z višje in visokošolsko izobrazbo ponavadi lažje najdejo službo, pri osebah s srednjo izobrazbo pa o zaposlitvi pogosto odloča smer šolanja. Z množičnim vpisom na višje in visoke šole, ki

²⁸ Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja 2006 – 2008; Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve; Ljubljana 2006

²⁹ Med brezposelnimi so v slabšem položaju: dolgotrajno brezposelni (predvsem starejši in ženske brez izobrazbe oziroma nizko stopnjo izobrazbe), brezposelni mladi, zlasti tisti z nizko izobrazbo (osipniki, iskalci prve zaposlitve, zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj).

³⁰ V letu 2005 je bilo 9,9% brezposelnih invalidov, kar je še vedno več kot leta 1995 ko jih je bilo 5,2%, vendar manj kot jih je bilo leta 2002 – 18,3.

narašča vse od druge polovice devetdesetih, pa postaja smer šolanja vse pomembnejša za diplomante z višjo in visoko izobrazbo. Bistveno več zaposlitvenih možnosti imajo tisti z naravoslovno oziroma tehnično diplomo. Slabše zaposlitvene možnosti pa imajo delavci brez strokovne izobrazbe, med katerimi prevladujejo starejše osebe.

Mladi, katerih delež med novo prijavljenimi narašča, imajo večinoma končano srednjo šolo ali terciarno raven izobraževanja, kar je tudi eden od razlogov za porast števila brezposelnih s V., predvsem pa s VII. Stopnjo izobrazbe; njihovo število se od decembra 2000 do septembra 2005 več kot podvojilo. Na drugi strani se zmanjšuje število brezposelnih s I.-II. ter III.-IV. Stopnjo izobrazbe; od decembra 2000 do septembra letos se je število prvih zmanjšalo za dobrih 12 tisoč, drugih pa za dobrih 5 tisoč oseb. Posledično so se spremenili deleži posameznih izobrazbenih skupin v brezposelnosti. Na 40,9 % se je zmanjšal delež brezposelnih s I.-II. stopnjo izobrazbe, zmanjšal se je tudi delež brezposelnih s III.- IV. stopnjo izobrazbe, povečujejo pa se deleži brezposelnih s V., VI. ter VII. stopnjo izobrazbe; delež slednjih je porasel z 2,2 % v decembru 2000 na 5,3 % v septembru 2005 (letno poročilo ZRSZ 2005)..

Če primerjamo izobrazbeno strukturo vseh brezposelnih in brezposelnih starejših od 50 let ugotovimo, da je izobrazba starejših nekoliko slabša kot izobrazba vseh brezposelnih, vendar se v zadnjih letih razlika zmanjšuje. Do razlik prihaja predvsem pri I-II., V. in VII. stopnji izobrazbe. Največja razlika se pojavlja pri brezposelnih s VII. stopnjo; med vsemi brezposelnimi je bilo konec letošnjega septembra takšnih oseb 5,3 %, med starejšimi pa 2,4 %. Med starejšimi je v primerjavi z vsemi brezposelnimi bistveno manj oseb s V. stopnjo (17,0 % proti 26,1 %), razmerja pa se obrnejo pri brezposelnih s I-II. stopnjo izobrazbe, saj je med starejšimi od 50 let takšnih oseb kar 49,9 %, med vsemi brezposelnimi pa 41,0 % (letno poročilo ZRSZ 2005).

Kot posebej ranljivo skupino v okviru spodbujanja socialne vključenosti pa moramo izpostaviti tudi invalide. Analiza stanja na področju zaposlovanja je pokazala, da je položaj invalidov na trgu dela manj ugoden, da se invalidi v manjši meri vključujejo na trg dela, da je stopnja brezposelnosti višja od splošne stopnje brezposelnosti in trajanje brezposelnosti je pri invalidih daljše. Podatki kažejo, da je prvi korak, to je da se invalid prijavi kot brezposeln, že kritičen za to populacijo, ki se ne odloča za prijavo. Na trgu dela (brezposelni in zaposleni invalidi) namreč zasledimo le četrtno populacijo invalidov (od 170.000 le 43.000). V preteklosti je proces tranzicije za to populacijo skrbel predvsem za njihovo socialno varnost s sistemom upokojevanja, kar sedaj pomeni, da je ta populacija nadpovprečno upokojena – med prejemniki 500.000 pokojnin je kar 100.000 invalidskih upokojencev (to je, kar petina vseh pokojnin je invalidskih, kar je visoko nadpovprečen delež). Tudi sredstva, namenjene iz državnega proračuna za invalide, se še vedno pretežno (99%) namenjajo za nadomestila (pasivne ukrepe), ne pa za ukrepe usposabljanja (1%). Po študiji OECD 2003 je delež, ki ga namenjajo države, tudi za države Evropske unije, večinoma za invalide namenjen pasivnim prejemkom (nadomestila, pokojnine), in večinoma ne presega 10% za aktivna sredstva v celotni masi sredstev. Deleže aktivnih sredstev med 10-15% imajo le nordijske države, srednjeevropske države pa vse namenjajo pod 10% sredstev aktivnim programom. Če se invalidi odločajo za prijavo, jim njihove strukturne značilnosti – starost in izobrazba – ne pomagajo k pridobivanju služb, ampak ravno obratno. Po letu 2000 beležimo stabilno število brezposelnih invalidov (cca 20.000) med vsemi brezposelnimi (cca 100.000), kar pomeni, da znaša delež invalidov kar 20% - petino – v vsej strukturi brezposelnih. V vse ukrepe aktivne politike zaposlovanja (vključno z zaposlitveno rehabilitacijo) pa je vključen le vsak sedmi

invalid, kar pomeni, da večina invalidov ostaja prepuščenih samim sebi in pasivnim prejemkom.

Problemi opazovanih skupin se dostikrat prekrivajo oziroma so zelo kompleksni. Posameznike je pogosto težko uvrstiti v eno samo skupino. Pripadniki ranljivih skupin se soočajo s kopico težav zaradi socialne izključenosti. K temu je potrebno izpostaviti demografske trende, ki kažejo staranje prebivalstva in manjše deleže mlajših starostnih skupin. Demografske spremembe v strukturi prebivalstva so vplivale na širitev obsega oskrbe za starejše, tako, da so se v letu 2004 kapacitete institucionalnega varstva povečale za 4%, kapacitete pomoči na domu pa so rasle nekoliko počasneje. Močno pa se je povečalo uveljavljanje pravice do izbire družinskega pomočnika za osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine ali vseh življenjskih funkcij.

(e) Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Pri trajnem obnavljanju prebivalstva gredo **demografske značilnosti** v Sloveniji v smeri upadanja rodnosti in upočasnjevanja umrljivosti, kar je splošna značilnost tudi drugih držav EU. Tako se je število prebivalcev, ki je naraščalo že vse obdobje po drugi svetovni vojni in je po podatkih registra prebivalstva leta 1991 že preseglo 2 milijona, do leta 1998 zmanjšalo na dobrih 1.982 tisoč. Rodnost, ki se je že v začetku osemdesetih let znižala pod raven zagotavljanja enostavnega obnavljanja generacij, se je znižala še zaradi vpliva gospodarske in politične tranzicije. Proces upočasnjevanja umrljivosti se je na drugi strani zaradi tranzicije najprej upočasnil, po obnovi gospodarske rasti v drugi polovici preteklega desetletja pa ponovno pospešil, tako da se pričakovano trajanje življenja še naprej podaljšuje. V letu 2004 je doseglo pri moških 73,5 let, pri ženskah pa 81,1 let, tako da se je razlika pričakovanega trajanja življenja v Sloveniji do povprečja EU-25 precej zmanjšala. Selitveni prirast je bil v povprečju nižji kot v osemdesetih letih, predvsem zaradi političnih sprememb ter slabih možnosti za zaposlovanje in visoke domače brezposelnosti. Ob upočasneni umrljivosti je bilo v drugi polovici devetdesetih let število rojstev že manjše od števila umrlih, tako da je naravni prirast, ki se je zmanjševal že od leta 1979 dalje, postal negativen. Kljub temu, da je bil selitveni prirast od leta 1993 dalje (z izjemo leta 1998) pozitiven, se je število prebivalcev po podatkih registra prebivalstva vse do leta 1998 zmanjševalo³¹, od tega leta dalje pa število prebivalcev ponovno počasi narašča. Leta 2005 je spet preseglo 2 milijona. Z upadanjem števila rojstev in z upočasnjevanjem umrljivosti se počasi spreminja tudi **starostna sestava prebivalstva**. Zmanjšuje se delež otrok, povečujeta pa deleža delovno sposobnega in starega prebivalstva. Ta proces je za sedaj še počasen zaradi relativno velikih demografskih izgub v času obeh svetovnih vojn, tako da Slovenija glede deleža starega prebivalstva še zaostaja za povprečjem EU. Lahko pa postane kritičen že v naslednjem desetletju in kasneje, ko bodo začele vstopati v kontingent starega prebivalstva številčne generacije, rojene po drugi svetovni vojni, kontingenti otrok ter delovno sposobnega prebivalstva pa se bodo začeli (zaradi nizke rodnosti v obdobju po letu 1980) zmanjševati. Razmerje med delovno sposobnim (15-64 let) in starim prebivalstvom (65 let in več) se bo od sedanjega 5 : 1 po projekcijah (Kraigher, 2005; Eurostat, 2005 v Poročilu o razvoju 2006) do leta 2013 poslabšalo na 4 : 1. Po letu 2020 bo padlo na manj kot 3 : 1 in po letu 2040 na manj kot 2 : 1.

Na področju **gospodarjenja s prostorom** in z nepremičninami je več indikacij, da se dogajajo pozitivne spremembe. Vendar ostaja dejstvo, da so še prisotne pomembne ovire v ponudbi

³¹ To kaže tudi na to, da uradna statistika prebivalstva in statistika selitev medsebojno metodološko nista usklajeni.

komunalno opremljenih zemljišč za gradnjo, pa tudi ovire v delovanju nepremičninskega trga, ki jih v razvitejših evropskih državah ne poznajo. Poleg izboljšanja na strani ponudbe stavbnih zemljišč je nujen tudi razvoj trga zemljišč, saj ovire na tem trgu vplivajo na ponudbo in cene zemljišč. Nepremičninske evidence ostajajo problem, podedovan iz obdobja družbene lastnine, kljub zaključenemu projektu posodobitve nepremičninskih evidenc, ki je zlasti na področju informatizacije dosegel pomembne rezultate. Intenzivnost in ažurnost usmerjanja razvoja s prostorskimi akti se je sicer izboljšala. Ker spremembe prostorskih aktov ne kažejo v koliki meri se s plani dejansko dosegajo opredeljeni poselitveni in drugi strateški cilji prostorskega razvoja, dogajanja v prostoru osvetljujejo izdana gradbena dovoljenja, ki kažejo, da se je razvojna funkcija prostora okrepila, saj se povečuje površina stavb, za katere je zaproseno gradbeno dovoljenje. Povečuje se zlasti površina stanovanjskih in industrijskih stavb, zmanjšuje pa površina trgovskih in pisarniških. Pretežen del prostora na podeželju uporablja kmetijstvo, ki v zadnjih letih doživlja številne strukturne spremembe, z njim pa tudi celotno slovensko podeželje. Število kmetij se zmanjšuje (v zadnjih petih letih po stopnji $-2,2\%$ letno³²), povečuje pa se njihova velikost³³. Čeprav kmetijska zemljišča ugaslih kmetij prevzemajo v obdelavo druga kmetijska gospodarstva, pa se skupni proizvodni potenciali kmetijstva še vedno zmanjšujejo (v letu 2000 je bilo v Sloveniji 486.000, v letu 2005 pa 485.000 ha kmetijskih zemljišč v obdelavi). Razloga sta predvsem dva: (i) še naprej se povečuje nenačrtovano zaraščanje odmaknjenih in za kmetijsko pridelavo manj primernih zemljišč, (ii) hkrati pa je zlasti v primestnih podeželskih območjih prisotna tudi intenzivna in prostorsko potratna urbanizacija, ki praviloma posega na najboljše kmetijska zemljišča (Cof, 2005, cit. po Perpar in Kovačič, 2005 v Poročilo o razvoju 2006). Čeprav je kmetijstvo še vedno tipična gospodarska dejavnost podeželskih skupnosti, pa podeželje postaja vse bolj tudi prostor bivanja in dela ljudi, ki se ukvarjajo z različnimi ne-kmetijskimi gospodarskimi dejavnostmi (Babič, 2005 v Poročilo o razvoju 2006).

Pri izvajanju dejavnosti **odpadkov** letno nastane 1,7 mio ton odpadkov oziroma 873 kg na prebivalca letno. V Sloveniji proizvedemo letno ok. 450 kg komunalnih odpadkov na prebivalca (v EU15 500 kg/prebivalca/leto), vendar količine stalno naraščajo. Delež prebivalstva, vključenega v sistem rednega zbiranja in odvoza komunalnih odpadkov se je s 76 % leta 1995 povečal na 95,5 % leta 2004. Ločeno zbiranje odpadkov izvajajo že vsi izvajalci javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki. Po uradni evidenci Agencije Republike Slovenije za okolje, je bilo konec leta 2005 v Sloveniji aktivnih 44 odlagališč nenevarnih odpadkov, v izgradnji sta bili 2 novi odlagališči. Po letu 2006 bo predvidoma obratovalo še 40 odlagališč nenevarnih odpadkov. Podatki o količinah odloženih nenevarnih odpadkov, ki so za leto 2002 primerljivi tudi s podatki Statističnega urada Republike Slovenije kažejo, da se je količina le teh v letu 2002, glede na leto 2000, zmanjšala za ca 14 %. Od celotne količine nenevarnih odpadkov, je bil v letu 2002 delež odloženih komunalnih odpadkov okoli 85 %, od tega večinski delež (81 %) pripada mešanim komunalnim odpadkom, ostalo so odpadki iz vrtov in ločeno zbrane frakcije. Skupni delež ostalih odloženih odpadkov iz dejavnosti (gradbeni odpadki, odpadna embalaža, odpadki iz naprav za obdelavo odpadkov, anorganski odpadki iz termičnih procesov, odpadki iz organskih kemijskih procesov, odpadki iz proizvodnje lesa in papirja in drugi odpadki), ki so glede na svoje lastnosti nenevarni odpadki, je okoli 13 %. Stanje na področju ravnanj z odpadki je nezadovoljivo predvsem glede količin odloženih odpadkov na odlagališčih, ki so še vedno

³² V letu 2000 je bil izveden popolni popis kmetijskih gospodarstev, v letu 2005 pa je bilo popisovanje izvedeno na vzorcu.

³³ Povprečno veliko kmetijsko gospodarstvo je v letu 2005 obdelovalo 6,3 ha kmetijskih zemljišč (v letu 2000 5,6 ha) in redilo 6,6 glav velike živine (v letu 2000 6,2 glav). Ugodno je, da se povečuje število kmetij, ki obdelujejo nad 10 ha kmetijskih zemljišč.

previsoke, nizkega deleža ločeno zbranih frakcij zaradi nezgrajenih zbirnih centrov in nezaupanja v nove okoljske tehnologije ter koristne uporabe odpadkov ali njihovih sestavin, ki zajema predvsem reciklažo odpadkov za predelavo v surovine in ponovno uporabo odpadkov ter uporabo odpadkov kot gorivo v kurilni napravi ali industrijski peči ali uporabo odpadkov za pridobivanje goriva. Ključen problem Republike Slovenije na področju ravnanja z odpadki so tako zapolnjena odlagališča odpadkov in neizgrajenost novih regijskih odlagališč, ki bi z vso pripadajočo infrastrukturo omogočala ponovno uporabo dela odpadkov kot surovino in ločevanje pripeljanih odpadkov ter njihovo obdelavo ter odlaganje. S tem bi se močno zmanjšal vpliv na okolje in povečalo število novih delovnih mest in uporaba ter posredno tudi razvoj novih tehnologij za ravnanje z odpadki.

Na področju voda je za obdobje 1992–2000 opazno izboljšanje **kakovosti vodotokov**. Delež vodotokov v drugem kakovostnem razredu (dobro stanje) se je povečal na račun močno onesnaženih. Izgradnja čistilnih naprav in kanalizacijskih sistemov poteka skladno s programom na tem področju. Intenzivnost slovenskega kmetijstva se v zadnjih letih zmanjšuje, kar je ugodno z vidika varovanja okolja in varnosti hrane. Tudi v letu 2003 sta se zmanjšali tako poraba makrohranil v mineralnih gnojilih na enoto pogojenih zemljišč, kot tudi skupna prodaja pesticidov (po porastu v 2002), ekološko in integrirano obdelane kmetijske površine pa so se povečale. V primerjavi s povprečjem EU je poraba mineralnih gnojil v Sloveniji višja, hkrati pa je večji tudi delež ekološko obdelanih površin. Z uveljavljanjem evropske kmetijske politike, ki finančne spodbude pogojuje z visokimi okoljskimi standardi, pričakujemo, da se bo v Sloveniji še naprej zmanjševala poraba mineralnih gnojil in pesticidov ter povečeval obseg ekološkega in integriranega načina kmetijske pridelave. V obdobju 1997–2000 je bilo tako najbolj kritično onesnaženje podzemnih voda s pesticidi ter z nitrati. Poraba sredstev za varstvo rastlin od leta 1997 spet narašča. Slovenija se s porabo na hektar obdelovalnih zemljišč (leto 2000) uvršča med večje porabnike v Evropi. Pri nitratih se je naraščanje sicer ustavilo, vendar so mejne vrednosti še vedno marsikje presežene. Poraba mineralnih gnojil se polagoma zmanjšuje, vendar je onesnaženje predvsem podzemnih voda, s presežki hranil iz kmetijstva, še vedno problem. Na področju odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda smo v zadnjih nekaj letih zmanjšali emisijo snovi v vode za 450 000 PE z izgradnjo več čistilnih naprav. Na področju gradnje čistilnih naprav opazamo znatno izboljšanje. Slabše pa je na področju gradnje kanalskega sistema, saj je gradnja zaradi pridobivanja ustreznih soglasij počasnejša in zahteva večje sodelovanje lastnikov zemljišč. Ker so se občine sedaj raje odločale za izgradnjo čistilnih naprav, ne pa tudi kanalizacije, smo centralizirali pripravo in financiranje investicij iz sredstev okoljskih dajatev zato, da bi trend preusmerili v gradnjo kanalskega sistema skupaj s čistilnimi napravami in obdelavo blata iz čistilnih naprav. Zato je finančna pomoč države in EU skupaj s centraliziranim pristopom nujna za izpolnitev vseh obveznosti na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda do leta 2015, ki jih je Slovenija podpisala v pristopni pogodbi. Centraliziran pristop omogoča tudi lažje reševanje zapletov pri pridobivanju soglasij ustreznih služb.

V zbirki podatkov o sistemih za **oskrbo s pitno vodo** je bilo v letu 2004 vpisanih 977 oskrbovalnih območij, iz katerih se je oskrbovalo s pitno 1.840.135 prebivalcev, torej 92% prebivalcev Slovenije. V letu 2003 je bilo tako za javni vodovod načrpanih 187 milijonov m³ sveže vode. Večina te vode je bila načrpana iz podzemne vode, zato je skrb za ohranjanje zadostnih količin podzemne vod in za ohranjanje njihove kakovosti v Sloveniji še toliko pomembnejša. Izguba vode zaradi dotrajanosti vodovodnih omrežij se postopno zmanjšuje. Sočasno z graditvijo novih odlagališč in novih čistilnih naprav je pri občinah popolnoma zastalo področje oskrbe s pitno vodo, kar je razumljivo, saj je težko nadomestiti tako velike

razlike v zelo kratkem času. Poleg tega smo ugotovili tudi, da velika večina vodovodnih sistemov nima opredeljenih rezervnih vodnih virov, ki so nujni za delovanje sistema v primeru kakršnegakoli izpada. Ugotavljamo, da občine za skladnejši razvoj območij nujno potrebujejo dodatna sredstva za izgradnjo novih vodovodnih sistemov, rezervnih vodnih virov in dolgoročne zmanjšanje ranljivosti Republike Slovenije zaradi klimatskih sprememb.

Poplave so naravni pojav, ki ga v celoti ni mogoče preprečiti, je pa mogoče potencialno materialno škodo in človeške žrtve zmanjšati. V ta namen je potrebno izvajati ukrepe gradbene in ne-gradbene, ki prispevajo k zmanjševanju škode. Za gradnjo objektov za varstvo pred poplavami so že sprejeti določeni izvedbeni dokumenti na porečjih Drave, Mure, Ljubljance, Savinje in Save.

Investicije na področju oskrbe s pitno vodo, programi ukrepov zmanjševanja škodljivega delovanja voda in aktivnosti na področju izgradnje infrastrukture za odvajanje in čiščenje odpadnih komunalnih voda predstavljajo sistem integriranega upravljanja z vodami, skladno z WFD direktivo.

Emisije **toplogrednih plinov** so se po letu 1986 začele zniževati in so dosegle minimum v letih 1991–1992, nato so spet začele naraščati, ter v obdobju 1998–2000 ustalile. Po letu 2000 emisije ponovno naraščajo, predvsem v sektorju energetika, ki prispeva okoli tretjino vseh nastalih emisij toplogrednih plinov in tretjino emisij, ki onesnažujejo zrak. Drugo problematično področje je hitro naraščanje deleža cestnega tovornega prometa. Cestni prevoz blaga močno prehiteva prevoz po železnicah tako v Sloveniji kot po svetu. V Sloveniji je njegov delež v skupnem blagovnem prometu sicer nekoliko nižji kot v povprečju Evropske unije: v zadnjih treh letih se je ohranjal na enaki ravni (65.8%). Zaradi porasta števila motornih vozil in povečane mobilnosti se je ustrezno povečala tudi poraba motornih goriv ter s tem emisije CO₂ kot najpomembnejšega toplogrednega plina. Po letu 1995 se je zelo zmanjšala emisija svinca iz prometa, saj je takrat začel veljati nov predpis o kakovosti tekočih goriv. S prepovedjo prodaje osvencenega bencina so se emisije še dodatno zmanjšale.

Slovenija sodi med države, ki so energetske relativno neučinkovite, saj na enoto BDP porabi manj energije le od sedmih vzhodnoevropskih novih članic, v drugih državah EU pa je energetska intenzivnost nižja. Slovenska **energetska intenzivnost** se je v obdobju 1995 – 2004 precej znižala, za 17 %, vendar se je v zadnjih letih tega obdobja zniževanje ustavilo. Zastoj pri zniževanju energetske intenzivnosti je v Sloveniji zaznati zlasti po letu 1999, v letih 2001 in 2004 pa se je poraba energije na enoto BDP celo nekoliko povečala. Relativno visoko energetska intenzivnost v Sloveniji lahko delno pojasnimo s precej nižjim BDP na prebivalca od povprečja EU, delno pa z visokim deležem industrije v gospodarstvu. Z vidika pritiskov na okolje je poleg energetske intenzivnosti pomembna struktura virov primarne energije. Prevladujoči delež fosilnih goriv je ostal sicer nespremenjen, spremenila pa se je struktura v smeri povečanja deleža tekočih in zmanjšanja deleža trdnih goriv. Pri tem je pozitivno, da je delež obnovljivih virov energije (OVE) v Sloveniji skoraj dvakrat višji kot v povprečju EU (2004: 11,7 %), kar je v največji meri posledica visokega deleža hidroenergije. V zadnjih letih se je zaradi sušnih obdobj sicer znižal, nekoliko pa se je povečala izraba biomase.

Delež »**umazanih**« **industrij**, tj. industrij, ki imajo najvišje deleže okolju škodljivih emisij na proizvod, se v dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti povečuje že od leta 1999, še posebej pa se je okrepil v 2003. Tudi obseg proizvodnje teh dejavnosti se povečuje hitreje kot obseg proizvodnje vseh predelovalnih dejavnosti skupaj, v zadnjih letih pa se ta razkorak še krepi.

Slovenija je po **biotski raznovrstnosti** ena izmed izstopajočih držav v Evropi. Vlada RS je 29. aprila 2004 določila območja Natura 2000 v Sloveniji z Uredbo o posebnih varstvenih območjih. Določenih je 286 območij, ki zajemajo 35,5% površine Slovenije. Večji del območij porašča gozd, velik je delež brez vegetacije, 9% površin je nad gozdno mejo, pomemben je tudi delež travnišč. V zavarovanih območjih je 25% skupne površine Natura 2000 območij. Območja se pretežno prekrivajo, saj je 60% površin, predlaganih na podlagi direktive o habitatih, znotraj predlaganih posebnih varstvenih območij po direktivi o pticah. Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji potrjuje evropske trende, čeprav so manj izraziti kakor v razvitih srednjeevropskih državah. Ogroženih je na primer 10 % vseh praprotnic in semenk ter 56 % vretenčarjev (sesalci, ptiči, plazilci, dvoživke, ribe), najbolj ogroženi habitatni tipi pa so podzemski, obalni in morski, stoječe in tekoče vode, suha in vlažna travnišča. Med domorodnimi pasmami domačih živali je v kategoriji ogroženih populacij v Sloveniji najmanj devet pasem. Slovenija ima v primerjavi z državami Evropske unije še več območij z ohranjenimi habitatnimi tipi, ki nastanejo kot posledica ekstenzivne kmetijske in gozdarske rabe.

Slovenija je ena najbolj **gozdnatih** držav EU, delež gozdov pa se še povečuje zaradi zaraščanja kmetijskih zemljišč. Gospodarjenje z gozdovi, ki predstavlja enega izmed redkih naravnih virov, na področju Slovenije dosega slabe rezultate. Kljub povečanju v letu 2003 je še vedno prenizka intenzivnost poseka lesa, še posebej negovalnega, ki je najpomembnejši za razvoj gozdov. V primerjavi z EU Slovenija zaostaja v proizvodnji gozdnih sortimentov. Zdravstveno stanje gozdov zaradi atmosferskega onesnaževanja se ne poslabšuje.

Onesnaženost tal. Dovoljene vsebnosti težkih kovin so presežene na lokacijah v okolici industrijskih središč. Kmetijstvo z uporabo gnojil (živinskih in rudninskih), po doslej znanih ugotovitvah, nikjer prekomerno ne povečuje vsebnosti težkih kovin v tleh. Poleg tega so nekatera območja v Sloveniji še vedno obremenjena s starimi bremenimi. (PCB in odpadna olja) Zato bo posebna pozornost namenjena tudi aktivnostim za povečanje dinamike odstranjevanja PCB v obdobju 2007 do 2010, kar je skrajni rok za izpolnitev obvez Slovenije na tem področju. Naloga bo izvedena v okviru predpisov vezanih na državne pomoči z ustreznim operativnim programom za celotno področje države, ki je trenutno še v pripravi. Poleg tega bo izvedena tudi sanacija onesnaženih industrijskih območij zaradi odpadnih olj in pesticidov.

Na področju **zraka** je najbolj opazno zmanjšanje emisij SO₂, ki so se zmanjšale za 47% glede na leto 1990, največ v sektorju energetika, ki ima pri nastajanju emisij največji delež. Zaradi tanjšanja ozonske plasti v stratosferi se je 1995 začelo občutnejše opuščanje klorofluoroogljikovodikov. Slovenija ozonu škodljivih snovi ne proizvaja, za ok. 90 % pa se je zmanjšala poraba snovi, ki povzročajo tanjšanje ozonskega plašča (1989–2000).

Hrup v naravnem in življenjskem okolju narašča, pri čemer hrup v urbanih okoljih v splošnem presega hrup v ruralnem okolju, saj število prebivalstva v urbanem okolju narašča približno dvakrat hitreje kot v neurbanem okolju. Najpomembnejši dejavnik okoljskega hrupa je cestni promet.

Analiza ključnih prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<i>Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast</i>	<i>Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast</i>
• Relativno visoka in stabilna gospodarske rast, • Stabilno makroekonomsko okolje, • Izpolnjevanje maastichtitskih meril, • Cenovna stabilnost, • Rast plač v makroekonomskih okvirjih, • Gospodarska konkurenčnost ob izboljšani produktivnosti dela ter povečevanju tržnih deležev. • Struktura investicij naložb v stroje in opremo oz. vlaganj v tržne dejavnosti, • Intenzivnejši razvoj storitev, • Dobra geografska lega in umeščenost v transevropske prometne koridorje.	• Strukturna neskladja s strukturi dodane vrednosti, zaposlenosti in izvozu, z visokim deležem delovno intenzivnih panog ter tehnološkim zaostajanjem podjetij. • Nizka raven podjetniške aktivnosti, • Dostopnost do virov financiranja, • Nizka raven neposrednih tujih investicij, • Preobremenjenost gospodarstva z administrativnimi ovirami. • Počasno vzpostavljanje konkurence v večini mrežnih dejavnosti, • Neizkoriščen potencial na področju poslovnih storitev, • Nizek delež inovativnih podjetij • Premajhna vloga finančnega sektorja pri podpori podjetniškemu sektorju, • Neustrezna prometna infrastruktura.
<i>Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta</i>	<i>Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta</i>
• Postopna krepitev dejavnikov na znanju temelječe družbe, • Visoki izdatki za izobraževanje, • Izboljšanje izobrazbene strukture prebivalstva, • Relativno velik delež poslovnega sektorja pri vlaganjih v RR • Razširjena dostopnost do interneta.	• Zaostajanje naložb v znanje, predvsem v RR in v IKT, • Šibko sodelovanje ter nezadosten prenos znanja med javnim raziskovalnim sektorjem, visokošolskim sektorjem in gospodarstvom • Mestoma zastarela oprema, neustrezni prostori in neustrezna prostorska razmestitev javnih raziskovalnih in visokošolskih institucij, • Specifične slabosti visokega šolstva: - relativno nizki izdatki na študenta v terciarnem izobraževanju, - neugodno razmerje med številom študentov in pedagoških kadrov, - visok osip in predolg čas študija, - zapostavljena funkcionalna znanja, - nezadosten vpis na naravoslovne in tehnične študijske smeri • Nezadostno izkoriščanje inovacijskih potencialov za gospodarsko konkurenčnost in posledično nizek delež inovativnih podjetij
<i>Učinkovita in cenejša država</i>	<i>Učinkovita in cenejša država</i>
• Zniževanje deleža izdatkov sektorja države v BDP • Zmanjševanje sodnih zaostankov. • Sistematičen pristop k povečevanju učinkovitosti javne uprave, • Visok odstotek delodajalcev, ki pri zaposlovanju sodelujejo z Zavodom RS za zaposlovanje • Program modernizacije ZRSZ in nova doktrina dela z brezposelnimi in delodajalci • Uveden sistem osnovnih e-storitev preko spletne strani ZRSZ • Sposobnost NVO da se inovativno in fleksibilno odzivajo na spreminjajoče se potrebe prebivalstva	• Prekomerna davčna obremenitev na določenih področjih, • Nadpovprečna obremenjenost dela in potrošnje, • Nespodbudno institucionalno okolje za gospodarski razvoj in konkurenčnost, • Nizka učinkovitost države, • Velik lastniški delež in neposredne lastniške kontrole države v gospodarstvu, • Kritično področje sodnih izvršb. • Visoko število registrirano brezposelnih na enega svetovalca ZRSZ • Slaba povezava informacijskih sistemom oz. Baz podatkov institucij na trgu dela in centri za socialno delo

	Slaba usposobljenost in nezadostna vključenost nevladnih organizacij v oblikovanje in izvajanje politik.
Moderna socialna država in večja zaposlenost	Moderna socialna država in večja zaposlenost
- Ugodna stopnja zaposlenosti, ki je višja tako od EU25 kot EU15. - Visoka stopnja zaposlenosti žensk - Prilagodljivost trga dela se povečuje, - Socialni sistemi so pretežno prilagojeni in ne predstavljajo preveliko javnofinančno obremenitev, - Sorazmerno nizek razkorak med plačami žensk in moških v primerjavi z drugimi državami v EU, - Visoka vključenost mladih v izobraževanje, - Relativno visok življenjski standard, - Dostopnost dobrin javnih služb se izboljšuje.	- Strukturna brezposelnost zlasti starejših, prvih iskalcev zaposlitve, invalidov in drugih težje zaposljivih oseb ter oseb brez poklicne ali strokovne izobrazbe, - Nizka vključenost invalidov v delo in programe usposabljanja - Neugodna izobrazbena struktura prebivalstva glede dosežene stopnje izobrazbe (pri starejših delavcih, nad 40 leti starosti), kar zmanjšuje njihove možnosti zaposlitve in mobilnost, - Nezadostna dostopnost vseživljenskega učenja, še posebej oseb z nižjo izobrazbo, - Šolnine za izredni študij imajo vpliv na neenakost. - Neenakost bruto plač med spoloma. - Relativno skromna funkcionalna pismenost.
Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja
- Podaljševanje pričakovanega trajanja življenja - Zasnova mest po načelu policentričnega razvoja. - Visoka biotska raznovrstnost. - Obilje vodnih virov. - Slovenija je ena najbolj gozdnatih držav v EU. - Naraščanje ekološke in integrirane pridelave. - Izboljšanje kakovosti vodotokov.	- Negativen naravni prirast, - Nezadosten obseg komunalno opremljenih zemljišč za gradnjo, - Ovire v delovanju nepremičninskega trga, - Nizka energetska učinkovitost, - Poraba energije se povečuje, - Naraščanje emisij toplogrednih plinov - Delež cestnega v blagovnem prometu se povečuje, - Povečevanje deleža "umazanih" industrij v predelovalnih dejavnostih - Ogroženost in onesnaženost podzemnih voda na nekaterih območjih - Slabi ali neizgrajeni vodovodni sistemi brez rezervnih vodnih virov - Količine odpadkov naraščajo. - Pomanjkanje sodobne komunalne infrastrukture na področju ravnanja z odpadki in odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda. - Nadalnje upadanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<i>Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast</i>	<i>Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast</i>
• Prevzem evra, • Izboljšanje investicijske klime • Vodenje razvojne politike države, ki bo podpirala konkurenčnost podjetniškega sektorja • Reforma regulatornega okvira, ki bo prispevala k dinamizaciji gospodarstva. • Izboljšanje delovanja trga kapitala in zagotavljanje virov financiranja za podjetnike, • Pospešena internacionalizacija, • Zmanjševanje razkoraka do struktur EU na področju deleža storitev v dodani vrednosti in zaposlenosti, zlasti na znanju temelječih storitev, • Naložbe v znanje, RRD, inoviranje in informacijsko tehnologijo.	• Znižanje gospodarske rasti zaradi prehudih konkurenčnih pritiskov. • Selitve gospodarskih panog v tretje države. • Nepravočasno prestrukturiranje in ne povečanje prilagodljivosti strukture izdatkov države, • Povečanje plač nad produktivnostjo, • Stroškovna nekonkurenčnost, • Povečevanje dolga države, • Zniževanje sredstev za izobraževanje, • Neizkoriščanje lege države za prometne potencialne.
<i>Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta</i>	<i>Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta</i>
• Povečanje inovacijskega potenciala za dvig konkurenčnosti gospodarstva, • Povečanje naložb v dejavnike znanja in povečanje učinkovitosti teh naložb, • Spodbude za sodelovanje med gospodarsko in raziskovalno sfero tako z intervencijo kot z regulacijo • Povečana odzivnost visokega šolstva na potrebe (lokalnega) okolja in zlasti gospodarstva, • Izkoriščanje priložnosti mednarodnega povezovanja, še posebej na področju raziskav in razvoja. • Dvig kakovosti in funkcionalnosti izobraževanja ter vseživljensko učenje	• Neučinkovita uporaba sredstev za raziskave in razvoj z zmanjšano dinamiko investiranja, • Nadaljnje zaostajanje na področju izdatkov za terciarno izobraževanje, • Izobraževalni sistem, ki ni prilagojen potrebam gospodarstva • Izguba ključnih funkcij, z visoko dodano vrednostjo, slovenskih podjetij v okviru mednarodnih podjetniških mrež.
<i>Učinkovita in cenejša država</i>	<i>Učinkovita in cenejša država</i>
• Uvajanje novih metod v upravljanje javnega sektorja. • Zasebni princip in vključevanje zasebne sfere za sodelovanje ter učinkovitejše delovanje države, • Prestrukturiranje javnih financ. • Pospešeno izkoriščanje priložnosti, ki jih ponuja IKT na vseh področjih. • Poenostavitev in poenotenje postopkov izvajanja programov in socialnih transferjev.	• Zaustavitev reforme regulatornega okvirja za večjo učinkovitost javne uprave in pravosodnih organov, • Zaostanki na pravosodnih organih so nevarnost za izvajanje načela pravne države, • Zmanjševanje konkurenčnosti gospodarstva in storitev zaradi neučinkovitosti države. • Prehitra in preobsežna reforma lahko vpliva na kakovost in transparentnost storitev institucij na trgu dela.
<i>Moderna socialna država in večja zaposlenost</i>	<i>Moderna socialna država in večja zaposlenost</i>
• Liberalizacija trgov po vstopu v EU in s tem povezana mobilnost delovne sile na trgu EU (zaposlovanje v tujini in vračanje z izkušnjami) • ustvarjanje novih, kvalitetnih delovnih mest z večanjem konkurenčnosti gospodarstva, • povečanje fleksibilnosti trga dela ob zagotavljanju povečane zaposljivosti • Vedno večja prilagodljivost trga delovne sile, ki bi jo dosegli z večjimi vlaganji v človeški kapital in uveljavljanjem koncepta vseživljenjskega učenja.	• Izguba delovnih mest zaradi stroškovne nekonkurenčnosti podjetij in globalizacije. • Rast brez ustvarjanja delovnih mest, • Visoka tveganje socialne izključenosti pri dolgotrajno brezposelnih, • Nadaljevanje strukturnih neskladij na trgu dela zaradi nizke mobilnosti delovne sile na eni strani ter bega možganov, še posebej visoko kvalificiranih delavcev in strokovnjakov. • Socialni / regionalni šoki na trgu dela zaradi nekonkurenčnosti podjetij, še posebej v delovno

• Zaposlovanje v fleksibilnih oblikah zaposlitve. • prenos znanj in sodelovanje z drugimi državami EU, • široka socialna vključenost in boj proti diskriminaciji • vpeljava sistemskih rešitev za vključevanje zasebnih izvajalcev in zasebnih sredstev, • dvig kvalitete sistema izobraževanja in usposabljanja, vključno s priznavanjem neformalnih znanj in kompetenc, • naraščanje bruto plač kot vira dohodkov. • Ustvarjanje novih delovnih mest v storitvenem sektorju.	intenzivnih panogah. • Razlike v dinamiki zaposlovanja moških in žensk • Zaostajanje kupne moči za povprečjem EU, • Počasno dvigovanje zadovoljstva z življenjem in zaupanje, • Prepočasna reforma javnih služb s ciljev zagotavljanja večje dostopnosti. • Nadaljevanje krize predovalne industrije lahko pomeni slabšanje položaja žensk na trgu dela • Neaktivnost invalidov
<i>Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja</i>	<i>Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja</i>
• NATURA 2000 kot osnova za povečevanje blaginje prebivalcev • Uvajanje novih tehnologij z visoko dodano vrednostjo na osnovi prilagajanja ekološkimi standardom ter „zelenih“ spodbud • Usklajen razvoj gospodarstva in blaginje na osnovi učinkovite rabe prostora. • Integracija okoljskih politik v sektorske politike in potrošniške vzorce, • Zniževanje razlik med spoloma v trajanju življenja, • Zagotovitev boljših storitev za uporabnika • Zmanjšanje vplivov na okolje in izboljšanje kvalitete življenja • Zagotovitev poplavne varnosti urbanih območij • Povečanje obsega delovnih mest za visoko izobražene kadre na področju varstva okolja	• Poslabševanje razmerja med delovno sposobnim in starim prebivalstvom ter nezadosten obseg kvalitetne delovne sile. • Neizpolnjevanje mednarodno sprejetih okoljskih standardov in obveznosti. • Ogrožanje zdravja prebivalcev • Možnost razpada sistemov oskrbe odvajanja in čiščenja, sistemov ravnanja z odpadki in oskrbe s pitno vodo • Nekonkurenčnost gospodarstva, ki izhaja iz netrajnostne in neučinkovite uporabe virov. • Neizpolnjevanje mednarodno sprejetih obveznosti s področja učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije. • Neizpolnjevanje mednarodno sprejetih obveznosti s področja varstva narave

2.3. Notranje razvojne razlike v Sloveniji

Koncentracija gospodarskih dejavnosti in prebivalstva le na nekaterih območjih sta v preteklosti povzročila različne pogoje za življenje in delo (razlike v prostorski razporeditvi delovnih mest, stopnji brezposelnosti, v izobrazbeni strukturi prebivalstva), neustrezno prometno povezanost med regijami in neenakomerno dostopnost do družbene infrastrukture znotraj regij. Problemi so še posebej izraziti v strukturno zaostalih in ekonomsko-razvojno šibkih območjih s pretežno agrarno usmeritvijo, v območjih z demografskimi problemi, z nizkim dohodkom na prebivalca, v ekonomsko in socialno nestabilnih območjih. S pristopom Slovenije k EU so se tovrstni strukturni problemi jasno pokazali in na nekaterih področjih še poglobili.

Tabela 2 : Osnovni statistični podatki in socio-ekonomski kazalci za kohezijski regiji in za Slovenijo

KAZALCI	Zahodna ¹⁾ Slovenija	Vzhodna ²⁾ Slovenija	Slovenija
Površina (v km ²)	8.061	12.212	20.273
Število prebivalcev; leto 2005 (30.6.)	921.945	1.079.169	2.001.114
BDP po kupni moči (v mio PPS - standardih kupne moči); leto 2003	18.288	14.705	32.993
BDP na prebivalca po kupni moči (v PPS – standardih kupne moči); leto 2003	19.952	13.619	16.527
BDP na prebivalca po kupni moči (v %; EU-25=100); leto 2003	91,7	62,6	76,0
Stopnja zaposlenosti; 2003-2005, v %	55,7	53,4	54,5
Stopnja zaposlenosti; 2005, v %	56,7	54,3	55,4
Delež zaposlenih v storitvenih dejavnostih (G do O) ³⁾ (v % med vsemi zaposlenimi v posamezni teritorialni enoti) leto 2005	61,1	46,8	53,5
Povprečno število let šolanja; leto 2005 ⁴⁾	11,36	10,66	10,98
Indeks staranja; 2003-2005 (na stanje 30.6. vsakega leta)	106,1	103,6	104,7
Brezposelnost (v %); leto 2005	5,3	7,6	6,5
Delež mladih med brezposelnimi (v %); leto 2005; mladi do 25 let	25,1	26,4	25,9
Delež brezposelnih s 1. in 2. stopnjo ⁵⁾ izobrazbe med vsemi brezposelnimi (v %); leto 2005	20,6	26,5	24,3
Delež žensk med brezposelnimi (v %); leto 2005	45,9	51,8	49,6
Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu (v letih), 1999-2003	77,6	75,1	76,2
Priključki na javno kanalizacijo; leto 2002; v % ⁶⁾	60,4	41,0	49,9
Delež območij Natura 2000; v %	38,4	33,6	35,5
Sintezni kazalec razvitosti: Indeks razvojne ogroženosti ⁷⁾	73,0	127,0	100,0

1) Zahodna Slovenija: Gorenjska, Goriška, Obalno-kraška, Osrednjeslovenska (vse NUTS 3)

2) Vzhodna Slovenija: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Zasavska, Spodnjeposavska, Notranjsko-kraška (vse NUTS 3)

3) Klasifikacija dejavnosti NACE, delovno aktivno prebivalstvo

4) Vir: SURS, izračun je ocena na podlagi Ankete o delovni sili in ponderjev, izračunanih iz podatkov Popisa 2002.

5) Nedokončana oz. končana osnovna šola.

6) Podatek iz Popisa 2002

7) Indeks razvojne ogroženosti je sintezni kazalec, izračunan iz kazalcev gospodarske razvitosti, trga dela, prebivalstva, izobrazbe in okolja za 12 razvojnih regij

Viri:

- SURS

- Za vse podatke iz področja trga dela je vir Ankete o delovni sili.

- Eurostat, New Cronos za BDP (stanje 19.10.2006).

Problemi se koncentrirajo v kohezijski regiji Vzhodna Slovenija, ki je po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2003 dosegala le 62,6% povprečne ravni razvitosti EU-25, v manjši meri pa so prisotni tudi v kohezijski regiji Zahodna Slovenija«, ki je v tem letu dosegala 91,7% povprečne ravni razvitosti EU-25.

Pri usmerjanju sredstev v manj razvita območja uporablja regionalna politika sintezni kazalec, indeks razvojne ogroženosti (glej tabelo 3), ki se izračunava za 12 razvojnih regij (NUTS-3) in obe kohezijski regiji.³⁴

Tabela 3: Indeks razvojne ogroženosti

Razvojne regije (NUTS-3) in kohezijski regiji (NUTS-2)*	Indeks (Indeks, SLO = 100)
VZHODNA SLOVENIJA	127,0
v tem	
POMURSKA	159,5
NOTRANJSKO-KRAŠKA	127,0
PODRAVSKA	116,8
SPODNJEPOSAVSKA	116,8
ZASAVSKA	113,9
KOROŠKA	103,9
JUGOVZH. SLOVENIJA	101,7
SAVINJSKA	92,3
ZAHODNA SLOVENIJA	73,0
v tem	
GORIŠKA	93,8
GORENJSKA	83,1
OBALNO-KRAŠKA	82,4
OSREDNJSLOVENSKA	8,7

Vir: SVLR

* predlog, ki ga je Slovenija v novembru 2005 posredovala v notifikacijo Evropski komisiji

Izračun indeksa razvojne ogroženosti kaže na bistveno boljši položaj regij znotraj Zahodne Slovenije, kjer še posebej izstopa Osrednjeslovenska razvojna regija. V Vzhodni Sloveniji so vrednosti indeksa razvojne ogroženosti višje, najvišja v Pomurju, ki je tudi po kazalcu BDP na prebivalca po kupni moči najmanj razvita slovenska regija ravni NUTS-3. Neugoden relativni položaj Pomurja odraža tudi dinamika tega kazalca. Razmerje med najmanj razvito Pomursko regijo in najbolj razvito Osrednjeslovensko regijo se je med letoma 2000 in 2003 povečalo z 1:1,969 na 1:2,095. Regionalne razvojne razlike v Sloveniji se tudi sicer povečujejo. Koefficient variacije za leto 2002, izračunan iz podatkov o BDP 12 razvojnih regij NUTS-3 znaša 24,5 za leto 2003 pa 26,3.

V Sloveniji je v zadnjih letih zaznati močan proces razvojnega povezovanja lokalnih skupnosti. Po sprejemu Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (1999) so le-te sklenile formalne dogovore o sodelovanju. Ustanovile so regionalne razvojne agencije in programske odbore kot implementacijsko strukturo za razvojno programiranje. V preteklih letih so bili regionalni razvojni programi tudi dejansko pripravljeni in sprejeti v vseh 12

³⁴ Indeks razvojne ogroženosti je izračunan z utežitvijo kazalcev gospodarske razvitosti (BDP na prebivalca, bruto osnova za dohodnino na prebivalca, število delovnih mest na delovno aktivno prebivalstvo v regiji in bruto dodana vrednost gospodarskih družb na zaposlenega), trga dela (stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja registrirane zaposlenosti), prebivalstva (indeks staranja prebivalstva), izobrazbe (povprečno število let šolanja) in okolja (delež prebivalstva priključenega na javno kanalizacijo, delež površine območij Natura 2000 in kazalec poseljenosti).

teritorialnih enotah NUTS 3. Z novim zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (2005) so ta dogajanja dobila nov sistemski okvir. Oblikovanje razvojnih regij na ravni NUTS 3 in kohezijskih regij na ravni NUTS 2 pomeni nadgradnjo in reorganizacijo dosedanjega modela upravljanja z regionalnim razvojem v Sloveniji.

Mesta in urbana območja so motorji gospodarskega in družbenega razvoja. Predstavljajo glavni potencial za ustvarjanje gospodarske rasti in večanje zaposlenosti saj se v njih koncentrira večina delovnih mest, podjetij, visokošolskih institucij in inovacij. Za Slovenijo je značilna zmerna urbanizacijska stopnja, okoli 65%. Slovenska mesta so se oblikovala predvsem v obdobju pospešene industrializacije in deagrarizacije. Kasneje je vplivala na poselitveni vzorec ekspanzija gradnje novih družinskih hiš, posledica je bilo širjenje suburbanih območij. Zaradi prodora mestnega načina življenja in razvoja nekmetijskih dejavnosti se je spreminjalo podeželje, v zadnjem desetletju pa vpliva na poselitvene trende tudi gradnja avtocest in zgoščanje poselitve v obmestnih naseljih, ob istočasnem praznjenju mestnih središč. Dolgotrajni trend preseljevanja ljudi s hribovitih na nižinska območja, preseljevanje mladih družin na obrobja mest in težnja po opuščanju kmetijske dejavnosti se ne zmanjšuje, kar bo vplivalo tudi na zmanjšanje biotske raznovrstnosti. Podatki kažejo, da je kmetijski sektor pri varovanju najboljših kmetijskih zemljišč neuspešen (zaraščanje in pozidava). Staranje in stagnacija števila prebivalstva sta in bosta tudi v bodoče strukturna slabost na dveh tretjinah slovenskega ozemlja. Predvidoma bo število prebivalcev ob večjih mestih in v obmestnih naseljih naraščalo, po optimističnih ocenah celo do +0,5%, kar pa bo negativno vplivalo na ostali prostor, kjer bo število prebivalcev upadalo.

Mestne strukture se, zaradi širjenja obmestij ter povezovanja in delitve funkcij, pospešeno oblikujejo v širša mestna območja - mestne regije. Zaradi prostorskega razraščanja mest, dopolnjevanja funkcij v omrežju naselij v širšem zaledju velikega mesta, obsežnih vsakodnevnih delovnih migracij, nastajajo urbane aglomeracije okoli Ljubljane (predvsem v smeri proti Domžalam in Kamniku, Vrhniki, Škofji Loki in Kranju ter proti Grosupljem), ob obali (Koper, Izola, Piran, Lucija), okoli Maribora, na Koroškem Ravne na Koroškem in Prevalje, v Savinjski dolini okoli Celja in Velenja in na Primorskem okoli Nove Gorice. Urbane aglomeracije pa nastajajo tudi na Dravskem in Krško brežiškem polju. V mestih in večjih urbanih naseljih, ki predstavljajo približno 2% vseh naselij, je skoncentrirana več kot polovica delovnih mest in raznovrstnih storitvenih in oskrbnih dejavnosti. Sorazmerno majhna mesta, ki so glavna značilnost slovenske poselitve, pa v primerjavi z velikimi urbanih središči v Evropi, ostajajo nekonkurenčna. Njihova majhnost je po drugi strani lahko tudi njihova prednost, pod pogojem, da se bodo medsebojno povezala in se razvila kot kvaliteten prostor za bivanje in delo.

Analiza ključnih prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
- Prebivalstvo ima močan občutek regionalne. - Ni pretirano nerazvitih območij – vsa imajo možnosti ali priložnosti za razvoj; - Dolga zgodovina spodbujanja policentričnega razvoja. - Vezi med prebivalstvom so pretežno regionalne (lokalne), kar omogoča nastajanje sinergij z usklajenim delovanjem. - Izvajanje regionalnega razvojnega načrtovanja od spodaj navzgor, kar regijam omogoča, da svoje programe vključujejo v nacionalni okvir; - Raznovrstnost podeželskih območij, privlačno podeželje, raznovrstne podeželske značilnosti.	- Koncentracija in centralizacija ekonomskih aktivnosti le v nekaterih delih Slovenije. Razvojno zaostajanje kohezijske regije Vzhodna Slovenija, še posebej po socialno-ekonomskih kazalcih. - Neustrezna prometna povezanost regij in neenakomerna dostopnost do javne infrastrukture. - Nerazvita javna infrastruktura in storitveni sektor v manj razvitih in obrobni regijah. - Regionalni centri bolj obrobni regij nimajo kritične mase za hitrejši razvoj. - Razlike v stopnji brezposelnosti med posameznimi regijami. - Podjetniška kultura v Sloveniji je v splošnem slabo razvita. To še posebej velja za manj razvite, obrobne regije, kjer je problem povezan z javnim nezadovoljstvom, odporom in nepripravljenostjo na nadaljnje reforme in potrebne prilagoditve na nove okoliščine; - Nizka zastopanost študentov iz manj razvitih regij v visokošolskem izobraževanju. - Neizkoriščanje razvojnega potenciala, ki ga nudi ohranjena narava. - Kulturni dogodki, ustvarjalnost in izobraževanje se čedalje bolj koncentrirajo v urbanih območjih.
PRILUŽNOSTI	NEVARNOSTI
- specializacija regij na podlagi naravnih in ustvarjenih danosti, kot dobra osnova za izboljšanje konkurenčnosti v regijah, oblikovanje grozdov in skupnega prodora na tuje trge; - Povečan dotok tujih naložb, zlasti v manj razvita območja. - Trdnejše gospodarsko in splošno sodelovanje s sosednjimi regijami, tako z EU kot s Hrvaško. - Regionalne institucionalne strukture, ki so učinkovite in povezane s svojim socialnim in gospodarskim okoljem; - Policentrični razvoj, ki temelji na konceptu funkcionalnih regij - Razvoj metropolitanskih območij skozi skupen razvoj komplementarnih dejavnosti urbanih območij in podeželja ter razvoj učinkovitega regionalnega sistema javnega potniškega prometa.	- Asimetričen vpliv pristopa k EU (različne konkurenčne zmogljivosti in gospodarske strukture v regijah.) - Neugodni populacijski trendi za manj razvite regije. - Nedoseganje kritične razvojne mase v urbani mreži Slovenije. - Usmerjanje investicij zgolj v območja z največjim donosom, kar lahko prispeva k povečanju regionalnih razlik v razvitosti in posledično k ohranjanju razlik v stopnji brezposelnosti. - Opuščanje kmetijske pridelave vodi v manjše število podeželskega prebivalstva in slabši videz kulturne pokrajine ter zmanjšanje biotske pestrosti. - Nadaljevanje razvrednotenja mestnih središč zaradi upadanja dostopnosti in ravni storitev (manjša kakovost bivanja), selitev gospodarskih in storitvenih dejavnosti v predmestja.

2.4. Teritorialno sodelovanje

Slovenija je izrazito obmejna država, saj se po stopnji obmejnosti (nad 75%, merjeno v deležu obmejnih območij glede na celotno površino države) uvršča v sam evropski vrh. Zaradi tega dejstva in ker so državne meje Slovenije večinoma mlade po nastanku je prebivalstvo tudi v veliki meri navezano na sosednje regije onstran državne meje, kar se kaže predvsem v tedenskih nakupih, pristočasnih dejavnostih oziroma v neposrednem sodelovanju prebivalstva ob meji. Obmejnost dodatno potrjuje tudi zunanja meja EU s Hrvaško.

Razlike v stopnji razvitosti držav in regij NUTS-2 ravni v radiju 500 km okoli geometričnega središča Slovenije, merjene v BDP na prebivalca, so zelo očitne. Severno in zahodno od Slovenije se nahajajo regije, ki sodijo med najbolj razvite v EU (≥ 125), kot so nekatere severnoitalijanske regije, Bavarske regije ter Solnograška in Dunaj. Nekoliko manj, vendar še vedno nad povprečno razvitost EU25 (100-125) dosegajo sosednje dežele Furlanija-Juljska

krajina, Koroška in Štajerska. Na drugi strani pa Slovenija, ki dosega raven okrog 75% povprečne razvitosti EU-25, proti vzhodu in jugu meji na bistveno manj razvite madžarske regije in hrvaške regije oziroma države Zahodnega Balkana. Podobno je tudi stanje glede zaposlenosti prebivalstva in konkurenčnosti regij znotraj omenjenega prostora, pri čemer je položaj Slovenije po omenjenih kazalcih celo nekoliko bolj ugoden. Prednost geografskega položaja Slovenije je bližina propulzivnih, hitro razvijajočih se evropskih regij, ki imajo vlogo generatorjev razvoja. Zaradi svojega geopolitičnega položaja in poznavanja ter razumevanja razmer Zahodnega Balkana lahko Slovenija v veliki meri aktivno prispeva v procesih demokratizacije in gospodarskega prestrukturiranja tega območja. Slovenija je tudi križišče pomembnih evropskih poti (v Sloveniji se stikata 5. in 10. trans-evropski prometni koridor).

Slovenija je v procese medregionalnega in čezmejnega sodelovanja intenzivno vključena že več kot dve desetletji. Nenazadnje ena od ustanovnih članic leta 1978 ustanovljene Delovne skupnosti Alpe-Jadran, povezave, ki je pomembno prispevala k blažitvi negativnih učinkov blokofske delitve Evrope. Pri tem je pomembno dodati, da leži Slovenija prav v središču omenjene Delovne skupnosti, ki združuje tako italijanske, avstrijske in madžarske regije, Bavarsko in Slovenijo kot tudi Hrvaško kot državo kandidatko za vstop v EU

Kar zadeva čezmejno sodelovanje Slovenija s sosednjimi deželami v okviru predpristopnega instrumenta Phare CBC intenzivno sodeluje že od leta 1994. Pričelo se je s sodelovanjem z Italijo, v letu 1995 pa še z Avstrijo in Madžarsko. Z leti se je stopnja sodelovanja med čezmejnimi partnerji, kakor tudi med razvojnimi obmejnimi institucijami v Sloveniji ustrezno povečevala, področja sodelovanja pa razširjala. Slednja tako obsegajo trajnostni razvoj, gospodarsko sodelovanje, razvoj človeških virov, predvsem pa izstopa potreba po sodelovanju na področju turizma, naravnih virov, regionalno sodelovanje ter na področju kulture in človeških virov v okviru malih projektov. Slovenija je v obdobju 1994 do 2003 realizirala preko 300 tovrstnih projektov, kar kaže na velik interes in potrebo po reševanju skupnih problemov v obmejnih regijah.

Čezmejno sodelovanje

Za obmejna območja Slovenije z **Avstrijo** je značilno, da zaostajajo za razvojem sosednjih regij na avstrijskem Koroškem in Štajerskem. Največja razlika je med sosednjima regijama Podravje in gospodarsko zelo razvitim Gradcem ter med Gorenjsko in Celovško regijo. Podobna situacija je na meji z **Italijo**, kjer Goriška in Obalno kraška regija mejita na gospodarsko močni deželi Furlanija Julijska krajina ter Veneto. Obe obmejni območji zaznamuje tudi izredna naravna, kulturna pestrost, lega ob pomembnih prometnih vozliščih, obstoj izobraževalnih središč, ter slovenska skupnost, ki predstavlja most pri povezovanju akterjev v obeh državah.

za učinkovito čezmejno sodelovanje povzroča obseg upravičenega območja. V Avstriji je le-to dvakrat večje kot v Sloveniji. Še večja razlika je na italijanski strani, kjer je na italijanski strani trikrat večje upravičeno območje in osemkrat več prebivalstva. Te razlike se bodo v naslednjem programskem obdobju še povečale, saj bodo države partnerice razširjale svoja upravičena območja.

Zunanja meja s **Hrvaško** je najdaljša meja Slovenije, ki meri 670 km². Upravičeni območji na obeh straneh meje sta po obsegu uravnoteženi. Primerjave na meji, kažejo večjo razvitost slovenskih regij v primerjavi s hrvaškimi. Predvsem izstopajo Obalno-kraška, Savinjska in Jugovzhodna Slovenija. Če pa primerjamo razvitost obmejnih slovenskih regij s slovenskim povprečjem, pa le-te zaostajajo v razvoju. Za obmejno območje s Hrvaško je značilna izredna

raznolikost tako po zgodovinskem značaju, fizičnogeografskih značilnosti območja, kot tudi po družbenih in geografskih posebnostih. Obmejno območje je bilo pred vzpostavitvijo državne meje gospodarsko in socialno podobno ter medsebojno močno povezano in prepleteno. Uveljavitev meje leta 1991 je zato pomenila poglobitev razvojnih in strukturnih razlik med slovenskimi in hrvaškimi regijami. Dodatno poglobljanje razlik in oviro čezmejnemu sodelovanju zdaj prinaša uveljavljanje Schengenske meje.

Meja z **Madžarsko** je najkrajša meja Slovenije in meri 102 km. Upravičeno območje na Madžarskem obsega 7121 km² v Sloveniji pa le 1.336 km²., kar zopet pomeni neuravnoteženost. Primerjave BDP na prebivalca med Pomurjem ter regijama Vas in Zala na madžarski strani kažejo, da je razvitost Pomurja višja od obeh sosednjih regij. Obe madžarski regiji sta v primerjavi z ostalimi okrožji na Madžarskem v ugodnem položaju, medtem ko je Pomurje najmanj razvita regija v Sloveniji.

Slika 1: Območja sodelovanja v programih INTERREG IIIA

Vir: ARR

Transnacionalno sodelovanje

Slovenija se je aktivno vključevala v programa INTERREG III B »Območje Alp« in CADSES že od vsega začetka izvajanja programov, čeprav je postala upravičena do prejemanja sredstev šele s 1. januarjem 2004. Do leta 2006 je v 71 transnacionalne projekte vključenih 93 slovenskih partnerjev.

Programsko območje Alp obsega Alpe vključno z gričevji, nižinami in obalami okoli Alp. V upravičeno območje se tako uvršča Avstrija, Slovenija, Švica, Lihtenštajn kot celotna država in Francija, Nemčija ter Italija s posameznimi regijami. CADSES pokriva območje srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope. Prioritete in ukrepi programov INTERREG III B sledijo prioritetam določenim že v smernicah za pobudo Skupnosti INTERREG III, s tem da so prilagojene značilnostim, razvojnim trendom in potrebam posameznega območja. Na splošno so glavne prioritete obeh programov spodbujanje trajnostnega prostorskega

razvoja ter socialne in ekonomske kohezije, razvoj trajnostnih transportnih sistemov s poudarkom na intermodalnosti, učinkovitosti in izboljšanju dostopnosti, preudarno upravljanje z viri ter preprečevanje naravnih katastrof in tehnična pomoč skupnim strukturam³⁵.

Medregionalno sodelovanje ter mrežni programi Interact, ESPON in Urbact

Programsko območje Interreg III C Vzhod, kjer Slovenija sodeluje kot polnopravna članica, obsega Slovenijo, Slovaško, Avstrijo, Madžarsko in Češko, ter nekatere nemške, grške, poljske in italijanske regije. Sodelovanje v okviru tega programa omogoča povezovanje z omenjenimi regijami ter prenos dobrih praks in znanj na različnih področjih. Sodelovanje Slovenije pa ni omejeno le na upravičeno območje v Vzhodni coni. Možno je tudi sodelovanje z regijami v conah Zahod, Sever in Jug. Slovenija sodeluje v medregionalnih programih od leta 2002 in sodeluje v 38 projektih.

Za programe kot je Interact je značilno, da Slovenija lahko sodeluje s celotnim teritorijem EU na področju izmenjave izkušenj, dobrih praks in s tem posledično na zmanjševanje razlik in krepitvi konkurenčnosti in inovativnosti na različnih področjih. Program ESPON služi doseganju bolj usklajenih prostorsko-razvojnih odločitev držav v evropskem prostoru. V okviru programa se v projekte vključujejo predvsem nacionalne institucije, ki delujejo na področju ugotavljanja in raziskovanja prostorsko razvojnih trendov in prostorskih učinkov. Izsledki posameznih študij služijo kot osnova za predloge popravkov evropskih politik v luči zmanjševanja razvojnih razlik znotraj in zunaj meja EU-25.

V obdobju 2004 do 2006 je Republika Slovenija kot polnopravna članica Evropske skupnosti sprejela možnost enakopravno sodelovati v iniciativnem programu Evropske skupnosti imenovanem URBACT. Program poteka v okviru Iniciative Evropske skupnosti - programa URBAN II. URBACT povezuje mesta, vključena v program URBAN. Njegov namen je mednarodna izmenjava izkušenj med mesti, ki sodelujejo v programih URBAN I in II, med mesti v katerih se izvajajo Urbani pilotni projekti in med mesti držav, ki so postale polnopravne članice Evropske unije maja 2004. Osnovni cilj programa je izmenjava izkušenj in dobre prakse s področja urbanega razvoja med mesti, zato so nosilci nalog in partnerji mesta z več oziroma najmanj 20.000 prebivalci. Sodelovanje v posameznih temah v okviru programa so si pridobila mesta: Ljubljana, Maribor in Velenje.

Analiza ključnih prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<u>Vsebinske:</u> • Zelo atraktivno življenjsko okolje, ki ga ustvarja različnost naravnih, kulturnih, zgodovinskih virov • Dokončen padec fizičnih meja z državami EU • Velik delež slovenskega obmejnega območja je zaščiten in sodi v omrežje Natura 2000 • Kulturna, jezikovna raznolikost • Bližina evropskih centrov in povezav • Obstoj visokošolskih središč v obmejnem območju • Obstoj institucij podpornega okolja • Centralna lokacija za oblikovanje evroregije • Pripravljenost in potreba po čezmejnem, medregionalnem in transnacionalnem sodelovanju	<u>Vsebinske:</u> • Trendi odseljevanja v urbane centre • Staranje prebivalstva • Beg možganov v urbana središča • Slaba dostopnost v nekaterih obmejnih predelih Slovenije (Pomurje, Gorenjska, Koroška) • Manjka prometna mreža navezana na glavne koridorje EU (lokalna in sekundarna prometna infrastruktura je slabo razvita) • Premajhno sodelovanje med izobraževalnimi, razvojnimi institucijami in podjetji • Naravne ovire na Krasu in v goratem območju • Znanje, inovacije in podjetništvo skoncentrirano na

³⁵ Zadnja prioriteta je namenjena izvajanju programa (vzpostavitev programskih struktur, ocenjevanje, informiranje...)

• Bogatost termalne in mineralne vode in drugih naravnih virov za razvoj skupnih turističnih destinacij • Potenciali za razvoj alternativnih virov energije <u>Administrativno-upravljske:</u> • Izkušnje slovenskih partnerjev s sodelovanjem v projektih teritorialnega sodelovanja ter izkušnje pri prevzemu vloge »vodilnega partnerja«; • Upravičeno območje sodelovanja v programih transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja ter mrežnih programov zajema ozemlje celotne Slovenije; • Znanja in izkušenj dosedanjih upravljaljskih struktur; • Princip skupnega upravljanja programov in ene finančne alokacije sredstev (že uporabljeno v obdobju 2000 – 2006 za programe transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja ter mrežne programe);	nekaj urbanih centrov v obmejnem območju (Kranj, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Koper, Novo mesto...) <u>Administrativno-upravljske:</u> • Komunikacijske in pravne ovire (jezik, različni pravni okvirji) • Različne administrativne strukture in proceduralni postopki v sodelujočih državah • Neuravnoteženost sredstev za čezmejno sodelovanje na obeh straneh meje • Glede na zahtevnost priprave projektov je za transnacionalno in medregionalno sodelovanje ter mrežne programe namenjenih premalo sredstev; • Premajhno vključevanje predstavnikov struktur programa in odgovornih administracij pri določanju strateških usmeritev in aktivnosti na ravni programov; • Pomanjkanje jasno določenih nacionalnih interesov Slovenije v okviru teritorialnega sodelovanja • Ni sinergije med različnimi programi (čezmejno, transnacionalno, medregionalno, raziskovalno sodelovanje...)
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<u>Vsebinske:</u> • Strateški geo-politični položaj Slovenije; • Sodelovanje med mesti v obmejnem prostoru ali njihovo povezovanje v urbana omrežja na transnacionalni ravni lahko okrepi njihovo konkurenčnost in privlačnost v regiji in v Evropi • Obstajajo potencialni za povečanje diverzifikacije marketinških proizvodov (v turizmu, kulturi, obrt, storitve in ruralna območja) v čezmejnih območjih • Obstaja potencial termalnih in mineralnih virov za razvoj skupnih turističnih destinacij • Bogatost termalne in mineralne vode in drugih naravnih virov • Nove podjetniške iniciative • Skupno članstvo Slovenije in Hrvaške bo prineslo nove možnosti sodelovanja • Skupni vodni viri – Mura, Drava, Sava... • Skupni geografski prostor – možnost čezmejnih zavarovanih območij • Možnost poglobljene analize in obravnave v različnih okoljih in na različnih ravneh, harmonizacije pristopov, podatkov in kazalcev, iskanje novih (inovativnih!) rešitev... <u>Administrativno-upravljske:</u> • Princip vodilnega partnerja in ene finančne alokacije v teritorialnih programih bo omogočil enakovredno partnerstvo • primeren in učinkovit instrument za udeležanje že sprejetih dogovorov v sodelovanju na širši ravni (različne konvencije), v okviru EU direktiv ali v okviru medregionalnih institucionalnih sodelovanj	<u>Vsebinske:</u> • Pasivnost ali slaba usposobljenost za sodelovanje naših obmejnih mest lahko prispeva k povečanju vpliva tujih središč v čezmejnem prostoru • Naravne ovire na Krasu in v goratem območju • S Schengensko mejo bo oteženo prehajanje na Hrvaško • Kulturna asimilacije narodnostnih manjšin <u>Administrativno-upravljske:</u> • Majhna sredstva Slovenije za teritorialno sodelovanje onemogočajo enakovredno partnerstvo • Neusklajenosti med relevantnimi akterji odgovornimi za posamezne aspekte upravljanja s programi • Pomanjkanje pogojev za pripravo strateških projektov ne glede na administrativne meje in raven sodelovanja

3. Dosedanje izkušnje pri izvajanju kohezijske politike v Sloveniji

3.1. Strukturni skladi

V Enotnem programskem dokumentu 2004-2006, ki predstavlja podlago za črpanje strukturnih skladov v tem obdobju, si je Slovenija zastavila naslednje cilje:

- **Povprečna letna rast BDP** po višji stopnji kot v skupini EU-15, s čimer naj bi se postopno zmanjšal zaostanek v BDP na prebivalca za povprečjem EU
- **Rast zaposlenosti:** gospodarska rast naj bi se odražala v ustvarjanju novih delovnih mest in ohranjanju obstoječih. Skupna ocena tako kaže, da bo Slovenija ob podpori sredstev strukturnih skladov v programskem obdobju 2004-2006 ustvarila vsaj 4000 (neto) novih delovnih mest.
- **Uravnotežen regionalni razvoj:** Cilji uravnoteženega regionalnega razvoja se bodo uresničevali s prostorsko (regionalno) usmerjenim pristopom, ki naj zagotovi, da bosta rast BDP in zaposlenosti povečala blaginjo tudi v manj razvitih, pretežno obrobni regijah.

Za dosego navedenih ciljev so bila sredstva izrazito usmerjena v spodbujanje konkurenčnosti in človeške vire, kar je v največji možni meri odražalo usmeritve EU, ki jih je ta za doseganje Lizbonske strategije sprejela v letu 2005. V tem smislu so bile dejavnosti EPD usmerjene v razvoj inovacijskega okolja in k večji dostopnosti informacij, znanja in financ za podjetnike. Posebna pozornost je bila dana področju turizma, za katerega se je pričakovalo, da bo prispeval k prepoznavnosti Slovenije, ustvarjal delovna mesta in naredil regije privlačnejše za nova vlaganja. Ugotovljeno pomanjkanje razpoložljivih lokacij za nadaljnji razvoj podjetij in neugodne razmere za vlaganja, ki izvirajo iz administrativnih ovir in visokih stroškov, smo reševali z zagotavljanjem konkurenčnih lokacijskih razmer za nova vlaganja, ob ustrezni podprtosti z okoljsko, transportno in telekomunikacijsko infrastrukturo.

Drugi sklop aktivnosti se je nanašal na zaposlovanje in človeške vire, ki naj bi prispevali k razvoju širšega nabora prilagodljivih in posebnih veščin in znanj na trgu dela. Z dualnim pristopom dejavnosti EPD spodbujajo preventivne in aktivne ukrepe na področjih vseživljenjskega učenja, aktivnih politik trga dela, spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti človeških virov, spodbujanja prilagodljivosti trga dela in socialne vključenosti. V okviru te prednostne naloge se spodbujajo enake možnosti, vidike trga dela s področja informacijske družbe in pobude za lokalno zaposlovanje.

Tretja prednostna naloga je kljub relativno nizkemu deležu kmetijstva in z njim povezanih aktivnosti v BDP in strukturah zaposlenosti, usmerjena v povečanje konkurenčnosti kmetijskega in živilskega sektorja ter učinkovite rabe sredstev na podeželju deležne posebne obravnave v ločeni prednostni nalogi. Razlog za takšno odločitev so resne strukturne pomanjkljivosti zadevnih sektorjev in posebni status, ki izvira iz integracije mehanizmov politike v okviru EU.

Po začetku izvajanja EPD v letu 2004, se je Slovenija, enako kot druge države članice soočila z nekaterimi uveljavljenimi težavami pri izvedbi. Delovanje sistema kohezijske politike je namreč precej kompleksno, kar neizogibno zahteva določeno obdobje učenja za normalno uveljavitev vseh pravil in postopkov.

Ne glede na to, opravljene analize kažejo, da je bila splošna strateška usmerjenost EPD prava, kar velja tako na ravni ministrstev kot tudi odziv na terenu, kjer je absorpcijska sposobnost visoko presegala razpoložljiva sredstva. Na negativni strani vendarle velja izpostaviti opozorilo neodvisnega vrednotenja, da »je zaradi sektorskega načina načrtovanja prišlo do načrtovanja na podlagi problemskega drevesa« in da je bilo na tej osnovi preveč pozornosti posvečene problemom in premalo priložnostim. Navedeno naj bi bilo še posebej opazno na ravni instrumentov, kjer ni v dovoljšni meri prišlo do »povezovanja med ukrepi in do povezovanja teh instrumentov na projektni ravni«. Tej dimenziji, to je zagotavljanju sinergij ter usmerjenosti na izkoriščanje priložnosti, bo potrebno v implementacijski strukturi dati dodatno težo. To bo možno doseči tako z bolj kvalitetnim načrtovanjem, aktivnejšo vsebinsko vlogo organa upravljanja ter večjo vključenostjo zunanjih neodvisnih strokovnjakov v pripravo, spremljanje in vrednotenje izvajanja instrumentov.

Vsekakor je bilo moč skozi čas opaziti opazen napredek pri kvaliteti dodeljevanja sredstev v smislu doseganja ciljev, kakor tudi v smislu izboljševanja administrativne absorpcijske sposobnosti. V letu 2005 je nadzorni odbor potrdil spremembo EPD, s katero je bila odpravljena ena raven koordinacije, posredniška telesa, kar je omogočilo bolj aktivno upravljanje ter vsaj do neke mere izboljšalo pretok informacij ter olajšalo reševanje problemov. Tako se je postopoma povečala odzivnost, učinkovitost in transparentnost sistema, kar verjamemo, da se bo odrazilo tudi pri doseganju rezultatov. Navedena izkušnja kaže na smiselnost nadaljevanja s centraliziranim pristopom tudi v novi finančni perspektivi, znotraj katerega bo Slovenija težila k dodatni poenostavitvi postopkov.

S stališča vsebinskih izkušenj pri izvajanju EPD velja posebej izpostaviti naslednje ugotovitve. Pri izvajanju nekaterih instrumentov je bilo v prvi fazi opaziti prekompleksno razpisno dokumentacijo, kar je bilo kasneje izboljšano, je pa povzročilo precej stroškov in nejevolje na strani prijaviteljev. Prav tako je bila vsebina nekaterih instrumentov zelo ambiciozna (npr. pri inovacijskem okolju), kar pa se je glede na strateške cilje vendarle izkazalo kot ustrezna usmeritev, ki so ji bili prijavitelji kos. Kot posebno kvaliteto pri aktivnostih za spodbujanje razvoja inovacijskega okolja in pri nekaterih drugih aktivnostih, lahko izpostavimo tesno in neposredno sodelovanje dveh ali več ministrstev. Še posebej dobre rezultate je bilo moč opaziti tudi na področju turizma, spodbujanja srednjih in majhnih podjetij ter pri izgradnji poslovnih con. V novi finančni perspektivi bo tako več pozornosti v fazi priprave instrumentov posvečene tudi kvaliteti razpisne dokumentacije, v okviru katere bo potrebno tudi v kompleksnih projektnih strukturah zagotoviti transparenten in enostaven odnos med prejemniki in dodeljevalci spodbud. Izkušnje pri izvajanju prav tako kažejo, da je bolj smiselno združevati dejavnosti glede na vsebinske cilje, ne pa glede na tip investicije oz. sofinanciranja (državne pomoči – javne investicije).

V okviru druge prednostne naloge je bilo pri nekaterih ukrepih opaziti precej razdrobljeno strukturo instrumentov, kjer obstaja nekaj pomislekov glede doseganja kritične mase za doseganje vplivov in problema transparentnosti. V smislu učinkovitosti je neodvisno vrednotenje v pozitivnem smislu posebej izpostavilo programe usposabljanja neaktivnih na delovnem mestu, usposabljanje zaposlenih ter, še posebej s stališča potrebnosti, prilagajanje šolskih programov potrebam gospodarstva. Predvsem je potrebno v prihodnje še dodatno

spodbujati čim bolj odprt dostop do izvajalcev vseh programov, ki prispevajo k doseganju zadanih ciljev, vključno z inovativnimi pristopi. Prav tako je smiselno še dodatno okrepiti komplementarnosti med različnimi prednostnimi nalogami oz. programi, hkrati pa težiti k koncentraciji instrumentov, saj se na ta način zmanjša administrativna obremenitev na eni strani, ter poveča transparentnost razvojne politike na drugi strani.

V okviru tretje prednostne naloge je bilo glede na razpoložljiva sredstva in zastavljene cilje potrebno vztrajati pri sofinanciranju točno določenih aktivnosti. Pri tem se je do neke mere izkazalo, da so bile določbe v EPD prepodrobne, kar je preprečevalo učinkovito prilagajanje instrumentov potrebam, skladno s pridobljenimi izkušnjami. Prav tako je bilo opaziti nekaj težav pri zagotavljanju lastnega sofinanciranja in sicer še posebej pri ribiških ukrepih. Navedeno je potrebno upoštevati pri pripravi operativnih programov za obdobje 2007-2013, v katerih se je potrebno izogibati specifičnim navedbam o instrumentih, ki v fazi izvedbe lahko predstavljajo nepotrebno rigidnost.

3.2 Kohezijski sklad

V okviru Kohezijskega sklada je bilo še v okviru predpristopnega instrumenta ISPA na področju okolja v izvajanju 11 projektov, na področju prometa pa 5. Prehod na pravila Kohezijskega sklada je povzročil nekaj težav, ki pa so bile uspešno razrešene. Po pridobitvi polnopravnega članstva EU je bilo potrjenih še 8 okoljskih projektov ter trije prometni (v času pisanja je četrti v postopku potrjevanja).

Projekti so se prijavljali skladno s strategijo na obeh področjih o čemer je na predlog resornih ministrstev odločala vlada. Skladno s pravili je Slovenija tudi zagotovila uravnoteženost med področjema prometa in okolja. Omembe vredne težave so se pojavljale le pri oddaji del, kar je v pretežni meri izhajalo iz določil Zakona o javnih naročilih. Npr. še posebej velike težave so povzročale pritožbe prijaviteljev, katerih pritožba je pomenila ustavitev postopka naročila, kar je zaradi pravila m+24 pomenilo kar nekaj dodatnih zapletov. Sicer je izvedba potekala skladno z določenim sistemom, v okviru katerega niso bile opažene pomanjkljivosti, res pa je, da neodvisno vrednotenje za projekte tega sklada ni bilo izvedeno. Za obdobje nove finančne perspektive Slovenija išče ustrezne rešitve v okviru sistema javnih naročil skladno z zakonodajo EU, še naprej pa bo potrebno veliko pozornost posvečati sami usposobljenosti in posledično kvaliteti same razpisne dokumentacije, ki ključno vpliva na uspešnost izvedbe naročil.

Projekti na področju PROMETA
ISPA
Obnova useka Križni vrh z obnovo železniškega odseka Zidani most - Maribor
Modernizacija signalnih in varnostnih naprav na železniški progi Divača - Koper
Nadgradnja železniške proge Ljubljana - Zidani most - Maribor
Nadgradnja signalno-varnostnih in telekomunikacijskih naprav in sistemov na železniški progi Pragersko - Ormož
Tehnična pomoč za vzpostavitev sistemov GSM-R, ERTMS/ETCS in fiksni napeljav za daljinsko krmiljenje železniškega sistema
KOHEZIJA
Avtocesta Smednik - Krška vas
Modernizacija železniške proge Pragersko - Ormož
Daljinsko upravljanje sistema stabilni naprav električne vleke na slovenskem železniškem omrežju v RS
Avtocestni odsek Vrba - Peračica

Projekti na področju OKOLJA
ISPA
Čistilna naprava Celje
Kanalizacijski sistem in centralna čistilna naprava Lendava
Čiščenje odpadnih voda in nadgradnja sistema oskrbe pitne vode v porečju Pake
Vodooskrba Trnovsko-Banjškega platoja
Čiščenje odpadnih voda v porečju Mislinje, v Slovenj Gradcu
Center za ravnanje z odpadki Dolenjska - I. faza
Čiščenje odpadnih voda v porečju Mislinje
Čiščenje odpadnih voda v spodnjem toku Save, v Brežicah, Krškem in Sevnici
Center za ravnanje z odpadki Puconci
Tehnična pomoč za čiščenje odpadnih voda v srednjem toku Save
Tehnična pomoč za izdelavo plana upravljanja v porečju Krke
KOHEZIJA
Regionalni center za ravnanje z odpadki Celje (Bukovžlak)
Zbiranje in čiščenje odpadnih voda v obalnem porečju (Koper, Izola, Piran)
Regionalni center za ravnanje z odpadki Celje - II. faza
Zbiranje in čiščenje odpadnih voda ter oskrba s pitno vodo v občini Trzin
Celovito varovanje vodnih virov podtalnice Ptujkega polja - Faza I
Čistilna naprava za odpadne vode in kanalizacijski sistem v povodju Srednje Save - Trbovlje, Hrastnik
Hidravlične izboljšave kanalizacijskega sistema Ljubljana

3.3. Teritorialno sodelovanje

Članstvo Slovenije v EU je vplivalo na **čezmejno sodelovanje**. Meja z Avstrijo, Italijo in Madžarsko je postala notranja meja EU, meja s Hrvaško pa zunanja meja Evrope Unije. Slovenija je kot članica postala upravičena do sredstev pobude skupnosti Interreg III. Tako sodeluje v programu Interreg IIIA Slovenija/Italija, Interreg IIIA Slovenija/Avstrija, Sosedski program Slovenija/Madžarska/Hrvaška. Sloveniji je zagotovljeno financiranje pobude skupnosti Interreg III A iz ESRR v višini 18,9 milijona evrov.

Za obdobje 2004-2006 je značilno, da navkljub skupnemu programskemu dokumentu in instrumentu Interreg III na notranjih mejah izvajanje čezmejnih programov poteka ločeno po nacionalnih pravilih, kar posledično pomeni, da je priprava skupnih projektov še vedno omejena. Majhna slovenska finančna alokacija za pobudo skupnosti Interreg III v primerjavi s programskimi partnericami dodatno vodi do neuravnoteženega povezovanja partnerjev v projektu. Na notranjih mejah je sodelovanje oteženo zaradi različnih institucionalnih okvirjev in strukture sodelujočih držav. Ne glede na omenjena dejstva se je sodelovanje med čezmejnimi partnerji tako na programski kot na projektni ravni v tem obdobju dodatno izboljšalo.

S prehodom na INTERREG IIIA so bili v programu med Slovenijo in Italijo prvič izvedeni hkratni razpisi, ki so omogočili tudi odobritev kar 23 skupnih projektov, katerih izvedba poteka na obeh straneh meje. Skupni projekti so pomemben korak k uvedbi principa vodilnega partnerstva.

Bistven napredek je moč zaslediti pri novem Sosedskem programu Slovenija-Madžarska-Hrvaška, ki deluje po t.i. načelih Sosedskih programov. Za te programe je značilen skupen razpis za vse sodelujoče partnerje, skupni kriteriji za izbor in skupno ocenjevanje, skupen izbor projektov. Zaradi eksterne komponente (CARDS, kasneje PHARE) pa je finančno upravljanje in sklepanje pogodb še vedno ločeno. Ne glede na to so bili zagotovljeni enaki pogoji sodelovanja prijaviteljev v vseh treh državah, od razpisa do podpisa pogodb.

Interes za čezmejne programe znatno presega razpoložljiva sredstva, tako da ne moremo govoriti o pomanjkanju projektov. Čezmejni programi pomembno vplivajo na regionalni in lokalni razvoj v Sloveniji.

Na notranjih mejah z Italijo in Avstrijo sta organa upravljanja in plačilna organa v Trstu in na Dunaju. Nacionalni organ in posredniško telo pa je Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko s svojimi regionalnimi izpostavami v Štanjelu in v Mariboru. Organ upravljanja in plačilni organ je v primeru trilateralnega programa Slovenija. Upravljanje in izvajanje INTERREG IIIA tako poteka celovito z vsemi podpornimi službami, kadrovskimi in tehničnimi resursi skoncentriranimi znotraj ene organizacije, kar se je izkazalo za zelo učinkovito.

Največji problem v tekoči perspektivi predstavlja finančno upravljanje INTERREG preko integralnega proračuna, kar podaljšuje postopke, ki so pri mednarodnih INTERREG III programih že tako daljši kot običajno. Administrativno izvajalska intenzivnost in majhna finančna alokacija, daje občutek manjšega strateškega pomena programov INTERREG III za državno raven. Nasprotno pa sredstva iz čezmejnih programov za lokalne akterje pomenijo veliko razvojno priložnost, zaradi česar povpraševanje vedno nekajkrat presega ponudbo.

Slovenija bo v čezmejnih operativnih programih sodelovala tudi v novi finančni perspektivi, poleg tega pa se bo vključila tudi v operativni program »Jadranska pobuda«.

Transnacionalno sodelovanje. Preden je Slovenija postala upravičena do sredstev ESRR so se slovenski partnerji v veliki meri odločali za vključevanje v transnacionalna partnerstva, vendar z zelo majhnimi vložki. Glavni namen njihovega vključevanja je bilo pridobivanje izkušenj o sodelovanju v tovrstnih projektih (predvsem občine, združenja, privatni partnerji...). Z možnostjo pridobivanja sredstev ESRR se slovenski partnerji vključujejo v projekte in sodelujejo že od začetka pri oblikovanju projektnih idej. Vloga slovenskih projektnih partnerjev je iz »učencev« prerasla v aktivne in enakovredne partnerje na transnacionalni ravni, ki lahko uspešno zastopajo lastne interese in s tem prispevajo h konkurenčnosti slovenskih regij v okviru širšega prostora, ter v nekaterih primerih celo podajo pobudo za pripravo projektov (prevzem vloge *vodilnega partnerja*).

Z vidika izkoriščenosti sredstev je sodelovanje Slovenije v INTERREG III B programih zelo učinkovito, saj je bilo slovenskim projektnim partnerjem že v projektih Programa za območje Alp do sedaj odobreno sofinanciranje iz ESRR v približno dvakratni vrednosti ESRR sredstev namenjenih za sodelovanje Slovenije v tem programu. Situacija je podobna tudi v programu CADSES.

Slovenija bo v transnacionalnih operativnih programih sodelovala tudi v novi finančni perspektivi, poleg tega bo sodelovala tudi v operativnem programu Mediteran.

Medregionalno sodelovanje ter programi Interact, ESPON in Urbact. Slovenski partnerji so se v partnerstva programa za medregionalno sodelovanje lahko vključevali že od samega začetka, s tem da so do sredstev ESRR postali upravičeni šele od 1.1.2004 oziroma z začetkom leta v katerem je Slovenija postala polnopravna članica EU. Z vidika izkoriščenosti sredstev imamo podobno situacijo kot pri transnacionalnih programih, saj je v program medregionalnega sodelovanja Interreg III C – Vzhod Slovenija vložila 1,3 M€ sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj. Slovenski prijavitelji pa so se izkazali za uspešne.

Sodelujejo v programih – projektih, ki v skupni vrednosti za več kot dvakrat presega vložek Slovenije v ta program.

Slovenija bo v medregionalnih operativnih programih sodelovala tudi v novi finančni perspektivi.

4. Razvojni kontekst NSRO

4.1. Strategija razvoja Slovenije

Spodbujena z razvojnimi izzivi po pristopu k EU je Slovenija pristopila k pripravi SRS, ki predstavlja konceptualni okvir za razvoj države v obdobju naslednje finančne perspektive EU 2007 – 2013. Na osnovi prispevkov številni vključenih strokovnjakov iz zelo različnih področij, ter na osnovi skoraj dve leti trajajoče javne razprave, katere temeljna značilnost je bila visoka stopnja soglasja o viziji in temeljnih razvojnih ciljih države, je vlada sprejela SRS v juniju 2005.

Priprava SRS je temeljila na povsem **prenovljeni razvojni viziji Slovenije**. Če želi Slovenija izboljšati svoj položaj in se uvrstiti med najbolj razvite države EU, mora bistveno izboljšati svojo globalno konkurenčnost. To pa zahteva bolj korenite strukturne reforme, ki bodo rešile temeljne razvojne probleme in premagale odpore do hitrejših družbenih sprememb. Namesto dosedanjega gradualističnega pristopa potrebuje država korenit reformni zasuk k zagotavljanju večje konkurenčne sposobnosti in trajnostnega razvoja, zato pa mora nadgraditi svoj dosednji razvojni model. Nova politično ekonomska vizija Slovenije je socialno tržno gospodarstvo, ki bo povezalo bolj liberalno in tržno gospodarstvo z bolj ekonomsko učinkovito in prilagodljivo, toda socialno partnersko državo.

Dosedanji razvojni model	Vizija novega modela družbenega razvoja
<i>regulacija in birokratizacija trgov</i>	<i>deregulacija in liberalizacija trgov</i>
<i>omejevalno podjetniško okolje</i>	<i>spodbujanje nastajanja in rasti podjetij</i>
<i>relativna zaprtost finančnih trgov</i>	<i>odprtost finančnih trgov in konkurence</i>
<i>nezadostna prilagodljivost trga dela</i>	<i>večja prožnost trga dela</i>
<i>kolektivni sistemi socialne varnosti</i>	<i>individualne potrebe in odgovornost</i>
<i>korporativizem velikih socialnih partnerjev</i>	<i>odprto in široko partnersko sodelovanje</i>
<i>birokratsko-hierarhični sistem javne uprave</i>	<i>decentralizacija in javno zasebno partnerstvo</i>
<i>poudarek makroekonomskemu in socialnemu ravnovesju</i>	<i>poudarek trajnostnemu razvoju na temelju strukturnih reform in večje družbene dinamike</i>

V ospredju SRS je celovita blaginja državljanov. Zato se ne osredotoča samo na gospodarska vprašanja, temveč vključuje socialna, okoljska, politična in pravna ter kulturna razmerja. Zaradi takšne postavitve ciljev je SRS po svoji vsebini tudi strategija trajnostnega razvoja Slovenije, hkrati pa pomeni tudi prenos ciljev Lizbonske strategije v nacionalno okolje, ob upoštevanju posebnih razvojnih možnosti in zaostankov Slovenije.

Štirje temeljni cilji SRS, ki naj bi jih Slovenija dosegla v naslednjem programskem obdobju:

- *Gospodarski razvojni cilj* je v desetih letih preseči povprečno raven ekonomske razvitosti EU (merjeno z BDP na prebivalca v pariteti kupne moči) in povečati zaposlenost v skladu s cilji Lizbonske strategije.
- *Družbeni razvojni cilj* je izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznikov in posameznikov, merjene s kazalniki človekovega razvoja, socialnih tveganj in družbene povezanosti.
- *Medgeneracijski in sonaravni razvojni cilj* je uveljavljanje načela trajnosti kot temeljnega kakovostnega merila na vseh področjih razvoja, vključno s ciljem trajnostnega obnavljanja prebivalstva. Načelo trajnosti zahteva, da se potrebe današnjih generacij zadovoljujejo na način, ki ne omejuje možnosti prihodnjih rodov za vsaj enako uspešno zadovoljevanje njihovih potreb.
- *Razvojni cilj* Slovenije v mednarodnem okolju je, da bo s svojim razvojnimi vzorcem, kulturno identiteto in angažiranim delovanjem v mednarodni skupnosti postala v svetu prepoznavna in ugledna država.

Da bi Slovenija lahko dosegla te ambiciozne cilje, mora pripraviti in izvesti temeljite strukturne reforme temelječe na novem razvojnem vzorcu. SRS opredeljuje **pet razvojnih prioritet Slovenije**. Sestavljene so tako, da v koherentne celote povezujejo ukrepe iz pristojnosti več resorjev, in sicer tiste, ki jih je možno najhitreje izvesti in ki lahko kratkoročno največ prispevajo k doseganju ciljev strategije kot celote. Z osredotočenjem na skupne razvojne prioritete bo dosežena tudi večja stopnja koordinacije vlade, kar je pogoj za uresničenje potrebnega strukturnega premika v razvojni politiki.

- *Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast*. S predlaganimi ukrepi se želi spodbuditi konkurenčnost gospodarstva in doseganje višjih stopenj rasti. Želi se spodbuditi hitrejši razvoj podjetništva ter malih in srednjih podjetij, oblikovati prijaznejše poslovno okolje ter okrepiti prilive razvojno spodbudnih domačih in tujih naložb. Za večjo učinkovitost javnih gospodarskih služb in mrežnih industrij se predvideva nabor ukrepov za liberalizacijo in konkurenčnost teh služb, ki zajemajo boljšo izrabo javne komunikacijske strukture vseh javnih gospodarskih služb, tržno preobrazbo področja energetike in konkurenčno oskrbo končnih odjemalcev z energijo ter konkurenčne prometne in logistične storitve. Hkrati se želi zagotavljati, da se bodo te strukturne reforme odvijale v stabilnem makroekonomskem okolju, ki bo omogočilo prevzem evra v letu 2007.
- *Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta*. S predlaganimi ukrepi se želi doseči, da bo Slovenija bolj kot doslej uporabljala domače in tuje znanje za svoj gospodarski razvoj. S tem se namerava spodbujati oblikovanje bolj inovativnega in tehnološko naprednega gospodarstva ter odpiranje bolj kakovostnih delovnih mest za bolj izobraženo in usposobljeno delovno silo, tudi s povečanjem investicij v razvoj človeških virov. Temeljna sprememba je krepitev sodelovanja med raziskovalno oziroma akademsko sfero in gospodarstvom. Skupno delo strokovnjakov in gospodarstvenikov pri razvoju novih tehnoloških, organizacijskih, oblikovalskih, trženjskih in drugih poslovnih rešitev je najboljša pot do večje inovativnosti in hitrejšega tehnološkega napredka gospodarstva.
- *Učinkovita in cenejša država*. Temeljna sprememba, ki se jo želi doseči na tem področju, je povečanje učinkovitosti države, kar je možno doseči z višjimi standardi profesionalnosti in transparentnosti delovanja javne uprave, izboljšanjem kakovosti in z večjo dostopnostjo do njenih storitev, s povečanjem njene učinkovitosti in odpravo administrativnih ovir ter krepitev njene svetovalne vloge. Namen je uvajanje sistema presoje vplivov predpisov z vidika nepotrebnih administrativnih in regulatornih omejitev konkurence in gospodarske

aktivnosti ter ukrepe za odpravo teh omejitev. Razkorak med potrebami države za investicije in razpoložljivimi tradicionalnimi viri se bodo lahko zmanjšali z uvedbo javno-zasebnega partnerstva pri izvajanju in financiranju javnih služb in naložb v infrastrukturo. Dejavnosti bodo usmerjene tudi v povečevanje investicij v razvoj institucionalnih zmogljivosti, povezanih predvsem na izvajanje ACQUIS communautaire.

- *Moderna socialna država in večja zaposlenost.* S predlaganimi ukrepi se želi omogočiti in povečati socialno vključenost posameznikov in povezanost slovenske družbe ter ustvariti okolje, v katerem bodo ljudje lažje in hitreje našli delo, hkrati pa bodo uživali tudi potrebno raven socialne zaščite. Temeljna sprememba, ki se jo želi doseči, je motiviranje brezposelnih oseb in prejemnikov socialnih transferov za aktivno iskanje dela in razvijanje svojih sposobnosti ter za sprejemanje tudi občasnih in začasnih zaposlitev. Posebna pozornost je namenjena motiviranju dolgotrajno brezposelnih oseb in ranljivih ciljnih skupin, med katere med drugim uvrščamo starejše, invalide, Rome, ženske, osebe z zdravstvenimi težavami, zdravljeni odvisniki, bivše zapornike itd. Država načrtuje pomoč s spremenjeno politiko zaposlovanja in s spodbudami za vlaganje v izobraževanje in usposabljanje. Hkrati se želi s spremembami na trgu dela delodajalcem olajšati prilagajanje obsega zaposlenosti in jih s tem spodbuditi za večje zaposlovanje, tudi zaposlovanje v fleksibilnejših oblikah zaposlitve in dela (krajši delovni čas, delo na domu, deljena delovna mesta, fleksibilni delovni čas ipd.). Predvideni splet ukrepov namerava z boljšo izrabo človeških virov omogočiti hitrejšo gospodarsko rast in zaposlovanje brez poseganja v temelje socialne države.
- *Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.* Razvojna prioriteta vključuje trajno obnavljanje prebivalstva, skladnejši regionalni razvoj, zagotavljanje optimalnih pogojev za zdravje, izboljšanje gospodarjenja s prostorom in z nepremičninami, izvajanje okoljskih politik, vključevanje okoljevarstvenih meril v sektorske politike in potrošniške vzorce, in razvoj nacionalne identitete in kulture. V okviru omenjene prioritete se želi zagotoviti, da bodo ukrepi različnih politik usmerjeni, poleg doseganja sektorskih ciljev, tudi v zagotavljanje trajnostnega razvoja Slovenije.

Razvojne prioritete, ki jih je opredelila SRS predstavljajo okvir za programe in ukrepe DRP oz. NSRO, ki sicer ni edini instrument za izvedbo SRS, je pa ključni na področju investicij v razvoj. Razvojno-investicijske prioritete DRP so zato enake predstavljenim petim razvojnim prioritetam SRS, medtem ko struktura operativnih programov in njihovih razvojnih prioritet upošteva tudi logiko in prioritete kohezijske politike in EU nasploh.

Usklajenost SRS s prenovljeno Lizbonsko strategijo

Glede na to, da so razvojni izzivi pred katerimi stoji Sloveniji v veliki meri podobni izzivom, pred katerimi se je znašla EU kot celota, je razumljivo, da so tudi cilji zastavljeni strateških dokumentih tako Slovenije, to je v SRS, kakor tudi EU, to je v prenovljeni Lizbonski strategiji, zelo podobni. Obe postavljata celovito blaginjo prebivalstva kot svoj osnovni strateški cilj. Obe strategiji se torej ne osredotočata samo na gospodarska vprašanja, temveč vključujeta socialna, okoljska, kulturna in druga razmerja.

Usklajenost med SRS in prenovljeno Lizbonsko strategijo na nivoju njunih strateških ciljev – celovita blaginja prebivalstva – se nadaljuje tudi na področju ekonomskih razvojnih ciljev. Oba dokumenta namreč opredeljujeta gospodarsko rast in zaposlovanje kot ključna cilja na tem področju. Medtem ko je prenovljena Lizbonska strategija glede tega zelo eksplicitna, saj sta gospodarsko rast in nova delovna mesta povsod izpostavljeni kot njuna najpomembnejša cilja, pa je v SRS ta cilj zapisan posredno. Ključni ekonomsko razvojni cilj SRS je, da

Slovenija v desetih letih preseže povprečno raven ekonomske razvitosti EU (merjeno z BDP na prebivalca v pariteti kupne moči) ter poveča zaposlenost v skladu s cilji Lizbonske strategije:

- *gospodarska rast*; Dohitevanje povprečja EU do leta 2013 zahteva preskok v stopnji gospodarske s sedanjih 3,7 % nad 5 %, pri čemer naj bi celotno obdobje dejansko bilo razdeljeno v tri podobdobja. V prvem podobdobju do leta 2007, ko bo potekalo izvajanje kratkoročnih ukrepov, predvidenih v strategiji, in bodo tudi makroekonomske politike zaradi izpolnjevanja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev naravnane predvsem stabilizacijsko, je predvideno zmerno pospeševanje gospodarske rasti in znižanje inflacije na raven maastrichtskega kriterija. Rast produktivnosti v tem obdobju še ne bi bistveno odstopala od rasti, dosežene v zadnjih desetih letih, tudi v sami strukturi bruto domačega proizvoda še ni prišlo do bistvenih sprememb. Preboj na višjo razvojno raven in preseganje 5-odstotne gospodarske rasti bo možno šele v letu 2007, ko bi kratkoročni ukrepi, predvideni v strategiji, že začeli dajati prve rezultate in bi vplivali na hitrejšo rast produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva. Obdobju pospešene gospodarske rasti, ki bi se zaključilo približno leta 2010, bi sledilo obdobje relativne umiritve rasti na ravni približno 5 odstotkov, kar bi z uresničevanjem ukrepov SRS predstavljalo novo raven potencialne rasti BDP, inflacija pa bi se lahko približala evropskemu povprečju.
- *zaposlenost*; Temeljna sprememba, v primerjavi s predhodnim obdobjem, je spodbujanje brezposelnih oseb in prejemnikov socialnih transferjev za aktivno iskanje dela in razvijanje njihovih sposobnosti ter za sprejemanje občasnih in začasnih zaposlitev. Poudarek je tudi na povečevanju zaposljivosti posameznika in ozaveščanju vseh o lastni odgovornosti za svojo karierno pot ter hkrati tudi povečevanje prilagodljivosti delavcev in podjetij. V Sloveniji je bila tako skupna stopnja zaposlenosti prebivalstva nekoliko nad povprečjem EU. Problematično nizka je stopnja zaposlenosti starejših, ki je v letu 2004 znašala samo 29 %. Čeprav je brezposelnost precej nižja od povprečja EU, stopnja brezposelnosti med mladimi vzbuja skrb, saj je zelo visoka, visoka pa je tudi med osebami brez šolske izobrazbe, z nepopolno osnovno izobrazbo oziroma z izobrazbo, ki ne ustreza povpraševanju delodajalcev (suficitarni poklici). Ena izmed ranljivih ciljnih skupin na trgu dela so tudi invalidi. Delež brezposelnih invalidov med vsemi brezposelnimi osebami je 20 – 25% (cca 22,5% v letu 2005), stopnja brezposelnosti med invalidi pa je v letu 2005 znašala 46%). Za globalno razvojno usmeritev na področju zaposlovanja invalidov je temeljni cilj, da stopnja brezposelnosti invalidov ne presega stopnje brezposelnosti celotne populacije aktivnega prebivalstva in da je delež zaposlenih invalidov v strukturi delovno aktivnega prebivalstva približno enak deležu invalidov v prebivalstvu Slovenije. Med brezposelnimi osebami je delež dolgotrajno brezposelnih oseb še vedno relativno visok. Tudi med dolgotrajno brezposelnimi se povečuje delež mladih iskalcev prve zaposlitve, vključno z visoko izobraženimi iskalci prve zaposlitve. Za uresničevanje cilja višje zaposlenosti so najpomembnejši posamični cilji Slovenije na tem področju: doseganje polne zaposlenosti (do leta 2008 zvišati stopnjo zaposlenosti na 67 %; do leta 2008 znižati anketno brezposelnost na 5,5 %, ohraniti stopnjo zaposlenosti žensk najmanj za 2 odstotni točki nad povprečjem EU-15 ter v dveh letih doseči povprečje EU-15 pri stopnji zaposlenosti moških, do leta 2008 zvišati stopnjo zaposlenosti starejših na 35%, do leta 2008 ustvariti razmere za prvo zaposlitev mladih s VII ali višjo stopnjo izobrazbe v šestih mesecih po zaključku izobraževanja), izboljšanje kakovosti delovnih mest in produktivnosti dela, krepitev socialne in teritorialne kohezije.

Zaradi praktično identičnih strateških ciljev SRS in prenovljene Lizbonske strategije kakor tudi njenih pogledov, da je doseganje ekonomskih razvojnih ciljev predpogoj za doseganje vsestransko trajnostnega razvoja na srednji rok, je razumljivo, da so tudi prioritete, v katere naj bi ekonomska politika osredotočila svoje napore v naslednjih letih, v teh dveh dokumentih vsebinsko dokaj usklajene. Ob tem pa vendarle velja poudariti, da prednostnih nalog enega in drugega dokumenta ni mogoče mehanično primerjati, saj med njima obstaja pomembna konceptualna razlika. Medtem, ko je SRS nacionalni dokument in torej predlaga prioritete, ki so relevantne s stališča posamezne države, pa je prenovljena Lizbonska strategija dokument EU kot celote. Razumljivo je torej, da slednji veliko pozornosti posveča nalogam, kjer bi z aktivnostmi na EU nivoju lahko prispevali k višji stopnji gospodarske rasti držav članic. Gre zlasti za naloge usmerjene v bolj učinkovito delovanje evropskega notranjega trga – npr. EU regulativa in njeno uresničevanje, TENs, itd. – ter naloge, kjer bi ekonomska politika na nivoju EU predstavljala pomembno dodano vrednost nacionalnim politikam na tem istem nivoju – npr. raziskave in razvoj, kohezijska politika, itd..

Tabela 4: Ocena medsebojne usklajenosti razvojnih prioritete SRS in razvojnih ciljev prenovljene Lizbonske strategije

Razvojna prioriteta SRS / razvojni cilji prenovljene Lizbonske strategije	Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast	Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta	Učinkovita in cenejša država	Moderna socialna država in večja zaposlenost	Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja
<i>Ekonomski razvojni cilji</i>					
- Gospodarska rast	1	1	2	2	3
- Zaposlenost	2	1	2	1	3
<i>Drugi razvojni cilji</i>					
- Socialna kohezija	3	2	3	1	1
- Okoljska trajnost	2	2	3	3	1

1 = razvojna prioriteta SRS *veliko prispeva* k uresničevanju prednostne naloge prenovljene Lizbonske strategije

2 = razvojna prioriteta SRS *prispeva* k uresničevanju prednostne naloge prenovljene Lizbonske strategije

3 = razvojna prioriteta SRS *marginalno prispeva* k uresničevanju prednostne naloge prenovljene Lizbonske strategije

SRS identificira pet razvojnih prioritete, medtem ko je v prenovljeni Lizbonski strategiji mogoče identificirati štiri temeljne razvojne cilje. Dva od njih – gospodarska rast in zaposlenost – se uvrščata v sfero ekonomskih razvojnih ciljev, preostala dva – socialna kohezija in okoljska trajnost – pa je mogoče označiti kot širša razvojna cilja, ki skupaj z doseganjem ekonomskih ciljev omogočajo doseganje trajnostnega razvoja.

Iz Tabele 4 je jasno razvidno, da prioritete SRS zelo dobro odražajo vse ključne razvojne cilje, ki jih je opredelila prenovljena Lizbonska strategija. Tako naj bi k doseganju obeh ključnih ekonomskih ciljev prenovljene Lizbonske strategije, to je višji gospodarski rasti in zaposlenosti, največ prispevale kar štiri od petih razvojnih prioritete SRS, pri čemer se relativni pomen posamezne od teh nalog spreminja v odvisnosti od zastavljenega cilja.

4.2. Državni razvojni program 2007-2013

DRP predstavlja **izvedbeni dokument** Strategije razvoja Slovenije, ki se osredotoča na investicijsko-razvojne prioritete za uspešno realizacijo SRS. DRP tako predstavlja osnovo Nacionalnega strateškega referenčnega okvirja, s čimer bo zagotovljena največja možna komplementarnost med dejavnostmi sofinanciranimi s sredstvi EU in tistimi, ki se bodo financirali iz drugih javnih virov. Zajema celovito razvojno-investicijsko politiko države, ki je po vsebini (ciljih in prioritetah) usklajena s SRS, programom reform in Lizbonsko strategijo, glede financiranja pa z državnim proračunom in z realnimi možnostmi za financiranje iz drugih virov. Cilji DRP in njegovih prioritet so ožji od ciljev SRS, ki pokrivajo vse strateške naloge (npr. tudi reforme in spremembo zakonodaje) in osredotočeni na nacionalne in regijske projekte, ki predstavljajo investicije v razvoj.

Cilji Državnega razvojnega programa

Z izvedbo DRP se bo na ravni države, EU in lokalnih skupnosti »investiralo« v razvoj Slovenije iz državnega proračuna, proračuna EU, občinskih proračunov ter zasebnih in drugih virov. S temi investicijami je potrebno povečati kapital in povečati njegovo učinkovitost ter s tem zagotoviti dolgoročno konkurenčnost ter obstanek na trgu.

V tem smislu sta pri obravnavani »investiciji v razvoj Slovenije v naslednjem programskem obdobju«, **cilji DRP**:

1. *povečati gospodarski, socialni in okoljski kapital in*
2. *povečati učinkovitost v smislu konkurenčnosti gospodarstva, kakovosti življenja in trajnostne rabe naravnih virov.*

Izhajajoč iz SRS, pri investicijah v izvajanje DRP ne gre le za finančni ali fizični kapital v ekonomskem smislu ampak tudi za socialni in okoljski kapital. Tudi pri konkurenčnosti ne gre le za gospodarsko konkurenčnost na globalnem trgu ampak tudi za učinkovitost v smislu kakovosti življenja in trajnostne rabe naravnih virov.

Z razvojnimi investicijami v različne oblike kapitala kot so znanje, podjetja, organiziranost, storitve, infrastruktura, ohranjenost okolja, narave in naravnih virov, kultura, itd. naj bi povečali učinkovitost na vseh področjih in s tem zagotovili konkurenčnost Slovenije kot države, njenih regij, podjetij in ljudi, s tem pa prispevali tudi h globalni konkurenčnosti EU. Ob predpostavljani izvedbi programa reform in Lizbonske strategije bo DRP prispeval k doseganju strateških ciljev razvoja Slovenije do leta 2013 – dvigu celovite blaginje prebivalstva ter uveljavljanju principa trajnostnega razvoja.

Na ta način DRP nadaljuje in hkrati nadgrajuje »investicijske napore« države iz sedanjega programskega obdobja 2004-2006. Procesu zunanje in notranje ekonomske in socialne kohezije, ki sta bili temeljna cilja Enotnega programskega dokumenta 2004-2006, se pridružuje proces razvoja Slovenije v smislu ustvarjanja njene globalne konkurenčnosti, ki bo temeljila na lastnih razvojnih virih, kar je temeljni cilj DRP.

Razvojno-investicijske prioritete DRP so strukturirane enako kot razvojne prioritete SRS in sicer:

1. konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast,
2. učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta,
3. učinkovita in cenejša država,
4. moderna socialna država in večja zaposlenost ter
5. povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.

Prva razvojno-investicijska prioriteta Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast bo prispevala k izpolnjevanju ekonomskih ciljev Lizbonske strategije in s tem izboljšala konkurenčne sposobnosti podjetij. Prioriteta je namenjena večji povezanosti gospodarstva z znanostjo, in spodbujanju podjetništva in vlaganju v človeške vire v podjetjih in investiranju v človeške vire z namenom povečanja konkurenčne sposobnosti in inovativnosti podjetij. Ob tem pa stremi k spodbujanju vlaganj tako tujih podjetij v Sloveniji kot tudi vlaganj slovenskih v tujini. Prioriteta je usmerjena tudi v razvoj podeželja – konkurenčnost agroživilstva in gozdarstva ter razvoj ribištva.

Cilj prve razvojno-investicijske prioritete je spodbujanje podjetništva, povečanje inovativnosti, obsega domačih in tujih naložb v gospodarstvu, vključno z razvojem človeških virov ter spodbujanje internacionalizacije slovenskih podjetij za povečanje konkurenčnosti.

Uresničevanje druge razvojno-investicijske prioritete Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta bo prispevalo k večjemu povezovanju gospodarstva z visokošolskimi in raziskovalnimi institucijami in k spodbujanju razvoja terciarnega znanja za večjo konkurenčnost gospodarstva, predvsem preko ustvarjanja novih delovnih mest z visoko dodano vrednostjo ter povečevanja produktivnosti zaposlenih. V to prioriteto se uvrščata tudi IKT infrastruktura ter infrastruktura za visoko šolstvo in znanost.

Cilj druge razvojno-investicijske prioritete je povečati podporo terciarnega izobraževanja in raziskovalno-razvojne dejavnosti potrebam gospodarstva ter trga dela za globalno konkurenčnost podjetij, proizvodov, storitev in oseb.

V tretjo razvojno-investicijsko prioriteto Učinkovita in cenejša država sodi učinkovita in uspešna javna uprava, s katero bomo izboljšali kvaliteto storitev države, kar vključuje tudi vzpostavitev javno-zasebnih partnerstev, reforma institucij na trgu dela, spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga, spodbujanje razvoja lokalne razvojne pobude in povezovanja v okviru regionalnih razvojnih institucij ter izboljšanje gospodarjenja s prostorom in nepremičninami.

Cilj tretje razvojno-investicijske prioritete je zvišati kakovost in učinkovitost storitev države in znižati javne izdatke z izločitvijo storitev, ki se lahko zagotavljajo na trgu, iz proračunov.

Četrta razvojno-investicijska prioriteta Moderna socialna država in večja zaposlenost se nanaša na razvoj izobraževalnega sistema, izboljševanje zaposljivosti posameznikov, preprečevanje socialne izključenosti in krepitev aktivnih politik trga dela, s čimer bi povečali možnosti zaposlovanja ogroženih družbenih skupin (starejši, ženske, mladi, invalidi in drugi)

kot tudi ohranjali zaposlenost v kmetijskem in ribiškem sektorju. Ta prioriteta se nanaša tudi na preseganje strukturnih neskladij pri zaposlovanju s poklicno in geografsko mobilnostjo, razvoj socialnega podjetništva, izboljšanje zdravstvenega stanja prebivalstva, zmanjšanje stanovanjskih problemov in spodbujanje športa za vse generacije ter zmanjšanje izključenosti ranljivih družbenih skupin.

Cilj četrte razvojno-investicijske prioritete je doseči družbo polne zaposlenosti in preprečiti revščino ter posledično socialno izključenost preko izboljšanja fleksibilnosti trga dela in ob zagotavljanju varnosti zaposlitve.

Peta razvojno-investicijska prioriteta Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja je namenjena spodbujanju skladnega regionalnega razvoja obeh kohezijskih regij, izboljšanju kakovosti življenja v urbanih in podeželskih območjih in spodbujanju diverzifikacije na podeželju. Prioriteta vsebuje tudi boljše upravljanje s prostorom in okoljem, vzpostavitev učinkovite transportne in okoljske infrastrukture ter spodbujanje razvoja kulture in kulturne dediščine.

Cilji pete razvojno-investicijske prioritete je zagotoviti visoko kakovost življenja, ki temelji na razvoju kulture in nacionalne identitete, skladnejšem razvoju regij, varnosti, gospodarjenju s prostorom in trajnostni mobilnosti ter izboljšani kakovosti okolja in ustrezni komunalni infrastrukturi

Programsko so razvojno-investicijske prioritete razdelane v Državnem razvojnem programu, ki se pripravlja vzporedno z Nacionalnim strateškim referenčnim okvirjem, ki bo po uskladitvi z Evropsko komisijo tudi predstavljal eno izmed njegovih ključnih vsebin.

4.3. Osrednji razvojni projekti

Investicijsko-razvojne programe Slovenija pripravlja v okviru širšega reformnega paketa, katerega cilj je dinamizirati slovensko družbo za doseganje večje blaginje. V ta namen je vlada sprejela Okvir ekonomskih in socialnih reform, ki je za naslednjo finančno perspektivo dal posebno težo t.i. velikim osrednjim projektom, s čimer naj bi se omogočilo bolj ambiciozno in koncentrirano načrtovanje investicij z večsektorskimi učinki. Vlada RS je 12. oktobra 2006 sprejela **Resolucijo o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023**, ki vključuje z vidika vsebine tako storitve kot infrastrukturne investicije. Določitev prioritet tudi na ravni posameznih projektov bo pomembno prispevala k pripravljenosti projektne dokumentacije, kar bo pozitivno vplivalo tudi na sposobnost Slovenije za črpanje sredstev kohezijske politike. Navedeni projekt sicer ne bodo izključno, vsekakor pa bodo v pomembnem delu sofinancirani tudi s sredstvi EU.

Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih je usmeritev in orodje za načrtovanje javnih financ na eni in resornih programov in strategij na drugi strani. Predstavlja jasen signal države regijam in lokalnim skupnostim ter razvojnim partnerstvom v katere vsebine na projektni namerava država prednostno vlagati v naslednjih srednjeročnih obdobjih.

Ključna področja na katere se nanašajo osrednji razvojni projekti so:

- a) *Razvojna mreža Slovenije,*
- b) *Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov,*
- c) *Učinkovito upravljanje z okoljem,*
- d) *Mobilnost za podporo gospodarskemu razvoju,*
- e) *Institucionalna in administrativna usposobljenost.*

Preglednica 1: Usklajenost s cilji SRS

Osrednji razvojni projekti	Cilji Strategije razvoja Slovenije
(1) Razvojna mreža Slovenije	• V desetih letih preseči povprečno raven ekonomske rasti EU. • Izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznikov in posameznikov. • S svojim razvojnimi vzorcem, kulturno identiteto in angažiranim delovanjem v mednarodni skupnosti postati prepoznavna in ugledna država
(2) Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov	• V desetih letih preseči povprečno raven ekonomske rasti EU. • Izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznikov in posameznikov. • S svojim razvojnimi vzorcem, kulturno identiteto in angažiranim delovanjem v mednarodni skupnosti postati prepoznavna in ugledna država.
(3) Učinkovito upravljanje z okoljem	• Izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznikov in posameznikov. • Uveljaviti načelo trajnosti kot temeljnega kakovostnega merila na vseh področjih razvoja. • S svojim razvojnimi vzorcem, kulturno identiteto in angažiranim delovanjem v mednarodni skupnosti postati prepoznavna in ugledna država .
(4) Mobilnost za podporo gospodarskemu razvoju	• V desetih letih preseči povprečno raven ekonomske rasti EU. • Izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznikov in posameznikov. • Uveljaviti načelo trajnosti kot temeljnega kakovostnega merila na vseh področjih razvoja.
(5) Institucionalna in administrativna usposobljenost,	• Uveljaviti načelo trajnosti kot temeljnega kakovostnega merila na vseh področjih razvoja. • S svojim razvojnimi vzorcem, kulturno identiteto in angažiranim delovanjem v mednarodni skupnosti postati prepoznavna in ugledna država.

a.) Razvojna mreža Slovenije

Razvojna mreža Slovenije (RMS) predstavlja prvo področje osrednjih projektov. Gre predvsem za mrežo podjetniških inkubatorjev, mrežo tehnoloških parkov in mrežo poslovnih centrov, ki bodo lahko skupaj in v povezavi z znanjem in raziskovalno-razvojno dejavnostjo gospodarstvu zagotovili tiste storitve, ki jih v različnih razvojnih fazah najbolj potrebuje - od faze ideje za podjetje pa vse do faze razvoja visokih tehnologij, novih materialov in storitev. Poleg posodobitve in povečane učinkovitosti razvojne infrastrukture v večjih centrih je treba razvojno infrastrukturo v Sloveniji decentralizirati in jo decentralizirano koncentrirati tja, kjer bo koncentracija poslovnih dogodkov omogočala hiter začetek delovanja mreže in s tem tudi hitre učinke. V okviru tega osrednjega projekta se predlaga tudi decentralizacija univerz in sicer takšna, ki bo sledila razvojnim priložnostim Slovenije in gospodarstva v regionalnih razvojnih središčih. Poleg decentralizacije univerze bomo veliko pozornosti posvetili tudi razvoju tistih storitev na področju vseživljenjskega učenja in trga dela, ki bodo namenjene ljudem, da bodo sposobni ustvarjati višjo dodano vrednost ter fleksibilno nastopati na trgu dela. Zato je v projektu zajet tudi sklop ukrepov za pospeševanje elektronskega poslovanja in spodbujanja prebivalstva k uporabi IKT in storitev informacijske družbe, kar bo skupaj z drugimi projekti v okviru RMS prispevalo k razvoju Slovenije v gospodarstvo in družbo znanja (knowledge economy, knowledge society).

b.) Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov

V okviru področja povezovanje naravnih in kulturnih potencialov želi Slovenija izkoristiti izredno pestrost in gostoto naravnih in kulturnih danosti. To bogastvo predstavlja še premalo izkoriščen gospodarski in socialni razvojni potencial. Vzpostavitev mreže naravnih in kulturnih potencialov za gospodarsko rabo ter za trajnostno varstvo naravne in kulturne dediščine je pomembna iz vsaj dveh vidikov:

- kakovostno življenjsko okolje je pogoj za kakovost življenja v neki državi in s tem za konkurenčnost gospodarstva,
- potrebna je skrb za doseganje sinergijskih učinkov znotraj področij kulture in varstva okolja, med obema navedenima področjema in v povezavi z drugimi področji razvoja, kar pomeni, da je potrebno vključevati tudi civilno družbo in zasebni kapital in prek tega razvijati javno-zasebno partnerstvo. Če razumemo kulturo in okolje kot dejavnika razvoja, ki horizontalno in trajnostno vstopata v aktivnosti drugih sektorjev, bomo z njunim razvojnim povezovanjem omogočili tako razvoj kulture in izboljšanje okolja, kakor tudi spodbudili razvoj v drugih sektorjih, zlasti gospodarstva (preko storitvenih dejavnosti v turizmu in informacijskih tehnologijah) ter socialnega sektorja (s povečanjem zaposlitvenih možnosti in investiranjem v znanje).

Ta osrednji projekt je povezan z delovanjem Razvojne mreže Slovenije ter predstavlja enega od temeljev delovanja razvoja države kot celote. Hkrati ponuja razvojno dinamiko tistim območjem, kjer hiter tehnološki razvoj zaradi omejitev v prostoru, ljudeh in dostopnosti do trgov ne bo odgovarjal potrebam po kakovostnem bivanju. Zato je v projektu povezanih vrsta aktivnosti države, kjer bi s povezovanjem zavarovanih območij narave, kulturne dediščine, kulturnih vsebin, razvoja novih delovnih mest na podeželju lahko ponudili novo razvojno paradigmo ravno podeželju.

Projekt je sestavljen iz dveh osrednjih vsebin, od katerih ena predstavlja povezovanje naravne in kulturne dediščine ter sodobnega kulturnega ustvarjanja s podjetniškimi vsebinami (umetniški rezidenčni centri- turizem- kulturni dogodki-šport in rekreacija) z drugo pa tem vsebinam skušamo približati trge z razvojem turistične infrastrukture in upravljanjem turističnih destinacij. V tem kontekstu bo potrebno med drugim oblikovati tržno zanimive programe, ki bodo omogočali večjo potrošnjo obiskovalcev in podaljševanje bivanja na področju turizma ter večjo prepoznavnost Slovenije ter atraktivnost za tuje in domače investitorje.

Skozi projekt se bo povežalo delovanje ministrstev, kjer bodo ta našla skupne interese in projekte (na primer obnova kulturnega spomenika za nadaljnji razvoj v storitveno dejavnost kot so npr. hotel, izobraževalne storitve, raziskovalni center odličnosti, ipd.). Povezovanje ukrepov programa razvoja podeželja z ukrepi na področju okolja in kulture za razvoj storitev pomeni, da je potrebno poleg same obnove in urejanja infrastrukture, ponuditi tudi ukrepe aktivne politike zaposlovanja, trženja in razvoja kulturnih vsebin ter razvoja človeških virov na področju kulture in narave.

c.) Učinkovito upravljanje z okoljem in trajnostna energetika

V okviru tega področja je potrebno izvesti vrsto aktivnosti, ki bodo odgovorile na nekatere zahteve in usmeritve predpisov EU (npr. Konvencije o biotski raznovrstnosti in upravljanje z območji NATURA 2000, direktive o energetske učinkovitosti in energetskih storitvah itd.) in Kiotskega sporazuma ter obenem zagotovile kakovostne in učinkovite storitve. Gre za aktivnosti vlaganj za povečanje energetske učinkovitosti, vlaganj v decentralizirano energetske oskrbo na osnovi obnovljivih virov in kogeneracije ter v varovanje voda in upravljanje z njimi. V tem pogledu bo potrebno posebno skrb posvetiti upravljanju nevarnosti nesreč iz okolja od poplav do potresov in podobno. V okviru tega področja se predlaga tudi aktivnosti ravnanja z odpadki in oskrbe z vodo ter odvajanje in čiščenje odpadnih voda. V okvir učinkovitega upravljanja z okoljem sodijo tudi ukrepi Programa razvoja podeželja, katerega cilji so močno vezani na varovanje okolja. Del tega področja je tudi sistem spremljanja stanja okolja in povezovanja med sektorji (na primer s področjem kulturne dediščine), skozi katerega bi dosegli aktivno upravljanje z okoljskimi tveganji, napovedovanje ukrepov za zmanjšanje škod zaradi okoljskih pojavov.

d.) Mobilnost za podporo gospodarskemu razvoju

Področje obsega vrsto investicijskih aktivnosti različnih resorjev katerih namen je Sloveniji zagotoviti učinkovito prometno infrastrukturo. Večina aktivnosti je usmerjena v javno potniško infrastrukturo, drugi velik del pa je usmerjen v cestno infrastrukturo. Velika naložbena aktivnost Slovenije bo Tretja razvojna os, ki predstavlja prečno povezavo Slovenije med avtocestnim križem. Velik del naložb je povezan tudi z javno potniško infrastrukturo in storitvami in sicer na vseh podporočjih prometa. Aktivnost je namenjena izgradnji infrastrukture in izboljšanju kakovosti javnega potniškega prometa.

Javni potniški promet predstavlja nujno razvojno aktivnost države v naslednjih letih. Trend emisij in stanje na cestah iz dneva v dan izpodriva javni potniški promet, ki je edina možna rešitev za izboljšanje kakovosti življenja v mestih in zagotovitev večje mobilnosti ljudi v skladu z usmeritvami strategije razvoja in povečanjem konkurenčne sposobnosti. Poleg tega se moramo zavedati, da povečan osebni promet povzroča izredno velike eksterne stroške, ki so vezani na zdravje prebivalstva v mestih, propad stavb ter kulturne dediščine zaradi prekomernih emisij v zrak. Zaradi zamud se povzroča gospodarska škoda in nižja kvaliteta življenja delavcev, ki se vozijo na delo, to pa vodi k manjši mobilnosti delavcev in nižji konkurenčni sposobnosti.

Na področju financiranja prometne infrastrukture so finančne potrebe veliko večje od tistih, ki jih lahko zagotavljamo iz javnih finančnih virov. Zato bo potrebno financiranje celotnega projekta Mobilnost za podporo gospodarskemu razvoju zagotavljati tudi z javno zasebnim partnerstvom.

e.) Institucionalna in administrativna usposobljenost

V okviru tega področja bodo aktivnosti usmerjene v učinkovitost delovanja javne uprave in sodnega sistema Slovenije. Gre predvsem za nujno potrebne investicije v radikalno prenovu in modernizacijo procesov (presoja učinkov predpisov, odprava administrativnih ovir, optimizacija procesov, poenostavitev zakonodaje, standardizacija upravnih in sodnih postopkov) in dograditev IKT infrastrukture, potrebne za učinkovito delovanje javne uprave. Optimizacija in modernizacija postopkov terja ustrezno izobraževanje in usposabljanje.

Program torej obsega aktivnosti za zagotavljanje učinkovite infrastrukture v javni upravi (uprava, sodstvo, zdravstvo), podporo projektom modernizacije sodstva, e-uprava, e-zdravstvo, e- socialni transferji, e- zaposlovanje in vzpostavljane ter razvoj enotnih vstopnih točk. Tem pa je potrebno dodati še aktivnosti, ki bodo usmerjene k izobraževanju in s tem vzpostavljanju sodelovanja med socialnimi partnerji in nevladnimi inštitucijami.

5. Strategija NSRO

5.1. Kje je dodana vrednost sredstev EU največja?

Upravičenost za sofinanciranje

Upravičenost predstavlja pogoj za izbor posamezne aktivnosti DRP za sofinanciranje iz naslova sredstev EU. Sredstva kohezijske politike je možno koristiti za vseh pet razvojno-investicijskih prioritet DRP, ki vse izpolnjujejo kriterije upravičenosti za dostop do sredstev vsaj enega od skladov EU. Iz spodnje matrike je moč priti do dveh ključnih ugotovitev. Prvič, da je stopnja prepletenosti med razvojno-investicijskimi prioritetami DRP ter nameni financiranja s strani skladov EU zelo visoka in drugič, glede na vsebinsko usmerjenost posameznega sklada se že kaže prepletenost namenom, ki jih bo posamezen sklad financiral v Sloveniji.

Tabela 9: Matrika razvojno-investicijskih prioritet DRP in vsebinskih prioritet ESRR, ESS in KS

Razvojno / investicijska prioriteta DRP	»Upravičenost« prioritete za dostop do financiranja iz različnih finančnih virov EU*		
	ESRR	ESS	KS
1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast	1	1	1
2. Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta	1	1	3
3. Učinkovita in cenejša država	2	1	3
4. Moderna socialna država in večja zaposlenost	2	1	3
5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	1	1	1

* »Upravičenost« / prioriteta za dostop do financiranja iz različnih virov EU sredstev je klasificirana v naslednje tri skupine:

- 1 – visoka prioriteta za financiranje,
- 2 – »upravičeno« za financiranje,
- 3 – nizka prioriteta za financiranje

Evropska dodana vrednost

V okviru izvajanja politik na ravni EU je praksa, da se določijo skupne vsebinske prioritete, s čimer sama skupnost daje dodatno težo tistim vidikom, kjer je moč identificirati komplementarnosti med državami članicami oz. področjem, ki predstavljajo politično prioriteto celotne unije. Takšne usmeritve oz. smernice predstavljajo izhodišče (od zgoraj navzdol) na osnovi katerih tečejo, po načelu partnerstva, usklajevanja med državo članico in Evropsko komisijo. Med njimi velja posebej izpostaviti:

a.) Integrirane smernice za rast in delovna mesta za obdobje 2005–2008 (COM (2005) 141, 12.4.2005) ter Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji

Evropski svet je na zasedanju marca 2005 pozval Komisijo, Svet in države članice, naj dajo nov zagon Lizbonski strategiji s preusmeritvijo na rast in zaposlovanje v Evropi v skladu s predlogi Komisije. Na tej osnovi je Komisija sprejela prve integrirane smernice za rast in delovna mesta za obdobje 2005–2008, na podlagi katerih so države članice pripravile svoje nacionalne programe reform. Programi reform bi morali ustrezati njihovim potrebam in posebnostim ter upoštevati različne okoliščine in prednostne naloge politike na nacionalni ravni.

Za doseganje razvojnih ciljev Lizbonske strategije ključne strukturne reforme, s katerimi se bo okrepila konkurenčnost in povečala zaposlenost je RS, v oktobru 2005, pripravila svoj Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji. Slednji je s svojimi cilji in ukrepi usklajen z SRS ter upošteva predloge Odbora za reforme (delovna skupina okoli 150 strokovnjakov z univerz, gospodarstva in državne uprave). Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji vključuje prednostne naloge in znotraj teh specifične ukrepe. Omenjene prednostne naloge in ukrepi, ki so predstavljeni v nadaljevanju, odgovarjajo na postavljene izzive s spodbujanjem prestrukturiranja in nadaljevanja liberalizacije gospodarstva ter s spodbujanjem gospodarske rasti in zaposlenosti.

Ukrepi za doseganje ciljev Lizbonske strategije so razporejeni po petih prednostnih razvojnih nalogah skladno s sprejeto SRS. Usmeritve in ukrepi zajemajo vse integrirane smernice za rast in zaposlovanje ter tudi odgovarjajo na dosedanja priporočila EU Sloveniji:

1. Prednostna razvojna naloga: konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

S predlaganimi ukrepi želimo spodbuditi konkurenčnost gospodarstva in dosegati višje stopnje gospodarske rasti, predvsem pa spodbuditi hitrejši razvoj podjetništva ter malih in srednjih podjetij, oblikovati prijaznejše poslovno okolje, okrepiti prilive razvojno spodbudnih domačih in tujih naložb. Za večjo učinkovitost javnih gospodarskih služb in mrežnih industrij predvidevamo ukrepe za liberalizacijo in konkurenčnost teh služb, ki zajemajo boljšo izrabo javne komunikacijske strukture vseh javnih gospodarskih služb, tržno preobrazbo energetike in konkurenčno oskrbo končnih odjemalcev z energijo ter konkuren_ ne prometne in logistične storitve. Hkrati bomo zagotovili, da bodo te strukturne reforme potekale v stabilnem makroekonomskem okolju.

2. Prednostna razvojna naloga: učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

S predlaganimi ukrepi želimo doseči, da bo Slovenija bolj kot do zdaj uporabljala domače in tuje znanje za svoj gospodarski razvoj. S tem bomo spodbudili oblikovanje inovativnejšega in tehnološko naprednejšega gospodarstva ter odpiranje kakovostnejših delovnih mest za bolj izobraženo in usposobljeno delovno silo. Temeljna sprememba, ki jo želimo doseči na tem področju, je okrepitev sodelovanja med raziskovalnim oziroma akademskim področjem in gospodarstvom. Skupno delo strokovnjakov in gospodarstvenikov pri razvoju novih tehnoloških, organizacijskih, oblikovalskih, trženjskih in drugih poslovnih rešitev je najboljša pot do večje inovativnosti in hitrejšega tehnološkega napredka gospodarstva.

3. Prednostna razvojna naloga: učinkovitejša in cenejša država

Temeljna sprememba, ki jo želimo doseči na tem področju, je povečanje učinkovitosti države, kar bomo dosegli z višjimi standardi profesionalnosti in preglednosti delovanja javne uprave, izboljšanjem kakovosti njenih storitev in krepitvijo njene svetovalne vloge. Nameravamo uvesti sistem presoje vplivov predpisov z vidika nepotrebnih administrativnih in regulatornih omejitev konkurence in gospodarske dejavnosti ter ukrepe za odpravo teh omejitev. Neskladje med potrebami države po naložbah in razpoložljivimi tradicionalnimi viri bomo zmanjšali z uvedbo javno-zasebnega partnerstva pri izvajanju in financiranju javnih služb in naložb v infrastrukturo.

4. Prednostna razvojna naloga: sodobna socialna država in večja zaposlenost

S predlaganimi ukrepi želimo ustvariti okolje, v katerem bodo ljudje lažje in hitreje našli delo, hkrati pa bodo uživali tudi potrebno raven socialne zaščite. Temeljna sprememba, ki jo želimo doseči, je spodbujanje brezposelnih oseb in prejemnikov socialnih transferjev za aktivno iskanje dela in razvijanje njihovih sposobnosti ter za sprejemanje občasnih in začasnih zaposlitev. Država jim bo pri tem pomagala s spremenjeno politiko zaposlovanja in spodbudami za vlaganje v izobraževanje in usposabljanje. Hkrati želimo s spremembami na trgu dela delodajalcem olajšati prilagajanje obsega zaposlenosti in jih s tem spodbuditi za večje zaposlovanje. Predvideni splet ukrepov bo z boljšo izrabo človeških virov omogočil hitrejšo gospodarsko rast in zaposlovanje brez poseganja v temelje socialne države.

5. Prednostna razvojna naloga: ukrepi za doseganje trajnostnega razvoja

Pri tej prednostni nalogi želimo zagotoviti, da bodo ukrepi različnih usmeritev poleg uresničevanju sektorskih ciljev namenjeni tudi zagotavljanju trajnostnega razvoja Slovenije. Veliko ukrepov na tem področju je predvsem nacionalne narave in niso neposredno povezani z izvajanjem Lizbonske strategije, vsekakor pa se bodo izvajali v skladu s Strategijo razvoja Slovenije. To so na primer ukrepi na področju trajnostnega obnavljanja prebivalstva, izboljšanja zdravja, pa tudi ukrepi na področju razvoja nacionalne identitete in kulture. Kultura močno prispeva k večji rasti in zaposlovanju, torej k uresničevanju Lizbonske strategije, njen vpliv pa je neposreden in posreden. Sodobno ustvarjanje v kulturi in kulturna dediščina, kamor spada tudi kulturna industrija (na primer mediji, kulturni turizem, založništvo), je pomemben dejavnik ustvarjanja novih delovnih mest in ohranjanja starih, ohranjanja poseljenosti podeželja in razvrednotenih območij in krepitvi socialne kohezije. Kultura poleg tega pomembno vpliva na dviganje ugleda območij, regij in države, s čimer vpliva tudi na njihovo večjo privlačnost za naložbe. Ne nazadnje pa je treba poudariti tudi horizontalni vidik, saj kultura dosega sinergetske učinke z drugimi področji.

Uspeh reform pa ne more biti zagotovljen brez ustrezne finančne podpore. Pri uresničevanju ukrepov bo pomembno vlogo igrala tudi evropska kohezijska politika (strukturni in kohezijski skladi), zato so bili v okviru dokumenta predloženi tudi ukrepi, ki bodo pripomogli k izboljšanju administrativne usposobljenosti in absorpcijske sposobnosti za črpanje EU sredstev.

Glede na to, da tako Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji predstavlja enega ključnih izhodišč za pripravo operativnih programov je v poglavju 6 še dodatno posebej predstavljena povezava med razvojnimi prioritetami OPjev s prednostnimi ukrepi programa reform ter utemeljitvijo izbora za financiranje iz naslova kohezijskih sredstev.

b.) Kohezijska politika za podporo rasti in novim delovnim mestom: Strateške smernice Skupnosti za kohezijo, 2007–2013

Strateške smernice Skupnosti za kohezijo (v nadeljavanju: SUSK) določajo prioritete EU na področju doseganja ciljev kohezijske politike, to je za doseganje harmoničnega, usklajenega in trajnostnega razvoja po celotni EU. Smernice potrdi Evropski svet in so komplementarne Integriranim smernicam za rast in delovna mesta.

SUSK za področje kohezijske politike določajo naslednje prioritete, v okviru katerih so v dokumentu navedene tudi podrobnejše usmeritve oz. ključna področja:

1. Prioriteta: ***Narediti Evropo in njene regije bolj privlačne za investicije in delo:***

- *Razširitev in izboljšanje transportne infrastrukture*
- *Izboljšati prispevek okolja k rasti in delovnim mestom*
- *Soočenje z evropsko intenzivno uporabo tradicionalnih energetskih virov*

2. Prioriteta: ***Izboljšanje znanja in inovativnosti za rast:***

- *Povečanje in izboljšanje investicij v raziskave in tehnološki razvoj*
- *Pospeševanje inovativnosti in spodbujanje podjetništva*
- *Pospeševati informacijsko družbo za vse*
- *Izboljšati dostop do financ*

3. Prioriteta: ***Več in boljša delovna mesta:***

- *Pritegniti in zadržati več ljudi na delovnih mestih ter posodobitev sistemov socialne zaščite*
- *Izboljšati prilagodljivosti delavcev in podjetij ter fleksibilnosti trga dela*
- *Povečevanje investicij v človeški kapital prek boljšega izobraževanja in usposabljanja*
- *Institucionalna in administrativna sposobnost in usposobljenost*
- *Zagotavljanje zdrave delovne sile*

Posebna pozornost je namenjena tudi **teritorialni koheziji**, katere cilj je pomagati pri doseganju bolj uravnoteženega razvoja, vzpostavljanju trajnostnih skupnosti v urbanih in podeželskih območjih in zagotavljanje večje usklajenosti z drugimi sektorskimi politikami, ki imajo prostorske vplive. Poseben poudarek je dan prispevku *mest* k rasti in delovnim mestom ter podpori gospodarski diverzifikaciji *podeželskih* območij. Čezmejno, transnacionalno in medregionalno sodelovanje naj dopolnjuje zgornje tri prioritete, tako da bi tesnejše sodelovanje med EU regijami dodatno pospešilo gospodarski razvoj in prispevalo k trajnostnemu razvoju regij.

Sinergije med predvidenimi aktivnostmi

Za dosego čim večjih učinkov s kohezijskimi sredstvi sofinanciranih aktivnosti je smiselno zagotavljati koncentracijo na aktivnosti in projekte, ki se medsebojno dopolnjujejo. Načelo komplementarnosti za doseganje sinergij je bilo eno vodil že ob pripravi Enotnega programskega dokumenta, vendar vrednotenje ugotavlja da so na tem področju še neizkoriščene možnosti. Dopolnjevanje med sofinanciranimi aktivnostmi je potrebno zagotavljati tako na programski ravni (izbor prioritet in instrumentov), kakor tudi na projektni ravni. To pomeni, da se je potrebno fokusirati na omejeno število področij intervencije, na izbranih področjih pa zagotoviti celovito podporo.

Takšen primer je dopolnjevanje gospodarske infrastrukture z zagotavljanjem ustreznih podjetniških storitev, z izboljševanjem dostopnosti do virov financiranja, kakor tudi zagotavljanje ustrezno usposobljenega kadra in potrebam prilagojenega šolskega sistema.

S tem je povezano tudi vprašanje t.i. »navzkrižnega financiranja« med Evropskim regionalnim oz. socialnim skladom, kakor to določa 34. člen splošne uredbe. Ta člen namreč omogoča, da posamezen sklad financira vsebine drugega sklada in sicer do največ 10% posamezne prioritete. Na ta način je moč zagotoviti bolj enostaven in za prejemnika sredstev cenejši in preglednejši sistem izvajanja. V okviru NSRO se bomo načeloma držali usmeritve, da se bodo v okviru aktivnosti Evropskega sklada za regionalni razvoj financirala tudi izobraževanja in usposabljanja v primerih, ko gre za istega prejemnika (npr. uvajanje nove tehnologije v podjetju ne zahteva samo nakupa opreme, ampak tudi usposabljanje v tem istem podjetju). V primerih ko bo potrebno usposabljanje ali izobraževanje tudi izven prejemnika sredstev, se bodo takšne aktivnosti financirale ločeno. Na strani Evropskega socialnega sklada se bodo določila navzkrižnega financiranja predvidoma uporabljala predvsem za potrebe investicij v računalniško opremo (npr. v okviru prioritete administrativne usposobljenosti).

Administrativna obremenitev

Pri izboru aktivnosti za sofinanciranje iz sredstev EU je potrebno upoštevati tudi stroškovni vidik, ki izhaja iz administrativnih zahtev pri upravljanju sredstev. Izvajanje kohezijske politike zaradi vključenosti dodatnih, nadsocijalnih ravni zahteva dodatne kontrolne mehanizme v najširšem pomenu besede, kar se odraža tudi v dodatnih zahtevah pri spremljanju in poročanju.

Tovrstni stroški se po eni strani pojavljajo na strani državne administracije, ki je odgovorna za upravljanje s sredstvi, hkrati pa predstavlja pomemben faktor tudi na strani prejemnikov. Iz navedenega izhaja, da je potrebno pri programiranju predvideti sofinanciranje takšnih projektov in aktivnosti, pri katerih so administrativni stroški spremljivi za pridobljene koristi. To pogosto zahteva kritično maso velikosti projektov (odvisno od vrste projekta) ter tudi koncentracijo sofinanciranih aktivnosti na omejeno število vsebin in instrumentov, saj to olajšuje specializacijo.

Primer takšne odločitve predstavlja sistem vavčerskega svetovanja, saj se bo ta instrument še naprej izvajal (v obdobju 2004-2006 je bil financiran na osnovi Enotnega programskega dokumenta), vendar brez sofinanciranja EU.

Načelo partnerstva

V okviru javne razprave je pozornost posvečena tudi identificiranju področij, ki so ne samo potrebna s programskega stališča, ampak so poleg tega obravnavana kot prioriteta med razvojnimi subjekti. Navedeno ne vpliva samo na učinkovitost in uspešnost sofinanciranih aktivnosti, ampak predstavlja tudi ključen faktor za zagotavljanje absorpcijske sposobnosti, saj je v takšnih primerih praviloma tudi kvaliteta pripravljenosti projektov opazno večja. Glede na daljše časovno obdobje programiranja je seveda možno zagotoviti kapaciteto tudi na področjih, kjer ta v času programiranja ni zagotovljena, vendarle pa to ni optimalna rešitev.

Razpoložljivost drugih finančnih virov

Poleg sredstev državnega in občinskih proračunov ter sredstev kohezijske politike EU je za financiranje razvojno-investicijskih prioritet Državnega razvojnega programa vire možno pridobiti tudi iz naslova drugih politik in institucij. Optimizacija prioritetenih področij glede na vire financiranja tako omogoča širše oz. intenzivnejšo obseg razvojnih spodbud, kar je ključno za doseganje strateških ciljev.

Med drugimi viri velja posebej izpostaviti Evropski sklad za razvoj podeželja (ESRP) ter Evropski sklad za ribištvo ter Evropsko investicijsko banko (EIB). Kot izhaja iz imena bo ESRP predstavljal ključnih evropski vir za spodbujanje razvoja podeželja ter ribiški sklad za sektor ribištva. V poglavju 6.4 so s tem namenom predstavljeni mehanizmi vsebinske koordinacije obeh politik s kohezijsko politiko ter tudi način vsebinskega dopolnjevanja med obema politikama. Slovenija prav tako namerava nadaljevati z dobrim sodelovanjem z EIB-jem. Primer takšnega sodelovanja na ravni države je zagotavljanje likvidnostnega financiranja pri izvajanju Enotnega programskega dokumenta oz. zagotavljanja sredstev za garancijske sheme v okviru Podjetniškega sklada v Mariboru. EIB prav tako predstavlja zelo pomemben vir financiranja v finančnem sektorju (npr. za spodbujanje razvoja malih in srednjih podjetij), pa tudi na ravni občin in posameznih podjetij.

5.2. Cilj NSRO s pričakovanimi makroekonomskimi učinki

V okviru nove finančne perspektive EU 2007-2013 (NFP) bo Sloveniji za področje kohezijske politike na voljo 4.205 mio EUR, za program razvoja podeželja 900 mio EUR in za program razvoja ribištva 21,6 mio EUR.

Z razpoložljivimi sredstvi bo Slovenija prednostno financirala razvojno investicijske prioritete DRP pri čemer bodo ta sredstva usmerjena na tista področja, kjer bo njihova dodana vrednost v kontekstu celovite razvojne politike največja.

Splošna usmeritev NSRO je

izboljšanje blaginje prebivalcev Republike Slovenije

s spodbujanjem gospodarske rasti, ustvarjanjem delovnih mest in krepitvijo človeškega kapitala ter zagotavljanjem uravnovešenega in skladnega razvoja, še posebej med regijami.

Navedena usmeritev po eni strani opredeljuje blaginjo kot globalni cilj, po drugi strani pa daje poseben poudarek spodbujanju rasti in ustvarjanju delovnih mest, torej ključnima ciljema Lizbonske strategije, ter skladnemu razvoju. Pri tem se bodo sofinancirane aktivnosti izvajale skladno z načelom medgeneracijske in sonaravne trajnosti, torej po načelu, da se potrebe današnjih generacij zadovoljujejo na način, ki ne omejuje možnosti prihodnjih rodov za vsaj enako uspešno zadovoljevanje njihovih potreb.

Slovenija bo »Lizbonskim izdatkom«, kot jih opredeljuje 9.3 člen splošne uredbe, indikativno namenila preko 60% vseh razpoložljivih sredstev, kar ne predstavlja samo dodatno okrepljenih prizadevanj v smeri Lizbonskih ciljev, ampak pomeni enega višjih deležev med prejemnicami sredstev kohezijske politike sploh.

Specifični tematski in teritorialni cilji, ki jim bo Slovenija sledila s sredstvi kohezijske politike so tako naslednji:

1. spodbuditi podjetništvo, inovativnost in tehnološki razvoj
2. izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja in usposabljanja ter raziskovalno-razvojne dejavnosti,
3. izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti,
4. zagotoviti pogoje za rast z zagotavljanjem trajnostne mobilnosti, izboljšanju kakovosti okolja in ustrezni infrastrukturi,
5. skladen razvoj regij.

Posebno težo pri doseganju teh ciljev bo imelo izboljšanje institucionalne in administrativne usposobljenosti, še posebej v javnem sektorju, kar je nujen pogoj za pospešitev gospodarske rasti v Sloveniji.

Po zaključki finančne perspektive leta 2013 bo z investiranimi sredstvi Slovenija dosegla:

Cilji Nacionalnega strateškega referenčnega okvirja		Stanje (zadnji razpoložlj. podatek)	Cilj konec obdobja	Vir
Učinek				
1	Km novozgrajenih in posodobljenih cest		215	CIS
2	Km novozgrajenih in posodobljenih žel. prog		428	CIS
Rezultat				
3	Delež inovativnih podjetij v Sloveniji	21%	44%	SURS
4	Povečanje deleža zaposlenih s krajšim delovnim časom v skupni zaposlenosti	10,1%	15%	SURS
5	Število prenovljenih javno veljavnih programov izobraževanja in usposabljanja		150	CIS/MŠŠ, MVZT
6	Število komunalno opremljenih aglomeracij (v %)	50%	95%	MOP
Vpliv				
7	Prispevek NSRO k letni rasti BDP (v odstotnih točkah glede na rast brez sredstev NSRO - povprečje obdobja)		0,75 odst. točke	Model
8	Število novo ustvarjenih neto delovnih mest kot posledice NSRO		27.500	Model
9	Število bruto ustvarjenih delovnih mest		33.900	CIS
10	Povečanje stopnja zaposlenosti kot posledice NSRO	65,9%	+ 1,7 odst. točke	Model
11	Zmanjšanje stopnje registrirane nezaposlenosti kot posledice NSRO	10,2%	- 2,2 odst. točki	Model
12	Razlika med žensko in moško stopnjo registrirane nezaposlenosti	3,6 odst. točke	- 10%	SURS/ZRSZ
13	Zaustavitev negativnega trenda povečevanja regionalnih razlik - izražen v koeficientu variacije "Indeksa razvojne ogroženosti"	34,2%		SURS/SVLR

CIS: centralni informacijski sistem; SURS: Statistični urad RS; MŠŠ: Ministrstvo za šolstvo in šport; MVZT: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo; MOP: Ministrstvo za okolje in prostor; Model: ocena neto vpliva, ki izhaja iz makroekonomskega modela splošnega ravnotežja; ZRSZ: Zavod RS za zaposlovanje; SVLR: Služba vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko

Cilje NSRO bo RS dosegla z izvedbo naslednjih operativnih programov (seznam OPjev skladno s 25.4.c členom splošne uredbe):

1. Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov

OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov se posebej osredotoča na prvi ter peti cilj NSRO, to je »spodbuditi podjetništvo, inovativnost in tehnološki razvoj« in pa »skladen razvoj regij«. Obenem je tesno povezan s ciljem izboljševanja kvalitete raziskovalno-razvojne dejavnosti ter sistema izobraževanja, drugega cilja NSRO.

2. Operativni program razvoja človeških virov

OP razvoja človeških virov se posebej osredotoča na drugi in tretji cilj NSRO, to je »izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja in raziskovalno-razvojne dejavnosti« ter »izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti«. Program je tesno povezan s petim ciljem

zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja, posredno pa tudi s prvim ciljem okrepitve podjetništva, inovativnosti in tehnološkega razvoja.

3. Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture

OP razvoja okoljske in prometne infrastrukture se v celoti nanaša na četrti cilj NSRO, to je zagotoviti pogoje za rast z zagotavljanjem trajnostne mobilnosti, trajnostnega ravnanja z energijo ter izboljšanju kakovosti okolja in ustrezni infrastrukturi.

Poleg tega bodo k navedenim ciljem prav tako ključno prispevali:

4. Čezmejni operativni programi:

- čezmejno sodelovanje z Avstrijo,
- čezmejno sodelovanje z Italijo,
- čezmejno sodelovanje z Madžarsko.
- čezmejno sodelovanje s Hrvaško,
- čezmejno sodelovanje v Jadranski pobudi.

5. Transnacionalni operativni programi:

- Alpski prostor (Alpine space)
- Jugovzhodna Evropa (South East)
- Vzhodno centralna Evropa (Central East)
- Mediteran

6. Medregionalni operativni programi:

- Medregionalni Tematski program;
- Medregionalni Interact program,
- Medregionalni ESPON program;
- Medregionalni URBACT program.

Takšna struktura operativnih programov predstavlja enostaven in transparenten programski okvir znotraj katerega se bodo izvajale posamezne prioritete, projekti in aktivnosti. Delitev sredstev po operativnih programih predstavlja naslednja tabela:

#	Operativni program	Sklad	Sredstva EU (v €, tekoče cene)	%	%	%
1	Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov	ESRR	1.709.749.522	40,7	41,7	63,6
2	Operativni program razvoja človeških virov	ESS	755.699.370	18,0	18,4	28,1
3	Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture	KS	1.411.569.858	33,6	34,4	
		ESRR	224.029.886	5,3	5,5	8,3
4	Čezmejni in medregionalni operativni programi	ESRR	96.941.042	2,3		
5	Transnacionalni operativni programi	ESRR	7.315.278	0,2		
	Skupaj:		4.205.304.956	100,0	100,0	100,0

Legenda: ESRR – Evropski sklad za regionalni razvoj; ESS – Evropski socialni sklad; KS – Kohezijski sklad

Tretjina vseh sredstev kohezijske politike (1.412 mio EUR) je namenjenih za programe Kohezijskega sklada. Preostanek (2.689 mio EUR) je namenjen za programe Evropskega sklada za regionalni razvoj in Evropskega socialnega sklada.

Sredstva kohezijskega sklada (KS) bodo uravnoteženo razdeljena med področji okolja (vključno s področjem energije) in transporta, torej bo programom na področju transportne infrastrukture namenjenih 691 mio EUR sredstev KS (del tega bo namenjen tudi za tehnično pomoč), enak znesek pa bo namenjen tudi za programe s področja okolja in energije. Glede na analizo potreb področje prometa sicer po velikosti investicijskih potreb precej presega področje okolja, kljub temu pa se je Slovenija odločila, glede na pomen okoljske dimenzije in trajnostnega razvoja, da obema področjema nameni uravnotežen delež. Poleg tega je potrebno dodati, da bo tudi v okviru prometnega dela operativnega programa dana posebna tež tistim investicijam, ki imajo pozitivne okoljske učinke.

Za ESS se namenja 756 mio EUR s čemer znaša razmerje med programi ESRR in programi ESS 72:28. Mednarodno primerljivi delež ESS za obdobje sedanje finančne perspektive EU znaša za Grčijo 21,5%, Portugalsko 23,5%, Španijo 26,6% in Irsko 30,2%. S 28-odstotnim deležem ESS se Slovenija uvršča med primerljive države, ki največ vlagajo v razvoj človeških virov. Učinkovito koriščenje sredstev ESS je v Sloveniji pogojeno z reformami na področju zaposlovanja in izobraževanja in z vzpostavljanjem kapacitet za izvajanje novih programov. Problem izobraževanja in zaposlovanja v Sloveniji je prvenstveno v relativni neučinkovitosti vlaganj, ki pa sicer, po svoji višini dosegajo mednarodno primerljive ravni. Predlagani obseg vlaganj v človeške vire v obdobju 2007-2013 predstavlja na letni ravni 3,8 kratno povečanje sredstev glede na razpoložljiva sredstva ESS v EPD 2004-2006. Obenem pa je potrebno še upoštevati, da se bo v okviru OP ESRR financirale tudi investicije v visokošolsko infrastrukturo ter medpodjetniške izobraževalne centre, kar neposredno prispeva k doseganju ciljev na področju razvoja človeških virov in zaposlovanja. Upoštevajoč tudi ta sredstva na vsebine ESS odpade 32% sredstev strukturnih skladov, dodatna sredstva za usposabljanje pa bodo na razpolago iz programa ESRR, kjer bodo prejemniki sredstev za investicije in opremo vsa potrebna usposabljanja izvedli na osnovi člena 34. splošne uredbe. Upoštevajoč navedeno bo delež vsebin ESS dejansko znašal eno tretjino strukturnih skladov, kar kaže na bistveno povečan napor RS na področju razvoja človeških virov in doseganja Lizbonskih ciljev, ki bistveno presega obseg sredstev za to področje, ki ga namenjajo druge države članice.

Glede na posebno ovojnico za program razvoja podeželja v višini 900 mio EUR ter 21,6 mio EUR za program razvoja ribištva, tema področjema v okviru operativnih programov kohezijske politike ne dana prioriteta, so pa, skladno z navedbami v poglavju 6.4., operativni programi naravnani v smeri doseganja medsebojnih sinergij oz. dopolnjevanja (npr. na področju povezovanja in spodbujanja konkurenčne sposobnosti živilsko-predelovalne industrije, izboljšanju kakovosti življenja na podeželju in podobno).

104 mio EUR iz ESRR bo namenjenih za cilj evropsko teritorialno sodelovanje, kar izhaja že iz zaključka evropskega vrha. Razpoložljiva sredstva bodo financirala precejšnje število programov, saj bo Slovenija sodelovala v 5 čezmejnih, 4 transnacionalnih ter 4 medregionalnih programih. Pri programih teritorialnega sodelovanja je potrebno upoštevati, da ko je program odobren s strani Evropske komisije, se nacionalne alokacije iz ESRR zlijejo v skupno alokacijo iz ESRR, s katero upravlja skupni organ upravljanja.

Pri izvajanju operativnih programov bo Slovenija, kjer bo to relevantno in utemeljeno, izkoriščala tudi možnosti komplementarnih finančnih virov in instrumentov, ki lahko

prispevajo k doseganju ciljev NSRO. Med njimi velja poleg mednarodnih finančnih institucij, še posebej Evropske investicijske banke, izpostaviti tudi pobude Jeremie, Jessica in Jaspers. Slovenija se tako tudi nadalje nadeja tesnega sodelovanja z Evropskim investicijskim skladom, prav tako pa pričakuje podporo iz naslova programa Jaspers, programa, ki je namenjen pomoči - svetovanju - državam prejemnicam pri pripravi projektov.

Indikativni obseg sredstev za programe, ki se bodo izvajali na osnovi regionalne pobude

Sredstva domačega javnega sofinanciranja za izvajanje programov EU bodo v naslednjem programskem obdobju zagotavljali državni proračun in občinski proračuni. Okoli 77% t.i. »razvojnih izdatkov« je v državnem proračunu in 23% v občinskih proračunih. Iz tega razmerja je bil izračunan delež sredstev, ki se bodo izvajala na osnovi regionalne pobude. Upošteva vse sredstva strukturnih skladov (po izločitvi sredstev za cilj Teritorialno sodelovanje) znaša 23-odstotni delež 619 mio EUR v obdobju 7 let, ki se bodo zagotovila iz ESRR. Ta sredstva bodo podprla izvajanje regionalnih razvojnih programov 2007-2013.

Namen regionalnih razvojnih programov je spodbuditi lokalno razvojno pobudo, izraziti dimenzijo trajnostnega razvoja in realizirati opredelitev za skladni regionalni razvoj. Programi na osnovi regionalne pobude se bodo izvajali skozi mehanizme, določene v zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, s partnersko vlogo dvanajstih razvojnih regij.

Pri usmerjanju sredstev v manj razvita območja uporablja regionalna politika sintezni kazalec, indeks razvojne ogroženosti.³⁶ Skupaj s številom prebivalstva je bil ta kazalec uporabljen, tudi za indikativno razporeditev sredstev ESRR za naslednje programsko obdobje med razvojne regije (Tabela 11).

³⁶ Indeks razvojne ogroženosti je izračunan z utežitvijo kazalcev gospodarske razvitosti (BDP na prebivalca, bruto osnova za dohodnino na prebivalca, število delovnih mest na delovno aktivno prebivalstvo v regiji in bruto dodana vrednost gospodarskih družb na zaposlenega), trga dela (stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja registrirane zaposlenosti), prebivalstva (indeks staranja prebivalstva), izobrazbe (povprečno število let šolanja) in okolja (delež prebivalstva priključenega na javno kanalizacijo, delež površine območij Natura 2000 in kazalec poseljenosti).

Tabela 11: Indikativna razporeditev sredstev ESRR med regije

Regija	število prebivalcev	Indeks razvojne ogroženosti	spodbude na prebivalca v EUR (tekoče cene)	spodbude 2007- 2013 (v mio EUR; tekoče cene)
VZHODNA SLOVENIJA	1.079.169	127	407,2	439
v tem:				
Pomurska	122.483	160	573,1	70
Notranjsko-kraška	51.132	127	456,2	23
Podravska	319.282	117	419,7	134
Spodnjeposavska	69.940	117	419,7	29
Zasavska	45.468	114	409	19
Koroška	73.905	104	373,4	28
Jugovzhodna Slovenija	139.434	102	365,3	51
Savinjska	257.525	92	331,6	85
ZAHODNA SLOVENIJA	921.945	73	158,8	146
v tem:				
Goriška	119.541	94	337	40
Gorenjska	198.713	83	298,5	59
Obalno-kraška	105.313	82	296,1	31
Osrednjeslovenska	498.378	9	31,4	16
SLOVENIJA	2.001.114	100	292,8	586

V 12 razvojnih regijah so v pripravi regionalni razvojni programi v katerih bodo opredeljeni prednostni nameni porabe teh sredstev po razvojnih regijah. Iz teh sredstev bodo financirani ključni regionalni razvojni projekti, ki bodo dopolnili projekte, ki bodo financirani na nacionalni ravni. Pri prikazani razporeditvi sredstev med razvojne regije (Tabela 11) je bilo upoštevano število prebivalstva in indeks razvojne ogroženosti.

6. Koncept operativnih programov (OP)

Poglavje prikazuje zasnovo oz. koncept operativnih programov. Pri tem predstavljajo opisi predvidenih aktivnosti in tudi predvidena delitev sredstev med prioritete indikativno informacijo, ki se lahko v okviru pogajanj z Evropsko komisijo še spremenijo. Namen poglavja je torej v prvi vrsti opredeliti logiko, cilje in določiti okvirno delitev razvojnih aktivnosti po operativnih programih.

Na področju **tehnične pomoči** se Slovenija ni odločila za poseben operativni program, saj se bodo sredstva zagotavljala iz ločnih razvojnih prioritet, ki jih vključuje vsak od operativnih programov. Namen tehnične pomoči je zagotoviti učinkovito izvajanje operativnega programa, razvojnih prioritet, prednostnih usmeritev ter projektov in aktivnosti. Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru tehnične pomoči, se bo povečalo prepoznavnost programov in njegovih sestavnih delov, kakovost njihove izvedbe, njihovo spremljanje in nadzor nad njihovim izvajanjem ter zagotovilo njihovo večjo usklajenost med partnerji. V okviru tehnične pomoči se bo spodbujalo pripravo projektnih predlogov, izvajalo različne študije in vrednotenja ter aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti za podporo projektnim aktivnostim ter zagotavljalo ustrezno kadrovske podpore za izvedbo aktivnosti. Pri tem velja, da se horizontalne aktivnosti, torej aktivnosti, ki se nanašajo na vse operativne programe, lahko financirajo iz tehnične pomoči kateregakoli operativnega programa.

6.1. OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov

Cilj OPja je:

**Inovativna, dinamična in odprta Slovenija,
z razvitimi regijami in konkurenčnim, na znanju temelječim gospodarstvom**

Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov je torej v prvi vrsti usmerjen v povečevanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva v smislu doseganja Lizbonskih ciljev, v spodbujanje podjetništva, inovativnosti in tehnološkega razvoja. Financirane bodo tako dejavnosti, ki bodo določene na osnovi odličnosti (nacionalna industrijska politika), kakor tudi od spodaj navzgor, torej na osnovi regionalne iniciative in usmeritve k zmanjševanju regionalnih razlik. Enega ključnih ciljev operativnega programa bo predstavljalo ustvarjanje delovnih mest še posebej s povečevanjem inovativnosti in s tem uspešnosti podjetij, z izkoriščanjem naravnih in kulturnih potencialov ter razvojem turizma, ki lahko delovna mesta ustvarja tudi v bolj oddaljenih področjih RS. V nadaljevanju so predstavljene štiri razvojne prioritete, v okviru katerih se bodo poleg tehnične pomoči financirale predvidene dejavnosti, preglednica pa prikazuje tudi indikativno delitev sredstev med njimi.

Preglednica: Struktura razvojnih prioritet OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov

Operativni program Evropskega sklada za regionalni razvoj; Raven razvojnih prioritet	Sredstva ESRR; €	%
SKUPAJ	1.709.749.522	100
1. Konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost	402.133.645	23,5
2. Gospodarsko-razvojna infrastruktura	396.934.393	23,2
3. Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov	263.235.116	15,4
4. Razvoj regij	619.442.634	36,2
5. Tehnična pomoč	28.003.734	1,6

6.1.1. Konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost

Prva prioriteta »Konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost« zajema spodbujanje razvojno-investicijskih aktivnosti v gospodarstvu, ki bodo usmerjena tudi v ključna razvojna področja in prioriteta področja raziskav in tehnološkega razvoja, opredeljena v nacionalnih in sektorskih razvojnih dokumentih. Poleg raziskovalnih in razvojnih projektov podjetij, institucij znanja in posrednikov bodo podprte tudi naložbe v nakup in modernizacijo razvojno-raziskovalne opreme teh subjektov ter v nakup in modernizacijo tehnološke opreme v podjetjih. Iz navedenega izhaja, da se bo razvojna prioriteta izvajala po načelu odličnosti. Pri tem bo, glede na dodano vrednost, ki izhaja iz mednarodnega sodelovanja, del sredstev usmerjen tudi v spodbujanje subjektov z zagotavljanjem materialnih pogojev za čim bolj intenzivno sodelovanje v okviru drugih programov EU, še posebej 7. okvirnega programa.

Glede na to, da Slovenija po kazalcih inovativnosti v vseh sklopih zaostaja za povprečjem EU, bo prioriteta usmerjena na vsa podjetja, ne glede na velikost, posebna pozornost pa bo namenjena malim in srednje velikim podjetjem (MSP), kot tudi hitro rastočim in inovativnim podjetjem.

Pomembno je tudi dohajanje razvoja na ključnih tehnoloških in znanstveno-raziskovalnih področjih (opredeljena v poglavju 2.2.(b)) tako doma kot v svetu, kar usmerja določanje prioriteten tehnoloških področij in odpira možnosti za raziskovalno-inovacijski preboj slovenskega gospodarstva na prioritetenih področjih s ciljno usmerjenimi vlaganji v raziskave in razvoj ter inovacije.

Povečanje prenosa znanja med institucijami znanja in podjetij ter med samimi podjetji bo doseženo zlasti s:

- povezovanjem institucij znanja in gospodarstva ter vpetostjo vrhunskih kadrov v projekte,
- povezovanjem gospodarskih družb v skupne projekte,
- interdisciplinarnostjo razvojnih in raziskovalnih projektov,
- z razvojem centrov odličnosti.

Posebna pozornost je namenjena večji podjetniški aktivnosti ter višji tehnološki intenzivnosti, ki sta nujni pogoj za ne le dolgoročni obstoj predelovalnih in z njimi povezanih storitvenih dejavnosti na področju Slovenije, temveč tudi za pospešen razvoj in vzpostavitev novih dejavnosti na področju visokih tehnologij. Oba elementa zahtevata uporabo visoko

usposobljene delovne sile, ki v globaliziranem svetu pomeni ohranjanje visoke dodane vrednosti in razvoj, ki temelji na znanju, raziskavah in inovacijah ter njihovem povezovanju. Na kratek rok takšni ukrepi v podjetju zaradi povečane produktivnosti sicer lahko tudi negativno vplivajo na zaposlenost, vendar - upoštevajoč multiplikacijske učinke na razvoj podjetništva v širšem smislu ter dinamične učinke na srednji in dolgi rok - vendarle pomenijo izrazito pridobitev tudi pri ustvarjanju delovnih mest. Vsekakor pa so ključnega pomena za ohranjanje vrhunskih delovnih mest. Glede na ugotovljene vzroke za prenizko gospodarsko konkurenčnost Slovenije je zlasti pomembno sodelovanje med akademsko sfero in gospodarstvom pri produkciji in uporabi novega znanja s podjetniškimi cilji, pri čemer pa bo v fazi izvedbe ključno vlogo imel interes zasebnega sektorja. Pomemben vzvod pri povezovanju znanja, raziskav in inovacij torej predstavljajo elementi javno-zasebnega partnerstva.

Poleg pričakovanih multiplikacijskih učinkov bo razvojna prioriteta z zagotavljanjem finančnih virov spodbujala razvoj **podjetništva** v širšem pomenu besede. V tem smislu je poudarek na različnih oblikah financiranja za podporo razvoju in investicijam malih in srednje velikih podjetij z lastniškimi viri kot so skladi tveganega kapitala, z dolžniškimi viri ter z nepovratnimi sredstvi.

6.1.2. Gospodarsko razvojna infrastruktura

Druga razvojna prioriteta »**Gospodarsko razvojna infrastruktura**« predstavlja sklop ključnih projektov in aktivnosti nacionalnega pomena, z izrazitim medsebojnim dopolnjevanjem. V tem smislu predstavlja celoto, ki pomeni **osnovne gradnike razvojnega preboja Slovenije**, ki jih bodo vsebinsko dopolnjevale in nadgrajevale druge razvojne prioritete in operativni programi, še posebno tesno povezana pa je s prvo prioriteto »Konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost«. Medtem ko bodo v okviru prve razvojne prioritete podprti konkretni razvojno-raziskovalni ter podjetniški projekti, bo v okviru druge razvojne prioritete zagotovljena podporna infrastruktura, ki bo dodatno spodbujala razvoj podjetij. Z drugo razvojno prioriteto bodo namreč **vzpostavljena nosilna razvojna središča Slovenije**, ki bodo zagotavljala celovito in vrhunsko gospodarsko, raziskovalno, izobraževalno, informacijsko in logistično infrastrukturo, pri čemer bo vsebinska koordinacija zagotovljena skozi določanje komplementarnih določil v izvedbenih dokumentih.

Ključna aktivnost razvojne prioritete je vzpostavitev mreže gospodarsko-razvojno-logističnih središč na področjih, kjer obstajajo dovolj velika kritična masa znanja, zadostna koncentracija gospodarskih aktivnosti in razvojnih potencialov gospodarstva skupaj z zadostno koncentracijo prebivalstva. Ta središča predstavljajo osrednje projekte v svojem neposrednem in širšem okolju, torej tudi v okviru regij. Ti projekti so bili glede na svoj pomen opredeljeni kot ključni nacionalni razvojni projekti in predstavljajo sestavni del Resolucije o nacionalnih razvojnih projektih do leta 2023.

Posamezna središča se bodo specializirala skladno s primerjalnimi prednostmi širšega območja ter njihovimi kompetenčnimi prednostmi (lahko tudi zunaj Slovenije) in bodo med drugim lahko vključevala poslovno-industrijsko-logistična območja (cone), tehnološke parke, podjetniške inkubatorje, univerzitetne predinkubatorje s pisarnami za prenos tehnologij, visokošolska in raziskovalna središča, medpodjetniške izobraževalne centre in podobno. Glede na usmeritev osrednjih nacionalnih gospodarskih središč v dejavnosti z visoko dodano vrednostjo, je smiselno razvoj poslovno-industrijskih con vzporedno krepiti s podpornimi institucijami kot so prej omenjeni tehnološki parki in podjetniški inkubatorji. Na ta način bo

možno, upoštevajoč regionalne vzorce specializacije, dosepati optimalne sinergije med izkoriščanjem obstoječih primerjalnih prednosti podjetij z ustvarjanjem novega znanja in tudi privabljanjem novih investorjev.

Pogoj za doseganje mednarodne konkurenčnosti teh središč, še posebej pa za zagotovitev multiplikacijskih učinkov v gospodarstvu in med prebivalstvom na bolj odmaknjenih področjih, je vrhunska informacijska povezanost, zato so investicije s tega področja sestavni del razvojne prioritete. Omogočen bo dostop do svetovnega spleta prek širokopasovnih povezav vsem potencialnim uporabnikom v Sloveniji, kar bo zagotavljalo enakomernejšo teritorialno razvitost omrežij ter storitev elektronskih komunikacij. V tem okviru bodo tudi spobude za razvoj ustreznih e-vsebin in e-storitev, aplikacij in sistemov, vključno z zagotavljanjem ustreznih IT zalednih sistemov in njihovih povezav (interoperabilnost). Te bodo s povečevanjem zahtev po boljši in hitrejši komunikaciji, opremi in storitvah pomemben vzvod za razvoj gospodarskih dejavnosti in turizma ter IKT industrije, posebej tudi industrije digitalnih in drugih vsebin. Hkrati je to v Sloveniji povsem novo in še ne dovolj razvito področje, ki bo ob ugodnih gospodarskih razmerah zacvetelo in ustvarilo številna nova delovna mesta ter bistveno vplivalo na povečanje konkurenčnosti celotnega gospodarstva in informacijske družbe.

Krepitev institucij znanja v skladu s potrebami gospodarstva, tehnološkega in drugega prednostnega razvoja v državi bo vključevala tudi naložbe v javno visokošolsko in raziskovalno infrastrukturo nacionalnega pomena, t.j. v infrastrukturo organizacij, kot so visokošolske institucije, javni raziskovalni zavodi, institucije za promocijo in popularizacijo znanosti in drugi javni zavodi, ki delujejo na področjih, povezanih s potrebami gospodarstva in drugimi prednostnimi področji razvoja. Čeprav gre za organizacije nacionalnega pomena, je njihova opremljenost, zlasti nekaterih med njimi, še vedno nezadovoljiva (primeri: visokošolski zavodi na naravoslovno-tehniškem področju, hiša eksperimentov itd.). Vse večja ovira za njihov nadaljnji razvoj in močnejše povezovanje z gospodarstvom je tudi dejstvo, da so te institucije prostorsko razpršene, številne lokacije so za širjenje dejavnosti premajhne, okoljsko neustrezne in prometno nedostopne. Z naložbami v strnjene lokacije bomo prišli do ustrezne koncentracije visokošolske, raziskovalne in razvojne infrastrukture v središčih nacionalnega pomena, ki bo v navezavi s posredniki in drugimi subjekti podpornega okolja pomembno okrepila mrežo razvojnih institucij v Sloveniji in njihovo podporo nacionalnemu razvoju, zlasti gospodarstvu.

6.1.3. Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov

Slovenija velja za naravno in kulturno zelo raznoliko državo, kar predstavlja prednost pred drugimi, ne samo v Evropi, temveč tudi v svetovnem merilu. Kakovostno povezovanje naravnih in kulturnih potencialov, ob skrbi za njihovo ohranjanje, predvsem pa za gospodarsko rabo, je pomembno vsaj iz dveh vidikov:

- kakovostno življenjsko okolje je pogoj za kakovostno bivanje in konkurenčno gospodarjenje,
- smotrno povezovanje dejavnikov v okolju omogoča razvoj novih poslovnih priložnosti v turizmu, kulturi, športu in drugih povezanih dejavnostih.

Razvojna prioriteta je zato **usmerjena v izkoriščanje primerjalnih prednosti Slovenije na področju turizma, narave, kulture in športa, z namenom povečevanja konkurenčne sposobnosti gospodarstva in doseganja zastavljenih razvojnih ciljev, še posebej ustvarjanje novih delovnih mest.** V tem smislu pomeni enega izmed temeljev razvoja države, saj razvojno dinamiko ponuja tudi tistim območjem, kjer hiter tehnološki razvoj zaradi prostorskih omejitev, pomanjkanja človeških virov in premajhne dostopnosti do trgov ne bo zadostil potrebam. Z drugimi besedami, **trajnostno** izkoriščanje naravnih in družbenih danosti pomeni enega najboljših načinov za spodbujanje razvoja malih in srednjih podjetij ter ustvarjanje delovnih mest **tudi v odročnejših delih Slovenije.**

Z izvajanjem vrste aktivnosti, s katerimi bi povezovali zavarovana območja narave, kulturno dediščino in drugo javno infrastrukturo, kulturne in športne vsebine, bi lahko ponudili novo razvojno paradigmo tako podeželju kot mestom. Prav povezan pristop k razvoju tako urbanih kot podeželskih območij v okviru destinacij zagotavlja usklajenost na ravni organizacije, investicij in drugih razvojnih aktivnosti akterjev danega območja, brez katerega v slovenskem kontekstu ni moč doseči kritične mase. Vse aktivnosti bi bilo smiselno izvajati v sozvočju z zasebnim sektorjem in ob večjem povezovanju javnega in nevladnega sektorja z zasebnim, kar je še posebej pomembno na področju turizma in z njim povezanimi perspektivnimi storitvami (npr. kreativne industrije). Dopolnjevanje javnega z zasebnim namreč ustvarja večjo dodano vrednost na osnovi doseganja sinergij.

V okviru razvojne prioritete je tako predvideno sofinanciranje projektov tako za zasebni kot javni sektor in sicer v infrastrukturo s področja turizma (npr. izkoriščanje termalnih in zdravilnih vod za razvoj turizma, žičniške naprave in umetno zasneževanje, kongresne dvorane.....), infrastrukturo, ki podpira ohranjeno naravo ter naravno in kulturno dediščino (primer parkov z infocentri, tematske poti oz. gradovi), športno-turistično, kulturno in drugo javno infrastrukturo, pomembno za razvoj turizma in turizmu komplementarnih dejavnosti (npr. umetniški rezidenčni centri, kulturna oživitve mest, mladinski centri...). Javna infrastruktura se bo podpirala z namenom odpravljanja ovir oz. doseganja jasnih multiplikacijskih učinkov za razvoj turizma in turističnih destinacij, torej tam, kjer gre za neposredno povezavo z razvojem turizma. Glede na primanjkljaj nočitvenih kapacitet bo Slovenija del sredstev še naprej namenjala tudi za sofinanciranje nastanitvenih zmogljivosti, pri čemer bo poseben poudarek na sofinanciranju projektov malih in srednjih podjetij. Zaradi še vedno prisotnega problema neprepoznavnosti Slovenije, bo potrebno še naprej krepiti razvoj upravljavskih struktur v posamezni regiji in destinaciji in okrepiti aktivnosti na področju promocije in trženja ter blagovno znamko Slovenije in njenih destinacij.

V okviru razvojne prioritete bo prišlo do tesnega sodelovanja med pristojnimi ministrstvi, z namenom doseganja sinergij na projektni ravni (na primer obnova kulturnega spomenika za nadaljnji razvoj v hotel, raziskovalni center odličnosti, ipd.).

6.1.4. Razvoj regij

Medtem ko se ostale razvojne prioritete usmerjajo v razvojna središča in projekte nacionalnega pomena, **prioriteta razvoj regij zagotavlja komplementarne infrastrukturne pogoje, ki temeljijo na iniciativah od spodaj navzgor ter zagotavljajo razvoj in delovanje regij kot učinkovitih, funkcionalnih celot.** Projekti državnega pomena so po svoji naravi določeni od zgoraj navzdol in vsebujejo ključne, nosilne razvojne projekte. Le-ti so določeni v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih do leta 2023, ki jo je Vlada Republike

Slovenije sprejela v oktobru 2006 in se torej v prvi vrsti nanašajo na razvojne prioritete ena do tri. Na drugi strani je razvojna prioriteta razvoj regij usmerjena ne samo na iniciative od spodaj navzgor, ampak na projekte, ki so po svojem značaju regionalnega pomena, kar pomeni da je osnovni okvir za odločanje o izboru projektov v okviru četrte razvojne prioritete jasen.

Za zagotovitev strateško premišljenega izbora projektov je ključnega pomena, da regije pripravijo regionalne razvojne programe, ki temeljijo na analizi razvojnih potencialov in priložnosti v posameznih regijah, tako da bo z določitvijo regionalno specifičnih prioritet in aktivnosti zagotovljen konsistenten in celovit razvojni pristop na regionalni ravni. Z izvedbo ključnih regionalnih razvojnih projektov bo teritorialno zaokrožena razvojna mreža Slovenije ter povezani njeni naravni in družbeni potenciali. Gre za razvojno prioriteto, ki bo s koncentracijo aktivnosti na ključnih regionalnih projektih, vendar decentraliziranih v prostoru, prispevala k doseganju notranjega razvojnega konsenza v razvojnih regijah in posledično v državi kot celoti.

Ta razvojna prioriteta se bo izvajala skozi mehanizme, določene v zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, v okviru katerih ima načelo partnerstva ključno vlogo. Po sprejemu regionalnih razvojnih programov (v nadaljnjem besedilu: RRP) bodo regionalni razvojni sveti, ki so partnerska telesa občin, gospodarstva in nevladnega sektorja, pripravili izvedbene načrte, ki bodo vsebovali prioritetne regionalne projekte. Glede na to, da bodo občine praviloma same zagotavljale sredstva domačega javnega sofinanciranja, bodo izvedbene načrte RRP potrjevali sveti razvojnih regij, kot politična predstavniška telesa razvojnih regij. Izvedbeni načrti RRP bodo predloženi v potrditev pristojni instituciji za regionalni razvoj na nacionalni ravni. Le-ta bo preverila skladnost predlaganih projektov s strateškimi cilji operativnega programa in formalno ustreznost predlogov ter izdala sklep o sofinanciranju usklajenih projektov. Formalna skladnost projektov se bo ugotavljala glede na podrobnejša izvedbena določila, ki bodo opredeljena na nacionalni ravni in v okviru katerih bo tudi opredeljena natančna razmejitev do drugih razvojnih prioritet in operativnih programov. Načeloma velja, da se v okviru drugih prioritet financirajo večji projekti nacionalnega pomena, medtem ko se v okviru razvoja regij financirajo komplementarni regionalni projekti.

Izvajali se bodo ukrepi, določeni v regionalnih razvojnih programih, ki so v pristojnosti lokalnih skupnosti oziroma je smiselno, da se izvajajo »po meri« lokalnega okolja in sicer prednostno v okviru naslednjih vsebinskih področjih, kjer so bile ugotovljene največje razvojne slabosti in priložnosti v regionalnem razvoju:

- 1.a.) Ekonomska in izobraževalna infrastruktura:** poslovne cone, tehnološki parki in razvojni centri regionalnega pomena, višješolska in visokošolska regijska izobraževalna središča ter drugi ukrepi spodbujanja podjetništva in ustvarjanja delovnih mest na regionalni ravni, ki se ne financirajo v okviru prvih dveh razvojnih prioritet.
- 1.b.) Prometna infrastruktura:** Na področju prometne infrastrukture bodo upravičena vlaganja v lokalne ceste ter pristanišča regionalnega pomena vključno z javnim pomorskim potniškim prometom. Ker je definicija lokalnih cest določena in ker se avtoceste in regionalne ceste financirajo v okviru Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture, gozdne ceste ter zasebne poti pa iz Programa razvoja podeželja, je razmejitev pri financiranju podana.

- 2.a.) Okoljska infrastruktura**, ki se ne financira iz Kohezijskega sklada in ni vključena v Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture. Na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda bo upravičena izgradnja manjših čistilnih naprav na območjih z nižjo gostoto prebivalstva ter odvajanje odpadnih komunalnih in padavinskih voda. Financirana bo tudi oskrba s pitno vodo in zmanjšanje vodnih izgub na vodovodnih sistemih ter izgradnja rezervnih vodnih virov za manjše vodovodne sisteme ter razvoja novih okoljskih tehnologij na področju ravnanja z odpadki in odvajanja in čiščenja odpadnih komunalnih voda.
- 2.b.) Razvojni projekti v območjih s posebnimi varstvenimi režimi in v turističnih območjih:** priprava upravljavskih načrtov ter izvedba projektov v okviru območij Natura 2000, vključno s projekti na področju spodbujanja biotske raznovrstnosti³⁷ ter izgradnja oz. izvedba javne turistične infrastrukture in projektov lokalno-regionalnega pomena.
- 3.a.) Razvoj urbanih območij:** sofinanciranje projektov usklajenega razvoja družbene in gospodarske infrastrukture v urbanih območjih, vključno z zagotavljanjem čistih transportnih sistemov in javnega potniškega sistema, vzpostavitev katastrof gospodarske javne infrastrukture, celovita prenova starih mestnih jeder in zgodovinskih mest ter degradiranih in opuščanih urbanih območij.
- 3.b.) Socialna infrastruktura:** sofinanciranje investicij v kulturno, zdravstveno, socialnovarstveno in drugo infrastrukturo regionalnega pomena, ob pogoju, da so investicije predvidene v RRP in da hkrati pomanjkanje tovrstne infrastrukture predstavlja pomembno oviro za hitrejšo regionalno rast in razvoj ter ustvarjanje delovnih mest. Športna infrastruktura se ne šteje v okvir socialne infrastrukture.

Glede na različno razvojno problematiko po regijah bodo posamezni ukrepi prilagojeni regionalnim potrebam, pri alokaciji finančnih sredstev pa bo v tem delu programa, poleg števila prebivalstva v razvojni regiji, upoštevan indeks razvojne ogroženosti posameznih regij. Pri tem bo na agregatni ravni za prvi in drugi sklop namenov predvidoma namenjenih okvirno med 35 in 45% sredstev, medtem ko naj za tretji sklop ne bi bilo namenjenih več kot 25% sredstev. Na področjih, kjer je pomembna kritična masa na regionalni ali celo nacionalni ravni (npr. tehnološki parki ali visokošolska središča) bo zahtevana analiza stroškov in koristi ter pridobljeno soglasje pristojnih institucij o skladnosti s konceptom razvoja posameznega področja.

Navedena indikativna finančna razmerja zagotavljajo, da bodo sredstva uravnoteženo razporejena med podeželski in urbani prostor. Pri tem bo poseben poudarek dan razvoju obmejnih območij s Hrvaško, ki so opredeljena kot prednostna območja regionalne politike. Tu se nahajajo najmanj razvita območja v Sloveniji in večinoma majhne ter finančno šibke samoupravne lokalne skupnosti (v 7 statističnih regijah). Zaradi uvedbe nove zunanje meje Evropske unije nastajajo nove ovire za gospodarjenje in poselitev v obmejnem prostoru. Ob južni meji se zato predvideva tudi koncentracija bodočih gospodarskih problemov in velika potreba po novih delovnih mestih zaradi prestrukturiranja tekstilnih podjetij, papirne in celulozne industrije, upadanje maloobmejnega prometa, upadanja prometa v razvitem trgovinskem sektorju itd.

³⁷ OP RR lahko zagotovi pogoje za učinkovito in širšo izvedbo pilotnih projektov, ki so bili sicer financirani iz drugih virov, npr. LIFE + in podobno.

6.1.4. Operativni program ESRR neposredno podpira naslednje smernice iz Integriranih smernic za rast in delovna mest ter prednostne ukrepe Programa reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji:

- Smernica (7): Povečati in izboljšati strukturo vlaganj v raziskave in razvoj: Povečanje sredstev za raziskave in razvoj za približno 0,1 % BDP letno, postopno spreminjanje strukture javnih vlaganj v raziskave in razvoj, tako da se bodo dodatna javna sredstva zanju razporejala med tehnologijo in znanostjo v razmerju 80 : 20 in da se bo v že obstoječih javnih sredstvih postopno povečeval delež za posebne uporabne in razvojne raziskave v smislu spodbujanja tehnološkega razvoja in inovativnosti, spremembe v davčni in industrijski politiki ter v sistemu financiranja raziskovalne dejavnosti, ki bodo spodbujale sodelovanje med raziskovalno sfero in gospodarstvom, ustanavljanje podjetij »spin-off« in zaposlovanje raziskovalcev v gospodarstvu. Prednostne aktivnosti v okviru OP-jev: Povečanje sredstev za raziskave in razvoj tudi s financiranjem preko strukturnih skladov; postopno spreminjanje strukture javnih vlaganj v raziskave in razvoj v korist uporabnih in razvojnih raziskav ter tehnološkega razvoja; krepitev sodelovanja med raziskovalno sfero in gospodarstvom z izgradnjo ustrezne infrastrukture, nadgradnjo centrov odličnosti, razvojem posrednikov znanja ter spodbujanjem skupnih raziskovalnih projektov z udeleženci iz javne raziskovalne sfere in gospodarstva

- Smernica (8): Spodbujati in omogočati inovacije: Spremembe v davčni in industrijski politiki ter sistemu financiranja raziskovalne dejavnosti, ki bodo spodbujale sodelovanje med raziskovalnim področjem in gospodarstvom, ustanavljanje podjetij »spin-off« in zaposlovanje raziskovalcev v gospodarstvu; Vzpostavitev zakonodajnega in finančnega okolja, ki bo spodbudno za ustanavljanje in rast visokotehnoloških in drugih inovativnih podjetij, zlasti malih in srednjih (npr. okrepiti financiranje z lastniškimi in dolžniškimi viri), celovita prenova univerze s povečanjem števila ponudnikov, večjo prilagodljivostjo potrebam gospodarstva, večjo kakovostjo in konkurenco. Prednostne aktivnosti v okviru OP-jev: Izgradnja gospodarsko-razvojno-logističnih središč (infrastruktura nacionalnega pomena), v katera se vključujejo ali se z njimi povezujejo tehnološki centri, centri odličnosti in visokošolska inovacijska središča; nadgradnja visokošolske in raziskovalne infrastrukture nacionalnega pomena; izgradnja izobraževalne in raziskovalno-razvojne infrastrukture v regijah (regionalna visokošolsko-inovacijska središča – VIS); finančni ukrepi za podporo investicijam MSP; razvoj informacijskih sistemov in na njih temelječih e-storitev na podlagi e-poslovanja za prebivalstvo in podjetja.

- Smernica (9): Prehod v informacijsko družbo ter spodbujanje razširjenosti in učinkovite uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij: Povečanje dostopnosti IKT s pospeševanjem razvoja širokopasovnih omrežij, naložb v pasivno infrastrukturo, vključevanje čim več prebivalstva v uporabo IKT in storitve informacijske družbe ter zagotavljanje e-vsebin v slovenskem jeziku. V okviru OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov se bo sofinancirala izgradnja širokopasovnega omrežja na območjih, kjer ni izkazanega ekonomskega interesa, e-vsebine in e-storitve pa se bodo razvijale v okviru operativnih programov za oba strukturna sklada. Prednostne aktivnosti v okviru OP RR: pospeševanje razvoja in uporabe interneta ter izgradnja širokopasovnih omrežij; pospešeno uvajanje elektronskega poslovanja, vzpostavitev nacionalnega interoperabilnostnega okvira, zagotavljanje inovativnega okolja in spodbujanje razvoja naprednih produktov, aplikacij in storitev, kar bo spodbujalo vključenost prebivalstva v uporabo IKT in storitev informacijske družbe; spodbujanje razvoja e-vsebin - digitalizacija.

- Smernica (11): Spodbujati trajnostno uporabo virov in krepitev medsebojnega dopolnjevanja varovanja okolja in gospodarske rasti:

Izvajanje Resolucije o nacionalnem programu varstva okolja s poudarkom na izvajanju nacionalnega programa varstva narave 2005–2014 . Prednostne aktivnosti v okviru OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov bodo namenjene izgradnji infrastrukture zavarovanih in varovanih območij narave.

- Smernica (13): Zagotoviti odprte in konkurenčne trge:

Zniževanje vstopnih stroškov za začetne investicije v povezavi s prenosom visoke/srednje visoke tehnologije in ustvarjanjem kakovostnih delovnih mest, povečanje razpoložljivosti stavbnih zemljišč za gospodarstvo in stanovanjsko gradnjo, izboljšanje ponudbe industrijskih con, gradnja širokopasovnih elektronskih omrežij ter zagotovitev pregledne in konkurenčne ponudbe že obstoječih zmogljivosti vodov za zakup.

- Smernica(15): Za spodbujanje podjetniške kulture in ustvarjanje podpornega okolja za MSP:

Izboljšanje dostopa do začetnega in tveganega kapitala ter poenostavitev bančnih postopkov kreditiranja, večje sodelovanje podjetij z izobraževalnimi in raziskovalno-razvojnimi ustanovami ter spodbujanje mobilnosti kadrov.

Pri tem so vsebine prve razvojne prioritete predvsem usmerjene v središča, ki imajo največje potenciale in so razvojno že sedaj relativno bolj propulzivna, druga razvojna prioriteta pomeni ustvarjanje dodane vrednosti in ustvarjanje delovnih mest, zlasti v perspektivnih storitvenih dejavnostih, na osnovi neizkoriščenih naravnih in kulturnih potencialov širom po Sloveniji. Tretja razvojna prioriteta, razvoj regij, poleg tega pomeni tudi decentralizacijo odločanja, saj bodo regionalne strukture neposredno sodelovale pri odločanju o projektih, kar je skladno z načelom subsidiarnosti in načelom partnerstva. Od tega lahko pričakujemo večjo prilagojenost regionalnim potrebam, večjo stopnjo inovativnosti ter posledično večje učinke.

Kot »Lizbonski« programi, kot jih opredeljuje 9.3 člen splošne uredbe, so bili upoštevani:

- celotna razvojna prioriteta »Konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost« (kode: 01-09),
- celotna razvojna prioriteta »Gospodarsko razvojna infrastruktura« (kode: 02, 03, 10-12, 14),
- okvirno 50% sredstev razvojne prioritete »Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov«, torej tisti del, ki se nanaša na ustvarjanje delovnih mest s spodbujanjem podjetništva v zasebnem sektorju (koda: 08),
- okvirno 40% sredstev razvojne prioritete »Razvoj regij« (kode: 02, 03, 09, 14, 15, 28, 30, 52)

6.2. Operativni program razvoja človeških virov

Cilj OPja je:

vlagati v ljudi,
katerih človeški kapital bo zagotavljal
večjo stopnjo inovativnosti, zaposljivosti in gospodarske rasti,
kar je tudi najboljši način za
večjo zaposlenost, socialno vključenost, zmanjšanje regionalnih razlik in
visok življenjski standard.

Program je usmerjen h krepitvi človeškega kapitala, ustvarjanju delovnih mest, spodbujanju zaposlenosti in zaposljivosti, krepitvi inovativnosti in s tem konkurenčnosti gospodarstva z vlaganji v razvoj ustreznega raziskovalnega in drugega kadra, vseživljenskemu učenju, zagotavljanju socialne vključenosti in spodbujanju enakih možnosti, posebna teža pa je dana tudi večji učinkovitosti delovanja javnega sektorja. Pri zagotavljanju navedenih ciljev bo posebna pozornost posvečena zagotavljanju lokalnim in regionalnim potrebam prilagojenih instrumentov in intervencij, čemur bo prilagojena tudi izvedbena struktura. Že iz narave aktivnosti OP ESS sicer sledi, da se bodo sredstva usmerjala na območja z največjimi potrebami, torej še posebej na področja z visoko stopnjo brezposelnosti, kar pomeni, da bo operativni program neposredno prispeval tudi k zmanjševanju regionalnih razlik. Ob tem ne gre spregledati, da bo potrebno ustrezen poudarek ohraniti tudi na izkoriščanju priložnosti na območjih, v ciljnih skupinah in vrstah instrumentov, ki spodbujajo konkurenčnost med bolj uspešnimi oz. tistimi, ki imajo velike potenciale.

Področju enakosti možnosti bo v operativnem programu dana posebna teža tako v smislu opredelitve horizontalne tematike, kakor tudi z opredelitvijo posebnih programov, ki bodo posebej usmerjeni v enakost možnosti. To pomeni, da bo pri sofinanciranih aktivnostih v celoti spoštovano načelo nediskriminacije oz. bo, kjer je to možno oz. smiselno, dodeljena tudi prednostna obravnava. V okviru načela nediskriminacije bo še posebna pozornost posvečena enakosti med spoloma. Prav tako so predvideni posebni ukrepi, ki so neposredno ciljno usmerjeni k zmanjševanju razlik in enakosti možnosti. Ti ukrepi so zajeti v okviru četrte razvojne prioritete.

V naslednji preglednici so predstavljene razvojne prioritete na tem področju skupaj z indikativno delitvijo sredstev.

Preglednica: Struktura razvojnih prioritet in prednostnih usmeritev OP razvoja človeških virov

Operativni program razvoja človeških virov; razvojnih prioritet	Raven	Sredstva ESS; €	%
SKUPAJ		755.699.370	100,0
1. Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti		262.114.965	34,7
2. Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih		140.018.678	18,5
3. Razvoj človeških virov in vseživljenskega učenja		164.661.965	21,8
4. Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti		63.848.517	8,4
5. Institucionalna in administrativna usposobljenost		97.051.506	12,8
6. Tehnična pomoč		28.003.739	3,7

7.2.1. Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti

Cilje razvojne prioritete je

**vzpostavljanje prilagodljivega in konkurenčnega gospodarstva
z vlaganjem v razvoj človeških virov za pridobitev znanj in spretnosti,
z usposabljanjem, izobraževanjem, štipendiranjem ter povezovanjem gospodarske,
izobraževalne, razvojno-raziskovalne in zaposlovalne sfere.**

Z aktivnostmi v okviru prve razvojne prioritete se želi doseči predvsem boljše povezanost med raziskovalno sfero in gospodarstvom oz. dvigniti delež najbolj izobraženega, strokovnega in razvojnega kadra v gospodarski sferi, preko vključevanja v izobraževanje, usposabljanje in ostale oblike vseživljenskega učenja zaposlenih zagotoviti njihovo boljše zaposljivost in mobilnost ter na ta način prispevati k večji konkurenčnosti gospodarstva, spodbujati različne oblike podjetništva in novih zaposlitvenih možnosti ter fleksibilnih oblik zaposlovanja, kot tudi preko preventivnega delovanja z ustrezno štipendijsko politiko prispevati k zmanjševanju strukturnih neskladij na trgu dela.

V prvi razvojni prioriteti so, konkretnije, programi vlaganj v človeške vire usmerjeni neposredno v večanje usposobljenosti in prilagodljivosti zaposlenih ter njihove zaposljivosti, in posledično krepitvi inovativnosti, podjetništva in konkurenčnosti podjetij. Aktivnosti se neposredno povezujejo s programi, financiranimi iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Njihov cilj je usposabljanje človeških virov, katerih znanja in kompetence bodo ustrezali potrebam sodobnega gospodarstva v razmerah globalne konkurence. Gre za razvoj kadrov, ki bodo lahko prispevali k inovativnosti, fleksibilnosti in produktivnosti podjetij in bodo sposobni tudi sami ustanavljati nova uspešna podjetja. Nekateri sklopi aktivnosti v tej razvojni prioriteti bodo namenjeni krepitvi notranje sposobnosti podjetij za intenziven, na znanju temelječ razvoj, skupaj z usposabljanjem raziskovalcev za potrebe gospodarstva in za raziskave ter razvoj naprednih proizvodov in storitev na prednostnih področjih raziskav in tehnološkega razvoja. Drugi sklopi ukrepov bo naravnani k večji zaposljivosti posameznikov oziroma k njihovem usposabljanju za lažje prilagajanje zahtevam fleksibilnega trga dela.

Cilj ukrepov je krepitev notranjih sposobnosti podjetij za intenzivnejši, na znanju temelječ razvoj, predvsem na področju tehnologij in storitev, kar bo omogočilo slovenskemu gospodarstvu, še posebej pa malim in srednjim podjetjem, obvladovanje vse hitrejšega tehnološkega napredka kot glavnega vira za povečevanje konkurenčnosti v globalnem prostoru. Ukrepi so usmerjeni v krepitev ustreznih človeških virov za potrebe gospodarstva s krepitvijo znanja kadrov v gospodarstvu, s spodbudami za povečevanje deleža vrhunsko izobraženih kadrov v gospodarstvu, s prioritetenim razvijanjem naravoslovno-tehničnih znanj, pa tudi poslovnih znanj s spodbujanjem (mednarodne) mobilnosti ustreznih kadrov, kot tudi spodbujanjem mobilnosti razvojnih kadrov iz institucij znanja v gospodarstvo ter iz velikih v mala in srednje velika podjetja. Programi vlaganj v človeške vire so namenjeni večji zaposljivosti posameznikov (predvsem tistih z večjo verjetnostjo, da zaradi ekonomskih sprememb izgubijo delovno mesto), vzpostavitvi fleksibilnejšega trga dela z razvojem in uvedbo različnih shem usposabljanja, ter spodbujanjem in uvajanjem fleksibilnih oblik zaposlitev. Gre za intenzivne procese gospodarskega prestrukturiranja, v katerih je potrebno pripraviti takšne programe, ki bodo v največji možni meri usposobili ustrezne človeške vire in ublažile posledice gospodarskih sprememb nanje. Z uveljavljanjem štipendijskih shem se bo spodbujalo zgodnje povezovanje delodajalcev s študenti ter na ta način omogočalo lažji prehod mladih iz sistema izobraževanja na trg dela in v zaposlitev. To so tudi ključne usmeritve »Pakta za mlade«, ki prispevajo k uresničevanju smernic vseživljenjske karijerne orientacije, kreiranja novih poklicnih poti in usmeritev za mlade ter njihovega čimprejšnjega in uspešnega vključevanja na trg dela.

Posebni programi v okviru širše zasnovanih ukrepov politike aktivnega staranja, bodo namenjeni starejšim zaposlenim za spodbujanje prenosa znanja na mlajše generacije in povezanost s postopnim delovnim upokojevanjem.

V okviru razvoja novih storitev in novih delovnih mest se bodo izvajale aktivnosti spodbujanja podjetništva, samozaposlovanja) in drugi projekti, povezani s potrebami trga dela, predvsem regionalnega, kot so inovativni programi ustvarjanja novih delovnih mest s hkratnim spodbujanjem usposabljanja zaposlenih, predvsem z vidika prenosa znanj in delovnih izkušenj in na ta način pridobivanja potrebnih spretnosti in kompetenc.

6.2.2. Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih

Cilje razvojne prioritete je

izboljšanje pogojev vstopa na trg dela in v zaposlenost iskalcev zaposlitev in neaktivnih oseb

Z ukrepi v okviru te razvojne prioritete se želimo dotakniti praktično vsake brezposelne osebe in ji omogočiti enega ali kombinacijo različnih ukrepov v okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja, od informiranja, motiviranja, preko vseživljenjske karijerne orientacije, različnih shem usposabljanja in izobraževanja, vse z namenom povečanja možnosti posamezniku za zaposlitev ter posledično tudi za zmanjšanje strukturne brezposelnosti in doseganje večje stopnje zaposlenosti. Posebna pozornost bo namenjena tudi zmanjševanju razlik v stopnji zaposlenosti med posameznimi regijami.

Temelj za razvoj ukrepov razvojne prioritete so ključne kritične točke na slovenskem trgu dela, tj. strukturna vrzel med povpraševanjem delodajalcev in ponudbo na trgu dela, ki ima za posledico trdo jedro strukturne brezposelnosti, premajhna fleksibilnost, tako delodajalcev kot delojemalcev, problematika vključevanja mladih na trg dela, potreba po večjem vlaganju v človeški kapital in udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju.

Prioritetna področja so torej predvsem razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela s spodbujanjem in podporo brezposelnim in neaktivnim, da se aktivno vključijo v reševanje lastne brezposelnosti, da se zaposlijo in/ali ohranijo zaposlitev ter s krepitvijo učinkovitosti ukrepov aktivnih politik trga dela preko izvajanja evalvacij, študij in drugih analiz s področja trga dela, kakor tudi izvedbe akcij javnega obveščanja in informiranja v povezavi z izvajanjem aktivnosti v okviru aktivnih politik trga dela.

V okviru razvojne prioritete se bodo izvajale aktivnosti, ki bodo zagotavljale učinkovito delovanje trga dela. Pomemben sklop aktivnosti bo namenjen informiranju, svetovanju, motiviranju ter karierni orientaciji, prilagojeno glede na ciljne skupine. Karierna orientacija, kot ključna usmeritev profesionalnega in strokovnega razvoja za otroke in odrasle od osnovne šole do tretje življenjske univerze bo postala ključni temelj in osnova življenjskega zaposlitvenega usmerjanja za iskalce zaposlitve. Nadalje bo posebna pozornost posvečena aktivnostim za zmanjševanje neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, ki je posledica nizke stopnje izobrazbe iskalcev zaposlitve oz. njihove usposobljenosti, ki ne ustreza povpraševanju delodajalcev na trgu dela. V povezavi s prvo razvojno prioriteto, vendar z drugimi ciljnimi skupinami, se bo izvajala politika aktivnega staranja, velik poudarek je dan programom vključevanja na trg dela za mlade, skladno s smernicami evropskega »Pakta za mlade«, predvsem za iskalce prve zaposlitve, ki se soočajo s težavami pri prehodu iz sistema izobraževanja v zaposlitev ter ostale ključne aktivnosti za povečevanje zaposljivosti prebivalstva, predvsem brezposelnih in neaktivnih. Iskale se bodo tudi nove zaposlitvene priložnosti in podpirali projekti, ki bodo razvijali inovativne pristope na področju trga dela ter mednacionalni projekti, ki bodo omogočali izmenjavo izkušenj, rezultatov, dobrih praks.

6.2.3. Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja

Cilje razvojne prioritete je

**razvoj človeških virov za delo in življenje v družbi temelječi na znanju
s posodabljanjem sistemov izobraževanja in usposabljanja in spodbujanjem
vseživljenjskega učenja**

Z aktivnostmi v tej razvojni prioriteti se želi delovati na celotni vertikali sistema vzgoje in izobraževanja ter v vseh življenjskih obdobjih posameznika. Predvsem pa se želi doseči boljšo dostopnost do najrazličnejših programov in oblik vseživljenjskega učenja najširšemu krogu uporabnikov ter na ta način prispevati k (še) večji vključenosti prebivalstva v vseživljenjsko učenje na najrazličnejše načine, vključno z najsodobnejšimi načini uporabe informacijske in komunikacijske tehnologije ter ob tem sprotno prilagajati sisteme izobraževanja in usposabljanja novim spoznanjem oz. zahtevam časa, kot tudi usposobljenost ter metode in načine dela učiteljev in izobraževalcev.

Razvoj človeških virov v sodobni družbi vse bolj temelji ne samo na formalnem, temveč tudi drugih oblikah, načinih in metodah izobraževanja. Prav zato postaja vseživljenjsko učenje imperativ sodobne družbe, saj omogoča kakovostno vključevanje posameznika v življenje in delo v celotnem življenjskem obdobju.

Elemente vseživljenjskega učenja, ki posamezniku zagotavljajo boljšo usposobljenost za delo in bolj kakovostno vključevanje v sodobno družbo bomo krepili na različne načine, in sicer še posebej z vključevanjem in priznavanjem različnih oblik izobraževanja in učenja (formalno, neformalno, priložnostno), z zagotavljanjem mehanizmov za vključevanje v izobraževanje tudi po pridobitvi poklicne usposobljenosti, s spodbujanjem izobraževanja odraslih, spodbujanjem različnih vrst pismenosti ter zagotavljanjem potrebne infrastrukture za podporo uresničevanju teh ciljev.

Uresničevanje temeljnih ciljev je vezano na možnost posameznika, da izbira najprimernejše izobraževalne poti, kar je mogoče doseči z: razvojem različnih vrst in oblik izobraževanja tako v javnem kot zasebnem šolstvu, z uvajanjem različnih izobraževalnih programov, z oblikovanjem celovitega podpornega sistema za vseživljenjsko učenje. Boljšo usposobljenost posameznika na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja je mogoče doseči z izboljšanjem kakovosti izobraževalnih programov, ki so oblikovani s tesnejšim sodelovanjem s socialnimi partnerji, s posodabljanjem obstoječih in razvijanjem novih načinov izobraževanja ter z ustvarjanjem pogojev za povezovanje šol z gospodarstvom na lokalni in regionalni ravni. Z bolj kakovostnimi programi se povečuje tudi privlačnost poklicnega in strokovnega izobraževanja.

Boljšo usposobljenost posameznika je mogoče zagotoviti le s kakovostnejšim izobraževanjem na vseh ravneh, zato bomo v Sloveniji okrepili mehanizme ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti izobraževanja in to tako na ravni zunanje kot notranje evalvacije. Pomemben dejavnik, s katerim zagotavljamo kakovost vzgojno izobraževalnega dela, so učitelji in izobraževalci. Kakovostno in sistematično usposabljanje učiteljev in drugih izobraževalcev, da iz klasičnih učiteljev preidejo v »iskalce, raziskovalce in razvijalce talentov«, bo zato predstavljalo enega od pomembnih dejavnosti operativnega programa, kar bo prispevalo k dvigu kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela.

Ugotovljene so bile tudi precejšnje razlike v dostopu in uporabi informacijsko-komunikacijske opreme (IKT) na področju vseživljenjskega učenja. Zagotavljanje IKT opreme ter zagotavljanje posameznikom dostopa do e-vsebin in elektronskih storitev (e-dostopnost). To je pomembno še posebej za osebe s posebnimi potrebami, starejše in vse ostale skupine prebivalstva, za katere obstaja nevarnost, da bodo ob hitrem napredku IKT na vseh področjih življenja in aktivnosti ostale zapostavljene. Razvite bodo ustrezne e-vsebine ter zagotovljeni organizacijski in kadrovske modeli na vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Na področju visokega šolstva se bo Slovenija usmerila v projekte, s katerimi bo podprla nastajanje novih visokošolskih institucij, vzpostavila mednarodno primerljiv sistem zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu, nadaljevala razvoj kakovostnih programov visokošolskega izobraževanja ter projekte, ki bodo pomenili odpiranje visokošolskih institucij v okolje in okrepili delovanje visokošolskih ustanov na področjih, povezanih s potrebami gospodarstva. Aktualni bodo vsekakor tudi projekti, s katerimi bomo spodbudili aktivne oblike sodelovanja med gospodarstvom in visokim šolstvom pri povezovanju strokovnjakov v trikotniku gospodarstvo, visoko šolstvo in znanost.

6.2.4. Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti

Cilje razvojne prioritete je

doseči večjo socialno vključenost in zmanjšano materialno ogroženost ranljivih skupin ter z bojem proti vsem oblikam diskriminacije prispevati k uveljavljanju koncepta enakih možnosti

Spodbujanje socialne vključenosti je sicer v tesni povezavi z usmeritvami horizontalne prednostne naloge zagotavljanja enakih možnosti, oz. preprečevanja neenakosti in vsakršne diskriminacije na osnovi spola, rase ali etničnega porekla, vere ali prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti, invalidnosti, v različnih fazah izvajanja strukturnih skladov in dostopa do njih na eni strani ter zagotovitev enakosti med spoloma na drugi strani.

Namen prioritete je spodbujati ukrepe, ki bodo vodili k uresničevanju načela enakosti možnosti in s tem tudi spodbujati socialno vključenost ljudi, torej uresničevati in uveljaviti instrumente in programe, ki bodo ustvarili okolje, ki bo motiviralo ljudi k aktivnosti in v katerem bodo ljudje lažje in hitreje našli delo, hkrati pa bodo uživali tudi potrebno raven socialne zaščite.

V okviru razvojne prioritete se bo spodbujal razvoj novih oblik odpravljanja socialne izključenosti. Tako na primer lahko poudarimo programe začasnih in občasnih delovnih aktivnosti, razvoj projektov v okviru sheme »in-work benefit« in podobno.

Z namenom spodbujanja zaposlovanja v storitvenem, neprofitnem in nevladnem sektorju se bo na primer spodbujalo kreiranje in izvajanje netržnih zaposlitvenih projektov, predvsem v okviru novih oblik socialnih in socialno varstvenih storitev in drugih projektih na področju storitvene dejavnosti (pomoč na domu, dolgotrajna oskrba, skrb za otroke, starejše, invalide..) ter v okviru različnih projektov v nevladnih organizacijah.

Izpostavljen bo poudarek inovativnim ukrepom in mednacionalnim in transnacionalnim projektom na področju okrepitve socialne vključenosti in boja proti diskriminaciji. Sem na primer sodijo tudi programi zagotavljanja enakih možnosti z razvojem in podporo projektom usklajevanja družinskega in poklicnega življenja, neenakosti v demografski strukturi idr. Podpirali se bodo projekti razvoja novih, koherentnih in medsektorskih pristopov v skladu s cilji zastavljenimi v »Evropskem paktu za mlade«.

Poseben poudarek je dan spodbujanju socialnega podjetništva ter tistih programov, ki bodo omogočili vključenost v družbo mladih in starejših (npr. zaposlitev v neprofitnih projektih), invalidov, Romov, manjšin, migrantov, beguncev in ostalih ranljivih skupin na trgu dela preko vključitve v usposabljanje in delo (fleksibilne oblike) ter v zaposlitev. Gre za povezavo s programi, opredeljenimi v prvi in drugi razvojni prioriteti, vendar s posebnimi vsebinskimi usmeritvami ter ciljnimi skupinami na trgu dela in v družbi. Ciljne skupine so vsi tisti posamezniki, ki so se zaradi različnih vzrokov znašli na pragu revščine ali socialne izključenosti ter so zato potrebni poglobljene obravnave in posebnega pristopa. Razvoj socialnega podjetništva in širjenje socialnih storitev preko različnih netržnih projektov ima v lokalnem okolju pozitiven učinek na celotno družbo, saj se poleg novih zaposlitvenih

priložnosti, odprejo tudi možnosti koriščenja novih, dodatnih socialnih storitev, ki obogatijo lokalno družbeno in delovno življenje.

Eden pomembnih vidikov, ki jih mora upoštevati vsaka razvojno naravnana družba je tudi zagotavljanje socialne vključenosti, dostopnosti in zagotavljanje enakih možnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja. Prav razvijanje socialnih kompetenc je v kompleksni družbi, v družbi tveganja vse bolj pomembno. Hkrati je šola pomemben dejavnik, ki odločilno vpliva na nadaljnje možnosti uspešnega vključevanja posameznika v življenje oziroma v delo. Prav zato je treba okrepiti tiste elemente vzgojno-izobraževalnega dela in šole kot institucije, ki povečujejo dostopnost in možnost uspešnejšega vključevanja socialno ranljivih skupin. Okrepiti je treba mehanizme, ki izboljšujejo vključenost teh skupin v sistem vzgoje in izobraževanja in tiste programe in projekte, ki povečujejo socialno kompetenco mladih za uspešnejše soočanje z zahtevnimi življenjskimi situacijami in za uspešnejše sobivanje.

V tej razvojni prioriteti se bo posebna pozornost namenila razvoju novih instrumentov in programov vključevanja posameznih težje zaposljivih in ranljivih skupin na trgu dela z aktivnostmi na področju kulture.

Obenem bomo z aktivnostmi v tej prioriteti dosegli če en cilj in sicer opredelili prostor za kvalitativen razvoj nevladnega sektorja, saj bodo marsikateri izmed planiranih dejavnosti spodbujale aktivnejšo vlogo nevladnega sektorja pri imlementaciji vsebin.

6.2.5. Institucionalna in administrativna usposobljenost

Večja institucionalna in administrativna usposobljenost sta ključna elementa za strukturna prilagajanja, rast in delovna mesta ter ekonomski razvoj. Pripomogli bosta k povečevanju produktivnosti v gospodarstvu preko učinkovitejših javnih storitev (hitrejše procedure, izboljšana storitev: npr. svetovanje) ter boljše kreiranje in izvajanje politik. Celostni pristop k izboljšanju administrativne in institucionalne usposobljenosti izhaja iz Strategije gospodarskega razvoja, Programa reform za izvajanje lizbonske strategije in Okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji v okviru prednostne razvojne naloge: učinkovita in cenejša država, posredno pa tudi pri drugih razvojnih prioritetah, kjer je posodabljanje struktur in sistemov pomemben element za doseg ciljev, kot so večja zaposljivost, usposobljenost in konkurenčnost.

V okvir razvojne prioritete spadajo razvojne usmeritve in projekti, katerih cilj je spodbuditi

razvoj ustrezne institucionalne in administrativne usposobljenosti za učinkovito strukturno prilagajanje, rast, delovna mesta in ekonomski razvoj

Rast učinkovitosti in uspešnosti javne uprave ima ključni pomen za doseganje zastavljenih strateških ciljev, saj sta brez boljšega delovanja sistema javne uprave ogroženi tako strateški cilj pospešitve gospodarske rasti in ustvarjanja delovnih mest, kot specifični cilji znižanja števila zaposlenih v javni upravi in znižanja deleža javne porabe v BDP. Razvoj sistema učinkovitosti in uspešnosti javnega sektorja ter e-uprave sta splošni temeljni razvojni področji, usmerjeni v vzpostavljanje okolja in pogojev za učinkovito (najmanjši stroški pri danem obsegu storitev) in uspešno (najboljši rezultati za deležnike pri danem obsegu storitev) upravo. Ta je pogojena z usposobljenostjo, znanjem in motiviranostjo zaposlenih v javni upravi, ključno vlogo pri tem pa ima management, ki mora biti visoko usposobljen in

opremljen z modernimi in kakovostnimi menedžerskimi orodji. Ob tem je treba še posebno pozornost nameniti presoji učinkov predpisov in preprečevanju nadaljnjega vzpostavljanja administrativnih ovir. Drugi ključ večje učinkovitosti predstavlja e-uprava, ki s ponudbo elektronskih storitev, podatkov in informacij močno povečuje dostopnost storitev tako za državljane kot gospodarske subjekte. Tretji pomemben del na področju večje učinkovitosti predstavlja modernizacija in povezovanje uradnih evidenc ter izmenjava podatkov z EU. Vse te aktivnosti pa bodo seveda podprte z moderno IKT infrastrukturo, kjer bodo aktivnosti usmerjene k ciljem vzpostavitve in poenotenja IKT storitev, standardizacije in posodobitve IKT opreme.

Modernizacija *pravosodja* bo potekala na več vzporedno razvijajočih se področjih. Gre za: radikalno modernizacijo postopkov v najširšem smislu in na vseh ravneh, bolj prilagojen sistem nagrajevanja, ki bo upošteval različno stopnjo zahtevnosti zadev v reševanju ter kvaliteto in kvantiteto opravljenega dela in infrastrukturno podporo učinkovitemu delovanju pravosodja. Vsako od navedenih področij lahko tudi samostojno privede do večje učinkovitosti pravosodja, s skupnim učinkovanjem pa bo nedvomno dosežena trajna učinkovitost.

V okviru *reform institucij na trgu dela* bo posebna teža dana posodabljanju Zavoda RS za zaposlovanje kot osrednje institucije na trgu dela. Podpirala se bo nova vloga ZRSZ, ki zahteva na eni strani nenehno vsebinsko in organizacijsko prilagajanje njegovih aktivnosti in managementa zahtevam vse bolj dinamičnega trga dela, na drugi strani pa za osvajanje in uvajanje novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij, ki so predpogoj za povečevanje učinkovitosti in kakovosti izvajanja storitev. Poleg ZRSZ je za delovanje trga dela pomembno tudi učinkovito delovanje Centrov za socialno delo, Sklada za razvoj kadrov in štipendije ter drugih institucij na trgu dela, kot v širšem smislu tudi projekti, ki povečujejo preglednost in učinkovitost posameznih politik, npr. zagotavljanja ene vstopne točke za uveljavljanje pravic do socialnih transferjev, razvoj in modernizacija institucij za spremljanje (monitoring) ponudbe in povpraševanja na trgu dela ter pravočasno napovedovanje potreb na trgu dela in vpliv na razvoj celovitega izobraževalnega sistema. Ob tem se na primer predvideva vzpostavitev centralne koordinacijske karijerne točke, ki bi nudila strokovno podporo ter povezovala izobraževalno ter zaposlovalno sfero.

Ne glede na dolgo tradicijo interesnega združevanja in samoorganiziranja ljudi, ki sega že v obdobje pred drugo svetovno vojno, potencial *nevladnega sektorja* še zdaleč ni v celoti izkoriščen. Z namenom izboljšanja tega stanja bodo aktivnosti usmerjene k zagotavljanju podpore socialnemu partnerstvu in nevladnemu sektorju s ciljem povečanja njihove usposobljenosti za vključevanje v pripravo, spremljanje ter izvajanje politik ter programov oz. projektov, in sicer še posebej na tistih področjih, kjer lahko nevladni sektor odigra ključno mobilizacijsko in razvojno vlogo. Dejavnosti bodo tako namenjene predvsem krepitvi kadra v NVO s programi ciljnih izobraževanj, usposabljanj in ustvarjanjem pogojev za nova delovna mesta. Podprti bodo tudi projekti za krepitev civilnega in socialnega dialoga, kar bo med drugim prispevalo tudi k večji kakovosti in učinkovitosti javne uprave. Posebna vloga bo imelo tudi ozaveščanje široke javnosti o vlogi in pomenu nevladnega sektorja in socialnega dialoga v družbi in pri družbenem razvoju in sicer še posebej na regionalni in lokalni ravni.

Dobro *zdravje posameznika*, kot tudi aktivnega prebivalstva v celoti, ima pomemben vpliv na konkurenčnost gospodarstva in socialni razvoj. Slabo zdravje je povezano z visokimi stroški posameznikov in države, povzroča slabšo zaposljivost in socialno izključenost. V Sloveniji opazamo velike razlike v zdravju med regijami in posameznimi skupinami prebivalstva. Izvajanje dejavnosti v okviru sedanje mreže javnih zavodov v zadnjem desetletju ni sledilo razvoju v primerljivih institucijah držav članic EU. Primanjkljaj je največji na področju strokovne podpore izvajalcem zdravstvene dejavnosti pri uvajanju sistemov kakovosti, vzpostavitvi informacijsko komunikacijske infrastrukture ter usposobljenosti za odzivanje na nove grožnje zdravju. Za izboljšanje tega stanja bo v okviru operativnega programa poudarek dan na zagotavljanju dobrega vodenja, celovite kakovosti v zdravstvenem varstvu ter vzpostavitev informacijskega sistema za zagotavljanje relevantnih in pravočasnih informacij. Reformirati in usposobiti bo potrebno javne službe, ki bodo zagotavljale spremljanje in evaluacijo programov in ukrepov, vključno s študijami, statističnimi podatki in strokovnim svetovanjem. Dejavnosti na tem področju bodo prispevale k boljši koordinaciji med različnimi sektorji, boljšim sodelovanjem med državo in nevladnimi organizacijami, ter med javnim in zasebnim sektorjem.

6.2.6 Operativni program razvoj človeških virov neposredno podpira naslednje smernice iz Integriranih smernic za rast in delovna mest ter prednostne ukrepe Programa reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji:

- Smernica (8): Spodbujati in omogočati inovacije:

Vzpostavitev načinov za boljše sodelovanje podjetij z izobraževalnimi in raziskovalno-razvojnimi ustanovami ter spodbujanje mobilnosti kadrov, celovita prenova univerze s povečanjem števila ponudnikov, večjo prilagodljivostjo potrebam gospodarstva, večjo kakovostjo in konkurenco. Prednostne aktivnosti v okviru OP-jev: programi usposabljanja strokovnjakov in med njimi raziskovalcev za gospodarstvo; spodbujanje mobilnosti visoko kvalificiranega osebja med visokošolskim, raziskovalnim in poslovnim sektorjem; fleksibilne interdisciplinarne skupine strokovnjakov za delo na razvojnih projektih za podjetja; spodbude študentom za strokovno oz. raziskovalno povezovanje s podjetji že med časom študija; spodbude študentom za študij na deficitarnih naravoslovnih in tehniških smereh; povezovanje visokošolskih organizacij s potrebami gospodarstva; programi za izboljšanje kakovosti in gospodarstvu prilagojene ponudbe izobraževalnih programov ter razvojnih aktivnosti.

- Smernica (9): Prehod v informacijsko družbo ter spodbujanje razširjenosti in učinkovite uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij:

Vključevanje čim več prebivalstva v uporabo IKT in storitve informacijske družbe. Z uvajanjem storitev kot so e-pravosodje in e-zdravje v okviru razvojne prioritete 5 bo prišlo tudi do doseganja ciljev na tem področju. Prav tako je to povezano z reformo institucij na trgu dela ter usposabljanji različnih ciljnih skupin na področju računalniškega opismenjevanja.

- Smernica (10): Okrepitev konkurenčne prednosti industrijske baze

Spremembe v davčni in industrijski politiki ter v sistemu financiranja raziskovalne dejavnosti, ki bodo spodbujale sodelovanje med raziskovalno sfero in gospodarstvom, ustanavljanje podjetij »spin-off« in zaposlovanje raziskovalcev v gospodarstvu, izobraževanje in usposabljanje za mednarodno poslovanje.

- Smernica (14): Za ustvarjanje bolj konkurenčnega poslovnega okolja in spodbujanje zasebne pobude z boljšo zakonodajo:

Izboljšanje usklajevanja oblikovanja in izvajanja razvojne vloge države (gospodarstvo, sociala, okolje), uvedba obvezne predhodne presoje učinkov predpisov in razvoj metodologije ocenjevanja vplivov na gospodarstvo, sprejetje in izvajanje programa odprave

administrativnih ovir, uveljavitev sistema strateškega načrtovanja in menedžerskih orodij v javni upravi, uvajanje skupnega ocenjevalnega okvira CAF in vključevanje v EFQM, vzpostavitev standardov uspešnosti in učinkovitosti javne uprave; analiza poslovanja uprave kot podlaga za optimizacijo, standardizacijo in informatizacijo postopkov, vzpostavitev centralnih evidenc, npr. enotne centralne evidence na področju socialnih transferjev, registra nepremičnin, večja učinkovitost pravosodnega sistema,

- Smernica (15): Za spodbujanje podjetniške kulture in ustvarjanje podpornega okolja za MSP:

Večje sodelovanje podjetij z izobraževalnimi in raziskovalno-razvojnimi ustanovami ter spodbujanje mobilnosti kadrov. V okviru 1. razvojne prioritete se predvidevajo programi, ki bodo vzpodbujali povezovanje gospodarske in izobraževalne ter razvojno-raziskovalne sfere. Spodbujanje podjetniške miselnosti in kulture pa se predvideva tudi v okviru druge razvojne prioritete (samozaposlovanje) ter v okviru četrte razvojne prioritete (socialno podjetništvo, vzpodbujanje storitvene dejavnosti).

- Smernica (17): Izvajanje politike zaposlovanja, usmerjene v doseganje polne zaposlenosti, izboljšanje kakovosti in storilnosti dela ter krepitev socialne in ozemeljske kohezije:

Programi povečevanja zaposljivosti brezposelnih in zaposlenih, spodbujanje kasnejšega izstopa iz delovne sile, izboljšanje prilagodljivosti delavcev in podjetij s spodbujanjem uporabe prilagodljivih oblik zaposlovanja in vseživljenjskega učenja, povečanje zasebnih vlaganj v človeški kapital. V operativnem programu so predvidene aktivnosti v okviru 2. in 5. prioritete - spodbujanje zaposlenosti in zaposljivosti s krepitvijo aktivnih politik trga dela, izboljšanje kakovosti in storilnosti dela, v okviru 1. razvojne prioritete (kot npr. Job rotation shema, centralna karierna orientacijska točka, štipendijske sheme, mentorske, inštruktorske sheme, politika aktivnega staranja..), 3. prioriteta – spodbujanje procesov vseživljenjskega učenja, Spodbujanje socialne vključenosti – 4. prioriteta za aktivnosti krepitve socialne kohezije,

- Smernica (18): Spodbujanje zaposlovanja po življenjskih obdobjih

Spodbujanje zaposlovanja mladih: prenova visokošolskega študija (uvajanje bolonjske deklaracije), skrajšanje povprečne dobe študija in dvig uspešnosti, vključevanje mladih v delovno okolje – razvojna prioriteta 3, 2 ; *Aktivno staranje in ukrepi za reševanje problematike zaposlovanja:* razvoj integriranih programov za zaposlovanje starejših, uveljavljanje aktivnega staranja in vseživljenjskega učenja – razvojna prioriteta 1 (npr. medgeneracijske inštruktorske in mentorske sheme); *Enake možnosti spolov:* izvajanje programov za pospeševanje poklicnega napredovanja žensk, spodbujanje izobraževanja in zaposlovanja žensk in moških na področjih, na katerih so manjšinsko zastopani (nestandardni poklici), visoka zastopanost žensk v programih APZ in posebni programi za spodbujanje zaposlovanja žensk – razvojna prioriteta 2 (ukrepi aktivne politike zaposlovanja) ter razvojna prioriteta 4, vzpodbujanje socialne vključenosti; *Usklajenost med poklicnim in zasebnim življenjem:* uvajanje novih programov in storitev za skrb otrok in starejših odvisnih oseb – razvojna prioriteta 4 – Spodbujanje socialne vključenosti.

- Smernica (19): Zagotavljanje vključujočih trgov dela, izboljšanje privlačnosti dela in zagotavljanje, da se delo izplača, tudi težje zaposljivim in nedejavnim osebam:

Aktivni in zaščitni ukrepi za nezaposlene in neaktivne ter ustvarjanje novih delovnih mest: posebni programi za težje zaposljive skupine oseb in intenzivnejše delo z njimi, vlaganje v usposabljanje nižje kvalificiranih delavcev, uvedba in izvajanje programov zaposlitev v nepridobitnem sektorju – razvojna prioriteta 2 (npr. in work benefit), zaposlovanje v neprofitnem sektorju – razvojna prioriteta 2. in 4.; *Diskriminacija na trgu dela:* izvajanje Resolucije o NAP za enake možnosti žensk in moških, izvajanje akcij ozaveščanja za boj proti diskriminaciji na trgu dela; *Položaj invalidov na trgu dela:* povečanje zaposlitvenih

možnosti z izvajanjem novega Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – razvojna prioriteta 4. – boj proti diskriminaciji na trgu dela in večji socialni vključenosti.

- Smernica (20): Izboljšanje ujemanja s potrebami na trgu:

Posredovanje na trgu dela, delovanje in posodabljanje ZRSZ in agencij ter drugih institucij na trgu dela: posodabljanje Zavoda za zaposlovanje RS, usposabljanje in spodbujanje svetovalcev za zaposlovanje za uspešno delo, spodbujanje agencij za posredovanje in zagotavljanje delavcev kot prvine prilagodljivosti na trgu dela. Gre za eno ključnih vsebin razvojne prioritete 5 (Modernizacija in reforma institucij na trgu dela)

- Smernica (21): Spodbujati prožnosti v povezavi z varnostjo zaposlitve in zmanjševanje deljenja trgov dela

Spremembe in spodbujanje prilagodljivost in mobilnosti na trgu dela: spodbujanje prijaznih oblik fleksibilnega trga dela – razvojna prioriteta 1, Pospeševanje razvoja novih zaposlitvenih možnosti, razvojna prioriteta 2. – spodbujanje zaposljivosti in zaposlenosti, s pomočjo vseživljenjskega učenja povečanje sposobnosti zaposlenih za dolgotrajno ohranitev zaposlitve in zmanjšanje strukturnih neskladij glede na potrebe dela – razvojna prioriteta 1 (npr. mentorske, inštruktorske sheme, štipendijske sheme, nacionalne poklicne kvalifikacije, nacionalno poklicno ogrodje), razvojna prioriteta 3 – vzpodbujanje aktivnosti vseživljenjskega učenja; *Zdravje in varnost pri delu:* ozaveščanje delavcev in delodajalcev o razmerah za zdravje pri delu in tveganjih.

- Smernica (23): Razširjanje in izboljšanje naložb v človeški kapital:

Oblikovanje celovite in podrobne strategije vseživljenjskega učenja – razvojna prioriteta 3; prenova visokega izobraževanja, višjega strokovnega in poklicnega izobraževanja – razvojna prioriteta 3 - in zagotavljanje možnosti za horizontalno in vertikalno mobilnost na državni in mednarodni ravni (kreditni ECTS, evropski in nacionalni kvalifikacijski okvir – razvojna prioriteta 1), celovita prenova univerze s povečanjem števila ponudnikov, večjo prilagodljivostjo potrebam gospodarstva, večjo kakovostjo in konkurenco, zagotavljanje izobraževanja za trajnostni razvoj.- razvojna prioriteta 3 – kakovost šolstva in povezovanje gospodarske in šolske sfere. Posodabljanje visokošolskega študija v smeri vzgoje kadrov, katerih kompetence bodo ustrezale potrebam sodobnega gospodarstva in drugih sektorjev ter povečale njihovo zaposljivost.

- Smernica (24): Prilagajanje sistemov izobraževanja in usposabljanja novim zahtevam glede usposobljenosti:

Izboljšanje kakovosti in povečanje privlačnosti poklicnega izobraževanja, širjenje zaposlitvenih možnosti z vrednotenjem in priznavanjem neformalnega in priložnostnega učenja in zagotavljanje preglednosti vseh postopkov v zvezi s tem – razvojna prioriteta 1 (NPK), razvojna prioriteta 3, izboljšanje ustreznih finančnih spodbud za delodajalce in zaposlene – razvojna prioriteta 1.

Kot »Lizbonski« programi, kot jih opredeljuje 9.3 člen splošne uredbe, so bile v celoti upoštevane razvojne prioritete ena do štiri, v okviru pete razvojne prioritete »Institucionalna in administrativna usposobljenost« pa le tisti del, ki se nanaša na kodo 65, to je »Modernizacija in krepitev institucij trga dela.

6.3. Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture

OP razvoja okoljske in prometne infrastrukture se v celoti nanaša na četrti cilj NSRO, to je

**zagotoviti pogoje za rast z zagotavljanjem
trajnostne mobilnosti, trajnostnega ravnanja z energijo ter
izboljšanju kakovosti okolja in ustrezni infrastrukturi**

, kar obenem predstavlja tudi splošni cilj operativnega programa.

Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture bo financiran iz naslova Kohezijskega sklada, v manjši meri pa tudi iz naslova Evropskega sklada za regionalni razvoj. Cilj operativnega programa je zagotoviti infrastrukturo na področju okolja in prometa, kar je povezano tako z spodbujanjem gospodarskega razvoja in ustvarjanjem delovnih mest, kakor tudi z spodbujanjem trajnostnega razvoja in zagotavljanjem visoke kvalitete življenja za prebivalce RS. Upoštevajoč navedeno program vsebuje tudi dejavnosti na področju trajnostne rabe energije. Preglednica v nadaljevanju prikazuje razvojne prioritete z indikativno delitvijo sredstev na ravni razvojnih prioritiet, hkrati pa prikazuje tudi predvideno relativno težo posameznih specifičnih področij znotraj prometne ter okoljske infrastrukture.

Preglednica: Struktura razvojnih prioritiet in prednostnih usmeritev OP razvoja okoljske in prometne infrastrukture

Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture; Raven razvojnih prioritiet	Sredstva ESRR; €	Sredstva KS; €	Sredstva SKUPAJ; €	%
SKUPAJ	224.029.886	1.411.569.858	1.635.599.744	100,0
1. Železniška infrastruktura		449.567.581	449.567.581	27,5
2. Cestna in pomorska infrastruktura - KS		241.370.738	241.370.738	14,8
<i>Ceste</i>		<i>206.840.911</i>	<i>206.840.911</i>	
<i>Pomorstvo</i>		<i>34.529.827</i>	<i>34.529.827</i>	
3. Prometna infrastruktura - ESRR	224.029.886		224.029.886	13,7
4. Ravnanje s komunalnimi odpadki		205.568.426	205.568.426	12,6
5. Varstvo okolja - področje voda		325.483.339	325.483.339	19,9
<i>Odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih vod</i>		<i>102.784.212</i>	<i>102.784.212</i>	
<i>Oskrba s pitno vodo</i>		<i>148.466.085</i>	<i>148.466.085</i>	
<i>Zmanjšanje škodljivega delovanja voda</i>		<i>74.233.042</i>	<i>74.233.042</i>	
6. Trajnostna raba energije		159.886.553	159.886.553	9,8
7. Tehnična pomoč		29.693.221	29.693.221	1,8

Strateške usmeritve **na področju prometa in prometne infrastrukture** so opredeljene s prometno politiko Republike Slovenije (Resolucija o prometni politiki Republike Slovenije, Uradni list RS 58/2006 z dne 6. 6. 2006). Poudarek je na doseganju družbenega optimuma v delu, ki se nanaša na prometni sektor; povečanju prometne varnosti in varovanja, učinkoviti porabi energije, povečanju obsega in kakovosti javnega potniškega cestnega in železniškega prometa, usklajenem delovanju celotnega transportnega sistema, vzpostavljanjem arhitekture inteligentnih transportnih sistemov z uveljavljanjem regionalnih, nacionalnih in evropskih specifičnosti, usmeritev ter interesov, zagotovitev potrebne prometne infrastrukture tako za kopenski kot tudi pomorski in zračni transport, ki bo sledil načelom trajnostnega in skladnega regionalnega razvoja, zagotovitev zanesljivega, varnega, cenovno konkurenčnega in okolju prijaznega transporta v tovornem in potniškem prometu, optimalno izkoriščanje razpoložljivih virov, vzpostavitev delovanja učinkov tržnega gospodarstva, prodaja državnih lastniških deležev in deregulacija povesod, kjer lahko zasebni ponudniki z načelom tržnega gospodarjenja zagotovijo konkurenčnejšo in kakovostnejšo storitev, pri čemer se stopnja varnosti ne sme znižati, natančno usmerjanje fiskalnih ukrepov za zagotavljanje tistih storitev, ki jih z načeli tržnega gospodarjenja ni mogoče zagotoviti samih po sebi.

Glede na načela trajnostnega in skladnega regionalnega razvoja, ki izhajajo iz Resolucije bo Slovenija nadaljnji razvoj intermodalnosti povezav lahko zagotovila s potrebno prometno infrastrukturo tako za kopenski kot tudi za pomorski in zračni transport. Intermodalnost tovornega prometa bo optimizirana s predlaganimi projekti, saj bodo potekala vlaganja v infrastrukturo na način, da bo tovorni promet lahko preusmerjen s preobremenjenih cest tako, da bo omogočeno optimalno kombinirano izvajanje cestno – železniškega in cestno – pomorskega transporta. Prav tako iz navedenega strateškega dokumenta izhaja, da bo vzporedno z zagotovitvijo prometne infrastrukture potrebna še vzgoja potnikov za ustvarjanje potniškega prometa na intermodalni način (na primer: kolo-avto-taksi-ladja-avtobus-vlak-letalo).

Z Nacionalnim strateškim referenčnim okvirjem za obdobje od 2007 do 2013 se na področju prometa podrobneje definirajo tiste usmeritve iz Resolucije o prometni politiki, ki bodo deležne podpore kohezijske politike. Neposredna dodana vrednost sredstev EU je vsekakor v zgodnejšem pričetku izvedbe sofinanciranih projektov, s tem pa zagotovitev hitrejšega odpravljanja ozkih grl, predvsem na mednarodno pomembnih povezavah. Z novogradnjo in posodobitvijo prometne infrastrukture bo dosežena večja prometna varnost in večja mobilnost prebivalstva za povečanje konkurenčnosti na regionalni ravni, povezavo obrobni območij z osrednjo Slovenijo in boljšo oskrbo gospodarstva. Na lokalnem nivoju je le-to izpostavljeno kot potreba, vendar so pobude posameznih občin ali regij nezadostne za premagovanje težav regionalnega razvoja, če država na nacionalnem nivoju na osnovi zaznanih potreb iz regionalnih razvojnih strategij, ne pripravi celovitih projektnih predlogov in jih finančno podpre. Tak primer sta projekta »3. razvojna os« in ostale državne ceste ter »Enotna vozovnica«, ki prioritete OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov smiselno zaokroži v okviru OP razvoja okoljske in prometne infrastrukture. Naložbe navedene v prioriteth listah so za doseganje strateških usmeritev ključne, poleg tega se z njimi odpravlja večina ozkih grl pri zagotavljanju trajnostne mobilnosti.

Razmejitev dodeljevanja **donacij Skupnosti na vseevropskem prometnem omrežju (TEN-T)** in sredstev kohezijske politike: Slovenija namerava za investicijske projekte koristiti sredstva, ki so na voljo iz kohezijskega sklada in iz ESRR, medtem ko bodo v okviru finančnega instrumenta TEN-T za sofinanciranje praviloma predlagane študije (npr. priprave projektne dokumentacije). Prav tako je iz donacije Skupnosti na vseevropskem prometnem

omrežju možno financiranje partnerskih projektov z drugimi državami članicami, kar v okviru financiranja iz skladov ni mogoče. Tako bo Slovenija skupaj z državami članicami na koridorju D npr. pripravila skupno vlogo za pridobivanje sredstev TEN-T za izvedbo projekta »Uvedba sistema ERTMS/ETCS na slovenskem železniškem omrežju«.

Investicije **na področju okolja** temeljijo na usmeritvah Nacionalnega programa varstva okolja, pri čemer prioriteto predstavlja izboljšanje oskrbe oči večjega dela prebivalstva RS s kakovostnimi storitvami na področju javnih služb varstva okolja.

Navedeno se neposredno zrcali v izboljšanju življenjskega prostora, boljših možnosti za razvoj gospodarstva, kakor tudi v odpiranju novih delovnih mest. Trajnostna raba naravnih dobrin zahteva dobro infrastrukturo na celotnem področju države, kar onemogoča tudi posredno onesnaževanje okolja. Področje okolja je tako razdeljeno v dve glavni usmeritvi in sicer na aktivnosti v zvezi z izgradnjo javne infrastrukture za ravnanje s komunalnimi odpadki in aktivnosti na področju voda. Področje voda tako zajema tako odvajanje in čiščenje voda, oskrbo s pitno vodo in varstvo pred škodljivim delovanjem voda in varstvo voda.

Ob tem smo sledili načelu onesnaževalec plača, saj bodo finančni delež slovenke soudeležbe predstavljale poleg integralnega proračunskih sredstev tudi namenska sredstva iz predpisanih okoljskih dajatev na področju odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda, zbiranja in odlaganja odpadkov in cene za rabo vode na osnovi veljavne okoljske zakonodaje. Tako ima država možnost, da zagotovi ustrezen priliv sredstev za zagotovitev dodatnih sredstev na osnovi ekonomsko- okoljskega inštrumenta, ki izhaja iz vnaprej zanih potreb po uskladitvi stanja na področju infrastrukture z direktivami EU na področju odpadkov in upravljanja voda.

Na osnovi analize prioriteten področij bo posebna pozornost dana celovitemu in trajnostno naravnemu upravljanju s pomembnimi elementi okolja, predvsem voda, zraka, tal ter narave in v tem okviru področjem, identificiranim v nacionalnih operativnih programih in celovitih načrtih upravljanja skladno s cilji, ki jih določa zakonodaja ES. Ta področja so predvsem :

- Ravnanje s komunalnimi odpadki
- Odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih vod
- Oskrba s pitno vodo
- Zmanjševanje škodljivega delovanja voda
- Trajnostna energija.

Z razvojem nove infrastrukture in izgradnjo objektov za ravnanje z odpadki, odpadnimi vodami in objektov za distribucijo pitne vode, monitoring stanja okolja in objektov za varstvo pred poplavami, bodo postavljene osnove za integrirano upravljanje z vodami, skladno z WFD direktivo. Finančna pomoč države in Evropske skupnosti skupaj je nujna za izpolnitev vseh obveznosti na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda do leta 2015, ki jih je Slovenija podpisala v pristopni pogodbi. Poleg tega bo posebna pozornost namenjena tudi aktivnostim za povečanje dinamike odstranjevanja PCB v obdobju 2007 do 2010, kar je skrajni rok za izpolnitev obvez Slovenije na tem področju. Poleg tega bo izvedena tudi sanacija onesnaženih industrijskih območij zaradi odpadnih olj in pesticidov.

Investicije **na področju energije** temeljijo na usmeritvah Nacionalnega energetskega programa (NEP) in se bodo izvajale v industriji, storitvenem in javnem sektorju ter v prometu.. Izvedba investicij bo prispevala pomemben delež k izpolnjevanju obveznosti

Slovenije glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov v skladu s Kjotskim protokolom in doseganju ciljev, ki izhajajo iz direktiv EU in NEP.

6.3.1. Železniška infrastruktura - Kohezijski sklad

V obdobju tranzicije Slovenije v socialno tržno ekonomijo in kasneje, v času pristopnega obdobja k EU, je prišlo do zastoja pri uveljavljanju koncepta policentričnega razvoja, ki ga sicer Slovenija tradicionalno uveljavlja kot svojo prostorsko razvojno usmeritev. Najpomembnejša regionalna središča niso zmogla slediti hitremu tempu razvoja Ljubljane, zelo različni pogoji za gospodarjenje in bivanje pa so se oblikovali tudi znotraj slovenskih regij. Takšnemu razvoju je spontano sledila prometna politika, s prioritetskimi vlaganji v avtocestni križ in zaostanki pri financiranju obnove in izgradnje regionalnih in lokalnih prometnih povezav ter železniške infrastrukture.

Nezadostno vzdrževanje in počasno posodabljanje železniške infrastrukture, ob povečani obremenitvi prog zaradi povečevanja obsega transportnega dela, se odraža tudi v večjem številu izdanih odločb Prometnega inšpektorata RS za omejitev hitrosti in osnih obremenitev, kar dodatno vpliva na kakovost prevoznih storitev. Omenjeno stanje javne železniške infrastrukture vpliva tudi na odvijanje intermodalnega transporta, ki se na javni železniški infrastrukturi v največji meri izvaja v obliki kombiniranega prevoza (prevoz zabojnikov, zamenljivih tovarišč, prikolic, sedlastih polpriklopnikov, cestna tovorna vozila). Količine, ki se prevažajo so omejene z dopustno osno obremenitvijo, velikost tovora pa se omejuje s svetlim profilom proge.

Slovenija bo kot prednostne obravnavala projekte iz Odločbe Evropskega parlamenta in Sveta št. 884/2004/ES, kjer sta za Slovenijo relevantna predvsem:

- 6. prioritetni projekt (železniška povezava Lyons–Trst–Divača/Koper–Divača–Ljubljana–Budimpešta–Ukrajinska meja) na vseevropskem prometnem omrežju ter
- specifični prioritetni evropski projekt uvedbe ERTMS sistema. Predstavnik Republike Slovenije so aktivno vključeni v delovno skupino, ki se na nivoju Evropske komisije ukvarja z uvedbo ERTMS sistema. Po Sloveniji poteka koridor D – Valencia – Lyon – Ljubljana, ki bo najverjetneje podaljšan do Budimpešte.

Posodobitev oziroma dograditev slovenskega železniškega omrežja je osnova za izboljšanje transportnih storitev in zagotovitev zadostnih zmogljivosti omrežja za bodoče prometne potrebe. Z uvedbo novih tehnologij bo zagotovljen tudi zahtevan nivo tehničnih standardov, kar bo prispevalo k doseganju interoperabilnosti in konkurenčnosti železniškega tovornega prometa z ostalimi prevoznimi načini na celotnem TEN-T omrežju. Prav tako pa bo omogočena varnost, točnost in zanesljivost železniškega prometa. S tem se bodo vzpostavili pogoji za postopno preusmeritev prometa na železniško infrastrukturo, kakor tudi pogoji za večjo mobilnost z uporabo železniških storitev. Predvideni prioritetni projekti s področja železniške infrastrukture so »Modernizacija obstoječe železniške proge Divača-Koper«, »Gradnja nove železniške povezave Divača-Koper«, »Rekonstrukcija, elektrifikacija in nadgradnja proge Pragersko-Hodoš«, »Modernizacija nivojskih prehodov in izvedba podhodov na postajah«, vsi na 6. prioritetni osi in uvedba GSM-R sistema na slovenskem železniškem omrežju.

Iz navedenega izhaja, da se kot prioriteta na področju železnic obravnava V. koridor. V Aneksu III Odločbe št. 884/2004/EC, ki sta ga sprejela Evropski parlament in Svet 29. aprila

2004, ki spreminja Odločbo št. 1692/96/EC o smernicah za razvoj vseevropskega prometnega omrežja, sta namreč kot sestavni del prednostnega projekta št. 6: Železniška os Lyon-Trst-Divača/Koper-Divača-Ljubljana-Budimpešta-meja z Ukrajino, navedena tudi odseka »Benetke -Trst/Koper-Divača« in »Ljubljana – Budimpešta«. Za krak »Trst-Divača« se v okviru programa Interreg III A pripravljata dve študiji, ki bosta predstavljali podlago za določitev optimalne trase proge, kar je glede na tudi visoke ocene investicijske vrednosti izjemnega pomena, pri tem pa se tudi za izgradnjo tega kraka predvidena koriščenje sredstev TEN-T. Po drugi strani je bilo za krak »Divača-Koper« že odobreno za 5,47 mio evrov tehnične pomoči iz istega naslova za priprav »Tehnične študije za gradnjo 2. tira na progi Divača-Koper«. Pri tem se sredstva za samo izgradnjo predvidevajo iz naslova tega operativnega programa. Takšen pristop je usklajen z italijanskimi partnerji, kar odraža 28.2.2006 med italijanskim in slovenskim ministrom za promet podpisana Izjava o nameri za izgradnjo železniške povezave, skladno z odločbo št. 884/2004/EC Trst - Divača/Koper – Divača.

6.3.2. Cestna in pomorska infrastruktura – Kohezijski sklad

V obdobju 2007-2013 se bo izgradnja avtocestnega križa približala zaključku. Z dograditvijo avtocest bodo odpravljena ozka grla, povečala se bo pretočnost in varnost prometa ter izboljšale povezave znotraj Slovenije ter z evropskim prostorom. Za program vlaganj v dokončanje avtocestne infrastrukture se ugotavlja, da je sedanja oblika financiranja, vzdrževanja in upravljanja preko DARS, kot koncesionarja, ustrezna. Razpoložljiva sredstva EU bodo tako lahko uporabljena za financiranje tudi drugih programov dostopnosti, mobilnosti in intermodalnosti. Izgradnja (de)koncentrirane razvojne mreže Slovenije v največjih urbanih središčih in program razvojnega aktiviranja naravnih in kulturnih potencialov na podeželju, ki bosta financirana v okviru Operativnega programa za krepitev regionalnih razvojnih potencialov in Programa razvoja podeželja, bosta komplementarno ustvarila pogoje za krepitev policentričnega razvojnega modela, ki pa bo neposredno podprt tudi s spremljajočimi programi transportne infrastrukture.

Pristanišče Koper vsakoletno občutno povečuje obsega tovarnega pretovora, kar ima poseben razvojni pomen za države osrednjega dela EU, saj gre za pomembno stično točko med pomorskimi avtocestami jadransko-jonskega in transportnimi potmi intermodalnega V. koridorja v okviru TEN-T omrežja. V tem okviru je kot prioritetni projekt predvidena gradnja novih operativnih obal v pristanišču Koper, ki bodo, skladno z novjšimi smernicami EU, zagotavljale izvajanje sodobnega intermodalnega transporta.

6.3.3. Prometna infrastruktura - ESRR

Razvojna prioriteta v celoti zasleduje izhodišča razvojne prioritete »prometna infrastruktura - KS« in je bila izločena zaradi financiranja iz drugega sklada, to je Evropskega sklada za regionalni razvoj. Edino iz tega naslova je namreč mogoče financirati sekundarno cestno omrežje, kjer je stanje precej problematično. Izmed 5.884 km državnih cest jih je namreč kar 43% v slabem ali zelo slabem stanju, ob tem pa se je povprečni letni dnevni promet na državnih cestah v obdobju 2001-2004 povečal za 2,6% letno.

Glede na omejene finančne vire bo prednost dana t.i. razvojnim osem, med njimi še posebej »Tretji razvojni osi« in »Četrti razvojni osi«, ki bosta omogočili razvoj in razvojno integracijo virov šibkejših in obmejnih regij Koroške, Jugovzhodne Slovenije (Bele Krajine in Dolenjske) in Goriške (zgornjesoška) z območjem osrednje Slovenije ter zagotovil primerno dostopnost in povezanost z mednarodnimi tokovi. Zmogljivost in kakovost slovenskega državnega cestnega omrežja v smeri razvojnih osi je neustrezna glede na potrebe gospodarstva in prebivalstva. Prometne obremenitve znašajo med 3.000 in 20.000 vozil povprečno dnevno, pri čemer so največje obremenitve ob večjih gospodarskih središčih (Velenje, Celje, Novo mesto, Škofja Loka, itd.). Gre torej predvsem za prevoze na srednje in kratke razdalje, kjer ob razpršeni poselitvi potreb po tovrstnih prevozih ni mogoče pokrivati z drugimi, alternativnimi ukrepi na področju transportne (npr. razvoj železniškega prometa) ali kakšne druge (npr. telekomunikacijske) infrastrukture, ki bi omogočala zmanjšanje povpraševanja po prevozih oseb. Izgradnja nove prečne razvojne prometne osi ter posodobitev obstoječih hkrati pomeni povezavo regionalnih središč v Avstriji, Italiji, Sloveniji in Hrvaški ter omogoča navezovanje tovornega in osebnega cestnega prometa vseh regij na tej osi na glavne prometne evropske smeri. Projekt je umeščen in utemeljen v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije in ima izrazito pozitiven vpliv z vidika povezovanja na TEN omrežje. Z njim se v severnem delu Koroška in Savinjsko-šaleška regija navezujeta na V. evropski prometni koridor, Goriška na X. evropski prometni koridor, na južnem delu pa je bistvena navezava Bele krajine na X. evropski prometni koridor.

V okviru te razvojne prioritete se predvideva financiranje tudi nekaterih manjših projektov mobilnosti, kot je npr. izdelava in aplikacija projekta enotne vozovnice, ki bo omogočila vzpostavitev celovitega in integriranega javnega potniškega prometa v celotni Sloveniji. Uspešen prehod z enega na drugo prevozno sredstvo je odvisen od enostavnega dostopa do vseh načinov prevoza, kar lahko v veliki meri omogočijo prave in pravočasne informacije. Izguba časa pri prestopu se zmanjša z razvojem inteligentnih prometnih sistemov za obveščanje potnikov o možnostih prevoza. Informacijska podpora mora potnikom nuditi tako informacije za pripravo potovanja kot informacije na potniških terminalih med potovanjem samim.

Projekt enotne vozovnice predstavlja izhodišče za popularizacijo javnega potniškega prometa in za spodbujanje intermodalnosti potniškega prometa na nacionalni ravni, zato je v navedenem programskem obdobju pomemben za realizacijo. Tako je namen enotne vozovnice zmanjšanje uporabe osebnega vozila (predvsem v dnevni migraciji), v izboljšanju ponudbe javnega potniškega prometa, v zagotovitvi možnosti potniku proste izbire prometnega sredstva, v povezanosti avtobusnega in železniškega prometa (optimalna dostopnost kraja), v cenovni sprejemljivosti.

Zaradi povečevanja zračnega prometa v Sloveniji ter zaradi zadostitve predpisom EU in določil Schengenskega sporazuma obstaja potreba po posodobitvi in nadgradnji obstoječih letalskih in letaliških infrastruktur. Predvideno je postopno uvajanje novih tehničnih sistemov za kontrolo zračnega prometa, ki bodo omogočali interoperabilnost sistemov različnih območnih centrov kontrole zračnega prometa v Evropi. Na letališču Maribor pa je predvidena posodobitev letališke infrastrukture.

6.3.4. Ravnanje s komunalnimi odpadki

Razvojna prioriteta na **področju ravnanja s komunalnimi odpadki** izhaja iz Operativnega programa odstranjevanja odpadkov s ciljem zmanjšanja količin biorazgradljivih odpadkov za obdobje do konca leta 2008, ki ga je sprejela Vlada RS v letu 2004 in Operativnega programa zbiranja odpadkov. Za izvajanje drugih operativnih programov, kjer stroški ne bremenijo javnega sektorja, temveč proizvajalce (odpadna električna in elektronska oprema, embalaža, stari avtomobili, gradbeni odpadki, gume, tekstil), je potrebno zagotoviti učinkovito zbiranje odpadkov in njihovo razvrščanje, tako, da je možno razviti nove proizvode in nove tehnologije. Zato je izvedba tega programa ključna za razvoj novih delovnih mest, izboljšanje stanja okolja, zagotovitev večje dostopnosti podpornim storitvam, novim proizvodom narejenim iz sekundarnih surovin in uporabi novih okoljskih tehnologij.

Ključna naloga razvojen prioritete je torej vzpostavitev celotne mreže infrastrukturnih objektov in naprav in sicer:

- izgradnja regijskih odlagališč in zbirnih centrov,
- posodobitev obstoječih regijskih centrov z napravami za obdelavo odpadkov,
- ureditev ravnanja z blatom iz čistilnih naprav in
- ureditev in posodobitev odlagališča za nevarne odpadke.

Poleg tega bodo aktivnosti usmerjene tudi v sanacijo nekaterih območij onesnaženih z odpadnimi olji in PCB ter izvedba postopne zamenjave PCB in sorodnih spojin z okolju prijaznejšimi spojinami na osnovi evropske zakonodaje. V tem primeru bodo sredstva podeljena skladno s pravili državnih pomoči.

6.3.5. Varstvo okolja- področje voda

Področje voda je eno od poglavij, ki zahteva celovito reševanje na celotnem področju delovanja voda. Zato je tudi področje voda obravnavano v sklopu in zajema :

- oskrbo s pitno vodo
- odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih voda
- upravljanje z vodami za zmanjšanje škodljivega delovanja voda.

Vlada RS je v letu 2006 sprejela Operativni program **oskrbe s pitno vodo** katerega glavni cilji so povečanje števila prebivalcev priključenih na vodovodne sisteme za 100 000 glede na trenutno stanje, zmanjšanje števila prebivalcev, ki so izpostavljeni kemičnemu ali mikrobiološkemu onesnaževanju vode iz sedanjih 600 000 prebivalcev na 40 000 prebivalcev v letu 2015 ter zmanjšanje ranljivosti prebivalstva Republike Slovenije zaradi klimatskih sprememb.

Ključne aktivnosti, ki se bodo financirale iz Kohezijskega sklada so :

- povezovanje vodovodnih sistemov
- zagotovitev rezervnih vodnih virov za sisteme večje od 50 000 prebivalcev (vrednost je orientacijska)
- sanacija nezadostnih virov na območjih s sušo in izgradnjo ustreznih zadrževalnikov
- aktivna zaščita zajetij pred onesnaženimi vodami.

S tem bomo rešili problematiko ogroženosti zaradi suše na področjih z opaznim nižanjem nivoja podtalnice zaradi klimatskih sprememb. Na tak način bomo zagotovili tudi dodatne rezervne vodne vire in zmanjšali sedanjo izpostavljenost prebivalstva pesticidom in nitratom

v pitni vodi ter dosegli dobro kemijsko stanje voda. Zaradi posledic razpršenega onesnaževanja in v primeru verjetnega vpliva na oskrbo s pitno vodo več kot 10 000 prebivalcev, bomo izvedli tudi ukrepe aktivne zaščite podtalnice. Komeplementarne investicije kot je npr. zmanjševanje vodnih izgub na vodovodnih sistemih ali zagotovitev manjših rezervnih vodnih virov se bodo financirale iz OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov - Razvoj regij.

Področje **odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda** je temeljno področje za katero se je Slovenija zavezala, da jih bo izpolnila v skladu z veljavno zakonodajo EU do leta 2015. Zato je Vlada RS že v letu 2004 sprejela nacionalni Operativni programa odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode. V programu so navedena območja, ki morajo biti skladno s terminskim planom opremljena z javno kanalizacijo in čistilnimi napravami, Ta program predstavlja odpravo razlik zaradi vstopa v EU in Republika Slovenija mora v skladu s pridružitveno pogodbo izvesti vse zaostale investicije do leta 2015. Od sedaj opremljenih aglomeracij bo do leta 2015 opremljenih 3260 aglomeracij skladno z direktivo na področju odvajanja komunalnih odpadnih voda. Program se je začel izvajati že v letu 2004 in se bo nadaljeval do leta 2015. Trenutno predstavlja največjo oviro prepočasno pridobivanje dovoljenj za gradnjo za komunalno omrežje, saj je gradnja večjih točkovnih objektov enostavnejša. Z zagotovitvijo komunalne opremljenosti vseh obstoječih aglomeracij, se bo izboljšala tudi kvaliteta bivanja, zdravja prebivalstva in stanje okolja in Slovenija bo na tem področju popolnoma usklajena z direktivo za odvajanje in čiščenje odpadnih komunalnih voda.

Ker področje odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda iz Koheziškega sklada predvideva izgradnjo zgolj na območjih, kjer se zahteva javna kanalizacija, bomo ukrepe za spodbujanje razvoja regij komplementarno usmerili tudi v območja, ki sicer ne morejo pridobiti sredstev za izgradnjo objektov in naprav za odvajanje in čiščenje iz Kohezijskega sklada. Taka območja bodo lahko pridobila sredstva ESRR iz razvojne prioritete Razvoj regij za sofinanciranje izgradnje manjših čistilnih naprav. S tem nameravamo spodbuditi enakomirnejši razvoj regij s pomočjo dodatnih sredstev za izgradnjo komunalne infrastrukture majšega obsega.

Program **Zmanjševanje škodljivega delovanja voda** je namenjen zmanjševanju ogroženosti zaradi poplav in z njimi povezane erozije v RS. Zaradi poselitve in intenzivne rabe prostora, kot posledice razvoja ter z upoštevanjem posledic podnebnih sprememb, sta obseg ogroženosti in potencialne škode iz naslova poplav v Sloveniji razmeroma velika. Zmanjševanje škodljivega delovanja voda zato predstavlja pomemben razvojni korak in prioriten ukrep, ki bo dosežen na osnovi Podrobnejšega načrta upravljanja voda za zmanjševanje škodljivega delovanja voda na vodnem območju Donave, kjer je predvidena posodobitev evidentiranja območij ogroženih zaradi poplav in z njimi povezane erozije, priprava celovitih ukrepov ter izvedba najpomembnejših gradbenih ukrepov in negradbenih ukrepov predvsem; gradnja zadrževalnikov in ureditev strug (ponovna vzpostavitev poplavnih območij), gradnja visokovodnih nasipov, rekonstrukcija visokovodnih nasipov in zagotovitev hidrološkega monitoringa.

Z razvojem nove ali manjkajoče infrastrukture na področju odpadne komunalne vode, urejanjem voda in objektov za distribucijo pitne vode in dodatnimi ukrepi iz programa ukrepov za doseganje dobrega stanja voda ter varstvom pred poplavami, bodo postavljene osnove za integrirano upravljanje z vodami, skladno z WFD direktivo in akcijskim planom na področju varstva pred poplavami, ki predstavljata dva stebra evropske politike na področju

integriranega upravljanja voda. Vse strokovne podlage, ki se pripravljajo na osnovi WFD direktive, bodo smiselno vključene v program priprave že pri projektiranju in načrtovanju investicije. Poleg tega se bo ob načrtovanju potrebnih ukrepov in stroškov, ki so za to potrebni, preverjala tudi ekonomska cena za rabo vode. V fazi načrtovanja projektov bodo izvedene različne javne predstavitve, da se zagotovi sodelovanje javnosti in sodelovanje različnih sektorjev skladno s postopki, ki jih podrobneje definirata tako zakon o vodah kot zakon o urejanju prostora. Za vse investicije bo izvedena tudi strateška presoja vplivov na okolje.

6.3.6. Trajnostna raba energije

Program Trajnostna energija temelji na Resoluciji o nacionalnem energetskega programu (NEP), ki jo je sprejel Državni zbor v aprilu 2004. NEP na področju trajnostne energije postavlja naslednja cilja:

- Prvi cilj je **znatno povečanje učinkovitosti rabe končne energije**

Do leta 2010 načrtujemo glede na leto 2004 povečanje energetske učinkovitosti v industriji in storitvenem sektorju za 10 %, v stavbah za 10 % in posebej v javnem sektorju zaradi demonstracijskih učinkov za 15 %. Poleg tega želimo v letu 2010 glede na leto 2000 podvojiti delež električne energije iz sistemov soproizvodnje toplote in električne energije (kogeneracije).

- Drugi cilj je **dvig deleža obnovljivih virov energije**

Do leta 2010 nameravamo v Sloveniji, ki je glede deleža obnovljivih virov v EU na petem mestu, povečati delež obnovljivih virov energije v primarni energetskega bilanci na 12 % z 8,8 % leta 2001. Ta cilj vključuje povečanje deleža obnovljivih virov pri oskrbi s toploto z 22 % v letu 2002 na 25 % v letu 2010, dvig deleža proizvodnje zelene elektrike z 32,0 % v letu 2002 na 33,6 % v letu 2010 in zagotovitev deleža biogoriv za transport v letu 2010 v višini 5,75 %.

V okviru razvojne prioritete bodo izvedene aktivnosti, ki bodo odgovorile na zahteve in usmeritve predpisov EU in Kjotskega sporazuma in obenem zagotovile kakovostne in učinkovite storitve. Razvojni program »Trajnostna energija« se nanaša na:

- povečanje učinkovitosti rabe končne energije, t.j. rabe energije v industriji, storitvenem in javnem sektorju, prometu ter
- znatno povečanje obsega okolju prijazne proizvodnje energije iz obnovljivih virov energije (v nadaljevanju: OVE) in iz sistemov soproizvodnje (kogeneracije) toplote in električne energije.

Evropska sredstva bodo pomenila pomemben preobrat na tem področju, saj je Slovenija samo z lastnimi sredstvi uspela dosegati le majhen del ciljev iz Nacionalnega energetskega programa. Le-ta pa predstavlja element usmeritev in ukrepov Strategije razvoja Slovenije, in je usklajen s strateškimi dokumenti EU na področju energije, varstva okolja in kohezijske politike za rast in zaposlovanje ter z zahtevami direktiv za energetskega učinkovitost in obnovljive vire energije.

Izvajali se bodo programi za spodbujanje investicij za povečanje energetske učinkovitosti in večjo uporabo obnovljivih virov energije in sicer še posebej:

- energetska sanacija in trajnostna gradnja stavb: energetsko učinkovita sanacija obstoječih stavb v javnem sektorju, gradnja nizkoenergijskih in pasivnih stavb v javnem sektorju, uporaba sodobnih tehnologij za ogrevanje, prezračevanje in klimatizacijo stavb ter okolju prijaznih decentraliziranih sistemov za energetsko oskrbo s poudarkom na obnovljivih virih energije in kogeneraciji;
- učinkovita raba električne energije: izvedba ukrepov v industriji, javnem in storitvenem sektorju;
- inovativni sistemi za lokalno energetsko oskrbo: večji individualni sistemi ter daljinski in skupinski sistemi za proizvodnjo toplote in električne energije s poudarkom na obnovljivih virih energije in kogeneraciji;
- demonstracijski in vzorčni projekti ter programi energetskega svetovanja, informiranja in usposabljanja porabnikov energije, potencialnih investorjev, ponudnikov energetskih storitev ter drugih ciljnih skupin.

6.3.5. Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture neposredno podpira naslednje smernice iz Integriranih smernic za rast in delovna mest ter prednostne ukrepe Programa reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji:

- Smernica (11): Spodbujati trajnostno uporabo virov in krepitev medsebojnega dopolnjevanja varovanja okolja in gospodarske rasti:

Izvajanje Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov in operativnega programa za ohranjanje in izboljševanje kakovosti zunanega zraka, izvajanje nacionalnega programa upravljanja voda v ustreznih delovnih programih, do leta 2008 uveljavitev vseh 15 delovnih programov, povezanih z odpadki, izvajanje nacionalnega programa varstva narave 2005–2008. Izvajanje Operativnega programa oskrbe s pitno vodo, Operativnega programa odvajanja in čiščenja odpadnih komunalnih voda in Operativnega programa odstranjevanja odpadkov s ciljem z zmanjšanja količin biorazgradljivih odpadkov za obdobje do konca leta 2008 kar predstavlja znotraj razvojne prioritete Okolje največji delež bo osnova za uporabo novih okoljskih tehnologij, kar posledično vodi tudi k razvoju novih okoljskih tehnologij. S tem se bo v javnem sektorju znatno povečal tudi delež zelenih javnih naročil.

- Smernica (16): Širitev, izboljšanje in povezovanje evropske infrastrukture ter dokončanje prednostnih čezmejnih projektov:

Železniška infrastruktura: investicijska dela na koridorjih TEN-T, nadgradnja prog in spremljajočih naprav zaradi povečanja hitrosti in osnih obremenitev, obnova obstoječih prog in gradnja potniških centrov; Cestna infrastruktura: dokončanje gradnje avtocestnega omrežja do leta 2010, uresničitev nacionalnega programa razvoja in vzdrževanja državnih cest, Pomorska infrastruktura: povečanje zmogljivosti v koprskem tovrnem pristanišču ter njegova navezava na cestno in železniško infrastrukturo; Infrastruktura zračnega prometa: posodobitev mednarodnih letališč ter infrastrukture za vodenje in nadzor zračnega prometa na letališču Ljubljana,

Kot »Lizbonska« programa, kot jih opredeljuje 9.3 člen splošne uredbe, so bile v celoti upoštevane razvojne prioritete ena »Železniška infrastruktura« (kode: 16, 17), dva »Cestna in letalska infrastruktura - KS« (kode: 20, 21, 26-30) ter šest »Trajnostna raba energije« (kode: 40-43). V okviru tretje razvojne prioritete je bil upoštevan le del, ki se nanaša na letalstvo (koda 29).

6.4. Zagotavljanje koordiniranih in usklajenih politik

Vsebinska in institucionalna koordinacija

Načela komplementarnosti, konsistentnosti, koordinacije ter skladnosti so navedena kot temeljna načela v 8. členu Splošne uredbe o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu ter Kohezijskem skladu, kakor tudi v členu 5 Uredbe o razvoju podeželja (1698/2005).

Država prejemnica sredstev kohezijske politike je dolžna zagotoviti strateško usmerjanje sredstev v prioritetne ukrepe, pri tem pa mora upoštevati, da sofinancirane dejavnosti:

- komplementarno dopolnjujejo ukrepe, ki se izvajajo v okviru širše razvojne politike države članice, regij in drugih institucij,
- zagotavljajo skladnost z zakonodajo, politiko in prioritetami EU, še posebej pa, da podpirajo Strateške smernice skupnosti za kohezijo ter Skupne smernice za rast in delovna mesta,
- dosegajo medsebojne sinergije znotraj kohezijske politike, kakor tudi sinergijo kohezijske politike s politiko razvoja podeželja in politiko na področju ribištva, finančnimi instrumenti EIB ter drugimi obstoječimi finančnimi instrumenti.

Navedena načela Slovenija razume kot osnovo za izvajanje in usmerjanje instrumentov tako kohezijske kot širše razvojne politike, saj pričakuje doseganje večjih učinkov sofinanciranih aktivnosti. Na primeru kohezijske politike, to je v smislu načina formulacije razvojnih politik, doseganja ciljev, predvsem pa njihovega spremljanja in vrednotenja, je namera in interes Slovenije, da bo dobro prakso uveljavila tudi širše, to je za vodenje nacionalne politike. V ta namen je npr. sistem spremljanja kohezijske politike konceptualno zastavljen v smeri, da bo lahko razširjen tudi na instrumente izven NSRO.

Primerjalno se je slovenska odločitev za centraliziran pristop k izvedbi EPD izkazala kot ustrezna. Za naslednjo finančno perspektivo bo Slovenija poskušala sicer v največji možni meri poenostaviti postopke v okviru pravil EU, vendar pa namerava nadaljevati z dosedanjim centraliziranim pristopom. To pomeni, da bo določen en organ upravljanja za vse tri operativne programe, ki jih financirata strukturna sklada ter Kohezijski sklad, v isti instituciji pa je skoncentrirana tudi koordinacija cilja 3, Evropskega teritorialnega sodelovanja.

Na ta način bo zagotovljena tako procesna kot vsebinska koordinacija med vsemi navedenimi programi, pri tem pa je ključnega pomena redno in tesno sodelovanje z ministrstvi - nosilci proračunskih postavk, kakor tudi z drugimi izvedbenimi institucijami na nižji ravni. Natančna izvedbena določila bodo določena v okviru operativnih programov, okvirno pa je moč reči, da bo koordinacija potekala tako na formalni (npr. preko nadzornega odbora) kot neformalni ravni, ki se je v tekoči perspektivi pokazala kot pomemben element administrativne absorpcijske sposobnosti. V vseh primerih, ko se bodo instrumenti vsebinsko nanašali na področje drugih ministrstev bo pridobljeno ustrezno stališče. Načeloma se bo Slovenija torej izogibala ustanavljanju novih organov in teles in namesto tega dala poudarek predvsem vsebini in koordinacijski vlogi organa upravljanja. Ob tem bo usposobljenost in odzivnost ministrstev igrala osrednjo vlogo, saj ministrstva predstavljajo glavne pobudnike in izvajalce razvojnih prioritet skladno s programskimi dokumenti, obenem pa so nosilci posameznih razvojnih področij skladno s slovensko zakonodajo.

Poleg t.i. notranje koordinacije bo potrebno zagotoviti tudi koordinacijo z drugimi razvojnimi instrumenti. Tovrstna koordinacija bo zagotovljena tro-nivojsko in sicer:

1.) Na prvi ravni se bo medsebojna usklajenost posameznih politik zagotavljala v okviru spremljanja programov, ki so v pristojnosti istega organa upravljanja, to je Službe vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, ki bo imela funkcijo organa upravljanja za celotno področje kohezijske politike.

2.) Na drugi ravni se bo v okviru iste institucije zagotavljala koordinacija z vsemi drugimi nacionalnimi in EU programi, ki bodo vključeni v DRP. To pomeni, da se bodo izvedbena določila med programom razvoja podeželja in kohezijsko politiko ali med npr. nacionalnimi investicijami v prometno infrastrukturo in kohezijsko politiko usklajevala v okviru spremljanja DRP, dodatno pa je potrebno že skladno z običajno vladno proceduro vse tovrstne dokumente predhodno uskladiti z drugimi zainteresiranimi vladnimi organi.

3.) Na tretji ravni se bo vršila koordinacija, ki se nanaša na regulatorne in institucionalne vidike, ki jih posebej podrobno spremlja Služba vlade RS za razvoj. Ta služba poleg svoje koordinativne vloge v okviru vlade vodi oz. koordinira poseben projekt reform, ki neposredno vpliva na razvojni kontekst NSRO. Gre za reforme kot je npr. reforma trga dela, davčna reforma in podobno. Z medsebojnim dopolnjevanjem intervencijskih ukrepov z regulatornimi bodo učinki dodeljenih sredstev dodatno okrepljeni.

Razmejitve z razvojem podeželja

Podlago oz referenčni okvir za pripravo Programa razvoja podeželja 2007–2013 predstavlja Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja (NSNRP). NSNRP opredeljuje prednostne naloge na področju politike razvoja podeželja. Prednostne naloge so zasnovane v skladu s prednostnimi nalogami Skupnosti na področju politike razvoja podeželja. NSNRP je pripravljen za obdobje 2007-2013 in se bo, če posamezne prednostne naloge ne opredeljujejo drugače, izvajal na celotnem območju Republike Slovenije.

NSNRP si v okviru prednostnih nalog prizadeva za krepitev večnamenske vloge kmetijstva v Sloveniji. Posebej izpostavlja potrebo po prestrukturiranju kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije ter po krepitevi konkurenčnosti celotne agroživilske verige. NSNRP gradi na načelih trajnostnega gospodarjenja z obnovljivimi naravnimi viri in posebno pozornost namenja vzdrževanju kulturne krajine, varovanju okolja in ohranjanju poseljenosti podeželja ter njegove identitete. NSNRP odraža tudi večnamensko vlogo gozdov, ki slovenski krajini dajejo poseben pečat in so pomemben tvorec okolja ter vir biotske raznovrstnosti. Prednostne naloge NSNRP bodo prispevale tudi k ekonomski in socialni krepitevi podeželja, ter uveljavljale nove pristope k povečanju zaposlenosti na podeželju in to ne zgolj s primarno kmetijsko dejavnostjo.

Ravnovesje med tremi ključnimi področji ukrepanja: konkurenčnostjo, okoljem ter diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti in kakovostjo življenja na podeželju, bo Slovenija dosegla s ciljno in premišljeno razporeditvijo sredstev med področji ukrepanja. Nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize stanja, potencialov in specifičnih potreb, bodo prispevale k učinkovitemu doseganju skupnih ciljev EU, določenih v Sklepu Sveta o strateških smernicah Skupnosti za razvoj podeželja, ciljev Lizbonske strategije in Göteborga. Poleg nacionalnih prioritet v okviru strategije razvoja podeželja, je prioriteta

Slovenije tudi ohranjanje gozdov, ki pa bo vodena preko instrumentov nacionalne politike. Slovensko gozdarstvo temelji na preventivnih aktivnostih, ki omogočajo trajnostno rabo in upravljanje z gozdovi, s čimer pomembno prispeva k uresničevanju ciljev gozdarske strategije EU.

V nadaljevanju so indikativno predstavljene 4 osi NSNRP z okvirno določitvijo oz. razmejitvijo vsebin s kohezijsko politiko, pri čemer se bosta organ upravljanja kohezijske politike in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano redno in sproti usklajavala o natančnih določbah izvedbenih dokumentov, ki bodo preprečevale tveganje dvojnega financiranja:

Os 1: Konkurenčnost agroživilstva in gozdarstva

Politika razvoja podeželja bo podpirala predvsem prestrukturiranje kmetijstva, živilskopredelovalne industrije in gozdarstva z izvajanjem aktivnosti po štirih prednostnih nalogah:

- a) posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: tehnološko prilagajanje kmetijstva standardom skupnosti, strukturne izboljšave, potrebne za dvig učinkovitosti v kmetijstvu ter izboljšanje dohodkovnega položaja primarnih kmetijskih proizvajalcev),
- b) dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: krepitev učinkovitosti, inovativnosti, izboljšanje kakovosti ter večja skrb za okolje v pridelavi, predelavi in trženju kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov - aktivnosti bodo delovale v smeri spodbujanja povezovanja vzdolž prehranske verige, pri pridelavi hrane in pridobivanju energentov iz obnovljivih virov energije ter sodelovanja v shemah kakovosti hrane),
- c) ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: povečanje gospodarske učinkovitosti gospodarjenja z gozdovi in povečanje gospodarske vrednosti gozdov - aktivnosti bodo usmerjene predvsem v podpore naložbam za izboljšanje gospodarske vrednosti zasebnih gozdov, v povečanje varnosti pri delu in dostopnosti do gozdov, ob upoštevanju načel trajnostnega gospodarjenja z gozdovi ter v poslovno povezovanje lastnikov zasebnih gozdov),
- d) dvig ravni usposobljenosti in povečanje zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: zvišanje poklicne usposobljenosti kmetov in zasebnih lastnikov gozdov ter delavcev na področju pridelave ter predelave kmetijskih proizvodov in lesa).

Do morebitnega podvajanja bi lahko prišlo v prednostnih nalogah a.) in d.), vendar bo delitev nalog načeloma dosežena na osnovi različnih ciljnih skupin. V okviru OP za razvoj regionalnih potencialov namreč področje kmetijstva in kmetje praviloma ne bo upravičeno. Izjema je lahko področje živilsko-predelovalne industrije, ki pa bo npr. lahko sodelovalo v tistih primerih, ko gre za povezovanje z institucijami znanja ter raziskovalnimi institucijami z namenom ustvarjanja posrednikov.

Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in varovanje okolja

Politika razvoja podeželja bo v pričujočem vsebinskem sklopu podpirala predvsem:

- a) ohranjanje kmetijstva v območjih z neugodnimi naravnimi danostmi za kmetovanje (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: ohranjanje kmetovanja na območjih, na katerih zaradi neugodnih naravnih danosti (goratosti, nadmorske višine, nagiba, poplavljanja, plazovitosti in močnega vetra) uporaba splošno uveljavljenih tehnologij

ni mogoča - v teh območjih je pridelava ekstenzivna in ne omogoča pridelkov, ki bi bili količinsko primerljivi z nižinskimi območji, pa tudi ekonomičnost pridelave je v takšnih območjih bistveno nižja ter zaradi navedenih omejitev nastajajo dodatni stroški, ki jih ukrepi tega sklopa izravnavajo - posredni cilj je vzdrževanje podeželske krajine in poseljenosti območij, ki so podvržena opuščanju),

- b) izvajanje okolju prijaznih kmetijskih praks (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: ohranjanje in izboljšanje stanja naravnih virov: tal, vode in zraka).

Ukrepi 2. osi se izvajajo v obliki neposrednih plačil in se ne prekrivajo z aktivnostmi kohezijske politike. Posredno pa prispevajo k doseganju ciljev trajnostne rabe kmetijskih zemljišč in varovanju in ohranjanju okolja

Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje gospodarske diverzifikacije

Politika razvoja podeželja bo podpirala dvig kakovosti bivanja in diverzifikacije na podeželju predvsem z izvajanjem ukrepov po dveh prednostnih nalogah:

- a) izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: aktiviranje podjetniških potencialov na podeželju – tako z diverzifikacijo kmetij v nekmetijske dejavnosti, kot tudi s spodbujanjem ustanavljanja in razvoja mikropodjetij na podeželju – spodbude bodo osredotočene v razvoj podjetništva, ki temelji na inovativnih programih izkoriščanja konkurenčnih prednosti podeželja v obliki naložb, delovanja in svetovanj, medtem ko bodo podpore poklicnemu usposabljanju in informiranju usmerjene v pridobivanje specifičnih znanj podjetnikov, potencialnih podjetnikov in drugih prebivalcev podeželja, v podporo dejavnostim v okviru 3. osi.),
- b) izboljšanje kakovosti življenja na podeželju (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: ožvitev vaških jeder, obnova in izgradnja večnamenskih objektov, uporaba lokalnih informacijsko komunikacijskih tehnologij, turistične in ostale infrastrukture, omogočanje opravljanja raznih storitev, obnova kulturne in naravne dediščine - spodbude bodo namenjene predvsem obnovi in izgradnji skupnih javnih objektov in prostorov z namenom izboljšati družbene, kulturne in druge aktivnosti v vasi; poseben poudarek bo dan tudi ohranitvi in obnovi kulturnih spomenikov značilnih za podeželje; z namenom spodbujanja turizma se bodo ohranjale naravne vrednote, uredile razne tematske poti in ostala potrebna infrastruktura; storitve bodo namenjene predvsem za zmanjševanje razlik med urbanim in ruralnim prostorom ter za kvalitetnejše življenje na podeželju).

Usklajenost v točki a.) s kohezijsko politiko bo dosežena z usmeritvijo spodbujanja podjetništva v okviru OP RR na podjetja večja od mikro-podjetij v primerih ko bi šlo za primerljive tipe spodbud. Poleg tega bodo v okviru razvoja podeželja natančno določena območja, ki bodo opredeljevala upravičenost. V zvezi s točko b.) se bo na področju razvoja IKT v okviru OP RR sofinancirala vzpostavitev sistemskih mrež IKT oz. se bo zagotovil dostop natančno določenim uporabnikom (organizacije s področja vzgoje, izobraževanja, raziskovanja oz. kulture), ki pa se ne bodo prekrivali z tistimi v okviru razvoja podeželja. V okviru razvoja podeželja se bodo tako spodbude za razvoj IKT nanašale na vzpostavitev IKT infrastrukture neposredno pri prejemnikih sredstev v okviru podprtih ukrepov, kar pa ne sovпада s tistimi v okviru OP RR. Na področju cestne infrastrukture se bodo v okviru razvoja podeželja sredstva namenjala le za cestno infrastrukturo, ki zagotavlja povezanost oz. dostop do zemljišč in gozdov oz. tisto, ki je vezana na obnovo vasi, kar ni namen in cilj izgradnje prometne infrastrukture v okviru OP RR. Podobno velja za projekte oživljanja vaških jeder

oz. izgradnje večnamenskih objektov, ki so v okviru razvoja podeželja izrazito lokalno obarvani, medtem ko so projekti v okviru razvoja regij regionalno usmerjeni.

Os 4: LEADER – gradnja lokalnih zmogljivosti za zaposlovanje in diverzifikacijo

Četrta prednostna os NSNRP je namenjena krepitvi načel subsidiarnosti v razvoju podeželja. V okviru osi LEADER se bo politika razvoja podeželja osredotočila na naslednje prednostne naloge:

- a) pridobitev strokovnih znanj in spodbujanje povečanje samoiniciativnosti prebivalcev podeželja (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: vključevanje civilne družbe in zainteresirane javnosti v načrtovanje gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja na lokalni ravni, ki ga bodo izvajale za ta namen usposobljene organizacije in posamezniki- aktivnosti te prednostne naloge bodo usmerjene v permanentno usposabljanje in spodbujanje samoiniciativnosti lokalnega prebivalstva),
- b) Delovanje lokalnih akcijskih skupin (LAS) na podeželskih območjih (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: zagotovitev partnerstev med subjekti javnega in zasebnega prava z upoštevanjem pristopa od spodaj navzgor pri izdelavi in izvedbi lokalnih razvojnih strategij),
- c) Izvajanje lokalnih razvojnih strategij (aktivnosti na tem področju bodo sledile cilju: Samostojno odločanje v okviru LAS pri izboru in izvedbi projektov in aktivnosti, ki izhajajo iz lokalnih razvojnih strategij).

V primeru prednostne naloge a.) gre za jasen in specifičen namen, tako da ne vidimo nevarnosti prekrivanja z OP razvoja človeških virov.

Razmejitev z razvojem ribištva

Slovenija bo v okviru prednostnih nalog Evropskega sklada za ribištvo zasledovala naslednje ključne cilje in strategijo razvoja ribištva v Sloveniji:

- zagotoviti trajnostno in konkurenčno ribištvo, ki bo v ravnovesju z razpoložljivi ribolovnimi viri in morskim okoljem,
- doseči višjo konkurenčnost ribogojstva tako na slovenskem in evropskem trgu s spodbujanjem uporabe okolju-prijaznih praks in z razvojem novih vrst z dobrimi tržnimi možnostmi,
- spodbujati konkurenčnost predelovalne industrije z boljšo izrabo tržnih niš in inovativne tehnologije,
- spodbujati promocijo ribiških proizvodov in ozaveščati ljudi o pozitivnih zdravstvenih vidikih konzumiranja rib in ribiških izdelkov ter ustreznih načinov priprave rib,
- zagotoviti primerne pogoje za delo in varnost ribičev z vzpostavitvijo ustrezne infrastrukture, ureditvijo pristanišč
- spodbujati razvoj obalnih ribiških območij in doseči dolgotrajno blaginjo z diverzifikacijo aktivnosti in povezavo ribištva s turizmom, kulturno dediščino in tradicijo.

Uresničevanje politike razvoja ribištva in ribogojstva bo Slovenija izvajala z ukrepi po 4 prednostnih oseh EFF:

- Prednostna os 1: Prilagajanje ribiške flote Skupnosti
- Prednostna os 2: Ribogojstvo, predelava in trženje
- Prednostna os 3: Skupni ukrepi v ribištvu
- Prednostna os 4: Razvoj obalnih ribiških območij.

Med kohezijsko politiko in razvojem ribištva ni potrebnih posebnih razmejitev, saj gre praviloma za posebno ciljno skupino (ribiče, ribogojstvo oz. predelovalna industrija rib), kjer razen v kontekstu povezovanja z institucijami znanja ter raziskovalnimi institucijami ni prekrivanja. Izjema bi lahko bila ureditev in posodobitev pristanišč in pa reševanje problema socialne izključenosti ter spodbujanje dolgoročnega razvoja in konkurenčnosti obalnih ribiških območij. V prvem primeru se predvideni projekt razvoja pristanišča Koper (projekt v okviru OP razvoja okoljske in prometne infrastrukture) ne bo financiral iz naslova ribištva, v drugem pa bodo instrumenti ciljno usmerjeni na ciljno skupino ribičev, ki razen v utemeljenih in komplementarnih aktivnostih ne bodo sodelovali pri izvajanju kohezijske politike. Za aktivnosti, ki se ne bodo neposredno nanašale na ciljno skupino ribičev, bo med organom upravljanja kohezijske politike in organom upravljanja ribiške politike v izvedbenih dokumentih natančno določena razmejitev med upravičenimi aktivnostmi ter določna mejna velikost projekta, ki se financira iz enega oz. drugega instrumenta. V vsakem primeru se bosta organ upravljanja kohezijske politike in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano redno in sproti usklajavala o natančnih določbah izvedbenih dokumentov, ki bodo preprečavale tveganje dvojnega financiranja.

7. Finančni načrt in »načelo dodatnosti«

7.1. Finančni načrt

Skladno z Uredbo Sveta o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu mora NSRO vsebovati tudi delitev sredstev po operativnih programih, skladih in letih. Finančna tabela se nanaša na sredstva kohezijske politike, h katerim bo potrebno zagotoviti ustrezna sredstva soudeležbe Republike Slovenije. Pri tem bo Slovenija, kjer bo to relevantno in utemeljeno, financiranje predvidenih aktivnosti v NSRO dopolnjevala s sredstvi mednarodnih finančnih institucij, še posebej Evropske investicijske banke.

Indikativna alokacija po skladih in programih (v evrih, tekoče cene)

Operativni program	Sklad	SKUPAJ 2007-2013	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012	2.013
		Prispevek EU	Prispevek EU	Prispevek EU	Prispevek EU	Prispevek EU	Prispevek EU	Prispevek EU	Prispevek EU
EVROPSKI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ IN EVROPSKI KOHEZIJSKI SKLAD									
Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture	SKUPAJ KH + ESRR	1.635.599.744	103.527.527	143.278.281	187.175.675	230.200.555	278.875.683	323.547.894	368.994.129
	Kohezijski sklad	1.411.569.858	91.503.092	125.243.793	160.705.309	197.951.134	237.046.773	278.059.808	321.059.949
	razvoj	224.029.886	12.024.435	18.034.488	26.470.366	32.249.421	41.828.910	45.488.086	47.934.180
Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013	Evropski sklad za regionalni razvoj	1.709.749.522	310.932.694	291.050.765	267.765.747	246.120.881	219.618.201	197.936.405	176.324.829
Operativni program čezmejnega sodelovanja z Avstrijo	Evropski sklad za regionalni razvoj	31.518.804	4.790.285	4.282.706	4.272.439	4.380.543	4.491.264	4.596.801	4.704.766
Operativni program čezmejnega sodelovanja z Italijo	Evropski sklad za regionalni razvoj	23.776.768	3.613.637	3.230.735	3.222.990	3.304.540	3.388.063	3.467.680	3.549.123
Operativni program čezmejnega sodelovanja z Madžarsko	Evropski sklad za regionalni razvoj	14.633.728	2.224.060	1.988.399	1.983.631	2.033.824	2.085.229	2.134.229	2.184.356
Operativni program čezmejnega sodelovanja s Hrvaško	Evropski sklad za regionalni razvoj	21.351.751	1.718.156	2.935.469	3.208.685	3.272.859	3.338.316	3.405.082	3.473.184
Operativni program čezmejnega sodelovanja v Jadranski pobudi	Evropski sklad za regionalni razvoj	5.659.991	455.454	778.144	850.569	867.580	884.931	902.630	920.683
Transnacionalni operativni program Alpski prostor (Alpine space)	Evropski sklad za regionalni razvoj	1.097.292	166.768	149.098	148.740	152.504	156.358	160.033	163.791
Transnacionalni operativni program Jugovzhodna Evropa (South East)	Evropski sklad za regionalni razvoj	3.657.639	555.895	496.991	495.801	508.345	521.194	533.442	545.971
Transnacionalni operativni program Srednja in vzhodna Evropa (Central East)	Evropski sklad za regionalni razvoj	1.975.126	300.183	268.376	267.732	274.507	281.445	288.059	294.824
Transnacionalni operativni program Sredozemlje	Evropski sklad za regionalni razvoj	585.221	88.943	79.519	79.328	81.335	83.391	85.350	87.355
EVROPSKI SOCIALNI SKLAD									
Operativni program razvoja človeških virov	Evropski socialni sklad	755.699.370	126.208.034	120.787.061	114.984.183	108.784.002	102.170.608	95.127.569	87.637.913
SKUPAJ VSI SKLADI NSRO 2007-2013		4.205.304.956	554.581.636	569.325.344	584.455.520	599.981.475	615.894.683	632.185.174	648.880.924
SKUPAJ ERDF		2.038.035.728	336.870.510	323.294.690	308.766.028	293.246.339	276.677.302	258.997.797	240.183.062
SKUPAJ KS		1.411.569.858	91.503.092	125.243.793	160.705.309	197.951.134	237.046.773	278.059.808	321.059.949
SKUPAJ ESS		755.699.370	126.208.034	120.787.061	114.984.183	108.784.002	102.170.608	95.127.569	87.637.913
Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja		900.266.729	149.549.387	139.868.094	129.728.049	128.304.946	123.026.091	117.808.866	111.981.296
Evropski sklad za ribištvo*		21.640.283	3.677.840	3.497.335	3.308.139	3.109.976	2.902.563	2.685.611	2.458.819

7.2. Načelo dodatnosti

Preverjanje dodatnosti sredstev se bo izvedlo trikrat: predhodno, ob pripravi Nacionalnega strateškega referenčnega okvira (NSRO), vmesno sredi obdobja leta 2011 in naknadno 30.6.2016.

Predhodno preverjanje

V skladu s členom 15 uredbe 1083/2006 Komisija in država članica določita raven javnih ali primerljivih strukturnih izdatkov, ki jih bo država članica vzdrževala v programskem obdobju 2007 – 2013, da bi zagotovila izpolnjevanje načela dodatnosti sredstev strukturnih skladov. Raven izdatkov je ena izmed postavk v odločitvi Komisije o nacionalnem strateškem referenčnem okviru.

Kot prikazuje spodnja preglednica so službe Komisije in slovenski organi, na osnovi informacij, ki so jih zagotovili pristojni slovenski organi, določili, da se bo letno povprečje strukturnih izdatkov v obdobju 2007 – 2013 v Republiki Sloveniji, ki je kot celota opredeljena kot regija cilja Konvergenca, ohranjalo pri 957 milijonih evrov (po cenah iz leta 2006). To je za 13,3 % več kot so znašali povprečni letni strukturni izdatki v referenčnem obdobju. Za države članice, ki so pristopila k EU 1.1. 2004 se kot referenčno obdobje upoštevata leti 2004 in 2005.

Slovenija bo Komisiji predložila potrebne informacije za preverjanje dodatnosti in bo Komisijo obvestila, če bi prišlo do sprememb, ki bi lahko ogrozile doseganje dogovorjene ravni strukturnih izdatkov.

Vmesno preverjanje

Sredi programskega obdobja leta 2011 bo Komisija, v sodelovanju z državo članico, preverila izpolnjevanje načela dodatnosti. Dodatnost je izpolnjena, če znašajo povprečni letni strukturni izdatki v obdobju 2007 – 2010 toliko, kot je bilo določeno v okviru predhodnega preverjanja dodatnosti oziroma če se strukturni izdatki gibljejo v okvirih, določenih pri predhodnem preverjanju dodatnosti. V slednjem primeru so lahko povprečni letni strukturni izdatki v obdobju 2007 – 2010 tudi nižji kot povprečni letni izdatki za obdobje 2007 – 2013.

Za potrebe vmesnega preverjanja dodatnosti bo Republika Slovenija predložila Komisiji informacije skladno z naslednjo časovnico:

- do 31.7.2011: predstavitev zbirnih in letnih tabel s končnimi podatki za leta 2007 – 2009 ter okvirnimi podatki za leto 2010.
- do 31.10.2011: po potrebi, metodološke izboljšave na osnovi pripomb Komisije
- 31.12. 2011: rok za predložitev kakršnih koli dodatnih informacij.

Po vmesnem preverjanju dodatnosti in na osnovi podatkov vmesnega preverjanja lahko Republika Slovenija v dogovoru s Komisijo spremeni zahtevano višino strukturni izdatkov za preostanek programskega obdobja, če bi se gospodarski položaj pomembno spremenil, rezultat česar bi bile pomembne spremembe makroekonomskih kazalcev, na katerih temeljijo napovedi strukturnih izdatkov za obdobje 2007 – 2013.

Naknadno preverjanje

Preverjanje se bo izvedlo pred 30.6.2016. Dodatnost se šteje za preverjeno, če je letno povprečje upravičenih strukturnih izdatkov v obdobju 2007 – 2013 vsaj doseglo višino izdatkov, kot je bila dogovorjena pri predhodnem preverjanju oziroma revidirana pri vmesnem preverjanju. Slovenija bo za potrebe naknadnega preverjanja dodatnosti Komisiji predložila informacije v skladu z naslednjo časovnico:

- do 31.1.2016: predložitev zbirnih in letnih tabel s končnimi podatki za leta 2007 – 2013
- do 31.3.2016: po potrebi, metodološke izboljšave na osnovi pripomb Komisije
- 30.6.2016: rok za predložitev kakršnih koli dodatnih informacij

Če informacije ne bodo predložene oziroma bodo metodološko nepopolne bo to pomenilo neizpolnjevanje načela dodatnosti.

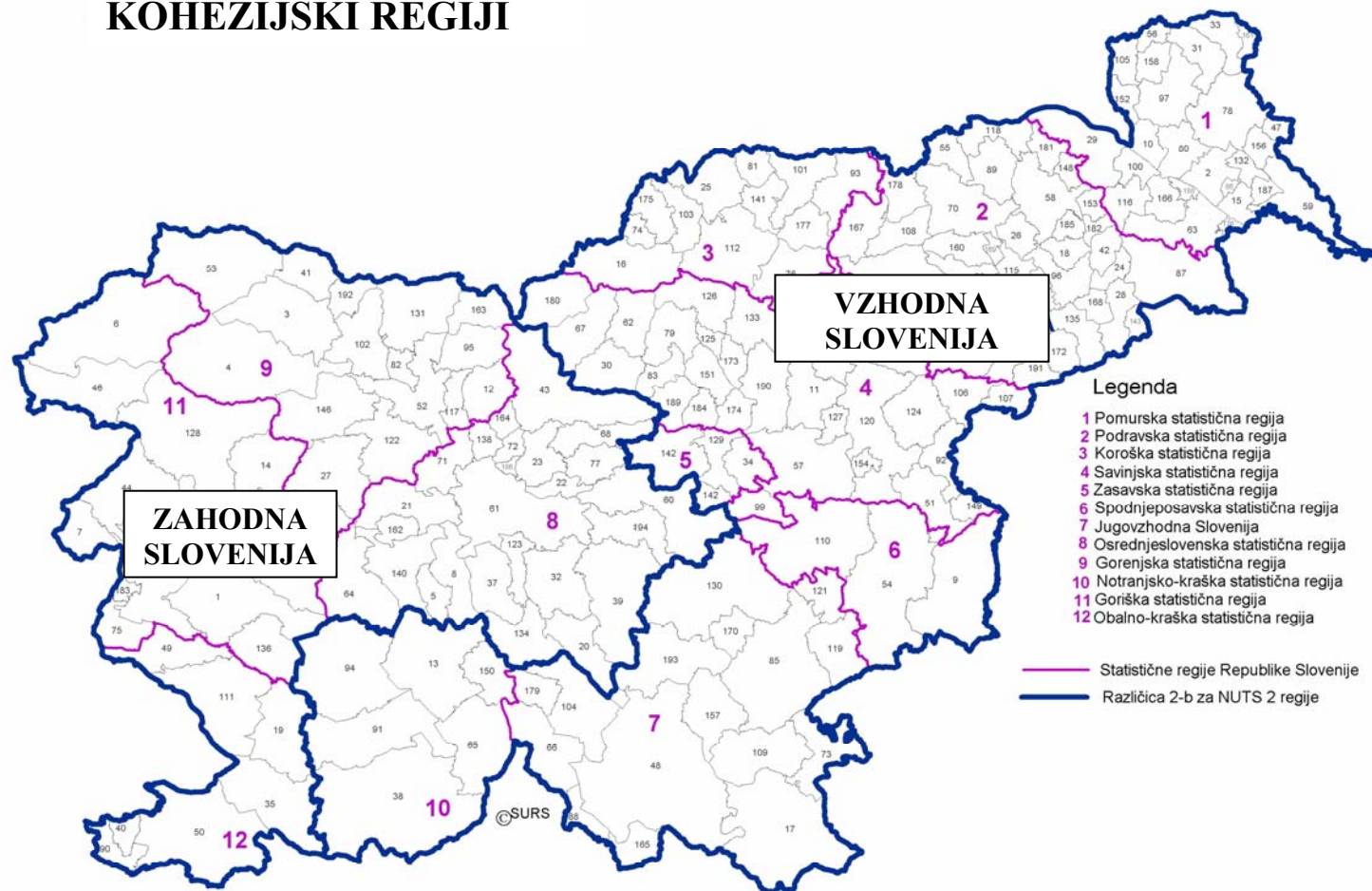
Preglednica za predhodno preverjanje dodatnosti sredstev za NSRO 2007 – 2013

(Zbirna finančna tabela javnih ali drugih enakovredni strukturni izdatki v slovenskih regijah v okviru cilja Konvergenca: v evrih, po cenah iz leta 2006)

	Letno povprečje v obdobju 2007 - 2013						Letno povprečje v referenčnem obdobju (2004 in 2005)					
	Skupaj	Javna podjetja	NSRO		Brez sofin. EU	Skupaj	Skupaj	Javna podjetja	EPD		Brez sofin. EU	Skupaj
	Nac. + EU	Nac. + EU	EU	Nac.	Nac.	Nac.	Nac. + EU	Nac. + EU	EU	Nac.	Nac.	Nac.
1	2	3	4	5	6	7=5+6=2-4	8	9	10	11	12	13=11+12=8-10
Osnovna infrastruktura	540.207.256	0	68.079.171	39.677.998	432.450.087	472.128.085	432.237.532	0	2.846.366	599.463	428.791.703	429.391.166
<i>Promet</i>	294.410.352	0	24.564.963	18.072.696	251.772.693	269.845.389	253.080.693	0	2.846.366	599.463	249.634.864	250.234.327
<i>Telekomunikacije</i>	24.000.488	0	12.332.180	2.176.266	9.492.042	11.668.308	9.416.036	0	0	0	9.416.036	9.416.036
<i>Energije</i>	5.060.290	0	0	0	5.060.290	5.060.290	5.017.707	0	0	0	5.017.707	5.017.707
<i>Okolje & voda</i>	194.656.915	0	29.913.328	18.905.697	145.837.890	164.743.587	144.603.690	0	0	0	144.603.690	144.603.690
<i>Zdravje</i>	22.079.211	0	1.268.700	523.339	20.287.172	20.810.511	20.119.406	0	0	0	20.119.406	20.119.406
Človeški viri	420.152.361	0	79.687.690	13.920.728	326.543.943	340.464.671	314.236.729	0	15.157.288	5.053.901	294.025.540	299.079.441
<i>Izobraževanje</i>	130.523.867	0	37.059.242	6.527.181	86.937.444	93.464.625	84.243.927	0	4.395.033	1.562.636	78.286.258	79.848.894
<i>Usposabljanje</i>	124.353.659	0	27.689.272	4.757.149	91.907.238	96.664.387	89.618.945	0	5.223.256	1.645.545	82.750.144	84.395.689
<i>R&R</i>	165.274.835	0	14.939.176	2.636.398	147.699.261	150.335.659	140.373.857	0	5.538.999	1.845.720	132.989.138	134.834.858
Proizvodno okolje	272.253.521	0	127.885.051	20.811.302	123.557.168	144.368.470	140.630.723	0	24.799.412	6.869.169	108.962.142	115.831.311
<i>Industrija</i>	145.719.952	0	69.798.214	13.530.164	62.391.574	75.921.738	75.938.775	0	16.735.006	4.181.034	55.022.735	59.203.769
<i>Storitve</i>	59.221.490	0	31.339.868	3.724.979	24.156.643	27.881.622	22.919.050	0	1.215.003	405.001	21.299.046	21.704.047
<i>Turizem</i>	67.312.079	0	26.746.969	3.556.159	37.008.951	40.565.110	41.772.898	0	6.849.403	2.283.134	32.640.361	34.923.495
Drugo	0	0	0	0	0	0	583.991	0	437.833	146.158	0	146.158
Skupaj	1.232.613.138	0	275.651.912	74.410.028	882.551.198	956.961.226	887.688.975	0	43.240.899	12.668.691	831.779.385	844.448.076

Priloga 1: Teritorialna členitev Slovenije na kohezijski in razvojne regije

KOHEZIJSKI REGIJI

Vir: Statistični urad Republike Slovenije in Geodetska uprava Republike Slovenije

Priloga 2: Indikativna kategorizacija po namenih

Razsežnost 1		
Prednostna tema		
koda	naziv	€
Raziskave in tehnološki razvoj (RTR), inovacije in podjetništvo		
1	Dejavnosti RTR v raziskovalnih centrih	18.818.511
2	Infrastruktura za RTR (vključno z opremo in objektom, instrumenti ter računalniškimi omrežji za hitri prenos, ki povezujejo raziskovalna središča) in pristojna središča za določeno tehnologijo	84.565.681
3	Prenos tehnologije in izboljšanje omrežij sodelovanja med malimi in srednje velikimi podjetji (MSP), med temi podjetji in drugimi podjetji ter univerzami, posrednješolskimi izobraževalnimi ustanovami vseh vrst, regionalnimi organi, raziskovalnimi, znanstvenimi in tehnološkimi središči (znanstveni in tehnološki parki itd.)	316.212.584
4	Pomoč RTR, zlasti v MSP (vključno z dostopom do storitev RTR v raziskovalnih središčih)	141.138.828
5	Izpopolnjene pomožne storitve za podjetja in skupine podjetij	0
6	Pomoč MSP za spodbujanje okolju prijaznih izdelkov in proizvodnih procesov (uvajanje učinkovitega sistema upravljanja okolja, sprejetje in uporaba tehnologij za preprečevanje onesnaženja, vključevanje čistih tehnologij v proizvodnjo v podjetjih)	55.634.088
7	Naložbe v podjetja, neposredno povezana s področjem raziskav in inovacij (inovativne tehnologije, ustanavljanje novih podjetij s strani univerz, obstoječa središča in podjetja za RTR itd.)	55.634.088
8	Druge naložbe v podjetja	120.042.680
9	Drugi ukrepi za spodbujanje raziskav, inovacij in podjetništva v MSP	148.666.232
Informacijska družba		
10	Telefonska infrastruktura (vključno s širokopasovnimi omrežji)	70.013.449
11	Informacijske in komunikacijske tehnologije (dostop, varnost, interoperabilnost, preprečevanje tveganja, raziskave, inovacije, spletne vsebine itd.)	10.000.000
12	Informacijske in komunikacijske tehnologije (informacijsko-komunikacijske tehnologije vseevropskih omrežij – TEN-IKT)	0
13	Storitve in aplikacije za državljane (e-zdravje, e-vlada, e-učenje, e-vključenost itd.)	47.585.267
14	Storitve in aplikacije za MSP (e-poslovanje, izobraževanje in usposabljanje, povezovanje v mreže itd.)	19.291.640
15	Drugi ukrepi za izboljšanje dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) in njihove uporabe s strani MSP	9.291.640
Promet		
16	Železnice	0
17	Železnice (TEN-T)	449.567.581
18	Gibliva sredstva železnic	
19	Gibliva sredstva železnic (TEN-T)	
20	Avtoceste	
21	Avtoceste (TEN-T)	206.840.911
22	Državne ceste	184.089.886
23	Regionalne/lokalne ceste	43.360.984
24	Kolesarske steze	5.660.000
25	Mestni promet	
26	Multimodalni prevoz	3.700.000
27	Multimodalni prevoz (TEN-T)	0
28	Inteligentni prevozni sistemi	21.680.492
29	Letališča	30.580.000
30	Pristanišča	40.724.253
31	Celinske plovne poti (regionalne in lokalne)	0
32	Celinske plovne poti (TEN-T)	0

Energetika		
33	Električna energija	0
34	Električna energija (TEN-E)	0
35	Zemeljski plin	0
36	Zemeljski plin (TEN-E)	0
37	Naftni derivati	0
38	Naftni derivati (TEN-E)	0
39	Obnovljiva energija: veter	0
40	Obnovljiva energija: sonce	27.086.553
41	Obnovljiva energija: biomasa	21.300.000
42	Obnovljiva energija: hidroenergija, geotermalna energija in drugo	5.800.000
43	Učinkovita raba in soproizvodnja energije, gospodarjenje z njo	105.700.000
Varstvo okolja in preprečevanje tveganja		
44	Ravnanje z gospodinjskimi in industrijskimi odpadki	205.568.426
45	Upravljanje in distribucija vode (pitne vode)	225.896.414
46	Čiščenje vode (odpadne vode)	156.985.442
47	Kakovost zraka	0
48	Celovito preprečevanje in nadzor onesnaževanja	0
49	Ublažitev podnebnih sprememb in prilagoditev nanje	0
50	Obnova industrijskih območij in kontaminiranih zemljišč	0
51	Spodbujanje biološke raznovrstnosti in varstva narave (vključno z Naturo 2000)	49.555.411
52	Spodbujanje čistega mestnega prevoza	34.069.345
53	Preprečevanje tveganja (vključno s pripravo ter izvajanjem načrtov in ukrepov za preprečevanje in obvladovanje naravnih in tehnoloških tveganj)	97.462.141
54	Drugi ukrepi za ohranjanje okolja in preprečevanje tveganja	0
Turizem		
55	Poudarjanje pomena naravnih dobrin	39.947.329
56	Varovanje in razvoj naravne dediščine	7.743.033
57	Druga podpora za izboljšanje turističnih storitev	32.204.296
Kultura		
58	Varovanje in ohranjanje kulturne dediščine	41.347.516
59	Razvoj kulturne infrastrukture	41.347.516
60	Druga podpora za izboljšanje kulturnih storitev	0
Obnova mest in podeželja		
61	Celostni projekti za obnovo mest in podeželja	61.944.263
Večanje prilagodljivosti delavcev in gospodarskih družb, podjetij in podjetnikov		
62	Razvoj sistemov in strategij vseživljenjskega učenja v podjetjih; usposabljanje in storitve za zaposlene za povečanje njihove prilagodljivosti na spremembe; spodbujanje podjetništva in inovacij	63.848.517
63	Oblikovanje in razširjanje inovativnih in bolj produktivnih načinov organizacije dela	6.720.897
64	Razvoj posebnih služb za zaposlovanje, usposabljanje in podporo v povezavi s prestrukturiranjem sektorjev in podjetij ter razvoj sistemov za predvidevanje gospodarskih sprememb in prihodnjih zahtev v smislu delovnih mest ter spretnosti in znanja	6.720.897
Izboljšanje dostopa do zaposlitve in trajnostne udeležbe		
65	Posodobitev in okrepitev institucij trga dela	20.162.690
66	Izvajanje dejavnih in preventivnih ukrepov na trgu dela	119.015.876
67	Ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja in podaljševanja delovne dobe	21.002.802
68	Podpora za samozaposlovanje in ustanavljanje podjetij	31.364.183
69	Ukrepi za izboljšanje dostopa žensk do zaposlitve, njihove trajne zaposlenosti in poklicnega napredovanja za zmanjšanje razlik med spoloma na trgu dela ter ukrepi, s pomočjo katerih je lažje usklajevati poklicno in zasebno življenje, kot je lažje dostopno varstvo otrok in skrb za nepreskrbljene osebe	19.154.555

70	Posebni ukrepi za povečanje udeležbe priseljencev v zaposlovanju, s čimer se okrepi njihova socialna vključenost	3.192.426
Povečanje socialne vključenosti prikrajšanih oseb		
71	Možnosti vključevanja in ponovnega zaposlovanja za prikrajšane ljudi; boj proti diskriminaciji pri dostopu in napredovanju na trgu dela ter spodbujanje sprejemanja različnosti na delovnem mestu	41.501.536
Izboljšanje človeškega kapitala		
72	Načrtovanje, uvajanje in izvajanje reform v sistemih izobraževanja in usposabljanja, da se poveča možnost zaposlitve, ustreznost začetnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja za trg dela ter da izobraževalni kadri nadgrajujejo znanja zaradi inovacij in na znanju temelječega gospodarstva	104.173.896
73	Ukrepi za povečanje udeležbe pri izobraževanju in usposabljanju skozi vsa življenjska obdobja, vključno z ukrepi za zmanjšanje predčasne opustitve šolanja in razlikovanja predmetov glede na spol, ter za boljšo kakovost začetnega poklicnega in terciarnega izobraževanja in usposabljanja oziroma za boljši dostop do takšnega izobraževanja in usposabljanja	60.488.069
74	Razvijanje človeških virov na področju raziskav in inovacij, zlasti s pomočjo podiplomskih študijev in usposabljanja raziskovalcev, ter dejavnosti mrežnega povezovanja med univerzami, raziskovalnimi centri in podjetji	153.460.471
Naložbe v socialno infrastrukturo		
75	Izobraževalna infrastruktura	15.486.066
76	Zdravstvena infrastruktura	15.486.066
77	Infrastruktura za otroško varstvo	0
78	Stanovanjska infrastruktura	0
79	Druge socialna infrastruktura	67.208.966
Mobilizacija za reforme na področju zaposlovanja in vključenosti		
80	Spodbujanje partnerstva, dogovorov in pobud z mrežnim povezovanjem ustreznih zainteresiranih strani	13.441.793
Krepitev institucionalne zmogljivosti na nacionalni, regionalni in lokalni ravni		
81	Mehanizmi za izboljšanje dobrega načrtovanja, spremljanja in ocenjevanja politike in programov na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, krepitev zmogljivosti pri uresničevanju politike in programov	15.861.756
Zmanjšanje dodatnih stroškov, ki ovirajo razvoj najbolj oddaljenih regij		
82	Nadomestilo za kakršne koli dodatne stroške zaradi pomanjkanja dostopnosti in ozemeljske razdrobljenosti	0
83	Posebni ukrepi za nadomestilo dodatnih stroškov zaradi velikosti trga	0
84	Podpora za nadomestilo dodatnih stroškov zaradi podnebnih pogojev in težavnih reliefnih značilnosti	0
Tehnična pomoč		
85	Priprava, izvajanje, spremljanje in pregled	64.275.520
86	Ocena in študije; informacije in komunikacija	21.425.174
Skupaj		4.101.048.636

Razsežnost 2		
Oblika financiranja		
koda	naziv	€
1	Nepovratna pomoč	3.989.780.460
2	Pomoč (posojilo, subvencioniranje obresti, jamstva)	55.634.088
3	Tvegani kapital (udeležba, sklad tveganega kapitala)	55.634.088
4	Druge oblike financiranja	0
Skupaj		4.101.048.636

Razsežnost 3		
Ozemlje		
koda	naziv	€
1	Urbano	2.090.146.554
2	Gorsko	0
3	Otoško	0
4	Redko in zelo redko poseljeno območje	0
5	Podeželska območja (razen gorskega območja, otokov ali redko in zelo redko poseljenega območja)	2.010.902.082
6	Nekdanje zunanje meje EU (po 30. 4. 2004)	0
7	Najbolj oddaljena regija	0
8	Območje čezmejnega sodelovanja	0
9	Območje transnacionalnega sodelovanja	0
10	Območje medregionalnega sodelovanja	0
0	Se ne uporablja	0
Skupaj		4.101.048.636